

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI BİLİM DALI

**ŞANLIURFA DERGÂH CAMİİ'NDE YAPILAN TARİKAT USÛLLERİ
VE
MÜZİKAL ANALİZLERİ**

Doktora Tezi

OSMAN ÖKSÜZOĞLU

İstanbul, 2015

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI BİLİM DALI

**ŞANLIURFA DERGÂH CAMİİ'NDE YAPILAN TARİKAT USÛLLERİ
VE
MÜZİKAL ANALİZLERİ**

Doktora Tezi

OSMAN ÖKSÜZOĞLU

Danışman
PROF. DR. AHMET HAKKI TURABİ

İstanbul, 2015

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

İSLAM TARİHİ VE SANATLARI Anabilim Dalı İSLAM TARİHİ VE SANATLARI
Bilim Dalı DOKTORA öğrencisi OSMAN ÖKSÜZOĞLU'nun ŞANLIURFA DERGÂH
CAMİİ'NDE YAPILAN TARİKAT USÛLLERİ VE MÛZİKAL ANALİZLERİ adlı tez
çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 16.03.2015 tarih ve 2015-9/15 sayılı kararıyla
oluşturulan jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 4/5/2015

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

1. Tez Danışmanı	Prof. Dr. AHMET HAKKI TURABI
2. Jüri Üyesi	Prof. Dr. M.SAFA YEPREM
3. Jüri Üyesi	Prof. Dr. SAFİ ARPAGUŞ
4. Jüri Üyesi	Prof. Dr. RUHİ AYANGİL
5. Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. NURİ ÖZCAN

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Osman Öksüzoğlu
Anabilim Dalı : İslam Tarihi ve Sanatları
Bilim Dalı : İslam Tarihi ve Sanatları
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ahmet Hakkı TURABI
Tez Türü ve Tarihi : Doktora, 2015
Anahtar Kelimeler : Şanlıurfa, Tekke Musikisi, Türk Dini Musikisi,
İslami Tarikatlar, İslam Dini, Dini Müzik, Zikir

ÖZET

ŞANLIURFA DERGÂH CAMİİ'NDE YAPILAN TARİKAT USÛLLERİ VE MÜZİKAL ANALİZLERİ

Cumhuriyet'in ilanını takip eden yıllar içinde, 30 Kasım 1925 yılında 667 sayılı kanun ile faaliyetlerine son verilen tarikatların fiziksel mekânları olan dergâhlardaki dinî faaliyetlerin bir bölümü, şeklen değişikliğe uğrayarak da olsa, içerik ve amaç açısından tarikat geleneğinin ve uygulamalarının bir devamı olarak camilerde devam edegelmiştir. Müzikoloji ve Dinbilim alanları üzerinde yapılandırılmaya çalışılmış olan bu çalışma, Şanlıurfa Dergâh Camii'nde dört asırdır kesintiye uğramadan devam edegelen tarikat usûllerinin uygulamalarını ve usûllerin müzikal analizlerini bilimsel bir bakış açısı ve yöntemle incelenmesini konu almaktadır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Osman Öksüzoğlu
Field : Islamic History and Arts
Programme : Islamic History and Arts
Thesis Advisor : Prof. Dr. Ahmet Hakkı TURABI
Degree Awarded and Date : Doktora, 2015
Keywords : Şanlıurfa, Tekke music, Turkish religious music,
Islamic religious, Islam religion orders,
Religious music, Mention

ABSTRACT

ANALYSIS OF TARIQAH RITUALS AND THEIR MUSIC IN THE ŞANLIURFA DERGÂH MOSQUE

After the foundation of Republic of Turkey, the activities of tariqahs were forbidden by a law dated November 30, 1925. Due to this prohibition some of the religious activities that took place within the Tekke lodges changed in structure, but the core content of the tradition survived and was transferred to certain mosques. This thesis examines the application of tariqah in the Şanlıurfa Dergâh Mosque. Using the scientific methods of Theology and Musicology, this thesis will examine the forms and methods of tariqua practice that were transferred to the Şanlıurfa Dergâh Mosque and have survived for over four hundred centuries.

ÖNSÖZ

Şanlıurfa Dergâh Camii'nde yapılan tarikat usûllerini konu alan bu tez çalışması Müzikoloji ve Tasavvuf alanlarının ortak birikimleri üzerine yapılmıştır. Yaptığımız bu çalışma ile Şanlıurfa Dergâh Camii'nde yaşatılan tarikat geleneğinin unsurlarının tespit edilmesi ve kayıt altına alınması amaçlanmıştır. Bu zengin kültür mirası içerisinde yitip gidenleri yeniden kazandırmak ve kayıt altına alınmamış değerleri kayıt altına alarak gelecek kuşaklara ulaştırmak gayesiyle yazılı kaynakların yanı sıra sözlü kültüre başvurularak her iki disiplin için de faydalı olabilecek analitik sonuçlar elde edilmiştir.

Öncelikle, Dergâh Camii'nin bu derin kültürüyle tanışıp, havasını teneffüs etmeme vesile olan ve çalışmanın her anında desteğini ve yardımını eksik etmeyen, manevî babam olarak gördüğüm Mehmet Mercan Özkan'a şükranlarımı sunuyorum.

Bana bu çalışmayı gerçekleştirme imkânını sağlayan, çalışmanın her aşamasında kuramsal ve manevi desteğini bir an bile eksiltmeyen değerli tez danışmanım Prof. Dr. Ahmet Hakkı Turabi'ye; başımız sıkıştığında kapısını çaldığımız ve asla geri çevrilmediğimiz hocamız Prof. Ruhi Ayangil'e; jüri üyeleri Yrd. Doç. Dr. Nuri Özcan'a, Prof. Dr. Safi Arpaguş'a, Prof. Dr. Safa Yeprem'e, çalışmam esnasında yardımlarını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Can Ceylan'a, Doç. Dr. Cenk Güray'a, Doç. Dr. M. Salim Tokaç'a, Emre Erdal'a, Osman Kırklıkçı'ya, Zeynep Abbasoğlu'na, Erdem İlgi Akter'e ve Kemal Arslan'a teşekkürlerimi sunarım.

Sözlü kültür çalışmalarım esnasında sağladıkları katkılardan ve gösterdikleri samimiyet ve muhabbetten dolayı Ali Doney'e, Mustafa Gülaçar'a, Mehmet Kılıç'a, M. İhsan Çermikli'ye, Dergâh Camii Sıra Gecesi müdavimlerine, Mahmut Karakaş'a; mimari çizimleriyle çalışmamıza değer katan Mehmet Fatih Gülhan'a ve son olarak da emeklerinden dolayı sevgili anneciğime çok teşekkür ederim.

Bu tezin, dini mûsikî, tasavvuf ve tarikatlar tarihi, alan araştırması, gibi alanlarda çalışmakta olan müzikoloji, Antropoloji ve ilahiyat öğrencilerine ve konunun diğer ilgililerine faydalı olmasını, benzer çalışmaları kolaylaştırmasını ve onlar için bir örnek teşkil etmesini temenni ediyorum.

Osman Öksüzoğlu
15 Mart 2015

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
KISALTMALAR.....	vi
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Çalışmanın İçeriği ve Konusu	1
1.2 Çalışmanın Amacı	4
1.3 Yöntem.....	5
2. TASAVVUFÎ GELENEKDE EVRÂD, HİZB VE ZİKİR	8
2.1 Evrâd ve Hizb.....	8
2.2 Tarîkatlarda Evrâd ve Hizb	10
2.2.1 Evrâd-ı Fethiyye	14
2.2.2 Hizbü'l-bahr (el-Hizbü's-sağîr).....	16
2.3 Zikir	20
2.4 Tarikatlarda Zikir.....	28
3. MEKÂN VE TASAVVUF BAĞLAMINDA ŞANLIURFA DERGÂH CAMİİ.....	35
3.1 Şanlıurfa Dergâh Camii'nin Tarihçesi ve Fiziksel Özellikleri.....	35
3.2 Külliye İçindeki Usûl Mekânları	37
3.3 Şanlıurfa Dergâh Camii Usûlleri, Usûllerin İdâresi (Şeyh-Zâkirbaşı) ve Usûllerin Müzikal Analizi.....	40
3.3.1 Şanlıurfa Dergâh Camii'nde Sabah Usûlü (Evrâd-ı Fethiyye).....	52
3.3.1.1 Dergâh Camii'nde Sabah Vakti Yapılan Usûlün bölümleri	53
3.3.1.2 Dergâh Camii'nde Sabah Vakti Yapılan Usûlün Uygulanışı ve Müzikal Analizi	54
3.3.1.2.1 Sünnet Virdi.....	54
3.3.1.2.2 Farz Virdi	63
3.3.1.2.3 Tesbihat Sonrası Kelime-i Tevhîd ve Tekbîr	68
3.3.1.2.4 Sabah Namazından Sonra Okunan Evrâd-ı Fethiyye.....	70
3.3.1.2.5 Münâcâtü'l-Evrâd	115
3.3.1.2.6 Salâvât-ı Şerîfe.....	116
3.3.1.2.7 Zikir Bölümü	117
3.3.1.2.7.1 “Yâ Hayyu Yâ Kayyûm Lâ İlâhe İllâ Ente” Zikri.....	118

3.3.1.2.7.2 Kelime-i Tevhîd Zikri.....	119
3.3.1.2.7.3 Lâfza-i Celâl Zikri.....	120
3.3.1.2.9 Aşr-ı Şerîf.....	121
3.3.1.2.8 “Hâlisân Muhlisan...” Duası.....	121
3.3.1.2.10 Post Duası ve İlk Fâtiha	121
3.3.1.2. 11 Tekbîr	126
3.3.1.2.12 İkinci Fâtiha.....	127
3.3.1.2.13 Üçüncü Fâtiha	127
3.3.1.2.14 Son Fâtiha.....	128
3.3.1.2.15 Son Dua	128
3.3.2 Şanlıurfa Dergâh Camii’nde İkinci Usûlü (Hizbû’l-bahr).....	129
3.3.2.1 Dergâh Camii’nde İkinci Vakti Yapılan Usûlün Bölümleri.....	130
3.3.2.2 Dergâh Camii’nde İkinci Vakti Yapılan Usûlün Uygulanışı ve Müzikal Analizi.....	131
3.3.2.2.1 Kur’ân-ı Kerîm’den Okunan Bâzı Sûre ve Âyetler	135
3.3.2.2.2 “Rabbi yessir ve lâ tuassir...” Duası ve Arap Alfabeti	141
3.3.2.2.3 Esmâü’l-Hüsnâ	141
3.3.2.2.4 Hizbû’l-bahr	145
3.3.2.2.5 Zikir Bölümü	155
3.3.2.2.5.1 “Selâmün kavlen min Rabbin Rahîm” Zikri.....	156
3.3.2.2.5.2 Kelime-i Tevhîd Zikri.....	156
3.3.2.2.5.3 Lâfza-i Celâl Zikri	157
3.3.2.2.6 Kelime-i Tevhîd	157
3.3.2.2.7 Aşr-ı Şerîf ve Fâtiha-i Şerîfe	158
3.3.2.2.8 Salâvât-ı Şerîfe.....	158
3.3.2.2.9 Sûre-i İnşirâh	158
3.3.2.2.10 İhlâs-ı Şerîfe	159
3.3.2.2.11 Fâtiha-i Şerîfe	159
3.3.2.2.12 Salâvât-ı Şerîfe.....	159
3.3.2.2.13 Post Duası ve İlk Fâtiha	159
3.3.2.2.14 Tekbîr	161
3.3.2.2.15 İkinci Fâtiha.....	162
3.3.2.2.16 Son Fâtiha.....	162
3.3.2.2.17 Son Dua	163
3.3.3 Şanlıurfa Dergâh Camii’nde Yatsı Usûlü (el-Evrâdü’l-‘İşâi / Yatsı Zikri)	163

3.3.3.1 Dergâh Camii’nde Yatsı Vakti Yapılan Usûlün Bölümleri.....	164
3.3.3.2 Dergâh Camii’nde Yatsı Vakti Yapılan Usûlün Uygulanışı ve Müzikal Analizi.....	165
3.3.3.2.1 Salâvât-ı Şerîfe.....	165
3.3.3.2.2 Kelime-i Tevhîd Zikri.....	166
3.3.3.2.3 Lâfza-i Celâl Zikri.....	168
3.3.3.2.4 İsm-i Hû Zikri.....	169
3.3.3.2.5 “Hâlisân muhlisan...” Duası.....	169
3.3.3.2.6 Post Duası ve İlk Fâtiha.....	170
3.3.3.2.7 Aşr-ı Şerîf ve İkinci Fâtiha.....	172
3.3.3.2.8 Son Fâtiha.....	172
3.3.3.2.9 Son Dua.....	173
4. KÜLTÜREL GELENEK BAĞLAMINDA ŞANLIURFA DERGÂH CAMİİ.....	174
4.1 Cemâat (İhvân, Muhib).....	174
4.2 Kıyafet.....	174
4.3 Usûlde Kural ve Kaide.....	175
4.4 Dinî Gün ve Gecelerde Usûl.....	176
4.5 Pazar ve Perşembe Günleri Usûlde Yapılan Değişiklik.....	177
4.6 Usûllerin Öğrenimi ve Aktarımı.....	177
4.7 Şanlıurfa Dergâh Camii’nde Uygulanan Usûl Dışı Faaliyetler.....	178
4.7.1 Sıra Gecesi.....	178
4.7.2 Sabah Usûlü Sonrası Kahvaltı.....	181
5. SONUÇ.....	183
LÜGATÇE.....	189
EKLER.....	198
Ek 1: Dede Osman Avni Neseb Silsilesi.....	198
Ek 2: Şanlıurfa Dergâh Camii’nde Sabah Vaktinde Yapılan Usûlünün Nota Transkripsiyonu.....	203
Ek 3: Şanlıurfa Dergâh Camii’nde İkinci Vaktinde Yapılan Usûlün Nota Transkripsiyonu.....	245
Ek 4: Şanlıurfa Dergâh Camii’nde Yatsı Vaktinde Yapılan Usûlün Nota Transkripsiyonu.....	264
Ek 5: Şanlıurfa Dergâh Camii’nde Sabah, İkinci ve Yatsı usûlünde Okunan Evrâd Metni (Tıpkıbasım).....	266

KAYNAKÇA	313
-----------------------	------------

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
a.g.r.	Adı geçen röportaj
bkz	Bakınız
BPM	“Beats per minute” (bir dakikadaki vuruş sayısı)
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
düz.	Düzenleyen
Ed	Editör
Hz.	Hazreti
mt	Metre
s	Sayfa
sdl.	Sadeleştiren
Sy	Sayı
ty	Tarih yok
vd.	Ve diğerleri
Vol	Volume
yy	Yayınevi yok

1. GİRİŞ

1.1 Çalışmanın İçeriği ve Konusu

Din, her toplumda kendine has bir öneme ve değişen yaşam şekillerine göre farklı şartlarla etkileşim halinde güncellenen bir olgudur. İster semâvî dinler olsun, ister diğer dinler ve inançlar olsun, dünya görüşü ve yaşam şekli bağlamında genel anlamda inanç sistemlerinin, kavramsal anlamda da dinlerin tecrübe ve tatbik edildikleri toplum için çok katmanlı anlam yapıları vardır. Bu anlam katmanları, zaman ve mekân açısından değişim ve farklılaşma göstermesinin yanında, inanç sistemlerine bağlı kişilerin hayatlarında gerek maddî gerekse manevî açıdan renkli içerik oluşturur.

Ülkemizde anayasal anlamda laik bir hukuk sistemi olması sebebiyle, devlet idâresinden ayrı bir bağlamda algılanan genelde din, özelde de İslâm dininin pratikleri gelenek anlayışı ile yürütülmektedir. İbâdet bağlamında yegâne dinî mekân olarak kabul edilen camilerin bu pratiklerde bütünleştirici bir yeri ve rolü vardır. Ancak bu olgu, dinî pratiklerin cami dışındaki mekânlarda yer bulmadığı anlamına gelmemektedir.

Şanlıurfa, dünyanın en eski mabedinin (Göbeklitepe) üzerinde yer aldığı ve günümüzden 12 bin yıl öncesine uzanan tarihiyle yerleşik tarih anlayışını ve bilgilerini değiştirip, dinler tarihini sorgulatan, dünyanın en eski kenti, insanlık tarihinin başlangıcı, tüm insanlığın ortak ata yurdudur. Dil, din, ırk, kültür ve medeniyetlerin buluştuğu, kaynaştığı bu kutsal şehir birçok peygambere ev sahipliği yapmış ve tarih boyunca bir din merkezi olarak anılmıştır.¹

Cumhuriyet'in ilanını takip eden yıllar içinde, 30 Kasım 1925 yılında 667 sayılı kanun ile faaliyetlerine son verilen tarikatların fiziksel mekânları olan dergâhlardaki dinî faaliyetlerin bir bölümü, şeklen değişikliğe uğrayarak da olsa, içerik ve amaç açısından tarikat geleneğinin ve uygulamalarının bir devamı olarak camilerde devam edegelmiştir. Bu çalışma bu geleneğin bir örneğinin yaşatıldığı Şanlıurfa Dergâh Camii'nde günün belli zamanlarında yapılan Tarikat usûllerini konu almaktadır.

¹ Ece Vahapoğlu, "Dünya'nın İlk Tapınağı Göbekli Tepe", *Göbeklitepe*, <http://www.gobeklitepeturkey.org/pdf/G%C3%B6beklitepeKitap.pdf> (22 Nisan 2015), s.14.

On ikinci asırdan itibaren teşekkül eden ve yaygınlaşan tarikatlar, islam medeniyeti içerisinde önemli vazifeler üstlenir, bireyi insan-ı kâmil olma yolunda eğitirken bir yandan da toplumsal dengelerin sağlanmasında aktif rol oynar. İbadet ve eğitim faaliyeti merkezi olmalarının yanı sıra insanlara meslekî ve ahlakî terbiyenin kazandırılması, ihtiyaç sahiplerine yardım edilmesi, fakirlerin doyurulması ve barındırılması gibi devrin ve sosyal şartların gerektirdiği birçok vazifeyi üstlenen tarikatlar, Osmanlı medeniyeti içerisinde geniş bir alana yayılmış ve geniş halk kitleleri tarafından benimsenmiştir.

Osmanlı döneminde, Anadolu'nun önemli merkezlerden biri olan Şanlıurfa'ya tarikatlar erken dönemde girer ve İslam dünyasında ortaya çıkan birçok tarikatın kollarıyla beraber yer aldığı önemli bir merkez konumuna gelir. Evliya Çelebi, 17. yüzyılın ortalarında ziyaret ettiği belde hakkında, Seyahatnâme isimli eserinde, şehrin bazı mahallesinde iki-üç tekkenin yer aldığını ve şehir halkının oldukça dindar kişiler olduğunu ifade eder.² Erken dönemde şehire yerleşen ve teşkilatlanmış tarikatlar arasında Kâdirî, Halvetî, Şâzelî, Rifaî, Mevlevî ve Melamîler'i görmek mümkündür. Yesevîlik, Nakşî tarikatının Müceddidiye ve Halidiye kolları ise daha sonra dönemde teşkilatlanmıştır.³ 19. Yüzyılın sonlarına gelindiğinde şehirde yeralan tekkelerden, Mevlîd-i Halil ile Sâkıbiye tekkeleri Kadirî, Halilü'r-Rahman Dergâhı Nakşibendî, Hacı Gazi Tekkesi Halvetî, Sıddıkiye Tekkesi Rufâî'dir. Ve yine bu dönemde şehirde, bir Mevlevîhane, bir Hindîyan Dergâhı, bir Afgan Tekkesi ve Cami Kebir bünyesinde bir Buhârî Tekkesi ile çok sayıda zaviye yer alır.⁴

19. yüzyıl resmi kaynaklarında yer alan bu tekkelerden Hz. İbrahim Peygamber'in doğduğu makamda yer alan Mevlîd-i Halil Tekkesi (Dergâh), 657 sayılı kanunun 1925 yılında yürürlüğe girmesine rağmen usûl uygulamalarının günümüze değin devam ettirildiği ender örneklerdendir.

Zikir kavramı bağlamında geniş bir çağrışım dünyasına açılan tasavvuf ve tasavvufun kurumsal yapılanması olan tarikatlar, edebiyattan siyâsete, eğitimden kültürel çalışmalara kadar çok geniş bir çalışma alanı sunmaktadır. Bu çalışmada, bu geniş çalışma

² Evliyâ Çelebi, *Evliya Çelebi seyahatnamesi* (çev. Zuhuri Danişman), İstanbul 1969, c. 5, s.43.

³ Ali Tenik, "Tekkeler ve Zaviyeler", Geçmişten Günümüze Şanlıurfa'da Dini Hayat, Ed. Yusuf Ziya Keskin, Ankara 2011, s. 201-211;

⁴ Yasin Taş, "19. Yüzyılda Urfa'da Bir Tarikat Şeyhi: Erbilli Elhâc Abdülkâdir Efendi (Ö. 1898)" Turkish Studies-International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, VIII/11 Fall 2013, p. 315, Ankara.

alanın mümkün olduğunca müzikle ilgili konularına odaklanılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, Şanlıurfa Dergâh Camii'nde yapılan tarikat usûlleri ve müzikal analizleri isimli bu çalışmamız üç ana bölümde ele alınmıştır.

Çalışmamızın *Tasavvufî Gelenekde Evrâd, Hizb ve Zikir* isimli bölümünde, tarikat anlayışında evrâd, hizb ve zikir uygulamalarının önemi üzerinden, Şanlıurfa Dergâh Camii Usûllerinde yer alan evrâd, hizb ve zikir kavramları açıklanmıştır. Şanlıurfa Dergâh Camii Usûllerinde yer alan Evrâd-ı Fethiyye, Hizbü'l-bahr ve el-Evrâdü'l-'İşâî / Yatsı Zikri hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın en hacimli kısmı, bu çalışmanın amacını teşkil eden, zikir ve evrâd uygulamalarının tespiti ve müzikal analizini içeren *Mekân ve Tasavvuf Bağlamında Şanlıurfa Dergâh Camii* başlıklı bölümüdür. Bu bölümde ilk olarak Şanlıurfa Dergâh Camii'nin tarihçesi ve külliye oluşum süreci yer almaktadır. Daha sonra Şanlıurfa Dergâh Camii'deki tasavvufî geçmiş bağlamında, burada yer alan tarikat usûllerinin ortaya çıkışı; geçmişten günümüze bu tarikat usûllerinin Şeyh-Zâkirbaşı sıfatıyla kimler tarafından ve nasıl idare edildiği anlatılmış ve Dergâh Camii cemaati hakkında bilgi verilmiştir. Şanlıurfa Dergâh Camii'nde yer alan sabah, ikindi ve yatsı vakti yapılan tarikat usûllerinin bölümleri tespit edilerek detaylandırılmış ve uygulandığı hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın ana kısmını oluşturan müzikal analiz için 1981 öncesine ait Sabah ve İkinci usûllerinin yer aldığı iki ses kaydı ile 22 Mart 1992 yılına ait Yatsı usûlünün yer aldığı bir ses kaydı özel arşivler taranarak elde edilmiş ve bu kayıtların transkripsiyonları yapılmıştır. Arşiv kayıtları taranırken Dergâh Camii usûllerinin en eski kayıt örneklerine ulaşmaya gayret edilmiştir. Mustafa Şahin ve Mehmet Mercan Özkan'ın arşivinden elde edilen bu kayıtlardan Sabah ve İkinci usûllerine ait olan ses kaydı, 1981 yılına kadar usûlleri idare eden Mehmet Durak Çermikli'nin postta oturduğu dönemde kaydedilmiştir. Yatsı Zikri'ne ait olan son kayıt ise 2000 yılında vefat eden Yasin Çiftçi'nin zâkirbaşı olduğu dönemde kaydedilmiştir. Bu özel arşivlere ulaşmak ve zikir uygulamaları hakkında bilgi almak için, bu camii cemaatinden birçok kişi ile rızaları alınmak kaydıyla, derinlemesine mülakat yapılmıştır. Derinlemesi mülakatlarla eş zamanlı yapılan katılımcı gözlemlerle hem mekân ile zikir uygulamasının sübjektif karşılaştırması deneyimlenmiş hem de müzikal analizin daha sağlıklı olması için analizleri yapılan ses kayıtlarının sağlaması yapılmıştır. Bu

sağlamanın yapılmasındaki amaç, ses kayıtlarının zamanın teknolojik şartlarının günümüze göre yetersizliği sebebiyle karşılaşılan zorlukların giderilmesi ve müzikal analizin sağlıklı yapılmasıdır.

Şanlıurfa Dergâh Camii'nde yapılan zikir ve evrâd uygulamalarının sözü edilen mekân içinde canlı olarak deneyimlenmesi, farklı zamanlardan yapılan ses kayıtlarının çözümü ve analizinde, mekânın mânevî havasından yararlanmayı sağlamıştır.

Yaptığımız çalışmanın son bölümü ise *Kültürel Gelenek Bağlamında Şanlıurfa Dergâh Camii* başlığını taşımaktadır. Bu bölümde Dergâh Camii cemaati, usûlde kıyafet, usûllerin öğrenimi ve aktarımı, zaman içerisinde gelenekselleşerek devam ettirilen sıra gecesi ve kahvaltı geleneğini anlatılmaktadır.

Ekler bölümünde, Dede Osman Avni hazretlerine ait neseb silsilesi (Ek 1), Şanlıurfa Dergâh Camii usûllerinin nota transkripsiyonları (Ek 2 - 4) ve Şanlıurfa Dergâh Camii tarikat usûllerinin içeriğini oluşturan evrâd, hizb, dua ve zikir metinleri (Ek 5) yer almaktadır.

Ek 1'de yer alan neseb silsilesi 1883 yılında vefât eden Mevlîd-i Halîl Tekkesi Şeyhi Dede Osman Avni Hazretlerine aittir. Yaklaşık iki metre uzunluğunda ve tek bir sayfada yer alan bu silsile, Mahmut Karakaş'ın özel arşivindeki kopyasından dijital ortama aktarılmıştır.

Şanlıurfa Dergâh Camii usûllerinin nota transkripsiyonları, bölümler halinde Ek 2, Ek 3 ve Ek 4'de yer almaktadır.

Ek 5'de yer alan ve Şanlıurfa Dergâh Camii Tarikat usûllerinin içeriğini oluşturan metin, 1988 yılında Kâmil Solmaz tarafından oluşturulmuş ve Şanlıurfa Mevlîd-i Halîl Camii imamlarından Hacı Molla Hüseyin Solmaz'ın ruhuna ithaf edilmiştir.

1.2 Çalışmanın Amacı

Şanlıurfa Dergâh Camii'nde yapılan tarikat usûllerini ve müzikal analizlerini konu alan bu çalışmanın amacı, genelde bireysel tecrübelerin anlatıldığı ve bu sebeple objektif olma kaygısı taşımayan tarikat usûllerinin uygulamalarının, bilimsel bir bakış açısı ve yöntemle incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda, yaklaşık dört asırdır devam eden bu tarikat geleneğinde yer alan usûllerin içeriğinin saptanması ve analizleri yapılan ses kayıtları her ne

kadar arşiv niteliği taşıyor olsa da bu türden çalışmalarla ilgilenenlerin ilgisini çekeceğine inanıyorum.

Her ne kadar tarikat usûllerinin metinsel ve müzikal içerikleri tarîkatten tarîkate, hatta aynı tarîkatin farklı yerlerdeki dergâhları arasında farklılık gösteriyor olsa da, belli tarîkatlerin kaynaşmasıyla ortaya çıkmış olan bu usûllerin tespiti ve müzikal analizleri, belli bir zaman aralığında yapılmış olan ve hâlâ yapılmakta olan uygulamaların ses kayıtlarının ötesinde, yazılı bir şekilde tespitini ve somutlaştırılmasını sağlayacaktır.

Bunun yanı sıra yüzyıllardır devam eden bu köklü geleneğin müzikal yapısının ortaya çıkartılması ve bilinirliğinin sağlanması belki de bu çalışmanın en önemli amacını oluşturmaktadır.

1.3 Yöntem

Çalışmanın yukarıda belirtilen amacına uygun olarak, ses kayıtlarının müzikal analizini mümkün hale getirmek için, elde edilen ses kayıtları uzun ve yorucu bir uğraş ile notaya aktarılmıştır. Bu aktarımdaki hata ve yanlış paylarının en aza indirilmesi için, mevcut ses ve müzik programlarından (Finale 2009, Mus2, Cubase 5, Power Sound Editor) yararlanılmış ve ses kayıtları ile bu bilgisayar programlarına yüklenen notalardan elde edilen icralar karşılaştırılarak ses kayıtları notaya aktarılırken ortaya çıkacak yanlışlıklar en aza indirilmeye çalışılmıştır. Karşılaştırma yapılırken, Türk Makam Müziği ses sistemine ve aralıklarına uygun olarak tasarlanan, Mus2 isimli nota yazım uygulamasının yazılan notaları çalma özelliği kullanılmıştır. Ses kaydının aktarıldığı *Power Sound Editor* ve notaların yazıldığı *Mus2* programı aynı anda başlatılarak, ses kayıtları ile Mus2 uygulamasına aktarılan notaları aynı anda dinlemek ve imleç üzerinden takip etmek suretiyle mukayese imkânı oluşturulmuştur. Ses kayıtlarında yer alan temel sesler dikkate alınarak yapılan notalama ve uygulanan bu yöntem ile nota transkripsiyonunda en yakın sonuç elde edilmeye çalışılmıştır.

Bu süreç sonrası son halini alan notalar üzerinden, zikir ve evrâd usûllerinin müzikal açıdan makam ve usûl özellikleri tespit edilmiş ve analizleri yapılmıştır. Bu analizler yapılırken standart eser analiz yöntemlerinin yanı sıra, bölgenin kültürel özelliklerini yansıtan icra özellikleri dikkate alınarak, yapılan kaynak ve literatür taraması sonucu elde edilen bilgiler karşılaştırmalı olarak kullanılmıştır. Bu karşılaştırmalı kaynak kullanımı sonucu gerek

güfte gerekse melodi açısından doğruya en yakın olan sonuçlara ulaşıldığı düşünülmektedir. Bu bağlamda tarikat usullerini icra eden cemaatin müzikal beceri ve birikimi de dikkate alınarak, yapılabilecek müzikal icra aksaklıkları en az indirilerek didaktif özelliğe de sahip bir analiz yapılmaya çalışılmıştır.

Yapılan müzikal analizlerde Dr. Suphi Ezgi'nin *Nazari ve Ameli Türk Musîkisi* isimli çalışmasındaki yöntem esas alınmıştır. Dr. Ezgi'nin uyguladığı ve günümüzde de yaygın olarak kullanılan makam dizilerinin ifade edildiği, dizi üçlüsü, dörtlüsü ve beşlisi ibareleri kullanılmış ve ses aralıkları, koma değerlerini ifade eden harflerle gösterilmiştir. Makam dokuları ve yapıları ile ezgisel motifler (melismatikler) yine bu dizi türleri gösterilmek suretiyle izah edilmeye çalışılmıştır.

Bilindiği üzere Türk Makam müziği yazısı A= 440 Hz değerindeki Batı grafik notasyonuna nazaran bir tam dörtlü yukarı aktarılmış göçürümcü bir yazılama sistemidir. Bu, makam müziğindeki Bolahenk Nisfiye akordu ses sahasına işaret ettiğinden dolayı notaya alınan lahinlerin üzerine batı grafik notasyonundaki gerçek frekans tınlamalarından farklı olduğunu belirtmek amacıyla “Bolahenk nisfiye düzeninde yazılmıştır” ibaresinin konulmasını gerek duyulmuştur. Bu yazılama yöntemi Prof. Ruhi Ayangil'in notalama sistemine dâhil ettiği ve uyguladığı bir yöntemdir. Çalışmamızda bu yöntem uygulanmıştır.

Yaptığımız çalışmada, Dergâh Camii'nde yapılan usûllerin daha tanımlayıcı ve anlaşılır olabilmesi için Evrâd ve Hizb metinleri üzerinde numaralandırma yapılarak metnin daha kolay takip edilmesi amaçlanmıştır. Parantez içinde italik olarak yaptığımız vurgular bize ait olup, bu vurgular metnin okunması sırasında gözlemlerimizi içermekte ve okurların kafalarında görsel bir kurgu oluşturma amacını taşımaktadır. Bu numaralandırma usûlde evrâd ve hizb metninin yer aldığı bölümlerde yer almakta ve bir sonraki bölümde kaldığı yerden devam etmektedir.

Dergâh Camii usûlleri hakkında, tarihi yazılı belgelerin yanı sıra yaşayan bireylerin belleğe dayalı anlatıları, rızaları dâhilinde çalışmamıza aktarılırken mülakat yapılacak kişiler belirli kriterlere göre seçilmiştir. Sözlü tarih ya da gelenek aktarımındaki devamlılık ve kırılmalar göz önünde bulundurulduğunda, mülakat yapılacak kişilerin en az üç kuşaktır ailesinde Dergâh Camii usûllerine devam eden kişiler arasından seçilmesine dikkat edilmiştir.

Zâkirbaşî olarak usûlleri idare eden kişilerin yanı sıra, son tercih sebebi olarak; usûlleri takip ettiği zaman dilimi en yüksek olan müdavimler tercih edilmiştir.

2. TASAVVUFÎ GELENEKDE EVRÂD, HİZB VE ZİKİR

2.1 Evrâd ve Hizb

Vird ve hizb birbirine yakın anlam taşıyan tasavvufî terimlerdir.

Evrâd (أورد)، sözlükte “gelme, getirilen su, çeşmeye varmak, suya gelen topluluk, akan su, dere ve çiçek” anlamları olan vird kelimesinin çoğulu olup kullanıldığı duruma göre çeşitli mânâları vardır.⁵ Allah’a yaklaşmak gayesiyle kişinin kendisine vazife edindiği, kitap ve sünnetten iktibâs edilerek⁶ her gün veya belirli zamanlarda ve belli sayıda yapılan ibadet, dua ve zikir⁷ anlamının yanı sıra, mutasavvıflarca tevbe-istiğfâr, şehâdet ve sâlavâtlar, âyet ve hadislerden tertib edilmiş, manzum ve mensur dualardan meydana getirilen muayyen hizblere vird veya evrâd denilmektedir.⁸

Hizb (الحزب) ise belli bir takım amaçlara ulaşabilmek maksadıyla tertib edilmiş, genellikle sûfiler ve tarîkat ehli, bazen da tarîkat mensubu olmayan dindar kişiler tarafından okunan Arapça kısa ve secîli cümlelerden oluşan, edebî değeri yüksek, derin hikmetler içeren duaların genel adıdır. Çoğulu “ahzâb” olan bu kelime sözlükte “kısım, parça, bölüm, grup; silâh” gibi anlamlara gelmektedir.⁹

Hizb ve vird arasındaki farklılık: hizb, belli şartlar ve kurallar dâhilinde, maddî ve mânevî birtakım amaca ulaşılınca kadar okunur. Meselâ, hastanın şifâ bulması, borçlunun borcunu ödeme gücüne kavuşması, âfet ve musibetlerin defedilmesi gibi. Vird ise kişinin kendisine vazife edindiği bazı sûre ve âyetleri okuması, muayyen günlerde oruçlu olması veya muayyen rekâtta namaz kılmak gibi bazı ibadetleri yapmasıdır.¹⁰

⁵ Arif Erkan, *Arapça-Türkçe Büyük Sözlük*, İstanbul 2006, s.1223; Ahterî Mustafa, *Ahterî-i kebir* (haz. Ahmet Kırkkılıç, Yusuf Sancak), Ankara 2009, s. 1119; Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1971, I, s. 573; Mustafa Kara, “Evrâd” *Diyanet Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul 1995, XI, s. 532.

⁶ Sâdık Vicedânî, *Tarikatler ve Silsileleri: Tomar-ı Turuk-ı Aliyye* (haz. İrfan Gündüz), İstanbul 1995, s. 146.

⁷ Mustafa Kara, *Dervişin Hayatı, Sûfinin Kelâmı*, İstanbul 2005, s. 79; İlhan Ayverdi, *Misalli büyük Türkçe sözlük: Kubbealtı Lugatı* (haz. Kerim Can Bayar), İstanbul 2005, I, s. 900.

⁸ Sâfi Arpaguş, *Mevlevîlikte Ma'nevî Eğitim*, İstanbul 2009, s. 261; Mehmet Zeki Pakalın, a.g.e., III, s. 595.

⁹ Süleyman Uludağ, “Hizb” *DİA*, İstanbul 1998, XVIII, 182; Arif Erkan, a.g.e., s.56.

¹⁰ Süleyman Uludağ, “Hizb”, s.182.

Hız. Peygamber'in yaşamında dua ve zikir önemli bir yer tutmaktadır. O, "Ey iman edenler, Allah'ı çokça zikredin! O'nu sabah akşam tesbih edin"¹¹ ayetinde emrolunduğı gibi hayatı anlamlı bir şekilde yaşamak gayesiyle, yaşamının her kesitinde, her hâlinde Allah'ı zikretmiştir.¹² Hız. Peygamber'in farklı zaman ve mekânlarda yaşamına naksettiğı günlük dua ve zikirlerini aynen uygulama arzu ve ihtiyacı, İslam'ın ilk asırlarında muhaddisler tarafından "amelü'l-yevm ve'l-leyle" (gece-gündüz ibadeti) adı verilen bir kitap türünün oluşmasında etkili olmuştur. Önceleri Buhâri, Müslim, Tirmizî ve İbni Mâce gibi muhaddislerin kitaplarında "Kitâbü'd-Daavât", "Kitâbü'z-Zikr ve'd-Dua", "Kitâbü'd-Dua" başlıkları altında kaleme alınırken sonradan "Amelü'l-yevm ve'l-leyle" diye adlandırılmış ve klasik hadis kitabı tekniğı içinde telif ve tasnif edilmiştir. Bu alandaki ilk eser Hasan b. Ali el-Ma'merî (öl. 295/908) ile 9. yüzyılın sonlarında başlamış ve Nesâî (ö. 279/892), İbnü's-Sünnî (ö. 364/974), Ebû Ömer Talemenkî (ö. 428/1036-37), Ebû Nuaym el- İsfahânî (ö. 430/1038), Münzirî (ö. 656/1258) ve Suyûtî (ö. 911/1505) ile devam etmiştir. Bu eserlerin içeriğini Hız. Peygamber'in günlük dua ve zikirleri ile Müslümanlara bu husustaki tavsiyeleri oluşturur.¹³ Hız. Peygamberin yanı sıra sahâbîlerin okuduğı rivayet edilen dua ve tesbihler de ezkâr ve evrâd kitaplarının vazgeçilmez bölümlerini oluşturmuştur.¹⁴

Dua ve virde büyük önem veren ilk sûfilerin ifadelerinde hizb kelimesine rastlanmazken,¹⁵ vird kelimesinin karşılığı olarak her gün okudukları belli âyetleri kastetmişlerdir. Bunun yanı sıra virdi nâfile namaz kılma, belli duaları okuma, tefekkür ve ağlama anlamlarında da kullanmışlardır.¹⁶ 10. yüzyılın önemli sûfilerinden İbrahim en-Nasrabâzî (ö.367/977) kişiyi mânevî hakikatlere ulaştıracak alâmetlerin altı husus olduğunu beyan etmiş ve aynı zamanda bunları tasavvufun vazgeçilmez esasları olarak kabul etmiştir. Nasrabâzî, "vird ve zikre devam etme" hususunu tasavvufun vazgeçilmez esasları içerisinde göstermiştir.¹⁷ 13. Yüzyılın büyük sûfilerinden biri olan Aziz Nesefî ise vakitleri bölerek her vakte tahsis edilen evrâdı ihmal etmemeyi tasavvuf ehlinin sekiz âdâbının içerisinde saymıştır.¹⁸ Sûfiler, kulun iradesinin tesiri olmaksızın Allah'tan gelen bir feyz, lûtf ve ihsan

¹¹ Ahzab 33/41.

¹² Buhâri, "Ezân", 19.

¹³ İ. Lütü Çakan, "Amelü'l-Yevm Ve'l-Leyle", *DİA*, İstanbul 1991, III, 27.

¹⁴ Mustafa Kara, a.g.e., s. 79.

¹⁵ Süleyman Uludağ, "Hizb", 182.

¹⁶ Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi* (haz. Süleyman Uludağ), İstanbul 1981, s. 291, 298, 486.

¹⁷ Kuşeyrî, a.g.e., s. 173.

¹⁸ Azizüddin Nesefî, *Tasavvufta İnsan Meselesi: İnsan-ı kâmil* (çev. Mehmet Kanar), İstanbul 1990, s. 62.

olarak adlandırdıkları vecd halini evrâdın meyvesi olarak görmüşlerdir. Allah'ın lûtfunun artmasını kişinin virdini devam ettirmesine ve arttırmasına bağlamışlardır.¹⁹

Evrâdla ilgili düzenli bilgilerin günümüze aktarıldığı iki önemli eser Ebû Tâlib el-Mekkî (ö. 386/996) ve Gazzâlî (d. 450/1058 - ö. 505/1111)'ye aittir. Ebû Tâlib el-Mekkî'nin *Kûtü'l-Kulûb* isimli eseri bu konuda düzenli bilgileri ihtiva eden en eski ve en geniş kaynak olma özelliğini taşımaktadır. Mekkî, zikir, tesbih, tevbe ve istiğfarla ilgili âyetleri bir araya getirerek “evrâdü'l-leyl ve'n-nehâr” başlığı altında gündüz ve gecenin muhtelif dilimlerinde okunacak olan evrâdı ve bunların sayısını ayrıntılı olarak yazmıştır.²⁰ Gazzâlî de yazdığı *İhyâ u Ulûmi'd-Dîn* adlı eserinde bu konuya değinmiş, “Virdlerin Tertibi ve Geceleri İhya Etmek” başlığı altında geniş bilgi vermiştir. Gazzâlî, Nefis yaradılış îtibariyle dünyaya meylettiginden onu yenebilmek için, insanoğlu ömrünün tamâmını veya çoğunu zikir ve fikirle geçirmesi gerektiğini vurgulayarak evrâdın fazîleti üzerinde durmuştur. Gazzâlî evrâdın sayıları ve tertibi hususunda, gündüz yedi, gece dört ayrı vakitte zikir, Kur'an okuma ve tefekkür gibi virdlerle meşgul olunması gerektiğini vurgulayarak, virdlerin dinî-tasavvufî faydaları üzerinde durmuştur.²¹

2.2 Tarîkatlarda Evrâd ve Hizb

Hizbler, ilk olarak tarikatların teşekkül ve tekevvün dönemi olan 12. yüzyılda ortaya çıkmış ve tertib edilmeye başlanmıştır. Bu dönem evrâd geleneğinde de bir takım yenilikleri beraberinde getirmiştir. Ortaya çıkan tarikatlarla beraber tarikatların ya kurucuları yahut ondan sonra yerlerine geçen halifeleri ayrı ayrı evrâd ve hizb tertib etmiş²² ve tarikatlara özgü “Evrâd” veya “ahzâb” kitap türleri oluşmuştur.²³ Zamanla meşhur olan virdler bazı sûfler tarafından şerh edilmiştir. Abdulkâdir Gîlânî'nin evrâd okumanın âdâb ve erkânı hakkında bilgi verdiği “*el-Gunye*” isimli eseri bu alanın en eski örneklerindendir. Tarikatlarla beraber ortaya çıkan bu kitap türlerinin içeriğini âyet, hadis, Salâvât, tesbih ile bizzat tarikat kurucuları ve yerine geçen halifelerin tertib ettiği dua ve tesbihler oluşturmaktadır. “Vird, evrâd, hizb, ahzâb, mecmûa-i evrâd, ed'îye” gibi genel adlarının yanı sıra "enîsü's-salikin,

¹⁹ Kuşeyri, a.g.e. , s. 190.

²⁰ Mustafa Kara, “Evrâd”, s. 533.

²¹ Gazzali, *İhyau Ulûmi'd-Din* (trc. Ahmed Serdaroğlu), İstanbul 1974, I, s. 965.

²² Mehmet Zeki Pakalın, a.g.e., I, s. 573.

²³ Mustafa Kara, “Evrâd”, s. 533; Süleyman Uludağ, “Hizb”, s.182.

delîlü'l- mürîd, hediyyetü'z-zâkirîn, bürhânü'l-ârifîn, tuhfetü'l-uşşâk, hizbü'l-bahr, vazîfetü'l-mürîd" gibi özel isimler adı altında kaleme alınmıştır. Edebî değeri yüksek olan ve birçok hikmetler içeren bu metinler zamanla daha kolay taşınıp okunabilmesi için kitapçıklar şeklinde süslü yazılarla çoğaltılmış ve basılmıştır.²⁴

Evrâd kitapları “Hizb”, “Salâvât”, “Esmâü'l-Hüsna”, “Tahmîd”, “Tevhîd”, “Tehlîl”, “Tesbîh”, “Tezkîir” gibi bölümlerden oluşmaktadır.²⁵ Evrâd kitaplarının içeriğini oluşturan sûre ve âyetler daha çok Allah (c.c.)’ın isim ve sıfatlarıyla ilgili âyetler ve “Rabbenâ”, Allahümme” gibi ifadelerle başlayan metinlerdir. Salâvat kısmında ise Hz. Peygamber (s.a.v.)’in özelliklerini anlatan cümleler ve onun tavsiye ettiği dualar yer alır.²⁶ Hz. Peygamber (s.a.v.)’in “Bana bir kere salâtü selâm getirene, Cenâb-ı Hakk on kere rahmet eder” hadisindeki müjdeye ulaşmak ve böylece mânevi ve ilâhi nimetlere kavuşmak için evrâd veya ezkâr kitaplarına çokça salâvât-ı şerîfe konulmuştur.²⁷ Yine evrâd kitaplarında yer alan ve tarîkat kurucuları tarafından tertib edilen dua, zikir, tesbih ve Salâvat dervişi’nin tefekkür ve zikir hayatına derinlik kazandırma maksatlıdır.²⁸

Tarikatlara özgü evrâdın uzunluğu, tekrar sayısı birbirinden farklıdır. Bu farklılıklar aynı tarikatın kolları içinde de görülebilir. Buna karşılık bir tarikatın müridlerine verilen evrâd kitapları diğer bazı tarikat pîrlerinin dua ve hizblerini de içerebilir. Bazı evrâd kitapları aynı tarikata ait farklı şeyhlerin terkip ettiği evrâd bölümlerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Bir kısım virdler ise zamanla çok meşhur olmuş ve âdeta tarikatlar arası ortak metin haline dönüşmüştür.²⁹

Kuzey Afrika menşeli Şâzeliyye tarikatının kurucusu Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî, evrâdı en yaygın olan sûfidir. Şâzeliyye tarîkatı Osmanlı toplumunda yaygın olmadığı halde özellikle "hizbü'l-bahr" ve "hizbü'l-ber" adlı tesbihlerle dualar asırlardır yaygın olarak okunan ve şerhedilen hizb ve virdlerdir. Muhyiddin İbnü'l-Arabî’nin çeşitli virdleriyle Halvetiyye’nin ikinci pîri Seyyid Yahya eş-Şîrvânî’nin özellikle “Virdü's-settâr”, yazarına nispetle de *Vird-i*

²⁴ Mustafa Kara, *Dervişin Hayatı, Sûfinin Kelâmı*, s. 80.

²⁵ H. Mahmut Yücer, “Tarîkat Geleneğinde Evrâd, Hizb ya da Ed’iye” *Süleyman Uludağ Kitabı* (haz. Mustafa Kara), İstanbul 2008, s. 317

²⁶ Mustafa Kara, *Dervişin Hayatı, Sûfinin Kelâmı*, s. 80.

²⁷ Sâdık Vîcdânî, a.g.e., s. 146; Mehmet Zeki Pakalın, a.g.e., I, s. 573.

²⁸ Mustafa Kara, *Dervişin Hayatı, Sûfinin Kelâmı*, s. 80.

²⁹ Mustafa Kara, “Evrâd”, s. 534.

Yahyâ olarak tanınan evrâdı tarikatlar arasında oldukça meşhur olup pek çok sûfî tarafından şerh edilmiştir.³⁰ Yaygın olan bir diğer evrâd kitabı da Seyyid Ali Hemedânî'ye ait “Evrâd-ı Fethiyye” ile Şâh-ı Nakşibend Bahâeddin'e nispet edilen “Evrâd-ı Bahâiyye” dir. Şazeliyye tarikatının Cezûliyye kolu kurucusu Süleyman Cezûlî'ye ait “Delâilü'l-Hayrât” isimli Salâvât mecmuaları arasında en meşhurdur. Osmanlı toplumunda çokça okunup şerh edilen bir diğer Salâvât mecmuası da Abdulcebbâr Şâzeliyye (ö. 1258)'nin “Salâvât-ı Meşşîyye” isimli eseridir.³¹

Ahmed Ziyâeddin Gümüşhânevî'nin Hz. Peygamber, dört halife, sahâbiler ve bazı sûfilerin hizb ve virdlerinin yer aldığı “Mecmûatü'l-ahzâb” isimli yaklaşık 2000 sayfadan oluşan üç ciltlik derlemesi tarikat mensupları arasında yaygın olan en hacimli evrâd ve ahzâb kitabıdır (İstanbul 1311). Bu eserde Hz. Peygamber, dört halife ve sahabilerden başka hizb ve virdleri bulunan bazı sûfiler şunlardır: İbnü'l-Arabî, Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî, İbrâhim ed-Desûkî, Gazzalî, Mufnüddîn-i Çiştî, Şehâbeddin es-Sühreverdî, Hüsâmeddin Uşşâkî, Sa'deddin el-Cibâvî, Abdülkadir-i Geylânî, Abdülganî en-Nablusî, Bahâeddin Nakşibend, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Ahmed er-Rıfâî, Ahmed el-Bedevî, Zeynüddîn-i Hâfî.³²

“Hizbü'l-felâh” veya “hizbü'n-necât” mânevî kurtuluş, hizbü'l-işrâk iç aydınlığı, hizbü't-tefrîc gönül rahatlığı, hizbü'l-fehm zihin açıklığı, hizbü'l-berekât bereket temini, hizbü'l-bahr denizde güvenle yolculuk yapılması, hizbü's-seyf düşmanın mahvolması gibi çeşitli maksatlar için düzenlenmiş hizbler mevcuttur. Hizbler, tüm bu maksatların dışında sırf Allah'a ibadet etmek ve O'na yaklaşmak ve O'nun rızasını kazanmak gayesiyle de okunur. Hizbin psikolojik bakımdan insanlar üzerinde olumlu tesirleri olduğu; insanı olgunlaştıran, ahlâkî güzelleştiren ve insanı çâresizlik ve ümitsizlikten uzaklaştıran bir niteliği bulunduğu inanılır. Bu amaçla hizb okuyan kimse, Allah'ın kendisini kötü huylardan uzaklaştırıp güzel huylar edinmeyi nasip etmesini ister, kötülerden ve kötülüklerden O'na sığınır. Hizbler genellikle hangi maksat için düzenlenmişse onunla anıldığı gibi başladığı kelime ile yahut düzenleyenin adıyla anıldığı da olur. Meselâ, zafer elde etmek maksadıyla okunan “hizbü'n-nasr”, âyetlerden oluşan “hizbü'l-âyât” ve “El-hamdü” kelimesiyle başlayan “hizbü'l-hamd”

³⁰ Mustafa Kara, “Evrâd”, s. 534.

³¹ H. Mahmut Yücer, a.g.m., s. 318.

³² Mustafa Kara, *Dervişin Hayatı, Sûfinin Kelâmı*, s. 80, 81; Süleyman Uludağ, “Hizb”, s. 182.

gibi.³³ Evrâd kitaplarında ise bir kısmının isimlere, bir kısmının da tarikatlara nispet edildiği görülür. Meselâ, “Evrâd-ı Gazzâlî”, “Evrâd-ı Mevlânâ” da isme nispet edilirken, “Evrâd-ı Kadiriyye”, “Evrâd-ı Bahâiyye”, “Evrâd-ı Zeyniyye” de tarikatlara nispet edilmiştir.³⁴

Tarikat şeyhleri tertib ettikleri evrâd için en uygun vakti de tayin etmiş ve saliklerine öngörülen vakitlerde evrâd okumaları hususunda telkinlerde bulunmuşlardır. Günün belirli zamanlarında yapılan evrâd okumaları tarikatlara göre farklılık gösterebilmektedir. Bazı tarikatlara ait akşam ve yatsı vaktinde okunan evrâd bulunmakla beraber hemen her tarikatın sabah vaktinde okunan bir evrâdı veya hizbi mevcuttur. Özellikle Kıyâmî tarikatlara ait tekkelerde sabah vaktinin yanı sıra kuşluk, öğle, ikindi, akşam ve yatsı usûllerine ait özel evrâdın olduğu bilinmektedir.³⁵ Bunun yanı sıra evrâd okumalarında bazı tarikatlar her gün aynı metni okurken bir kısım tarikatlar evrâd metnini günlere göre taksim ederek, her gün ayrı bir bölüm okumakta ve haftada bir hatmin yapıldığı anlaşılmaktadır.³⁶

Her gün belirli vakitlerde ve çoğunlukla sabah namazından sonra,³⁷ mâneviyat yolunda ilerlemek, Hakk’a yakınlık kazanmak gayesiyle³⁸ tarikat sâlikleri tarafından okunan evrâdda uyulması gereken bir takım âdâp, erkân söz konusudur. Öncelikle evrâd okumak için mürşidin izni ve icâzetinin olması gereklidir. İzinsiz okumanın mümkün olduğu fakat istenilen faydanın hâsıl olmayacağı tasavvufî kabullerdendir.³⁹ Evrâd, maddi-mânevi temizlik yapıldıktan sonra kibleye yönelerek ve bir yere dayanmaksızın en uygun vakitte okunmalıdır. Evrâd okurken aceleci davranılmamalıdır. Metinler yavaş okunmalı ve okuma hatası yapmamaya azami gayret sarf edilmelidir. Evrâd metinlerinin dinî-dünyevî işlerde çok faydalı ve etkili olacağına inanarak, metinlerdeki mânaya nüfuz edilmelidir. Halis bir niyetle yapılan ibadetlerin kabul edilmesi gibi, hâlisâne duygularla edilen dualara Allah’ın mutlaka icâbet edeceği bilinmelidir. Sûfilere göre okunacak evrâdın miktarını müridin kabiliyet ve ruhî durumuna göre tesbit etmek şeyhin dikkat etmesi gereken en önemli husustur. Şeyh, müridin kabiliyet ve ruhî durumunu iyi analiz etmeli ve okunacak evrâdın miktarını buna göre tayin

³³ Süleyman Uludağ, “Hizb”, s. 182.

³⁴ Mustafa Kara, *Dervişin Hayatı, Sûfinin Kelâmı*, s. 80, 81.

³⁵ H. Mahmut Yücer, a.g.m., s. 327.

³⁶ H. Mahmut Yücer, a.g.m., s. 351.

³⁷ Sâfi Arpaguş, a.g.e., s. 262.

³⁸ Bekir Şahin, “Mevlevîlerde evrâd ve dua” *Mevlâna Ocağı* (ed. Mehmet Bayyigit), Konya 2007, s. 259.

³⁹ Sâfi Arpaguş, a.g.e., s. 262.

etmelidir. Bunun aksi yönünde davranarak müridin ruhi dengesinin bozulmasına yol açan şeyhler için “evrâd şeyhi” tabiri kullanılmıştır.⁴⁰

Hiz. Peygamber’in rûhî hayatını kendilerine rehber edinen tarikat mensupları sayesinde evrâd ve dua kitapları yaygınlaşmış ve zamanla bu konunun bir ilim dalı sayılmasına yol açmıştır. Dua ve evrad metinlerinin tesbit, tashih ve zaptıyla ilgili rivayetleri, bunların tesirlerini, sayılarını, okuma zamanlarını ve âdâbını konu edinen bu ilmin gayesi, söz konusu metinlerin şartlarına uygun olarak okunmasıyla dînî-dünyevî faydalar elde etmektir.⁴¹

Evrâd-ı Fethiyye ile Hizbü’l-bahr, Şâzeliyye ve Hemedâniyye tarikatının yaygın olarak okunan evrâd kitaplarıdır. Tezimize konu olması hasebiyle bu iki evrâd kitabı hakkında detaylı bilgi aktaracağız.

2.2.1 Evrâd-ı Fethiyye

Evrâd-ı fethiyye, Kübreviyye tarikatının Hemedâniyye kolunun kurucusu, Keşmir’in İslâmlaşmasında önemli tesiri bulunan Alî b. Şihâbiddîn b. Muhammed Hemedânî (ö. 786/1385)’nin tertib etmiş olduğu bir evrâd kitabıdır.

Tahsin Yazıcı’nın “HEMEDÂNÎ, Emîr-i Kebîr” isimli çalışması ile Muzaffer Ozak’ın *Ziyet-ül-Kulûb* isimli eserinde Hemedânî hakkında şu bilgiler yer almaktadır:

Mîr Seyyid Ali, Emîr-i Kebîr, Seyyid Ali Hemedânî, Alî-i Sâni ve Şâh-ı Hemedân gibi unvanlarla anılan bu sûfî, 12 Receb 714’te (22 Ekim 1314) Hemedan’da doğdu. Hemedânî’nin soyu Hz. Hüseyin’in oğlu, dördüncü imam Ali Zeynelâbidîn’e ulaşmaktadır. Babası Şehâbeddin Hemedan valisi idi. Hemedânî, Kübreviyye şeyhlerinden Alâüddeve-i Simnânî’nin halifesi Mahmûd Mezdekânî’ye intisap etti. Bir süre şeyhinin Mezdekânî’deki tekkesinde kaldıktan sonra Simnânî’nin diğer bir halifesi Takıyyüddin Ali Dostî ile tanışarak ondan da hırka giydi.⁴² Dostî’nin vefatından sonra şeyhi Mezdekânî’nin tavsiyesi üzerine seyahate çıktı. Hemedânî yirmi yıl süren bu seyahati sırasında Türkistan, Mâverâünnehir, Hindistan, Irak, Suriye ve Anadolu’yu dolaştı. Keşmir Sultanı Şehâbeddin ve yerine geçen kardeşi Sultan Kutbüddin ile iyi münasebetler kurarak Keşmir’deki gayri müslim halkın

⁴⁰ Muzaffer Ozak, *Ziyetü’l-Kulûb: Kalplerin Ziyeti*, İstanbul 1973, s.26; Mustafa Kara, a.g.e., s. 82.

⁴¹ Mustafa Kara, a.g.e., s. 84.

⁴² Tahsin Yazıcı, “HEMEDÂNÎ, Emîr-i Kebîr” *DİA*, İstanbul 1997, XVII, 16; Muzaffer Ozak, a.g.e., s. 179.

İslâmiyet'i kabul etmesinde tesirli oldu. Timur'un, seyyidleri Hemedan'dan çıkardığını öğrenince doğduğu topraklara geri dönmekten vazgeçti ve Türkistan ve Huttalân'a uğradıktan sonra 1383'te tekrar Keşmir'e döndü. Daha sonra hacca gitmeye karar veren Hemedânî, bu yolculuğu sırasında hastalanarak Kebrüsâr'da vefat etti (6 Zilhicce 786/19 Ocak 1385). Cenazesi, önce halifesi ve damadı Hâce İshak Huttalânî'nin bulunduğu Huttalân kasabasına nakledildi, daha sonra bugün Tacikistan sınırları içinde bulunan Kûlab'da toprağa verildi.⁴³

Bütün yaşamı boyunca aldığı ilhâm, edindiği bilgi ve birikimleriyle oluşan tasavvufî görüş ve fikirleri, tasavvufa dair yazmış olduğu çok sayıda eseri, yaşadığı coğrafyada insanlar üzerinde büyük tesirler oluşturmuş ve sağlığında çevresinde çok sayıda mürid toplanmıştır. Müridleri, Hemedânî'nin görüşleri doğrultusunda Keşmir başta olmak üzere Hindistan ve Türkistan'da kurdukları tekkeler aracılığıyla İslâmiyet'i yayma faaliyetine girişmeleri, onun adına nispet edilen Hemedâniyye adlı bir tarikatın doğmasına yol açmıştır. Eserlerinin birçoğunun henüz incelenmemiş ve yayımlanmamış olması bu tarikat hakkında fazla bilgi sahibi olmayı mümkün kılmamakla beraber onun genelde mensubu bulunduğu Kübreviyye'nin ilkelerine bağlı kaldığı, ancak bunlara bazı yeni unsurlar eklediği söylenebilir. Hz. Ali'ye ve Ehl-i Beyt'e derin sevgi duyması Hemedânî'nin Şîî temayüllü bir şeyh olarak tanınmasına ve Alî-i Sânî unvanını almasına sebep olmuştur. Hemedânî'nin, başlangıçta Hanefî olduğu fakat gördüğü bir rüya üzerine Şâfiî mezhebini benimsediği bilinmektedir.⁴⁴

Yüzü aşkın eser kaleme alan Hemedânî'nin tertib ettiği Evrâd-ı Fethiyye isimli bu viridi, Leknev (1257), Lahor (1289), İstanbul (1298, *Mecmû'atü'l-ahzâb* içinde, II, 16-29) ve Kanpûr'da (1300) basılmıştır. Muhammed Ca'fer Ca'ferî Evrâd-ı Fethiyye şerhetmiş (Leknev 1293), bu şerhli baskıyı Hâkim Muhammed İshak Urduca'ya çevirmiştir (Karaçi 1389/1969).⁴⁵

Eserin yazılışıyla ilgili Muzaffer Ozak'ın *Ziynet-ül-Kulûb* isimli eserinde bizzat Alî Hemedânî'den nakledildiği belirtilen iki rivayet bulunmaktadır. Bunların ilkinde Hemedânî'nin şu şekilde anlattığı rivayet edilmektedir:

⁴³ Tahsin Yazıcı, a.g.m., s. 186.

⁴⁴ Tahsin Yazıcı, a.g.m., s. 186.

⁴⁵ Tahsin Yazıcı, a.g.m., s. 186.

“1400 Evliyâ-i kirâma mülâkat müyesser oldu. Her birisine, velâyet makâmına nasıl ulaştıklarını sordum. Bana, bu evrâd-ı şerîfeye devam etmek suretiyle, velâyet fetholunduğunu söylediler.

Bir gün, Mekke-i Mükەرreme’de Harem-i şerîf içinde murâkabede bulunduğum sırada, Resûl-i Ekrem sallâllâhü aleyhi ve sellem efendimiz hazır olarak: (Ey benim oğlum! Fethiyye virdini oku...) buyurdular. Birdenbire Hızır aleyhisselâm zuhûr etti ve beni elimden tutarak Mekke’nin Batha vadisine götürdü ve bana orada Fethiyye-i şerîfeyi talîm buyurdu. Hızır âleyhisselâmdan bu evrâdı öğrenir öğrenmez dağlar, taşlar, çöller, kumlar, sahralar, ağaçlar, yapraklar, gökyüzündeki melekler sanki benim hükmüme girdi, melekût ve ceberrut âlemi önümde açılıverdi.”⁴⁶

Diğer rivâyeti ise şu şekildedir: Hemedânî’nin Evrâd-ı Fethiyye’yi derleyip tertib ettikten sonra Beyt-i şerîfe varır ve o gece mânâ âleminde Hazreti Peygamberi görür. Hz. Peygamber elindeki evrâdı uzatarak:

“Huz, hâzihi’l-Fethiyye” (Al, Fethiye işte budur) fermanı üzerine kendisine lütfedilen evrâdı şerîfî aldığı ve kendisinin tertib ettiği evrâd ile aynı olduğunu görür.⁴⁷

Evrâd-ı Fethiyye sabah namazından sonra okunan bir evrâddır. Taşıdığına inanılan mânevî derinlik ve fâzilet bu evrâdı, sadece Kübreviyye ve Hemedâniyye tarikatına özgü bir evrâd kitabı olmaktan çıkarmış, İslam coğrafyasının yayıldığı tüm kıtalarda tarikat sâlikleri ve sûfilerin benimsediği ortak bir evrâd niteliğine dönüştürmüştür.

2.2.2 Hizbü’l-bahr (el-Hizbü’s-sağîr)

Hizbü’l-bahr isimli hizb, Şâzelî tarikatının kurucusu Ebü’l-Hasan eş-Şâzelî (1197-1258) tarafından tertib edilmiş ve Hizbü’l-bahr ismiyle bizzat kendisi tarafından adlandırılmıştır.⁴⁸

Bu meşhur hizb metninin yazarı Ebü’l-Hasan eş-Şâzelî, Hz. Peygamber’in torunu Hz. Hasan’ın soyundan olup, Kuzey Afrika’nın en batı bölgesinde, bugünkü Fas sınırları

⁴⁶ Muzaffer Ozak, a.g.e., s.179.

⁴⁷ Muzaffer Ozak, a.g.e., s.179, 180.

⁴⁸ Mustafa Salim Güven, *Ebü’l-Hasan Şazili ve Şaziliyye* (doktora tezi 1999), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.188.

içerisinde yer alan Sebte (Ceuta) şehri yakınlarındaki Gamâre’de dünyaya gelir. Öğrenimine küçük yaşta burada başlar, Kur’an’ı ezberler ve hadis okur. Şâzelî on yaşlarında Tunus’a gider. Burada, Ebû Muhammed Abdülazîz Mehdevî, Ebû Sâid el-Bâcî, Ebû Abdullah Ali b. Harrâzim gibi âlimlerden dersler alır. Zâhirî ilimleri tahsil etmekle birlikte gençlik yıllarından itibaren tasavvuf yolunda karar kılan Ebû’l-Hasan eş-Şâzelî, başlangıçta Ali b. Harrâzim’den faydalanır. Şâzelî, daha sonra doğunun önemli ilim merkezlerinden Fas, Tunus, Mısır ve Irak’a yolculuk eder ve bir süre kaldıktan sonra memleketine döner. Mağrib’de tanıştığı Abdüsselam b. Meşîş’i kendisine mürşid seçer ve ona intisap eder. Daha sonra İbn Meşîş’in arzusu üzerine Şazile’ye geçip Zağvan dağındaki bir mağarada halvete girer ve bundan böyle “eş-Şâzelî” (Şazilâlî) olarak anılmaya başlar.⁴⁹ Seyr-ü sülûkünü tamamlamasının ardından mürşidi Abdüsselâm b. Meşîş’in emriyle İfrîkiye bölgesinin başşehri olan Tunus’a geçerek irşad faaliyetine başlar ve böylelikle tarikatın temelleri atılmış olur.⁵⁰

Şâzelî, 1244 yılında çeşitli milletlere ve dinlere mensup toplulukların bulunduğu ilim ve kültür merkezi İskenderiye’ye gelerek, sonradan el-Câmiu'l-garbî diye şöhret bulan Attârîn Camii’nde tasavvuf meclisleri kurar, dersler verir. Daha sonra Kahire’ye gider. Burada hem saray çevresinde hem ulema ve halk arasında büyük ilgi görür. İzzeddin b. Abdüsselam, Abdulazim el-Münzirî, İbnü's-Salâh eş-Şehrezûrî, İbnü'l-Hacîb, Cemaleddin Usfûr, Nehîbüddin b. Avn, Muhyiddin İbn Sürâka, Ebû'l-İlm Yâsîb, Mekînüddin el-Esmer, Şeref el-Bûnî, Abdullah el-Lekânî, Eminüddin Cibril gibi zamanın ünlü âlimleri onun çevresinde toplanır. Şâzelî, 1258 yılında hacca gitmek için bazı müridleriyle birlikte Kahire’den ayrılır ve hac yolunda, Hamisre’de vefât eder. Kabri, Hamisre mevkiindeki Ayzâb sahrâsındadır.⁵¹

Şâzelîlik, Kuzey Afrika’da kurulup yaygınlaşan üç büyük tarikattan biridir. Endülüs ve Kuzey Afrika’da yüzyıllar boyunca büyük bir etkinliğe ve yaygınlığa sahip olan bu tarikat öncelikle İskenderiye, Kahire, Tunus, Mısır gibi şehir ortamlarında teşekkül etmiş, zaman içinde Suriye başta olmak üzere Arap dünyasında, Hint alt kıtasında, Malezya ve Endonezya’da, Afrika’da, Anadolu ve Balkanlar’da, Amerika’da ve birçok Avrupa ülkesinde yayılmıştır. Çeşitli kollarıyla Ortadoğu’da birçok bölgeye yayılan Şâzelîlik, 16. yüzyılın başlarında Meymûniyye kolunun kurucusu Ali b. Meymûn tarafından Anadolu’ya

⁴⁹ M. Baha Tanman, “Şâzelîlik” *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1994, VII, 139.

⁵⁰ Ahmet Murat Özel, “Şâzelî” *DİA*, İstanbul 2010, XXXVIII, 385, 386.

⁵¹ Ahmet Murat Özel, *a.g.m.*, s. 386.

getirilmiştir. Zaman içersinde Sultan II. Abdülhamid Hân gibi bir Osmanlı padişahının da bu yolun bir müntesibi olmasına rağmen Şâzelîlik, Anadolu, İstanbul ve Rumeli gibi Osmanlı Devleti'nin Türklerle meskûn olan yörelerinde pek bir varlık gösterememiştir. Özellikle 20. yüzyılda, Rene Guenon (Abdülvâhid Yahyâ), Michel Valsan, Frithjof Schuon (Îsâ Nûreddin), Martin Lings (Ebûbekir Sirâceddin), Titus Burckhardt, Ian Dallas (Abdülkâdir es-Sûfî), Gai Eaton gibi ihtida etmiş önemli aydınların Şâzeliyye tarikatına intisap etmesi tarikatı Batılı çevrelerde bir ilgi odağı haline getirmiştir.⁵²

Günümüzde İslâm coğrafyasının büyük bir kısmında ve Batı dünyasında müntesipleri bulunan, 100'ü aşkın alt koluyla en yaygın ve en çok ilgi gören tarikatlardan biri olan Şâzelîlik,⁵³ düşünce yapısı olarak tevhid ilkesini benimseyen, Sünni inanışa bağlı bir tasavvuf yoludur.⁵⁴ mârifet kavramına güçlü vurgu yapan, tevekkül anlayışını esas alan bir tarikattır. Şâzelî'nin hizb, dua ve vecizlerinde mârifetûllah konusu önemli bir yer tutmaktadır.⁵⁵

Dua ve zikre büyük önem veren Şâzelî'den günümüzde, büyük bölümünü kendisinin tertib ettiği evrâd, ezkâr, hizbleri ile özel durumlar için tertib ettiği dua ve zikirlerden oluşan toplam yüz civarında eseri bulunmaktadır. Bunlardan otuz dokuzu hizb veya başka ünvân ile ismi belli olup geri kalanın elliden fazlası ismi konmamış dua adı altında sınıflandırılmıştır.⁵⁶

Hizbü'l-bahr, Şâzelî'nin tertib etmiş olduğu ve yaşamının son anında bile müridlerine okumalarını tavsiye ettiği bir ahzâb kitabıdır. Şâzelî, Hz. Peygamber'den telkîn yoluyla aldığını belirttiği bu eseri için, “Yemîn ederim ki, bu kitabı harf ve harf Resûlullahın mübârek ağzından, rüyâda işitip yazdım”⁵⁷ demektedir. Ayrıca Mustafa Salim Güven'in yapmış olduğu doktora çalışmasında, İbn Sabbağ'ın *Dürretü'l-esrar* ve İbn İyâd'ın *el-Mefâhiru'l-aliyye* isimli eserlerini kaynak göstererek verdiği bilgide, bu hizb için Hz. Peygamber'in Şâzelî'ye, “Bunu ezberle, çünkü onda İsmullâhi'l-azâm (Allah'ın en yüce ismi) vardır” diyerek öğütte bulunduğunu belirtmektedir.⁵⁸ Şâzelî, bu eserin okunduğu yerlerde güven ve emniyetin hâkim olduğunu, “Eğer bu hizb Bağdad halkının yanından olsaydı,

⁵² Ahmet Murat Özel, “Şazeliyye” *DİA*, İstanbul 2010, XXXVIII, 387; M. Baha Tanman, a.g.m., s.139.

⁵³ Mustafa Kara, *Türk Tasavvuf Tarihi Araştırmaları: Tarikatlar, Tekkeler, Şeyhler*, İstanbul 2005, s. 29.

⁵⁴ İsmet Zeki Eyüboğlu, *Günün Işığında Tasavvuf, Tarikatlar, Mezhepler Tarihi*, İstanbul 1993, s. 251.

⁵⁵ Ahmet Murat Özel, “Şazeliyye”, s.387.

⁵⁶ Mustafa Salim Güven, a.g.e., s.182.

⁵⁷ İlhan Apak, “Ebü'l-Hasen-i Şâzilî”, *İslam Alimleri Ansiklopedisi*, İstanbul ty, VIII, 234.

⁵⁸ Mustafa Salim Güven, a.g.e., s.188.

Tatarlar (Moğollar) orayı alamazdı.” cümleleriyle dile getirmekte ve ayrıca bu eserin önemini, “Çocuklarınıza *Hizbü’l-bahr*’ı ezberletiniz. Çünkü onda Allah’ın en yüce ismi mevcuttur.” diyerek dile getirmektedir.⁵⁹

Hizbü’l-bahr’ın oluşumu anlatılırken, denizin Hz. Musa (a.s.)’ın emrine sunulmasıyla ile bir bağlantı kurulur ve bu hadîseyi Mustafa Salim Güven yapmış olduğu doktora çalışmasında, İbn Sabbağ’ın *Dürretü’l-esrar* ve İbn İyâd’ın *el-Mefâhiru’l-aliyye* isimli eserlerini kaynak göstererek şu şekilde nakleder:

Şâzelî’nin Kahire’den çıktığı hacc seferlerinin birisinde, saâd-i Mısır’da bekleyen ve Mısır hacılarını Kızıldeniz’den Hicaz’a geçirecek olan gemiye yetişmeleri gerekmektedir. Başka alternatif bulamadıkları için de bir Hristiyan’ın teknesiyle Nil üzerinden saâd-i Mısır’a doğru yola koyulurlar. Rüzgârsız bir ortamda üç gün yol alırlar. Üçüncü günün sonunda ters esen ve kendilerini bir günde Kahire’ye geri götürecek şiddette bir rüzgâr çıkar. Sahibi, tekneyi gidecekleri yöne doğru hareket ettiremez. Bunun üzerine tekneden inip beklemeye başlarlar. Aradan bir kaç gün geçmesine rağmen rüzgâr kesilmez. Orada bulunanların hepsi hacıları götürecek gemiyi ve hacı kaçırdıklarını düşünmeye başlamışlardır. Ümitlerin bittiği günün zuhur vakti Şâzelî yorgunluktan uyur. Uyanınca rüzgâr kesilmediği halde hemen teknenin sâhibini çağırır ve yola çıkma emri verir. Tekneci ‘Bu rüzgâr bizi Kahire’ye geri götürür’ desede o, ısrarla dümeni Mısır’ın güneyine çevirmesini ister ve Hizbü’l-bahr ile Allah’a dua etmeye başlar. Birden rüzgâr lehlerine döner. Planladıkları zamandan evvel saâd-i Mısır’a varırlar. Şâzelî’ye okuduğu dua sorulunca, onu zuhur vakti uyuduğunda rüyasında Hz. Peygamber (s.a)’den aldığını söyler. Bu hâdise karşısında Nasrânî tekneci de Müslüman olur, Şâzelî ve arkadaşlarıyla birlikte hacca gider.⁶⁰

Şâzelîye mensûbları arasında ikinci vaktinden sonra okunması âdet hâline gelen Şâzelî’nin bu eserinde, Allah’ın isim ve sıfatlarından meded umulmakta, teslimiyet arz edilerek varlıkların bu duayı okuyana itaat etmesi istenilmekte, mağrifet, rızık, emniyet,

⁵⁹ Mustafa Salim Güven, a.g.e., s. 188.

⁶⁰ Mustafa Salim Güven, a.g.e., s. 190.

âfiyet, huzur ve selâmet talep edilmektedir.⁶¹ Hizbü'l-bahr'ın diğer ismi, *el-Hizbü's-sağîr*'dir. *El-Hizbü'l-Kebir* ile birlikte günlük vird içinde yer aldığından daha sonraki dönemlerde ona bu isim verilmiştir.⁶²

2.3 Zikir

İnanç, ibadet ve ahlâkî normlar açısından bir değer ifade eden, ibadetin bütün sınıf ve şubelerini içine alan, tasavvuf ve tarikatta terbiye metodunda ilk prensib⁶³ olarak görülen zikir (الذكر), sözlükte “bir şeyi anmak, hatırlamak, ezberlemek, şeref, öğüt, namaz, dua ve övgü” anlamlarına gelir. Çoğulu zükûr ve ezkârdır. Zikredene zâkir, zikredilene mezkûr denir.⁶⁴

Tasavvuf ilminde ise “insana şah damarından daha yakın”⁶⁵ olan “Allah’ı anmak, hatırdan çıkarmamak ve unutmamak için sürekli akılda tutmak suretiyle gafletten ve nisyandan kurtuluş” manâsında kullanılır.⁶⁶ Bir diğer ifadeyle ibadet kastıyla Allah’a yapılan her çeşit hamd, şükür ve duayı kapsayan zikir,⁶⁷ bütün varlıklara duyulan sevgiden kurtulup sadece Allah sevgisi ve muhabbetinin insanın gönlünde yer bulması,⁶⁸ Allah’tan gayrı her şeyi unutup sadece Allah’ı hatırlamak ve günlük hayatın hemen her safhasında Allah’la beraberlik şuuru içinde yaşamaktır.⁶⁹

Allah’ı zikretmek, zikrin iki yoluyla mümkündür. Bunlar, “Dilin zikri” ve “Kalbin zikri” dir. Dilin zikri, kişinin sürekli olarak diliyle Allah’ın güzel isimlerini yâd etmesi, O’na şükürde bulunması, tesbih ve temcid eylemesi, Kur’an-ı Kerim okuması ve dua etmesidir. Kişi, dil zikrine devam ederek sürekli kalp zikrine ulaşır. Kalbin zikri ise, sevilenin hakikatinin kalbde tasavvurudur. Kişi sürekli olarak kalbinde Allah’ı zikreder ve zikredilenin

⁶¹ Mustafa Salim Güven, a.g.e., s. 190.

⁶² Mustafa Salim Güven, a.g.e., s. 188.

⁶³ Hasan Küçük, *Tarikatlar: Tasavvuf Ve Felsefe Münasebetleri*, İstanbul 1985, s.292.

⁶⁴ Ahterî Mustafa, a.g.e., s. 1168; Arif Erkan, a.g.e., s.603.

⁶⁵ Kaf, 50/16.

⁶⁶ Ragıb el-İsfahani, Müfredat: *Kur’an İstılahları Sözlüğü* (çev. Abdülbaki Güneş, Mehmet Yolcu), İstanbul 2007, I, 454; Süleyman Uludağ, *Tasavvuf terimleri sözlüğü*, İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, 2012, s.393; Zafer Erginli, *Metinlerle tasavvuf terimleri sözlüğü* (ed. Zafer Erginli), İstanbul 2006, s.1264; Reşat Öngören, “Zikir”, *DİA*, İstanbul 2013, XLIV, 409.

⁶⁷ Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevi, *Büyük dua kitabı: Mecmuatü'l-ahzab* (ter. Ahmet Faik Arslantürkoglu), İstanbul 1990, s.403.

⁶⁸ Ell Hac Hüseyin Vedad, *Zikir ve nefis mertebeleri*, yy, ty.

⁶⁹ Kelâbâzî, *Doğuş Devrinde Tasavvuf* (haz. Süleyman Uludağ), İstanbul 1979, s.154; Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, İstanbul 1997, s.783.

kalbde hazır olmasından dolayı kişinin Allah'ı zikretmeyi hatırlaması beklenmez.⁷⁰ Erzurumlu İbrahim Hakkı, *Marifetnâme* isimli eserinde dil ve kalb zikrine *sırrî zikir* de ekler. Kelimelerle yapılan dil zikrini, başlangıçta huzurda olmayarak yapılan zikir olarak görür ve bunu zikrin ilk mertebesi kabul eder. Dil zikrinin devamı halinde kalbe işleyeceğini ve bir süre sonra dilin durup kalbin kendiliğinden Allah'ı zikredeceğini yani kalbî şekle dönüşeceğini belirtir. Zikrin ikinci mertebesi olarak gördüğü kalbî zikrin huzur halinde olduğunu söyler. Dil ile zikri yakıcı, Kalbî zikri ise aydınlatıcı olarak görür. Nefesiyle gizlice “Lâilâhe illâllah” veya “Allah, Allah” diyen kimsenin, dil ve kalp zikrini birleştirerek yaptığını; bir an bu zikrin kalpten bütün vücuda yayılarak ruhu saracağını ve zâkirin, o huzurdan Allah'ta kaybolacağını belirtir. Bu haldeki zikrin ise sırrî zikir olduğunu söyler.⁷¹ Reşat Öngören'in *DİA*'da yer alan bu konudaki çalışmasında, Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın yapmış olduğu bu sınıflandırmanın ilk dönem sûfilerinden İbn Atâ'nın, Kuşeyrî'nin ve Ebû Nasr es-Serrâc'ın eserlerinde de aynı şekilde yer aldığını belirtmektedir. İbn Atâ sıralamayı, lisan, kalp ve sır şeklinde yapar ve zikir sonucunda ruhların Allah'ın nuruyla yüceceğini belirtir. Kuşeyrî ise lisan zikrinden kalp zikrine geçen kimsenin kalbinin Allah dediğini işittikten sonra sırrın zikrine geçeceğini ve hem dil, hem kalp ile zikreden kimsenin seyrüsülûkte kemale ereceğini vurgular.⁷²

Bazı sûfiler bunu zikrin üç derecesi olarak nitelendirir. Zikrin ilk derecesini, zâkirin, senâ, dua ve riâyet türünden yaptığı zikir olarak tanımlar. İkinci derecesini, her türlü kayıttan kurtularak müşâhede sahasında bâkî olup, Hakk'la dostluğa sınıksız sarılmak olan zikir-i hâfîdir. Üçüncü derece ise zikir-i hakîkîdir. Bu derecede zâkir, yalnızca Hakk'ın zikrini müşâhede edip, kendi zikrini görmekten kurtulur.⁷³

Kur'an-ı Kerim'de farklı kullanımlarıyla birlikte 292 âyette⁷⁴ geçen zikrin başlıca esasları, tenzih, hamd, tekbir, istiğfar, tevhiddir.⁷⁵ Bu esaslar içerisinde Kur'an'da zikir

⁷⁰ Safer Dal, *İstilahat-ı sofîyye fî vatan-i aslıyye: Tasavvuf terimleri*, İstanbul: Kırkkandil Yayınevi, 2013; Ragıb el-İsfahani, *a.g.e.*, s.455; Cihad Tunç, “İslam Dininde Zikir ve Dûa”, *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sy.6, (Kayseri), s.31.

⁷¹ Erzurumlu İbrahim Hakkı, *Marifetname*, (düz. Durali Yılmaz, Hüsnü Kılıç), İstanbul 1981, s.687, 693.

⁷² Reşat Öngören, *a.g.m.*, s.410.

⁷³ Zafer Erginli, *a.g.e.*, s.1261.

⁷⁴ Musa Koçar, “İslam İnançları Açısından Zikir”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sy.7 (Isparta), s. 104.

⁷⁵ Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevi, *a.g.e.*, s.404.

kavramı oldukça geniş bir muhtevaya sahiptir. Bu geniş muhteva içersinde zikrin yer aldığı âyetlere ve kullanıldığı manâlara baktığımızda,

Zikir ve tesbih anlamında:

*“Ey iman edenler, Allah’ı çokça zikredin.”*⁷⁶

*“Rabbini çok an, sabah akşam tesbih et.”*⁷⁷

İbadet etmek anlamında:

*“Allah’ı anmak (olan namaz) elbette en büyük ibadettir. Allah yaptıklarınızı biliyor.”*⁷⁸

*“Öyle ise siz beni (ibadetle) anın ki ben de sizi anayım. Bana şükredin; sakın bana nankörlük etmeyin!”*⁷⁹

Kur’an anlamında:

*“Şüphesiz o zikri (Kur’an’ı) biz indirdik biz! Onun koruyucusu da elbette biziz.”*⁸⁰

Öğüt vermek ve öğüt almak anlamında:

*“Kendilerine öğüt verildiği zaman öğüt almıyorlar.”*⁸¹

*“Şüphesiz bu Kur’an, sana ve kavmine bir öğüt ve bir şereftir, ondan hesaba çekileceksiniz.”*⁸²

*“(Ey Muhammed!) Gündüzün iki tarafında ve gecenin gündüze yakın vakitlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri giderir. Bu, öğüt alanlar için bir öğüttür.”*⁸³

Vahiy anlamında:

*“Sizi uyarması ve sizin de Allah’a karşı gelmekten sakınıp rahmete ulaşmanız için, içinizden bir adam aracılığı ile Rabbinizden size bir zikir (vahiy ve öğüt) gelmesine şaşıtınız mı?”*⁸⁴

⁷⁶ Ahzab 33/41.

⁷⁷ Âli İmrân 3/41.

⁷⁸ Ankebut 29/45.

⁷⁹ Bakara 2/152

⁸⁰ Hicr 15/9.

⁸¹ Saffât 37/13.

⁸² Zuhruf 43/44.

⁸³ Hud 11/114.

⁸⁴ Araf 7/63.

Anlamak ve Anlatmak anlamında:

“Allah hikmeti dilediğine verir. Kime hikmet verilmişse, şüphesiz ona çokça hayır verilmiş demektir. Bunu ancak akıl sahipleri anlar.”⁸⁵

“Yûsuf, onlardan kurtulacağını düşündüğü kişiye, "Efendinin yanında beni an", dedi. Fakat şeytan O'nu efendisine hatırlatmayı unutturdu da bu yüzden o, birkaç yıl daha zindanda kaldı.”⁸⁶

Besmele anlamında:

“Artık, âyetlerine inanan kimseler iseniz üzerine Allah'ın ismi anılarak kesilmiş hayvanlardan yiyin.”⁸⁷

Bilmek anlamında:

“Rabbinden sana indirilenin gerçek olduğunu bilen kimse, (onu bilemeyen) kör gibi olur mu? (Bunu) ancak akıl sahipleri anlar.”⁸⁸

Düşünmek anlamında:

“Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. ‘Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru’ derler.”⁸⁹

Hatırlamak anlamında ve Hatırlatmak anlamında:

“Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimeti hatırlayın. Bana verdiğiniz sözü yerine getirin ki ben de size verdiğim sözü yerine getireyim. Yalnız benden korkun.”⁹⁰

“O gün Allah şöyle diyecek: "Ey Meryem oğlu İsa! Senin üzerindeki ve annen üzerindeki nimetimi düşün.”⁹¹

“Allah'a karşı gelmekten sakınanlara, onların hesabından bir şey (sorumluluk) yoktur. Fakat üzerlerine düşen bir hatırlatmadır. Belki sakınırlar.”⁹²

Kıssa anlamında:

⁸⁵ Bakara 2/269.

⁸⁶ Yusuf 12/42.

⁸⁷ En'am 6/118.

⁸⁸ Rad 13/19.

⁸⁹ Ali İmran 3/191.

⁹⁰ Bakara 2/40.

⁹¹ Maide 5/110.

⁹² Enam 6/69.

“(Ey Muhammed!) Bir de sana Zülkarneyn hakkında soru soruyorlar. De ki: "Size ondan bir anı okuyacağım.”⁹³

Kitap anlamında:

“Ey Muhammed!) Sana geçmişin haberlerinden bir kısmını böylece anlatıyoruz. Şüphe yok ki sana katımızdan bir zikir (Kur'an) verdik.”⁹⁴

Konuşmak anlamında:

“(İçlerinden bazıları), "İbrahim denilen bir gencin onları diline doladığını duyduk" dediler.”⁹⁵ (Enbiya, 60)

Tevrat anlamında:

“Andolsun, Zikir'den (Tevrat'tan) sonra Zebûr'da da, "Yere muhakkak benim iyi kullarım varis olacaktır" diye yazmıştık.”⁹⁶

Mükâfatlandırmak manasında:

“Öyleyse yalnız beni anın ki ben de sizi anayım. Bana şükredin, sakın nankörlük etmeyin.”⁹⁷

Okumak anlamında:

“Kitapta İbrahim'i de an. Gerçekten o, son derece dürüst bir kimse, bir peygamber idi.”⁹⁸

Şan, ün, nâm anlamında:

“Andolsun, size öyle bir kitap indirdik ki sizin bütün şeref ve şanınız ondadır. Hâlâ aklınızı kullanmayacak mısınız?”⁹⁹

“Senin şânını yükseltmedik mi?”¹⁰⁰

Şerefli anlamında:

“Sâd. O şanlı, şerefli Kur'an'a andolsun (ki o, Allah sözüdür).”¹⁰¹

⁹³ Kehf 18/83.

⁹⁴ Ta Ha 20/99.

⁹⁵ Enbiya 21/60.

⁹⁶ Enbiya 21/105.

⁹⁷ Bakara 2/152.

⁹⁸ Meryem 19/41.

⁹⁹ Enbiya 21/10.

¹⁰⁰ İnşirah 94/4.

Yol gösterme anlamında:

“Andolsun, biz Mûsâ ile Hârûn'a, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için o Furkân'ı (Tevrat'ı) bir ıfık ve öğüt olarak verdik.”¹⁰²

Yukarıda yer alan âyetlerde zikir kelimesi birbirinden farklı anlamlarda kullanılmıştır. Zikir kelimesinin yer aldığı bu âyetlere ve Kur'an'da zikrin geçtiği diğer âyetlere bakıldığında zikir kelimesinin şu manâlarda kullanıldığı görülmektedir:

Allah'ı şirkten, ortaklıktan ve bütün noksan sıfatlardan tenzih edip en mükemmel sıfatlarla tesbih etmek, Allah'ı yüceltmek, dua etmek ve övmek; Allah'ın kullarına verdiği nimetler karşısında tefekkür etmek ve bu nimetlerin kıymetini bilmek, Allah'a verdiği nimetler için şükür etmek; düşünmek, düşünmeye teşvik etmek ve bu konuda ihtarda bulunmak; öğüt vermek, öğüt ve ibret almak; anmak, anlatmak, hatırlatmak, hatırdâ tutmak; Allah'ın emir ve yasaklarına itaat etmek, akıl, beden ve mal ile kulluğun gereklerini yerine getirmek; Allah'ın âyetlerini tezekkür ve tefekkür etmek ve bu âyetlerden ders almak; Allah'ın âyetleriyle insanları uyarmak, nasihat etmek; Kur'an okumak, namaz kılmak, dua ve istiğfarda bulunmak; Kur'an ve önceki kutsal kitaplar, hak ile batılı ayırıcı, aydınlatıcı, öğüt verici ve yol gösterici kitap, levh-i mahfûz, vahiy, ilim, haber, beyan, ikaz, nasihat ve düşünceye sevkedici husus, kıssa, haber, güzel hatıra, ikaz, delil, şân, şeref, ayıp...¹⁰³

Zikir kavramı Kur'an âyetlerinin yanı sıra Hadîs-i Şerîflerde de çokca geçmektedir. Hadîs kitaplarında, zikrin önemi, ehemniyeti, zikir ehlinin faziletleri ve Allah'ı zikretmekle ilgili Hz. Peygamber'den pek çok Hadîs-i Şerîf rivayet edilmiştir. Bu konuda hadîs kitaplarında yer alan hadîslerden bazıları şu şekildedir:

“Ben kulumun Beni sandığı gibiyim ve Bana dua ettiği, Beni zikrettiği zaman onunla beraberim. Kim Beni kendi nefsinde zikrederse (içinden geçirirse), Ben de onu kendi nefsimde zikrederim (içimden geçiririm). Kim Beni kalabalıkta, bir cemaat içinde zikrederse, Ben de onu, ondan daha hayırlı bir cemaat içinde zikrederim. O, Bana bir karış yaklaşırsa Ben

¹⁰¹ Sad 38/1.

¹⁰² Enbiya 21/48.

¹⁰³ Musa Bilgiz, “Kur'an'da Zikir Kavramının Anlam Alanı”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 25 (Erzurum 2006), s. 206-208; Musa Koçar, *a.g.m.*, s. 104-113; Reşat Öngören, *a.g.m.*, s.409.

ona bir arşın (adım) yaklaşıyorum. O Bana bir arşın yaklaşırsa, Ben ona bir kulaç yaklaşıyorum. O Bana yürüyerek gelirse Ben ona koşarak giderim.”¹⁰⁴

“Allah’ı zikredenle zikretmeyen, diri ile ölü gibidirler.”¹⁰⁵

“Bir topluluk Allah’ı zikretmek üzere oturlarsa, melekler onları kuşatır, rahmet onları kaplar, üzerlerine sekîne (huzur, feyiz) iner ve Allah onları yanındakilere (meleklerle) zikreder.”¹⁰⁶

“Size amellerinizin en iyisini, Rabbinizin huzurunda en temizini ve derecelerinizde en yükseğini, altın ve gümüş infak etmekten daha hayırlısını, düşmanla karşı karşıya gelip siz onların, onlar sizin boyunlarınızı vurmaktan daha iyisini söyleyeyim mi? ‘Evet’ dediler. ‘Allah’ı zikretmek.’ buyurdu.”¹⁰⁷

“Cennet bahçelerini gördüğünüz zaman orada yiyiniz, içiniz, istifade ediniz. ‘Cennet bahçeleri nedir?’ diye soruldu. ‘Zikir halkalarıdır.’ buyurdu.”¹⁰⁸

“Her şeyin bir cilâsı vardır; kalplerin cilâsı da Allah’ı zikretmektir. İnsanı Allah’ın azâbından en çok koruyacak şey, ancak zikrullahtır. ‘Allah yolunda cihad da mı (zikirden hayırlı) değil?’ dediler. ‘Hayır, kesilinceye kadar vuruşsa dahi.’ dedi.”¹⁰⁹

Muaz bin Cebel, Allah’ın Rasûlünden duyduğu son sözün şu olduğunu anlatıyor: ‘Allah’a hangi amel daha hoş gelir?’ dedim. “Dilin, Allah’ı zikirle ıslanmış olarak ölmen” buyurdu.”¹¹⁰

“Sizden kim bir cennet bahçesine rast gelirse, ondan payını alsın. O cennet bahçeleri zikir meclisleridir.”¹¹¹

¹⁰⁴ Buhârî, Tevhid 15, 35, 50; Müslim, Zikir 2, hadis no: 2675, 4/2061, Tevbe 1; Tirmizî, Deavât 142, hadis no: 3598.

¹⁰⁵ Buhârî, Deavât 67.

¹⁰⁶ Müslim, Zikir 25, 30, hadis no: 2689, 2700, 4/2069; Tirmizî, Deavât 7, hadis no: 3375.

¹⁰⁷ Tirmizî, Deavât 6.

¹⁰⁸ Tirmizî, Deavât 83; Ahmed bin Hanbel, 3/150.

¹⁰⁹ Buhârî, Deavât 5.

¹¹⁰ et-Tergîb 2/395, Taberânî’den.

¹¹¹ Tirmizî, Deavât 82; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 150.

Bütün bu âyet ve hadîsler ışığında bütün ibadetlerin özü olarak algıladığımız zikir, ebedi saadete ulaşmada en temel unsurdur. Bu dünyada ve âhirette ebedi saadete ulaşmak ancak ve ancak Allah'ın emir ve yasaklarına uyarak, Allah'ı gönülden ve hatırdan çıkarmayarak ve her dâim O'nu zikrederek mümkün olacaktır. Yine âyet ve hadîslerden anlaşıldığı üzere Allah'ı anmanın vakti ve saati yoktur. Ayrıca Allah'ı her an hatırdan tutmanın, dilde ve kalpde anmanın bir şartı ve şekli de söz konusu değildir. Âli İmrân sûresinin 191. âyetinde müminlerin ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken dâhi Allah'ı zikredip, anabilecekleri beyanı bize bunu açıkca anlatmaktadır.¹¹²

İslam tasavvufunda Allah'ı sürekli olarak zikretme, O'na olan yakınlığın bir tezahürü olarak görülür ve Allah'ı anma, “Kur'an ahlâkı ile ahlâklanma” olarak kabul edilir. Kur'an'ı özümseyip, onun gereklerini yaşayarak temsil eden bir insan, haramdan kaçınır, faydasız ve gereksiz şeylerden uzaklaşır. Yaptığı her işi doğruluktan ayrılmadan, Allah'ı görüyormuş gibi ibadet vecdiyle yapar.¹¹³ Allah'a giden yolda kuvvetli bir rükün ve hatta bu yolun temel vazifesi kabul edilen zikir, sûfilerce, şiddetli bir korku ve muhabbet halinin kalbi hükmü altına almasıyla gaflet meydanından Hakk'ı müşahade fezasına çıkmak olarak nitelendirilmiştir.¹¹⁴ Sûfilere göre zikirden maksat Allah'ın zâtı, sıfatları, isimleri, ihsanının bolluğu, takdirinin geçerliliği gibi hususlarda kalbin uyanıklığını sağlamaktır.¹¹⁵

Kur'an-ı Kerim'e göre, zikrin başlıca esaslarından kabul edilen, istiâze (Euzü besmele), takdis, tesbih (Sübhânallah), tenzih, hamdele (Elhamdülillah), tekbir (Allahu Ekber), istiğfar (Estağfirullah), tehlîl (Lâilâhe illallah), havkale (Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh), tasliye (Salavât) ile Allah'ı zikretmek mümkündür. Bu esaslar içerisinde yapılan zikirde, “Eûzü besmele” ile kötülüklerden Allah'a sığınıp O'ndan yardım istemek; “Sübhânallah” ile Allah'ı tesbih edip, O'nu bütün noksan sıfatlardan uzak tutup, en üstün vasıflarla vasıflamak; “Elhamdülillah” ile Allah'a şükredip, hamdın yalnızca göklerdeki ve yerdeki her şey kendisinin olan Allah'a mahsus olduğunu zikretmek; “Allahu Ekber” ile büyüklüğün sadece Allah'a mahsus olduğunu anmak; “Estağfirullah” zikri ile Cenab-ı

¹¹² Cihad Tunç, *a.g.m.*, s.36.

¹¹³ Hüseyin Kurt, “el-Bârikât'ta Zikir ve Duanın Psikolojik Boyutu”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 20 (Şanlıurfa 2008), s.184.

¹¹⁴ Abdülkerim Kuşeyri, *Kuşeyri Risalesi (Sûfilerin İnanç ve Ahlâkları)* (ter. Dilaver Selvi), İstanbul 2005, s. 434-435.

¹¹⁵ Reşat Öngören, *a.g.m.*, s.410.

Hak'tan günahların bağışlamasını temenni etmek; “Lâilâhe illallah” ile Allah'tan başka ilâh olmadığını ve yönelişin sadece O'na olduğunu zikretmek; “Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh” zikriyle güç ve kuvvetin yalnız Allah'a mahsus olduğunu ve “Salâvat-ı Şerîfe” ile de “Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber'e salât ediyorlar. Ey iman edenler! Siz de ona salât edin, selam edin.”¹¹⁶ buyruğunda olduğu gibi Hz. Peygamber'i anma gayesi taşır.¹¹⁷

Sûfiler her uzvun ayrı bir zikri olduğunu ve bunun değişik şekillerde gerçekleştiğini savunur. Onlara göre, Gözün zikri, Allah'ın ilmine ve varlığına işaret eden her şeye bakıp, onlardaki ilâhi hikmeti, göz vasıtasıyla idrâk etmek ve anlayabilmektir.

Kulağın zikri, Hakkın hükümlerini işitmek, onun dışındaki sözlere kulağı kapatmaktır.

Dilin zikri, Allah'ın verdiği nimetler karşısında hamd ve sena eylemekle olur.

Elin zikri, Allah için fakîr ve muhtaç insanları gözetip, onlara el uzatmak ve yardımda bulunmak ile olur.

Ayağın zikri, Allah için hayra koşmak, hısım akrabayı ve müminleri ziyaret etmek, onlarla görüşmek ve Allah için seyahate çıkmakla olur.

Kalbin zikri, Dünya muhabbetinden geçip sadece Allah sevgisinin olan kalbde yer bulmasıdır.

Ruhun zikri, Cenâb-ı Hak'tan kulluğa talip olmak ve O'nun verdiği rıza göstermek ile olur.¹¹⁸

2.4 Tarikatlarda Zikir

Tarikatlar, belli kurallar üzerine kurulmuş ve bir üstadın otoritesi altında manevi bir yöntem ile ruhun Allah'a yol almasını belirtir. Bu yol alışı, cemaatin başında bulunan yol önderleri, sâliklerden ibadetlerin özenle ve ciddiyetle yerine getirilmesini isterler.¹¹⁹

¹¹⁶ Ahzâb 33/56.

¹¹⁷ Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevi, *Büyük dua kitabı: Mecmuatü'l-ahzab* (ter. Ahmet Faik Arslantürkoglu), İstanbul 1990, s.404; Reşat Öngören, *a.g.m.*, s. 409.

¹¹⁸ Ali Tenik, Vahit Göktaş, *Allah'la Varolmanın Yolu Zikir*, İstanbul 2015, s. 17,18; Yazıcıoğlu Mehmed Efendi, *Envarü'l-aşikin: Aşıkların nurları* (sdl. M. Rahmi), İstanbul 1974, s. 460.

Bütün tarikatların ortak unsuru ve tarikatlarda nefis terbiyesinin en temel esası kabul edilen zikir, sâliki hakikate götüren yolda kalbi gafletten uyandırıp Allah’a bağlayarak ebedi huzuru elde etme gayesi taşır. Tarikat şeyhleri nefis terbiyesi yolunda müridlerine ruh hallerini onarmaya yönelik Kelime-î Tevhîd, Lâfza-i Celâl ve Hû, Hakk, Hayy, Kayyum, Kahhar gibi esmâlarla Allah’ı zikretmelerini telkin eder. Bu zikir telkinlerinde, tasavvuf eğitiminde nefislerin mânevi hastalıklardan nasıl kurtulacağını bilen şeyhler, müridlerin durumuna göre en uygun zikri belirli kurallar içerisinde uygulamalarını öğütler. Sûfiler, Hz. Peygamber’in zikri telkin eden ilk kişi olduğunu ve dört halifesine de değişik zikir telkinlerinde bulunduğunu savunur. Tarikatlarda farklı şekillerde uygulanan ferdi ve toplu zikirler de Hz. Peygamber’in dört halifesine değişik usûllerle telkinde bulunduğu zikirlerle dayandırılır.¹²⁰

Mehmet Ali Ayni’nin *Tasavvuf tarihi* isimli eserinde bu dört zikir telkini şu şekilde yer almaktadır:

a- Sıddıkîye: Tasavvufî telakkîye göre Hz. Peygamber’in Mekke’den Medine’ye hicreti esnasında, gizlendikleri sevr mağarasında Hz. Ebû Bekir’in kulağına üç defa zikir telkininde bulunmuştur. Bu telkin Hafî zikrin dayanağı sayılır.

b- Kübrevîye: Hz. Ömer müslümanlığı kabul ettiği esnada Hz. Peygamber ile kucaklaşmış ve Hz. Peygamber ona kelime-i tevhidi sesli (cehrî) olarak telkin etmiştir. Hz. Ömer’de diz çökerek (murabba) bu telkini yerine getirmiştir. Kübrevîler bu zikir şeklini benimsemişlerdir.

c- Nurbahşiye: Hz. Peygamber, Hz. Osman ile karşılıklı yüz yüze ve sessizce oturup, harfsiz ve sözsüz, kalbî bir ifade tarzı ile zikir telkin etmiştir. Nurbahşiyye, Aşkîyye ve Hz. Osman’a müntehi olan tarikatlar bu usûle riayet etmektedirler.

d- Cehriye: Hz. Peygamber, Hz. Ali’yi diz çöktürüp gözlerini yumdurarak üç kere Kelime-i Tevhîd getirir, daha sonra da üç defa onun sesli olarak tekrarlamasını ister. Bu telkin Cehrî (sesli) zikrin dayanağı sayılır.¹²¹

¹¹⁹ Eva de Vitray-Meyerovitch, *Duanın ruhu* (çev. Cemal Aydın), İstanbul, 1999, s. 113.

¹²⁰ Mustafa Kara, *Dervişin Hayatı Sûfinin Kelâmı*, s. 59.

¹²¹ Mehmet Ali Ayni, *Tasavvuf tarihi* (sdl. Hüseyin Rahmi Yananlı), İstanbul, 1992, s. 241, 242; Ayrıca bkz. Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, İstanbul 2010, s. 157; Osman Türker, *Tasavvuf Tarihine Giriş*, Erzurum 1992, s.95.

Tarikatlarda yer alan zikirler ferdi ve toplu olarak yapılmaktadır. Ferdi zikir, müridin kendi başına yaptığı zikir olup, şeyh tarafından müride tarif edilir ve müridin kesin olarak riayet etmesi beklenir. Şeyhin telkin ettiği Kelime-î Tevhîd, Lâfza-i Celâl veya Esmâ-i Hüsnâ'dan bazı isimler şeyhin önerdiği sayıda tekrar edilmek suretiyle gerçekleşir. Zikir esnasında tavsiye edilen sayılarda yanılmamak için namaz dışında tesbih, taş ve parmakların kullanılması mümkündür. Şeyh, müridin tamamıyla ruhi hayatını kontrol altında tutar ve zikir telkinlerinde bulunurken müridin anlattıklarını, hissettiklerini ve gördüğü rüyaları göz önünde bulundurur.¹²²

Tasavvufî anlamda ilk zikir meclisi, İsa bin Zâzân tarafından 738 yıllarında Basranın güneyinde yer alan Üblüh kasabasında oluşturulmuştur.¹²³ İlk asırda ender örneklerine rastlanan bu zikir meclisleri özellikle tarikatların kurulup bünyeleşmelerinden sonra tekkelerde varlığını sürdürmüş ve zamanla tarikatların sistemleşen yapıları içersinde belli âdâb ve erkânı olan tarikat zikirleri halini almıştır. Toplu yapılan zikirler tarikatlarda şeyh veya halifenin gözetiminde belli lâfız ve ibareler belli bir hareket düzeni içersinde uygulanır ve genel olarak *âyin-i ehlullah*, *icra-yı zikrullah*, *tarikât ayini* gibi isimler alır.¹²⁴

Tarikat zikirleri gelişî güzel yapılmaz, çeşitli safhaları vardır ve bunlara riayet şarttır. Tarikatlarda yer alan zikirlerin uygulanış şekillerinde belli bir takım kural ve kaideler bulunmaktadır. Gelişî güzel yapılmayan bu tarikat zikirleri ve zikir meclisinin kural ve kaidelerini her tarikat kendi belirler ve saliklerinden de bunlara uymaları beklenir. Tarikatlarda yer alan zikirler Cehrî ve Hafî olmak üzere iki şekilde uygulanır. Cehrî zikir, yüksek sesle ve hareketli olarak uygulanan zikir şeklidir. *Zikr-i alâniye* de denen bu zikir tarzını esas alan tarikatlara *cehrî tarikat* (turuk-ı cehriyye) denir. Hafî zikir ise zikreden sadece kendisinin işitebileceği bir sesle yani sessiz olarak uygulanan zikir şeklidir. Şeyhin telkin ettiği lâfz, ferdi veya toplu olarak sessizce zikredilir. Sessiz zikri esas alan ve genellikle kalbî, sessiz ve hareketsiz zikir uygulayan tarikatlara da *hâfî tarikat* (turuk-ı hafiyye) denir.¹²⁵ Tarikatlarda hafî zikir, genellikle Hz. Ebû Bekir kanalıyla gelen Sıddıkî meşreplerin yöntemi

¹²² Mustafa Kara, *Dervişin Hayatı Sûfinin Kelâmı*, s. 60.

¹²³ Mehmet Necmettin Bardakçı, "Sûfîlerin Zikir Yöntemlerinin Âdâb-Erkân Bağlamında Tasavvuf Kültürüne Katkıları", *Araştırmalar*, sy. 17 (Isparta 2007), s. 17.

¹²⁴ Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, s. 159.

¹²⁵ Mustafa Kara, *Dervişin Hayatı Sûfinin Kelâmı*, s. 60; Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 393, 394.

olmuş ve Nakşibendîyye ve kolları ile Melâmetiyye tarikatı bu zikri benimsemiştir. Cehrî zikir ise Hz. Ali kanalıyla gelen Haydarî meşreplerin yöntemi olmuş ve Rıfâîyye, Kadiriyye, Halvetiyye, Sühreverdîyye, Sa'diyye, Şâzelîyye, Bedevîyye, Bayramiyye ve Mevlevîyye tarikatları da bu zikri benimsemiştir.¹²⁶

Tarikatlarda Hafî ve cehrî olarak yapılan zikirlerin yapılış şekilleri tarikatlara göre farklılıklar teşkil ettiği için toplu yapılan zikirler değişik isimler almıştır. Tarikat tekkelerinde sâliklerin toplu olarak uyguladıkları zikir merasimleri Kuûdî (oturarak), Kıyâmî (ayakta) ve Devrânî (dairesele yürüyüş) olarak üç ana şekilde yapılır.¹²⁷ Kuûdi (kâiden) zikri, dervişlerin bir halka oluşturup ritmik hareketlerle oturarak yaptıkları zikir şekline denir. Arapça ayakta çekilen zikir demek olan Kıyâmî (kâimen) zikirde, tarikat ehli halkayı ayakta oluşturur ve belli ritmik hareketlerle zikri uygular. Devrânî zikri ise tarikat ehlinin ayakta, birbirlerinin ellerini tutarak, ya da kol kola girip birbirlerinin bellerinden tutmak suretiyle bir halka teşkil edip dönerek yaptıkları zikir şeklidir. Nakşî tarikatı Kuûdi zikir usûlünü, Kadirî, Rıfâî, Şâzelî, Sa'dî ve Bedevî tarikatları Kıyâmî zikir usûlünü, Kadirî tarikatının Eşrefiyye kolu ve şubeleri ile Halvetî tarikatının bütün kolları ise Devrânî zikir usûlünü benimsemişlerdir. Her ne kadar Mevlevî semâsı ve Bektaşî semâhları bu grubların dışında değerlendirilse de semâhanede dönerek yapılması yönüyle *Devrânî zikir* sayılmış ve bu gruba dâhil edilmiştir.¹²⁸ Ayrıca Mevlevilikte semâ esnasında, *üç devir (edvar-ı selase)* veya *Devr-i Veled* olarak da adlandırılan ve ismini Sultan Veled'den alan bir devir yer almaktadır. Bu devir esnasında dervişler düzenli ve edalı bir şekilde semahanede üç defa dolaşır ve devirlerden her birinde belli selamlar ve dualar okur. Hem kendi eksenlerinde hem de semahanede belli daireler üzerinde dönen Mevlevîler şeyhi kutba, semazenleri de bu kutub çevresinde dönen yıldızlara benzetirler. Devranın önemine ve insan tabiatıyla olan ilişkisine işaret edilen bu devirden dolayı da Mevlevî semâsı Devrânî zikir sayılmıştır.¹²⁹

¹²⁶H. Kâmil Yılmaz, *Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, İstanbul 2007, s.184; Reşat Öngören, “Zikir”, s.411; Reşat Öngören, “Tarikat”, *DİA*, İstanbul 2011, XL, 96; Mehmet Necmettin Bardakçı, a.g.m., s.28.

¹²⁷Ömer Tuğrul İnancı, “Osmanlı Tarihinde Sûfilik Âyin ve Erkânları” *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sufiler* (haz. Ahmet Yaşar Ocak), Ankara 2014, s.119.

¹²⁸Mehmet Necmettin Bardakçı, a.g.m., s.28.

¹²⁹Süleyman Uludağ, “Devran”, *DİA*, İstanbul 1994, IX, 248.

Cehri zikri uygulayan Kadiriyye, Rifaiyye, Mevleviyye, Sühreverdiyye, Çiştîyye, Halvetiyye başta olmak üzere birçok tarikatda devrânî zikre büyük önem verilmiş ve zamanla bu zikir tarzı bu tarikatların bir esası haline gelmiştir.¹³⁰

Tarikatlarda uygulanan zikirler zaman içerisinde yeni tavır ve şekil kazanmış ve tarikatlarca bu yeni zikir tarzlarına *Demdeme*, *Dalga Tevhîdî*, *Bedevî Topu*, *Beyyûmî*, *Nevbe Takdîmî*, *Tavâf Tevhîdî*, *Kıyâm İsm-i Celâlî*, *Kıyâm Kelime-i Tevhîdî*, *Zikr-i Erre*, *Halaka*, *Devrân*, *Darb-ı Esmâ*, *Vefâ Devrî* gibi isimler verilmiştir.¹³¹

Çalışmamıza konu olan Şanlıurfa Dergâh Camii'nde yer alan tarikat usûllerinde Kadirî, Rıfâî, Şâzeli ve Nakşibendî tarikatlarının izlerini görmek mümkündür. Bu tarikatlarda yer alan zikirlerin uygulanış şekillerini incelemek Şanlıurfa Dergâh Camii'nde yer alan usûllerin daha iyi algılanması açısından önemlidir.

Bu tarikatlardan Nakşibendiyye'nin zikir usûllerine Reşat Öngören, “Hatm-ı Hâcegân” isimli çalışmasında yer vermektedir. Genel hatlarıyla Naksibendiyye tarikatında zikir ve uygulanış biçimleri şu şekilde anlatılmaktadır:

Kuûdî zikri benimseyen Nakşibendiyye tarikatında, genellikle hafî olarak yapılan zikre *Hatm-i Hâcegân* denir. Zikrin başında ve sonunda okunan Fâtiha sûresi Kur'an'ın özeti ve hatmedilmesi gibi sayıldığı için zikre bu isim verilmiştir. Şeyhin huzurunda oturarak icra edilen bu zikir için dervişler tarafından halka kurulur. Cemaat arasında inşirah sûresini ezbere bilenlerin sayısı 10'dan fazla ise büyük hatme, değilse (daha kısa süren) küçük hatme yapılır. Kısaca hatme denilen hatm-i hâcegân, farklı şekillerde uygulanmakla birlikte genel olarak şu şekilde uygulanır: hatm-i hâcegâna başlanmadan önce yedişer defa istiğfar ve salâvat getirilip ardından tarikat silsilesinde yer alan şeyhlerin ruhları için bir Fatiha okunur. Daha sonra sırasıyla besmele ile birlikte yedi defa Fatiha, 100 salâvat-ı şerîfe, 79 defa besmele ile birlikte inşirah sûresi, besmele ile birlikte 1001 ihlâs sûresi, sonra tekrar 100 salavât ve yedi defa besmele ile birlikte Fatiha suresi okunup dua edilir. Ardından üç defa daha salâvat getirilir. Sonunda bir kişi aşr-ı şerif okur ve ardından dua yapılır. Zikrin başında okunan Fatiha surelerini hatmi yaptıranla birlikte sağdan yedi kişi, sonunda okunan Fatiha surelerini ise

¹³⁰ Süleyman Uludağ, “Devran”, s. 248.

¹³¹ Ömer Tuğrul İnancı, a.g.m., s.118.

hatmi yaptıran hariç soldan yedi kişi okur. Zikir ikindiden sonra yapılırsa Nebe sûresi, yatsıdan sonar yapılırsa Mülk sûresi okunur.¹³²

Kadirî tarikatının *Devrân* adı verilen zikri, oturarak, ayakta ve dönerek yapılır.¹³³ Anadolu'da yaygın olan Rûmiyye ve Eşrefiyye'deki Devrân zikrinin uygulanması genel olarak şu şekildedir:

Hilal şeklinde oluşturulan zikir halkasında dervişler zikre kuûdî olarak başlar. İlk olarak tarikat piri üç defa Fatiha sûresini okur ve akabinde Bakara suresinin ilk beş ayeti, Ayetü'l-Kürsi ve Bakara suresinin son iki ayeti (Âmenerrasûlü) okunur. Üç kere “Hasbünallahi ve ni'me'l-vekîl, ni'rne'l-Mevlâ ve ni'me'n-nasîr” okunur. Daha sonra sırasıyla üç kere İnşirah sûresi, üç kere İhlâs suresi okunur. Salavat-ı Şerife getirilir ve Fatiha sûresi okunduktan sonra ayağa kalkılarak devrân zikrine başlanır. En az 166 kere Kelime-i Tevhîd ve yine 166 kere İsm-i Celâl zikredilir. Kıyamî zikir esnasında “Cem olmuş dervişleri pirim Abdulkadir'in...” sözleriyle başlayan bu gibi kadirî tarikatına özgü ilahiler zâkirlerin bir kısmı tarafından okunur. Daha sonra "Hû, Hayy, Kayyüm" esması zikredilir. Ahenkli bir şekilde hareket edip dönerek (devran) devam edilen bu zikir, ritmik adımlarla sağa döndürülür. Yine zâkirlerce ritme uygun ilahiler okunur. Daha sonra bir zâkir aşr-ı şerif okur. Ardından üç kere Fatiha suresi okunur ve zikir meclisi şeyh efendinin yapacağı dua ile sona erer.¹³⁴

Şâzeliyye tarikatında zikir cehrî olup hafta bir, perşembe veya cuma günü gerçekleştirilir ve *meclis* adı verilir.¹³⁵ Kuûdî ve kıyâmî zikrin uygulandığı Şâzeli tarikatında kıyâmda iken oluşturulan halka, Kadirî, Rıfâî ve Sa'dî gibi diğer kıyâmî tarikatlardan farklılık gösterir. Şâzelî tarikatında kıyâm zikrinde iç içe çemberler halinde zikir halkaları oluşturularak ayakta durulur. Zikre ilâhilerle eşlik edecek zâkirler iç içe oluşturulan iki safın arasına serilen postlarda yer alırlar. Şeyh, *kutup-hâne* olarak tabir edilen çemberin merkezinde bulunur ve âyin esnasında başını arkaya atıp, kollarını düz olarak ileriye uzatıp, ellerini birbirine vurarak zikri idare eder. Kuûdî ve kıyâmî zikrin yer aldığı âyin üç bölümden

¹³² Reşat Öngören, “Hatm-ı Hâcegân”, *DİA*, İstanbul 1997, XVI, 477.

¹³³ Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, s. 160.

¹³⁴ Dilaver Güner, *Abdülkadir Geylani Hayatı, Eserleri, Görüşleri*, İstanbul 2000, s.386; Mehmet Necmettin Bardakçı, a.g.m., s.31.

¹³⁵ Ahmet Murat Özel, a.g.m., s. 388.

oluşur. İlk bölümde Salavât ve el-Hizbü'l-Kebîr'den oluşan *Vazife-i Şâziliyye* okunur. İkinci bölüm ayakta yapılır ve *İsm-i müfred* olarak adlandırılan *Lâfza-i Celâl* zikri yer alır. Zikrin en çoşkulu bölümü sayılan bu bölümde zikrin kalbe tesirini arttırmak için güzel sesli bir zâkir ilâhi ve kasîde gibi manzum eserler okur. Yapılan bu zikir esnasında zikir halkası hiçbir tarafa dönmeden olduğu yerde sabittir. Sadece şeyh halkanın ortasında hareket halinde olup, zikrin ahengini tanzîm ve temin eder. *Lâfza-i Celâl* zikrinin ardından *Kelime-i Tevhîd* zikrine geçilir. Şâzelilerde *Lütfiyye* denilen “ism-i lâtif” son bölümde yer alır ve oturarak uygulanır. Diğer tarikatların usûllerinde bulunan “İsm-i Hû” yerine geçer ve zikir-i şerîfin hatimesi kabul edilir. İsm-i lâtif zikrinden sonra şeyh efendinin yapacağı dua ile âyin son bulur.¹³⁶

Cehrî zikrin yer aldığı Rıfâî tarikatında zikir kuûdî ve kıyâmî olarak yapılır. Kuûdî bölümde Evrâd metni hep bir ağızdan ve belli bir düzen içerisinde okunur. Evrâd bölümü bitince kuûd zikri tamamlanmış olur ve zikre ayakta devam edilir. Buna *Zikr-i Kıyâm* denir. Bu bölümde Kelime-i Tevhid, İsm-i Celâl zikredilir. Bir süre sonra Devrân denilen dönerek yapılan zikre geçilir. Esmâ okunurken dervişler ele ele tutuşarak veya kol kola girerek semâ ederler. Adım atış ve dâirevî dönüş şeklinde uygulanan Devrân bölümü giderek hızlanan bir ritimde yapılır. Zikrin ardından dua edilir ve ardından Evrâd-ı Şerîf'ten Gülbank metni okunarak zikir tamamlanır.¹³⁷

¹³⁶ M. Salim Güven, a.g.e., s.284,285; Ömer Tuğrul İnancı, a.g.e., s. 127.

¹³⁷ Can Ceylan, *Dergâh'tan Akademiye Rifâîlik ve Kenan Rıfâî*, İstanbul 2014, s. 265-289; Mehmet Necmettin Bardakçı, a.g.m., s.31,32.

3. MEKÂN VE TASAVVUF BAĞLAMINDA ŞANLIURFA DERGÂH CAMİİ

3.1 Şanlıurfa Dergâh Camii'nin Tarihçesi ve Fiziksel Özellikleri

Dergâh Camii veya resmi kaynaklarda yer alan ismiyle Mevlîd-i Halîl Camii, Balıklıgöl civarında, Dergâh Platosu içerisinde yer alır. Hz. İbrahim Peygamber'in doğduğu mağaranın batısına bitişik olarak inşa edilmiş ve Hz. İbrahim Peygamber'in doğduğu yer anlamında "Mevlîd-i Halîl" adı verilmiştir. Dergâh camiinin bulunduğu alan gerek çok tanrılı gerek tek tanrılı dinler döneminde farklı inanışlara ev sahipliği yapmış kutsal bir mekândır. Politeist inancının hâkim olduğu Seleukoslar (M.Ö. 321-64) döneminde, bu alana bir putperest tapınağı inşa edilir. Yahudilik döneminde ise aynı alanda bir havranın varlığı söz konusudur. Hristiyanlığın ilk kez bir krallık olarak kabul gördüğü bu topraklarda, M.S.150 yılında dünyanın ilk ve en görkemli kiliselerinden biri, "Hristiyanlar Kilisesi" adıyla bu alana kurulur. Bizans döneminde bu yapının yerine İstanbul'daki Ayasofya Kilise'siyle aynı ismi taşıyan oldukça görkemli bir kilise inşa edilir. Şehrin İslam hâkimiyetine girmesinin ardından ise bu yapı harâb olarak ortadan kalkar. Osmanlı İmparatorluğu döneminde bu alana, Cami, hazîre, oda ve revaklardan oluşan bir külliye yapılır.¹³⁸ Bu külliye, Kanunî Sultan Süleyman Han zamanında Muhammed Salih Paşa tarafından, Şubat 1523'de bina ettirilir.¹³⁹

Enine dikdörtgen bir plana sahip olan bu küçük caminin süs amaçlı üç küçük minaresi bulunmaktadır. Bunlardan biri mağara ile arasındaki duvar üzerine camiye dönüştürülürken yapılmıştır. Diğer ikisi, caminin güneydoğu ve kuzeybatı köşesine daha sonradan eklenmiştir.¹⁴⁰ Hz. İbrahim Peygamberin doğduğuna inanılan mağaranın camiye bitişik olmasından dolayı Şanlıurfa'nın en çok ziyaret edilen kutsal mekânıdır. Artan nüfus ve zamanla ziyaretçi sayısının fazlalığından dolayı bu cami yetersiz kalınca, 1986 yılında bu yapının hemen yanına çifte minareli büyük bir camii inşa edilir. Bu tarihten itibaren ibadetler yeni inşa edilen camide devam ettirilir, küçük camii ise mescid olarak kullanılır.

¹³⁸ Ertan Aykın, A. Cihat Kürkçüoğlu, "Mevlid-i Halil Camii" *Çizgilerle Şanlıurfa* (ed. Ahmet Kaya), Şanlıurfa 2005, s. 89; Selami Yıldız, Mehmet Sait Rızvanoğlu, *Kültür ve inançlar diyarı Şanlıurfa* (ed. Mehmet Sait Rızvanoğlu), Şanlıurfa ty, s.22.

¹³⁹ Mehmet Oymak, *Hazreti İbrahim Halilullah (a.s.), Hz. Eyyüp (a.s.) ve Peygamberler Şehri Urfa*, Şanlıurfa 2012, s. 83.

¹⁴⁰ Ertan Aykın, a.g.e., s.89.

Resmi olarak Mevlîd-i Halîl Camii olmasına karşın mekânın ve caminin “Dergâh” olarak adlandırılmasının nedeni, 18. yüzyıl itibarıyla varlığından haberdar olduğumuz külliye içerisinde yer alan Kadirî tekkesine ve camide yapılan tarikat usûllerine dayanmaktadır.

*“Dergâh-ı pâk-i
Gavsül-a‘zam sultân-i külli’l-evliya
Hazret-i Abdülkâdir el-Geylânî Kuddise sirruhü’l-a‘la”*

Yazılı bu kitâbe (bkz. Görsel 1), Caminin doğusunda, mağaranın bitişiğinde bulunan Kadiriyye ricaline ait hazirenin üzerinde yer almaktadır. Bu hazirede medfun bulunan Derviş Eyyüb Efendi (ö.1781), oğlu Derviş Abdal Muhammed Efendi (ö.1814), torunu Dede Osman Avni Efendi (ö.1883) ve Dede Osman Avni Efendi’nin halifesi Derviş Halîl Hâfız (1832-1907) ile Antepli Baba Mustafa Efendi (ö.1921) bu dergâha hizmet etmiş birer Kadirî şeyhidir.¹⁴¹ Bu yönüyle külliye, Tekke ve Zaviyelerin yasaklandığı tarihe kadar bir dergâh misyonu taşımış ve halk arasında bu şekilde ifade bulmuştur.

Görsel 1: Kitâbe

¹⁴¹ Mahmut Karakaş, *Şanlıurfa Evliya ve Âlimleri*, Ankara 2011, s. 55, 86, 140; Mahmut Karakaş, *Şanlıurfa Mezar Taşları*, Konya 2012, s. 225.

3.2 Külliye İçindeki Usûl Mekânları

Günümüzde Dergâh Camii usûlleri külliye içerisinde yer alan üç farklı mekânda uygulanmaktadır. Bunlar, Hz. İbrahim Peygamber'in doğduğu mağaranın batısına bitişik olarak inşa edilen ve 1986 yılına kadar cami olarak kullanılan mescid (bkz. Görsel 2, 3), 1986 yılında ibadete açılan Büyük Camii (bkz. Görsel 4, 5) ve müdavimlerce ismi Dergâh Camii usûlleriyle özdeşleştirilen Kadiri şeyhi Dede Osman Avni hazretlerinin de medfun bulunduğu küçük kabristanın hemen önündeki alandır (bkz. Görsel 6, 7).

Görsel 2: Usûl Mekânı – Mescid Dış Görünüm

Görsel 3: Usûl Mekânı – Mescid İç Görünüm

Görsel 4, 4.1: Usûl Mekânı - Dergâh Camii Dış-İç Görünüm

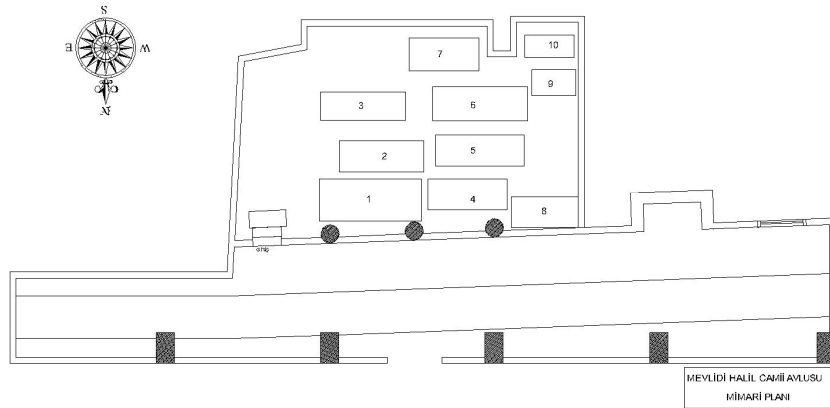

Görsel 5: Usûl Mekânı - Hazire Önü İç Görünüm

Görsel 6: Usûl Mekanı - Hazire Önü Dış Görünüm

Günümüzde mescid olarak kullanılan yapı, usûllerin en aktif olarak uygulandığı mekândır. 1986 yılına kadar camii ve usûllerin yer aldığı bu mekân, 1986 yılında ibadete açılan büyük caminin ardından mescid ve usûl alanı olarak saptanmıştır. Günümüzde Sabah, İkinci ve Yatsı usûlleri, bazı özel durumların dışında bu mekânda yapılır. Camii, sabah usûlünün Sünnet Virdi, Farz Virdi ve tesbîhât sonrası Kelime-i Tevhîd ve Tekbir bölümünde aktif olarak kullanılır. Usûlün bu bölümlerinin ardından mescide geçiler ve usûlün diğer bölümlerine burada devam edilir. Usûlün uygulandığı mekân, yaz-kış aylarına ve bazı özel hâllere göre değişiklik göstermektedir. Mescidin bakım ve onarımı gibi ibadete kapalı olduğu dönemlerde usûl mekânı olarak cami kullanılır. Yaz aylarında ise sabah usûlü genellikle külliye içersinde yer alan kadiri ricaline ait küçük kabristanın hemen önündeki alanda yapılır. Bu yapı, dikdörtgen şeklinde, enine dar ve uzuncadır (bkz. Şekil 1).

Şekil 1: Kabristan Önü Usûl Mekanı - Mimari Plan

3.3 Şanlıurfa Dergâh Camii Usûlleri, Usûllerin İdâresi (Şeyh-Zâkirbaşı) ve Usûllerin Müzikal Analizi

Şanlıurfa Dergâh Camii'nde dört asırdır kesintiye uğramadan devam edegelen usûller, haftanın her günü, sabah, ikindi ve yatsı vakitlerinde uygulanır. Dergâh Camii'nde yapılan usûllerin ilk olarak ne zaman ve kimin tarafından başlatıldığı; geçmişte nerede yapıldığı ve nasıl uygulandığı hakkında günümüze ulaşan kaynaklar yok denecek kadar azdır. Dolayısıyla usûllerin tarihi seyri hakkında net bir bilgi vermek de oldukça güçtür. Fakat bu konuda yaptığımız araştırmalar ve Dergâh Camii müdavimleriyle yaptığımız röportajlar neticesinde anlatılar, Sabah ve İkinci vakti yapılan usûlün Balıklıgöl'ün içersinde medfun bulunan Şâzelî şeyhi Ali Dede (ö.1651'den sonra) ile başladığı yönündedir.¹⁴² Dergâh Camii müdavimlerinin anlatılarına göre, içlerinde Şâzelî Ali Dede'nin de yer aldığı kırk kişilik bir sûfi grup rüyalarında Hz. Peygamberi görür ve sonrasında Şanlıurfa'ya gelerek bu tarikat usûllerini başlatırlar. Gördükleri rüyada Hz. Peygamber onlardan, Şanlıurfa'ya gitmelerini ve Hz. İbrahim peygamberin makamında Evrâd-ı Fethiye ve Hizbü'l-bahr'ı okumalarını ister. Bu mânevi emirle grup Şanlıurfa'ya gelir ve burada, sabah namazının ardından Evrâd-ı Fethiyye'yi, İkinci namazının ardından da Hizbü'l-bahr'ı okumaya başlar. Zamanla Şanlıurfalılar bu evrâd ve hizb metnini öğrenir ve onlara iştirak eder. Daha sonra bu kırk kişilik grubun içersinden Şâzelî Ali Dede'nin Şanlıurfa'da kaldığı, diğerlerinin ise şehirden ayrıldığı anlatılmaktadır.¹⁴³

Şâzelî tarikatının Anadolu'daki ilk temsilcilerinden olan bu zat, 17. yüzyılda Şanlıurfa'da yaşamış bir Şâzelî tarikatı şeyhidir. Şâzelî Ali Dede, Şâzelî tarikatı kurucusu Hasan Şâzelî'nin evlatlarından olup, tarikatın doğduğu yer olan Kuzey Afrika'dan kalkarak, önce İstanbul Erenköy'e daha sonra da Şanlıurfa'ya yerleşir. Ve burada, Balıklıgöl'ün içersinde Halilürrahman Camii yanına bir tekke kurarak irşad faaliyetlerine başlar. IV. Murad, 1639 yılında Bağdat seferine giderken Şâzelî Ali Dede'ye misafir olur ve bu misafirlikten duyduğu memnuniyeti bir takım ihsanlarda bulunarak dile getirir. Daha sonra devrin padişahı IV. Mehmed tarafından, 30 Kasım 1651 (16 Zilhicce 1061) yılında verilen

¹⁴² Mehmet İhsan Çermikli, Hz. İbrahim'in (a.s) Hayatı, Dergâhta Yapılan Zikirler, Evrad-ı Fethiye, Hizbu'l-Bahr Duaları (Türkçe Okunuşu ve Manaları), s. 8.

¹⁴³ Mehmet İhsan Çermikli, a.g.e., s. 8; Mehmet İhsan Çermikli, röportaj Yapan: Osman Öksüzöğlü, Dergâh Camii Tarikat Usûlleri (06 Ocak 2015); Ali Sevgilioğlu vd., röportaj yapan: Osman Öksüzöğlü, Şanlıurfa Dergâh Camii Tarikat Usûlleri (13 Şubat 2015); Mustafa Gülaçar, röportaj yapan: Osman Öksüzöğlü, Dergâh Camii Tarikat Usûlleri (14 Mart 2015).

beraatla, Şanlıurfa yakınındaki “Karaköprü” köyü Şâzeli Ali Dede’ye bağışlanarak tekkenin ihtiyaçlarının karşılanması sağlanır. Ayrıca padişah, verdiği beratta ruhuna her gün bir *hatm-i şerîf* okumasını şart koşar.¹⁴⁴

Burada dikkate değer bir husus, Dergâh Camii’nde ikinci vakti yapılan usûlde Hasan Şâzeli’nin Hizbü’l-bahr isimli eserinin yer almasıdır. 13. yüzyılda Kuzey Afrika’da ortaya çıkan ve 17. yüzyılda gerek İstanbul’da gerekse Anadolu’da varlığından söz edemeyeceğimiz bu tarikatın ahzâb kitabının buraya ulaştırılması ve burada okunması ancak bir kültür taşıyıcısı tarafından gerçekleştirilebilir. Bu da, Dergâh Camii usûllerinin Şâzeli Ali Dede ile başladığı savını güçlü kılmaktadır.

Yatsı vakti yapılan usûlün ise, ilk kez Kadirî Derviş Eyyüb Efendi (ö. 1781) tarafından başlatıldığı söylenir.¹⁴⁵ Usûl, bir rivayete göre Rıfâî¹⁴⁶ diğer bir rivayete göre Kadirî usûlüdür. Derviş Eyyüb Efendi’nin mezar taşında Kadirî olduğu belirtilmesine rağmen Rıfâî tarikatına da mensup olduğu rivayet edilmektedir.¹⁴⁷ Dolayısıyla burada yer alan usûlün Kadirî veya Rıfâî olarak nitelendirilmesinin sebebi, Derviş Eyyüb Efendi’nin mensup olduğu her iki tarikat kolundan kaynaklanabilir.

Dergâh Camii’nde yer alan usûllerin herhangi bir sınıf ayırımı gözetilmeksizin her kesimin katılımına açık olması; camide yapılması ve usûl içerisinde yer alan evrâd, hizb, zikir bölümleri ile birçok tarikatın renklerini bünyesinde bulundurmasından dolayı bilinen tarikat usûllerinden farklılık arz eder. Kuralları ve yöntemleri farklı olsa da zikir, çile ve seyr-u sülûk, pir, pir-i sâni, şeyh, halife, derviş, mürid, biat, silsile, rabîta, tekke, dergâh, tarikat ve tarikatlara özgü kimi özel eşya ve giysiler gibi öğeler bütün tarikatlarda gözlenen bazı ortak özelliklerdendir. 20. yüzyıla kadar bu ortak unsurları Dergâh Camii için söylemek mümkündür fakat Cumhuriyet ile birlikte Dergâh Camii usûllerinde bu ortak öğelerden söz etmek pek mümkün değildir. Sistemli tarikat geleneği son şeyhin vefatı ve yerine bir halife bırakmamasından dolayı ortadan kalkmıştır. Dolayısıyla tarikata kabul töreni, müridin tarikatın kural ve yöntemlerine göre eğitilerek manevi yolculuğunu (seyr-ü sülûk)

¹⁴⁴ Mahmut Karakaş, a.g.e., s. 35.

¹⁴⁵ Mehmet İhsan Çermikli, *Hiz. İbrahim’in (a.s) Hayatı, Dergâhta Yapılan Zikirler, Evrad-ı Fethiye, Hizbu'l-Bahr Duaları (Türkçe Okunuşu ve Manaları)*, s.79; Ali Sevgilioğlu vd., a.g.r.; Mustafa Gülaçar, a.g.r.

¹⁴⁶ Ali Tenik, "Sosyo-psikolojik Açından Zikir ve Şanlıurfa Dergâh Camii Örneği", *Tasavvuf Dergisi*, Sy. 8, (Ankara 2002), s. 106.

¹⁴⁷ Mehmet İhsan Çermikli, a.g.e., s. 79.

tamamlaması, şeyhin halifesi olma ve onun adına tarikat etkinliğini sürdürme hakkı kazanması gibi en temel âdâb ve erkân kuralları burada geçerliliğini yitirmiştir. Bu yüzden günümüz Dergâh Camii'nde yer alan usûlleri bir tarikat adı altında toplamak veya bir zümreye ait kılmak söz konusu değildir. Aslında sistemli bir tarikat geleneği ve tarikatın başında bir şeyhin olduğu dönemlerde de yol ve zikir her kesime açıktır. Tarihsel süreçte bir Şazelî şeyhi ile başlayan usûller, daha sonra Kadirî halifeleriyle devam ettirilmiştir. Tarihi seyri içerisinde Dergâh Camii'nde yapılan usûlleri yöneten şeyhler bir tarikat misyonu taşımış fakat usûller hiçbir zaman bir tarikata mâl edilmemiş ve usûllere katılım sadece bir tarikatın müntesipleriyle sınırlandırılmamıştır. Usûlleri düzenli olarak takip eden müdavimlerin de ortak düşüncesi, buranın Hz. İbrahim Peygamber'in makamı olduğu; kurulan zikir halkasının ister bir tarikat/cemaât müntesipi olsun ister olmasın her kesimin katılımına açık ve herkesi kucaklayan bir yapı teşkil ettiği yönündedir.

Eldeki sınırlı kaynaklar ve Dergâh Camii müdavimlerinin aktardığı bilgilere göre, 17. yüzyılda Şazelî Ali Dede ile başladığı rivayet edilen ve günümüze kadar kesintisiz bir şekilde uygulanagelen Dergâh Cami usûllerinin sevk ve idaresi, ilk olarak Balıklıgöl'ün içerisinde yer alan küçük türbede medfun bulunan Şazelî Ali Dede tarafından yürütülür. Şazelî Ali Dede'nin vefatının ardından posta, Derviş Eyüb Efendi (ö.1781) geçer.

Derviş Eyyüb Efendi'nin Hz. Peygamber soyundan olduğu ve Suriye'nin Hama kentinden mânevi bir işaretle Şanlıurfa'ya geldiği rivayet edilir.¹⁴⁸ Dergâh Camii avlusunda yer alan küçük kabristanda medfun bulunan bu zatın Kadirî olduğu mezar taşında yer alan “Derviş Eyyub el-Kadirî” ifadesinden anlaşılmaktadır. Mezarının baş taşında;

Rızâen lillahi 'l-fatiha

Hâza kabrun li 'l-merhumi 'l-mağfur

Hâdimi 'l-fukara Derviş Eyyub

Bin Bekir el-Kâdirî nevverallâhu merkadehû

tüvüffiye ilâ rahimehullah

Fî şehri-i zi 'l-hicce-i şerîf

¹⁴⁸ Mehmet İhsan Çermikli, a.g.e., s.79.

Sene:1195 yazmaktadır. Miladi 1781 yılında vefat eden Derviş Eyyüb Efendi, bu hazireye defnedilmiş olan Kâdirî şeyhlerinin en eskisidir.¹⁴⁹

Derviş Eyyüb Efendi'nin ardından oğlu Derviş Abdal Muhammed Efendi (ö. 1814) posta geçer ve usûlleri idare eder. Derviş Abdal Muhammed Efendi de Kadirî dervişi olup, aynı kabristanda medfundur. Miladi 1814 yılının Mart ayında vefat eden Derviş Abdal Muhammed Efendi'nin mezar taşında;

Hâzâ kabru'l-merhûm

Abdal Dede

Bin Derviş Muhammed

Nevverallâhü merkadehû

Fî şehri-i Rebî'î'l-âhir

*Sene 1229*¹⁵⁰ yazmaktadır.

Derviş Abdal Muhammed'in ardından kendi nezaretinde tasavvuf ve tarikat terbiyesiyle yetiştirdiği oğlu, Dede Osman Avni (ö.1883) posta geçer. Yaşadığı dönemde kadirî tarikatının Şanlıurfa'daki en önemli temsilcilerinden olan bu zat, yaşamının yaklaşık 70 yılını bu dergâhta, şeyhlik vazifesiyle hizmet ederek geçirir.¹⁵¹ Babasından şeyhik görevini devralan Dede Osman Avni, aynı zamanda Kâdirî, Halveti ve Nakşibendî tarikatlarından icazetli büyük âlim Şeyh Abdülkadir Kemâleddin Erbilî'nin¹⁵² halifesidir ve Kadirî tarikatının Halisiyye koluna mensuptur.¹⁵³ Dede Osman Avni'nin Şeyh Abdülkadir Kemâleddin Erbilî'ye intisab etmesiyle ilgili yazılı ve sözlü kaynaklarda bir takım çelişkiler bulunmaktadır. Mahmut Karakaş'ın yapmış olduğu çalışmalarda Dede Osman Avni'nin

¹⁴⁹ Mahmut Karakaş, a.g.e., s. 55.

¹⁵⁰ Mahmut Karakaş, a.g.e., s. 86.

¹⁵¹ Mahmut Karakaş, *Cumhuriyet Öncesi Şanlıurfa'da Kültür ve Eğitim*, Konya 2012, s. 198.

¹⁵² Abdülkadir Kemaleddin Erbilî Efendi (1806-1898), Kerkük Sancağı'na bağlı Erbil kasabasında dünyaya gelir. 1858/1859 yılında Şeyhi Ziyaeddin Abdurrahman Hâlisî'nin (diğer adıyla Şeyh Ziyaeddin Abdurrahman et-Tâlebânî) intihâbı üzerine Şanlıurfa'ya yerleşir ve Sâkibiye Tekkesi'nde Kadirî şeyhi olarak irşad görevine başlar. Ömrünün son kırk yılını geçirdiği Şanlıurfa'yı ikinci vatanı kabul eder ve burada yer alan Kadirî ve Halvetî tekkelerinde yaklaşık otuz sene postnişinlik makamında bulunarak her iki tekkeye büyük hizmetlerde bulunur. İrşad vazifesiyle geldiği Şanlıurfa'da 1898 yılının Ramazan ayında vefat eder ve yıllarca hizmet ettiği Kurtuluş meydanındaki Halvetî Tekkesi'nin yanına defnedilir. Yasin Taş, "19. Yüzyılda Urfa'da Bir Tarikat Şeyhi: Erbilli Elhâc Abdülkâdir Efendi (Ö. 1898)" *Turkish Studies-International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/11 Fall 2013, p. 313-328, ANKARA-TURKEY.

¹⁵³ Ekrem Kaya, *Mürşid'lere Armağan, İstanbul 1986*, s. 318; Halisiyye tarikatı ve şeceresi için bkz. Seyyid Muhammed Hoca Efendi, *Tasavvuf tarikatlar ve silsileleri*, İstanbul: Ustaoglu Kitabevi, 2005, III, s.45-49.

Erbil'e gittiği ve Şeyh Abdülkadir Kemâleddin Erbilî'den orada halifeliği aldığını yazmaktadır. Fakat “Şanlıurfa Evliya ve Âlimleri” isimli eserinin ikinci baskısında bu konuda yanlış olduğunu; halifeliği Şeyh Abdülkadir Kemâleddin Erbilî'den Şanlıurfa'da aldığını yazmaktadır. Dergâh Camii müdavimlerinin bazıları da bu görüşü benimsemekte ve Dede Osman Avni'nin, Şeyh Abdülkadir Kemâleddin Erbilî'ye intisabının Şanlıurfa'da gerçekleştiğini belirtmektedirler.¹⁵⁴ Bu konu hakkında Mehmet Mercan Özkan'ın Şeyh Müslüm Önen (ö.1994)'den naklettiği bilgide ise Dede Osman Avni'nin Erbil'e gittiğini ve orada Abdülkadir Kemâleddin Erbilî'nin de şeyhi olan Ziyaeddin Abdurrahman Hâlisî'ye (diğer adıyla Şeyh Ziyaeddin Abdurrahman et-Tâlebânî) intisab ettiğidir. Şeyh Abdülkadir Kemâleddin Erbilî'ye ise daha sonraki dönemde - muhtemelen bu Şeyh Abdülkadir Kemâleddin Erbilî'nin Şanlıurfa'da yaşadığı dönem - intisab edip, halifeliği almıştır.¹⁵⁵ Dede Osman Avni hazretleri, 1883 yılında vefat etmiş ve babası ile dedesinin yer aldığı hazîreye defnedilmiştir. Mezarının başında yer alan başlık Destarlı Kadîrî tacı şeklinde olup, mezarının baş taşında;

Rızâen lillahil-Fâtiha
Hâzâ kabru'l-merhûm el-mağfûr lehû
Hâdimü hâza'l-makâmi'l-mübârek el-mukbil
alallahi ve'l-mu'riz âmmen sivâhu eş-Şeyh
es-Seyyid Dede Osman Avni bin eş-Şeyh
es-Seyyid Abdal Muhammed Baba kad intekale
Min dâri'l-fenâ ilâ dâri'l-bekâ bi-nidâi irci 'î
Fî şehr-i Zilkadeti 'ş-şerîfe
Sene 1300¹⁵⁶ yazmaktadır.¹⁵⁷

Ayak taşında ise şu manzûme yer alır;

¹⁵⁴ Mustafa Gülaçar, *a.g.r.*

¹⁵⁵ Mehmet Mercan Özkan, *Şanlıurfa Dergâh Camii Usûlleri*, Röportaj Yapan: Osman Öksüzöğlü (11 Şubat 2014).

¹⁵⁶ “Allah rızası için Fatiha. Bu, dergâh makamının hizmetçisi, Allah'tan gelen her şeyi kabul eden, onun dışındakilerden yüz çeviren, Şeyh Seyyid Abdal Muhammed Baba oğlu Şeyh Seyyid Dede Osman Avni'nin kabridir. 1300 senesi Zilkade ayında 'Rabbine dön' nidasıyla fena yurdundan beka yurduna intikal etti.”

¹⁵⁷ Gül Güler, “Urfa Dede Avni Haziresindeki Tarihi Mezartaşları”, *Sufî Araştırmaları*, V/ 9 (İzmir 2014), s. 66.

*Günahım çok makarrım Ya İlahî
Ümidim geru sen Perverdigare
İlahi red kılma müriüvetinden
Kapına gelmişim ben yüzü kara
Günahkârım deyû derviş ümidin kesme cennetten
Muhammed Mustafa gibi şefaatkârımız vardır
Katre-i eşkimle Rûmî fevt-i tarihin verdim
Kurb-i Hakk'ı tuttu menzil-i münevveri Osmânî
Hüve'l-Hayyü'l-Bakî
İrham hâlî Ya Mûnis Ya Selâm.*

Seyyid olan Dede Osman Avni, yaşamı boyunca Dergâh Camii avlusunda yer alan odasında oturmuş ve orada hizmetini devam ettirmiştir. Cübbesi, tâcî, külâhî, tesbîhi, Mevlîd-i Halil Medresesine vakfettiği Aşıkpaşa'nın "Garibname" adlı eseri ve bazı özel eşyaları caminin yanında, Hz. İbrahim Peygamber'in doğduğuna inanılan makam içerisinde yer alan özel bir bölümde sergilenmektedir. Aradan bir asırdan fazla zaman geçmiş olmasına rağmen kendisine derin bir sevgi ve muhabbet duyulmakta ve muhibleri tarafından birçok menkîbesi anlatılmaktadır. Ekrem Kaya'nın "Mürşidlere Armağan" isimli eserinde, kendisinin de silsilede yer aldığı, Dede Osman Avni hazretlerine ait tarikat silsilesi şu şekildedir:

- 1- Hz. Muhammed (s.a.v.)
- 2- Hz. Alî (r.a.)
- 3- İmam Hüseyin (r.a.)
- 4- Ebû Muhammed İmâm-ı Muhammedü'l-Bakır (r.a.)
- 5- Ebû Cafer İmâm-ı Muhammedü'l-Bakır (r.a.)
- 6- Ebû Abdullah İmam-ı Câfer-i Sâdık (r.a.)
- 7- Ebü'l-Hasan İmâm-ı Mûsâ Kâzım (r.a.)
- 8- Ebü'l-Hasen İmâm-ı Aliyyü'r-Rıza (r.a.)
- 9- eş-Şeyhü'l-ifhâm Ebû Mahfûz Aliyyü'l-Kerhî (k.s.)
- 10- eş-Şeyh Ebül'l-Hasen Sırrı Sakatî (k.s.)
- 11- eş-Şeyh Seyyidü'l-Tâife İssûfiye Cüneyd-i Bağdâdî (k.s.)
- 12- es-Şeyh Ebû Bekir Delfî İbn-i Cafer-i Şîblî (k.s.)

- 13- es-Şeyh Ebü'l-Fâdıl Abdü'l-Vâhid ibn-i Abdü'l-Azizi Temîmî
- 14- es-Şeyh Ebü'l-Ferec Yûsuf-ü Tarsûsî (k.s.)
- 15- es-Şeyh Ebü'l-Hasen Ali İbn-i Muhammed Yûsufü'l-Karsî e'l-Hakkâri (k.s.)
- 16- es-Şeyh Kadiyü'l-Kudât Ebû Saîdü'l- Mübarek ibn-i Bağdâdî (k.s.)
- 17- Pîri Târikat Gavs-i A'zam es-Şeyh Seyyid Abdülkadir-i Geylânî (k.s.)
- 18- eş-Şeyh Cemalül Irak Abdü'r-rezzak
- 19- eş-Şeyh Osman Ceylî
- 20- eş-Şeyh Yahya el-Basravî
- 21- eş-Şeyh Nureddin Şâmî
- 22- eş-Şeyh Abdürrahmânü'l-Hasenî
- 23- eş-Şeyh Burhâneddin Zencerî
- 24- eş-Şeyh Muhammed Ma'sûmü'l-Medenî
- 25- eş-Şeyh Seyyid Abdü'r-rezzak Hamevî
- 26- eş-Şeyh Seyyid Muhammed Hüseyin İzmirânî
- 27- eş-Şeyh Ahmedü'l-Hindî Lâhûrî
- 28- eş-Şeyh Muhammed Zengenî Talebânî
- 29- eş-Şeyh Ahmed Talebânî Kerkükî
- 30- eş-Şeyh Ziyâeddin Abdurrahman Talebânî
- 31- eş-Şeyh Abdülkadir Kemal Erbilî
- 32- eş-Şeyh Dede Osman Urfevî
- 33- eş-Şeyh Hacı Ömer Harputi (Hüdâî)
- 34- eş-Şeyh Mustafa Kâzım Baba Göllü
- 35- Ekrem Kaya¹⁵⁸

Dede Osman Avni hazretlerine ait bir diğer tarikat silsilesinde ise Dede Osman Avni, “Seyyid Şeyh Osman İbn-i Şeyh Muhammed Abdal İbni Şeyh Eyyüb el-Ruhavî” olarak yer almakta ve icâzeti veren şeyhin ismi ise zikredilmemektedir.¹⁵⁹ Dede Osman Avni'den yukarıya doğru silsile şu şekildedir:

¹⁵⁸ Ekrem Kaya, a.g.e., s. 318.

¹⁵⁹ Dede Osman Avni hazretlerine ait bu tarikat silsilesi Mahmut Karakaş'ın “Urfâ'da Tasavvuf İzleri” isimli baskı aşamasındaki kitap çalışmasının 193. sayfasında yer almaktadır. Ayrıca, ekler bölümünde Mahmut Karakaş'dan edindiğim orijinal belgenin bir kopyası bulunmaktadır.

- 1- Dede Osman Avni
- 2- İcazeti veren Şeyhi,
- 3- Muhammed Geylânî Ezherî,
- 4- Kardeşi Seyyid el-Hac Ali el-Hasen,
- 5- Babası Şeyh Ömer,
- 6- Kardeşi Şeyh Muhammed el-Hasen,
- 7- Babası Şeyh Yasin,
- 8- Şeyh Alî,
- 9- Amcasıoğlu Şeyh İbrahim,
- 10- Kardeşi Şeyh Abdürrezak,
- 11- Babası Şeyh Şerefeddîn,
- 12- Amcası Şeyh Celâleddîn,
- 13- Amcası Şeyh Şahâbeddîn Ahmed,
- 14- Kardeşi Şeyh Abdullah,
- 15- Amcası Şeyh Şemseddin Ebü'l-Vefa,
- 16- Kardeşi Şeyh Şahabeddîn Ahmed,
- 17- Babası Şeyh Kasım,
- 18- Amcasıoğlu Şeyh Abdülbasît,
- 19- Babası Şeyh Şahâbeddîn Ebü'l-Abbas Ahmed,
- 20- Babası Şeyh Bedreddin el-Hasen,
- 21- Babası Şeyh Alâaddin Alî,
- 22- Babası Şerefeddîn Yahya,
- 23- Babası Şeyh Şehabeddîn Ahmed,
- 24- Babası kadi el-kudat İmâdeddîn Ebi Sâlih Nasır,
- 25- Babası Şeyh Tâcü'l-milleti ve'd-din Hafız Cemâleddîn Irak Ebibekir Abdürrezzak,
- 26- Babası tarikat piri Şeyh Seyyid Abdulkâdir Geylânî (bkz. Ek 1).

Şeyh Seyyid Abdulkadir Geylânî'nin oğlu Ebibekir Abdürrezzak'tan itibaren birbirinden tamamen farklı silsilenin yer aldığı bu iki Kadirî tarikatı icazetnâmesi ile Dede Osman Avni hazretlerinin farklı iki koldan Kadirî hâlifeliğini aldığı anlaşılmaktadır. Mahmut Karakaş'ın icâzet belgesi üzerinde yapmış olduğu incelemede, bu belgenin 1825 yılının Ekim

ayında Abdülkadir Hacı oğlu Seyyîd Muhammed tarafından yazıldığına yer vermektedir. Ayrıca belge üzerinde yer alan mühürde “Muhammed Geylânî Ezherî” isminin kazındığını ve bu zâtın Dede Osman Avni (k.s.)’ye icâzeti verenin şeyhi olduğunun anlaşıldığını ifade etmektedir. Belgenin sonunda ise Abdülkadir Geylânî’nin nasihatlarından bir bölümün yer aldığını belirtmektedir. Yukarıda yer alan bu ikinci silsilede Dede Osman Avni (k.s.)’ye kadar şeyhliğin aile fertleri içersinde, babadan oğula, kardeşten kardeşe veya amcadan yeğene aktarıldığını görmekteyiz.¹⁶⁰

Dede Osman Avni, Derviş Halîl Hâfız, Antepli Baba Mustafa Efendi ve Hacı Ömer Hüdâî’ye halifelik verir. Hacı Ömer Hüdâî (1821-1905), Dede Osman Avni’nin sağlığında Hacca gitmek üzere Şanlıurfa’dan ayrılır. Sonrasında Elazığ’ın Kövenk (Güntaşı) köyüne yerleşir ve burada irşad faaliyetini sürdürür. Derviş Halîl Hâfız ve Antepli Baba Mustafa Efendi ise Şanlıurfa’da hizmetlerine devam ederler. Dede Osman Avni hazretlerinin evladı olmadığından vefatından sonra posta halîfelerinden Derviş Halîl Hâfız (1832-1907) geçer. Tarikat hizmetinin yanı sıra Mevlîd-i Halîl Camii imamlığı görevini de sürdüren Derviş Halîl Hâfız’ın bu vazifesi, şeyhi Dede Osman Avni’nin vefatından üç yıl önce başlar. Halîl Hâfız, Mevlîd-i Halîl Camii imamının vefatı üzerine 7 Şubat 1880 tarihli berat ile bu camiye imam tayin edilir.¹⁶¹ Dede Osman Avni hazretlerinin ilim ve irfan terbiyesinde yetişen ve icâzet alan Halîl Hâfız, berat alabilmek için 14 Mart 1886 senesinde devrin padişahına bir arz dilekçesi yazar. Dilekçesinde;

Der devletmekîne arz-ı dâî-i kemîneleridir ki:

Nezâret-i Evkâf-ı Hümâyûn mülûkâneye mülhak evkafdan Haleb vilâyeti dâhilinde livâ bulunan Medîne-i Urfa’da vâkî ’Ayn-i Halîlürrahmân (a.s.) civarında Mevlîd-i Halîl (a.s.) zâviyesi vakfından olmak üzere senevî 1500 kuruş vazife ile meşîhât cihetine bilâ berat teâmül-i kadîm vechiyle mutasarrıf olan Tarîkat-i âliye-i Kadirîyye hülefâsından ve meşâhir-i sülehadan 70 seneden beri zâviye-nişîn ve tarîk-i zühhd ve takvada ifnâ-yı vücûd etmiş Mevlâna Dede Osman Efendi ibni Muhammed Efendi ibni Dede Eyyûb Efendi (k.s.) hazretleri bundan akdem bilâ-veled vefat edup rahmet-i mezkûre-i mahlûle ve hizmet-i lâzimesi muattal kalmakla. İşbu bâisî’l-arz kazancı mahallesı sâkinlerinden olup müteveffâ-yı mûmâ ileyhden tekmiil terbiye ve

¹⁶⁰ Mahmut Karakaş, *Urfa’da Tasavvuf İzleri*, s. 194 (baskı aşamasındaki çalışma).

¹⁶¹ Mahmut Karakaş, *Şanlıurfa Evliya ve Alimleri*, s.58.

tahsîl-i maârifle izin ve icâzet alup Tarîkat-i âliye-i Kâdirîye'de halîfe ve müteveffâ-yi mûmâ ileyhin vefâtından beri ifâ-i hizmet etmekte olan Hâfız Halîl Efendi ibni Müslüm Efendi dâilerinin medine-i mezbure mahkemesinde hâlâ evkâf müdürü Mustafa Rağıp Efendi ibni İsmail Efendi hazır olduğu halde akd olunan meclis-i şer'i âlîde ülemâ ve meşâyih taraflarından yedinde bulunan bir kıta şehâdetnâme beyân olunduğu veche üzere meşîhât vazîfesini bi-hakk ifâyâ muktedir ve min sîret-i ashâbdan bulunup... yazmaktadır.¹⁶²

Dilekçede günümüz Türkçesiyle;

Yüce devletliye bu aciz duacılarının arzıdır: Devletin Vakıflar bakanlığına katılmış vakıflarından Halep vilayetine bağlı sancak olan Urfa'da bulunan Halilürrahman Gölü civarında Mevlîd-i Halîl zaviyesinde şeyhlik yapan Kadirî tarîkatı halîfelerinden ve meşhur salihlerden olan Mevlana Dede Osman vefat etmiştir. Mevlana Dede Osman Mevlîd-i Halîl zaviyesi vakfından senede 1500 kuruş vazife ile eskiden beri adet olduğu üzere beratsız olarak şeyhlik yapmaktaydı. Bu zat yetmiş yıl Mevlîd-i Halîl zaviyesinde oturmuş, zühd ve takva yolunda ömrünü harcamış olan Dede Osman Efendi çocuksuz olarak vefat etti. Bu yüzden aldığı maaş sahipsiz ve yapması gereken hizmeti boş kalmıştır. Bu dilekçe sahibi Hâfız Halîl Efendi Kazancı Mahallesi sakinlerinden olup, merhum Dede Osman Efendiden tarikat terbiyesini ve ilmini tamamlayarak izin ve icâzet almış, Kâdirî tarikatında halîfe olup ve merhumun vefatından bu yana yerinde hizmet etmektedir. Urfa mahkemesinde hala vakıf müdürü olan İsmail Efendi oğlu Mustafa Rağıp Efendi huzurunda akd olunan yüce şer'i meclisinde âlim ve şeyhlere elinde bulunan diploması gösterilmiş ve yapılan imtihan sonucu açıklandığı üzere şeyhlik vazîfesini hakkıyla yapmaya kudreti ve ahlak sahiplerinden olduğu belirtilmiştir.

Bu şekilde halini arz eden Halîl Hâfız, dilekçesinin devamında şeyhliğe kudretini ispatlamış olduğunu söyleyerek görev için bir berat istemektedir.¹⁶³

¹⁶² Urfa Şer'i Mahkeme Sicilleri, Milli Kütüphane, Defter Arşiv No. 227, Kayıt No. 357.

¹⁶³ Gül Güler, a.g.m., s. 69.

Halîl Hâfız'ın verdiği dilekçenin karşılığı on yıl sonra olumlu cevaplanır ve istediği berat, Urfa şer'i mahkeme sicillerinin 15 Cemaziyelevvel 1313 (13 Kasım 1895) tarih ve 357 numaralı kaydında şu şekilde yer alır:

“...Hâfız Halîl zübde-i sulehâya tevcihle muhakeme-i teftişte olunan i'lâm ve taraf-ı Şeyhülislâmdan kılınan işâret üzerine makâm-ı nazâret-i evkâf-ı hümayûnumdan ba-telhis ifade kılınmakla mûcibince tevcih olunan fermânım olmağın 1313 senesi cemaziyelevvelinin 14. günü işbu berât-ı şerîf-i âlişânımı verdim. Ve buyurdum ki mûmâileyh salîfee'z-zikir meşîhat tevcîhine vâzife-i mersûmesiyle bi'l-nefs bilâ kusur edâ-i hizmet etmek şartiyle mutasarrıf ola. Tahrîren fi'l-yevmi 15 min şehri cemaziyelâhir sene 1313.”

Verilen berat günümüz Türkçesiyle;

...Sâlihlerden olan Hâfız Halîl'e yönelik teftiş mahkemesi üzerine olunan i'lam ve şeyhülislam'ın işareti ile vakıflar nazareti tarafından özetlenerek ifade kılındığı üzere 13 Kasım 1895'de bu şerefli fermanımı verdim. Ve bu zatın kendinden öncekiler gibi bizzat kusursuz hizmet etsin diye buyurdum.¹⁶⁴ şeklindedir.

Halîl Hâfız ömrünün sonuna kadar Mevlîd-i Halîl zâviyesinde şeyhlik görevini ifâ etmiştir. Halîl Hâfız, yaşamı boyunca Mevlîd-i Halîl şeyhi olarak anılmış ve nüfus kaydına da bu şekilde geçmiştir.¹⁶⁵ 1907 yılının Aralık ayında vefât eden Halîl Hâfız, Dede Osman Avni haziresine defnedilmiştir. Mezarının baş tacında:

el-Fâtîha

Hâzâ kabru'l-merhûm

Hâdimü haze'l-makâmi'l-mübârek

es-Seyyid Dervîş Halîl Hâfız

Efendi bin Müslim nevverahüllâhü

mazca 'ahû ve râdiye anhü âmîn bicâhi'l

Mürselîn tüvüffiye fî şehri Zilkâde

¹⁶⁴ Gül Güler, a.g.m., s. 69.

¹⁶⁵ Mahmut Karakaş, Şanlıurfa Evliya ve Alimleri, s. 57.

*sene 1320*¹⁶⁶ yazılıdır.

Derviş Halîl Hâfız'ın ardından posta, Dede Osman Avni Efendi'nin diğer halifesi, Antepli Baba Mustafa Efendi (ö.1921) geçer. Aslen Gaziantep'li olan Baba Mustafa Efendi'nin doğum tarihi ve ne zamandan beri Şanlıurfa'da yaşadığı bilinmemektedir. Dede Osman Avni Hazretlerinin sağlığında hizmetine girmiş ve onun ilim ve irfan terbiyesinden geçerek halifesi olmuştur. 1921 yılında vefât eden Antepli Baba Mustafa Efendi, görevi devraldığı Derviş Halîl Hâfız'ın mezarına ikinci defn olarak defnedilmiştir.¹⁶⁷ Antepli Baba Mustafa Efendi usûlleri şeyh sıfatıyla yöneten son zâttır. Kendisinden sonra halifelik sona ermiş ve usûller “Zâkirbaşı” sıfatıyla idare edilmiştir.

Antepli Baba Mustafa Efendi'nin ardından usûlün idaresi, “Zâkirbaşı” sıfatıyla Dergâh Camii yani resmi ismiyle Mevlîd-i Halîl Camii imamı Molla Hüseyin Efendi (ö.1960) tarafından sürdürülür. Molla Hüseyin, vefat ettiği 2 Mart 1960 tarihine kadar Dergâh Camii usûllerini idare eder. Molla Hüseyin Efendi'nin vefatının ardından oğlu Durak Solmaz zâkirbaşılık görevini üstlenerek usûlleri yönetir. Durak Solmaz, resmi olarak Dergâh Camii müezzini ve bu görevini emekli olduğu 1968 yılına kadar devam ettirir. Emekli olduktan birkaç ay sonra, 63 yaşında vefat eden Durak Solmaz, zâkirbaşı sıfatıyla sekiz yıl Dergâh Camii Usûllerini yönetir.¹⁶⁸

Bu tarihten itibaren Dergâh Camii usûllerinin iki farklı zâkirbaşı tarafından idare edildiği anlatılır. Sabah ve ikindi usûllerinde zâkirbaşılık görevi Hacı Baba / Babe ‘Emmi lakaplı Mehmet Durak Çermikli’ye verilir. Mehmet Durak Çermikli, vefat ettiği 1981 yılına kadar usûlleri sevk ve idare eder. Mehmet Durak Çermikli'nin mâzereti olduğu zamanlarda zâkirbaşılık görevine, Şâzeli Ali Dede'nin torunlarından Hacı Ali Eren veya Hâfız Halil Altıparmak vekâlet eder. Mehmet Durak Çermikli'nin vefatının ardından Dergâh Camii müezzini Hafız Mehmet Kılıç posta geçer ve günümüze kadar, sabah ve ikindi usûlünü başzâkir sıfatıyla sürdürür. Hafız Mehmet Kılıç'ın mâzereti olduğu zamanlarda Halil Hafız Altıparmak ve Ahmet Nimetoğlu bu görevi üstlenmiştir (1981-2000 yılları arası). Günümüzde

¹⁶⁶ “*Fatiha. Bu, bu mübarek makamın hizmetçisi Müslim oğlu Seyyid Derviş Halil Hafız Efendi'nin mezarıdır. Allah yattığı yeri nurlandırсын ve ondan razı olsun, Peygamberler hürmetine âmin. 1320 senesi Zilkade ayında vefât etti.*”

¹⁶⁷ Mahmut Karakaş, *Şanlıurfa Evliya ve Alimleri*, s. 119.

¹⁶⁸ Mehmet İhsan Çermikli, *a.g.e.*, s. 82; Yaşar Solmaz, *Şanlıurfa Dergâh Camii Usûlleri*, Röportaj Yapan: Mehmet Mercan Özkan (13 Şubat 2014).

ise, Hafız Mehmet Kılıç'ın usûle katılamadığı zamanlarda, bu vazifeyi Mustafa Gülaçar üstlenmektedir. Yatsı usûlünü ise Durak Solmaz'ın vefatının ardından Halil Çevikler (Eskici Halil 'Emmi) sevk ve idare eder. Halil Çevikler vefât edince yerine Yasin Çiftçi geçer. Yasin Çiftçi, 2000 yılında rahatsızlanınca bu vazifesinden ayrılmak zorunda kalır. Yasin Çiftçi'nin mâzereti olduğu zamanlarda ise zâkirbaşılık görevine, sabah usûllerini de takip eden Ahmet Nimetoğlu vekâlet eder. 2000 yılında Yasin Çiftçi'nin rahatsızlanıp bir süre sonra vefat etmesinin ardından yerine Ali Yetişmiş geçer ve o tarihten günümüze yatsı usûlü Ali Yetişmiş tarafından sevk ve idare edilir.¹⁶⁹

Tarikatlarda şeyh, toplu olarak yapılan zikir meclislerini idare ettiği gibi dervişlerin de ferdî olarak yapmaları gereken zikir ve diğer ibadetleri de talim ve tarif eder.¹⁷⁰ Günümüz Dergâh Camii'nde bir tarikat mekânından ve yaşayan bir şeyhden söz etmek mümkün değildir. Tarihsel süreçte Dergâh Camii'ne baktığımızda, Molla Hüseyin Efendi dönemi, Cumhuriyete geçiş ile Tekke ve Zaviyelerin kapatılma dönemini kapsamaktadır. Bu dönem ve sonrası bir anlamda şeyhlik ve halifelik pozisyonun sona ermesi ve yerini *zâkirbaşılık* görevinin alması olarak algılayabiliriz. Çünkü bu dönemden sonra usûlde yer alan evrâd ve zikrin idaresi, bir süre Dergâh camii imamlarınca daha sonra ise zâkirler arasından seçilen kişilerce, zâkirbaşı sıfatıyla sürdürülür. Zâkirbaşılık görevinin üstlenilmesi kişilerin kendi istekleri ile olmaz; mânevî işaretle görev tevdi edilir. Dergâh Camii müdavimlerince bu vazifelendirme, rüya yolu ile Dergâh Camii haziresinde medfun bulunan kadirî şeyhi Dede Osman Avni tarafından yapılır.¹⁷¹

3.3.1 Şanlıurfa Dergâh Camii'nde Sabah Usûlü (Evrâd-ı Fethiyye)

Şanlıurfa Dergâh Camii'nde her sabah vakti yapılan usûlün ana iskeletini Kübreviyye tarikatının Hemedâniyye kolunun kurucusu Alî b. Şihâbiddîn b. Muhammed Hemedânî (ö. 786/1385)'nin tertib etmiş olduğu “Evrâd-ı Fethiyye” isimli eseri oluşturmaktadır. Zaman içinde, belirli kural ve kaideler çerçevesinde gelenekselleşerek usûlün önemli bir parçası haline gelen bu evrâd-ı şerîf, usûl içerisinde üç bölüme ayrılır. Sabah vakti

¹⁶⁹ Mustafa Gülaçar, *Şanlıurfa Dergâh Camii Tarikat Usûlleri*, Röportaj Yapan: Osman Öksüzoğlu (14 Mart 2015); Ali Sevgilioğlu vd., *Şanlıurfa Dergâh Camii Tarikat Usûlleri*, Röportaj Yapan: Osman Öksüzoğlu (13 Şubat 2015); Hafız Mehmet Kılıç, röportajı yapan: Osman Öksüzoğlu, *Şanlıurfa Dergâh Camii Tarikat Usûlleri* (20.04.2015).

¹⁷⁰ Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, s. 158.

¹⁷¹ Ali Tenik, a.g.m., s. 109; Mehmet İhsan Çermikli, a.g.r.; Ali Sevgilioğlu vd., a.g.r.; Mustafa Gülaçar, a.g.r.

yapılan bu usûlde, bölümlere ayrılan evrâd metni, “Sünnet Virdi”, “Farz Virdi” ve “Evrâd-ı Fethiyye” olarak ifade edilir. Sünnet Virdi, Sabah namazının sünnetinden sonra okunur ve bundan dolayı “sünnet virdi” denir. Farz Virdi ise, sabah namazının farzından sonra okunur ve yine isimlendirme aynı şekilde yapılır. Sünnet ile farz vird metinlerinin dışındaki bölüm, evrâd metninin en hacimli bölümüdür. Bu hacminden dolayı evrâd metniyle aynı isimle yâni “Evrâd-ı Fethiyye” olarak ifade edilir ve sabah namazının tamamlanmasından hemen sonra okunur.

Sabah vakti yapılan usûlde dikkate değer bir diğer husus ise, usûlün evrâd ve zikir bölümünden oluşmasıdır. Usûlün evrâd bölümü, Evrâd-ı Fethiyye metninde yer alan Münâcât¹⁷² ile tamamlanır ve ardından zikir bölümü başlar. Bu bölüm de kendi içersinde sistematik bir yapıya sahiptir. İlk olarak Hz. Peygambere Salâvât-ı Şerîfe getirilir. Ardından belirli sayıda tekrar edilen “Ya Hayyu Ya Kayyûm La Îlâhe illa Ente” esmâsı, Kelime-i Tevhîd ve Lafza-i Celâl zikriyle devam eder. Zikrin sonunda okunan Aşr-ı Şerîf, Post Duası, Tekbir, Fâtiha ve Son Dua ile usûl tamamlanır.

Usûl, sabah vakti yapıldığı için halk arasında, “Sabah Zikri” olarak adlandırılır. Usûlün içeriğinde ise, “Evrâd-ı Fethiyye”nin yer aldığı bilinir.

3.3.1.1 Dergâh Camii’nde Sabah Vakti Yapılan Usûlün bölümleri

Dergâh Camii’nde sabah vakti yapılan usûl şu bölümlerden oluşmaktadır:

- 1- Sünnet Virdi
- 2- Farz Virdi
- 3- Tesbîhât Sonrası Kelime-i Tevhîd ve Tekbîr
- 4- Sabah Namazından Sonra Okunan Evrâd-ı Fethiyye
- 5- Münâcâtü’l-Evrâd
- 6-Salâvât-ı Şerîfe
- 7- Zikir

7.1 “Ya Hayyu Ya Kayyûm La Îlâhe Îllâ Ente” Zikri

¹⁷²Münâcât, genellikle “yalvarmak, yakarmak, dua ve tazarruda bulunmak” mânasında kullanılır. Edebiyat terimi olarak daha çok Allah’a yakarış maksadıyla yazılmış manzum ve mensur eserleri ifade eder. Türk dinî mûsikisinde aynı konu etrafında yazılmış, ramazan ayı boyunca sabah ezanından önce minarede temcîdlerle birlikte okunan manzumelere de münâcât adı verilmiştir.

7.2 Kelime-i Tevhîd Zikri

7.3 Lâzfa-i Celâl Zikri

8- “Hâlisân muhlisan...” Duası

9- Aşr-ı Şerîf

10- Post Duası ve İlk Fâtiha

11- Tekbîr

12- İkinci Fâtiha

13- Üçüncü Fâtiha

14- Son Fâtiha

15- Son Dua

3.3.1.2 Dergâh Camii’nde Sabah Vakti Yapılan Usûlün Uygulanışı ve Müzikal Analizi

3.3.1.2.1 Sünnet Virdi

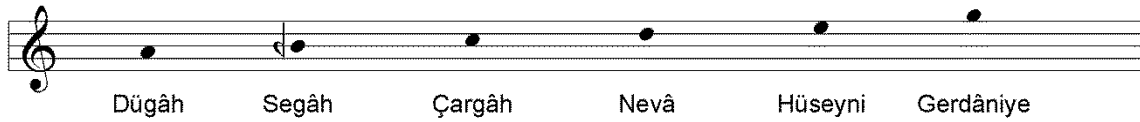
Şanlıurfa Dergâh Camii’nde sabah usûlü, sünnet namazının hemen akabinde, Evrâd-ı Fethiyye’den derlenen kısa bir virdin okunmasıyla başlar. Sabah namazının sünnetinden sonra okunduğu için bu bölüme *Sünnet Virdi* denilmiştir. Namaz vaktinden önce camiye gelen cemaat, namaz vaktine kadar geçen sürede Kur’ân-ı Kerîm okuyarak, nafile namazı kılarak veya tesbih çekerek bu vakti değerlendirir. Herhangi bir tarikat, mezhep, cemaat vb bir sınıflandırma olmadan, namaz kılmak için camiye gelen herkesin iştirakine açık olan bu bölümde, usûlün başlaması için cemaat herhangi bir halka gibi zikir yapma şekli oluşturmamaktadır.

Sabah namazının sünneti edâ edildikten sonra cemaat, ön saftan başlayarak namazın oturularak kılınan şekliyle, yani kuûd şeklinde sıralanır. İlk safta, imamın hemen arkasına denk gelen yerde zâkirbaşı oturur ve evrâdın okunmasını yönetir. Zâkirbaşının işaretiyle cemaat hep bir ağızdan Evrâd-ı Fethiyye’nin ikinci paragrafında yer alan “Sübhânallahi ve bi-hamdihî...” ile devam eden bölümü okumaya başlar ve usûlün Evrâd bölümü başlamış olur. Esmâların yer aldığı “Allâhümme yâ Hayyu yâ Kayyûmü yâ Allâhü...” ile devam eden bölüm üç kez tekrar edilir. Metinde yer alan “...bi-envâri mâ’rifetike...”, ikinci tekrar da “...bi-envâri hidâyetike...”, üçüncü tekrarda ise “... bi-envâri kudretike...” olarak okunur. Metnin

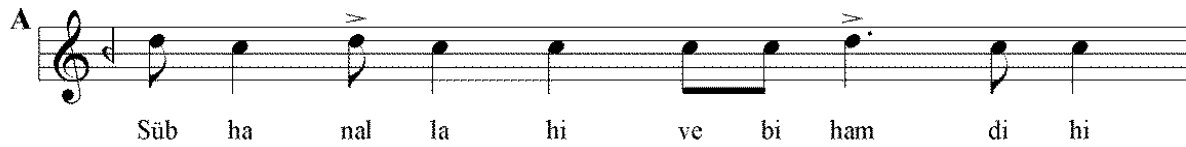
son paragrafında yer alan dua bölümünde eller semadan geleceğine inanılan Rahmet-i İlahiyye'ye açılır ve metnin sonuna kadar bu şekilde tutulur. Dua bitince eller yüzlere sürülür, usûlün sünnet namazından sonra okunan bölümü bu şekilde tamamlanmış olur.

Sünnet namazı ile farz namazı arasında okunan vird, yaklaşık 6-7 dakika sürer. Bu bölüm süresince geç gelenler, sünnet namazını kılıp, evrâd okumak için safa dâhil olurlar. Böylelikle geç gelenler, evrâd ve zikrin kalan bölümlerine yetişme imkânı bulur. Bazı tarikatlarda geç gelenler, Meydan'a veya safa dâhil olmak için Meydan Sâhibi'nden izin almaları, onunla göz göze gelinceye kadar ayakta beklemeleri ve Meydan Sâhibi'nin başıyla vereceği iznin ardından yeri öperek halkaya veya safa dâhil olmaları beklenir. Dergâh Camii'nde yapılan usûlde diğer tarikatlarda yapılan bu zorunluluk hâli yoktur. Geç gelenlerin evrâd okunmasına iştirak etmeleri için zâkirbaşından veya herhangi birinden izin almaları beklenmez. İsteyen safa katılır, istemeyenler ise safın arkasında oturarak bu bölümün bitimini bekler.

Aşağıda nota transkripsiyonunu verdiğimiz Sünnet Virdini müzikal yönden incelediğimizde, seyir esnasında aşağıda yer alan perdelerin kullanıldığını görmekteyiz:

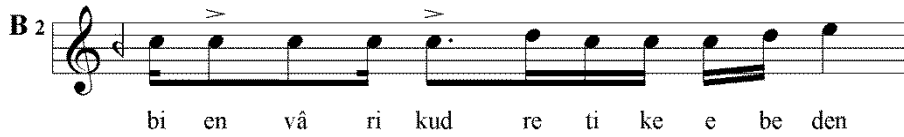
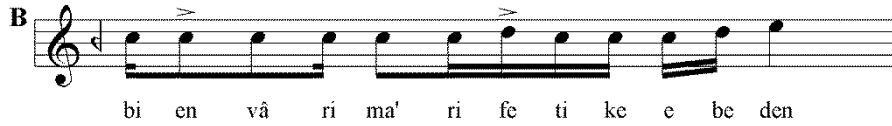
Yukarı yer alan perdeler ile Uşşak Hûzi makamının ses ve seyir alanı üzerine kurulu bir müzikal yapının yer aldığı Sünnet Virdi, A, B ve C kodları verdiğimiz üç bölümden oluşmaktadır.

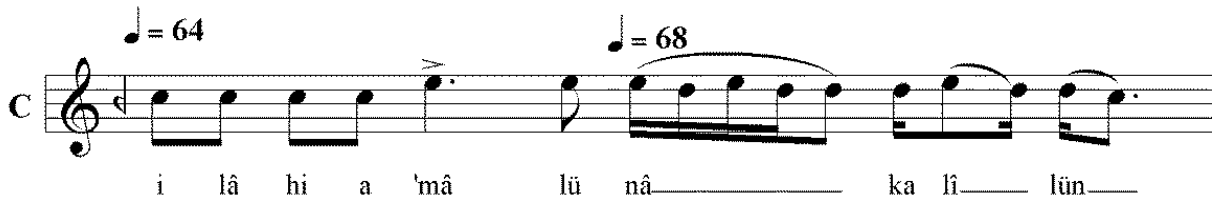
“Sübhanallahi ve bihamdihi...” lâfzının yer aldığı bu melodi cümlesi ile başlayan kısım Sünnet Virdi'nin A bölümünü oluşturmakta ve aşağıda numaralandırdığımız evrâd metninin 1 nolu paragrafını kapsamaktadır.

“Allâhümme yâ Hayyu yâ Kayyûmü yâ Allâhü...” lâfzının yer aldığı bu melodik yapı ile başlayan ve üç kez tekrar edilen kısım Sünnet Virdi’nin B bölümüdür. Evrâd metninin yer aldığı 2, 3 ve 4 nolu paragraflar B bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölümde yer alan “...bi-envâri mâ’rifetike...” lâfzı B₁ ve B₂ tekrarlarında “...bi-envâri hidâyetike...” ve “...bi-envâri kudretike...” lâfzı şeklinde okunurken, nota değerleri ve melodik yapı lâfızlarda yer alan hecelerin açık ve kapalılık unsurlarına göre farklılık göstermektedir. B, B₁ ve B₂ tekrarlarında yer alan değişiklik şu şekildedir:

Sünnet Virdi’nin son bölümünü oluşturan C bölümü ise, “ilâhi a’malûna kalilün...” lâfzıyla ve aşağıda yer alan melodi ile başlamaktadır.

Her bölüm kendi içersinde, Kur’an tecvid okuma kuralları uygulanarak, belli bir ritmik düzen içersinde fakat serbest usûlde okunmaktadır. Ağır bir tempoda okunan Sünnet

Virdi’nde metronom, 54-79 BPM¹⁷³ arasında değişken bir seyir izlemektedir. Virde 75 BPM metronomda başlanılmış ve 60 BPM metronom değerinde Vird tamamlanmıştır.

Sünnet Virdi’nin melodik yapısını incelediğimizde:

A bölümünde, Nevâ-Dügâh perdelerini de kapsamak suretiyle Uşşak makamının seyri içersinde yer alan dörtlü sesin hâkim olduğu ve seyre Nevâ perdesi ile başlanıldığını görölmektedir. İnici-çıkıcı seyir esnasında sıklıkla Çargâh perdesi kullanmak suretiyle dügâhta karar edildiğini ve bu yönüyle seyrin Uşşak Hûzi makamının özelliğini taşıdığını görmekteyiz.

B bölümünde, Çargâh ve Nevâ perdelerinin sıklıkla kullanıldığı bir Uşşak Hûzi seyrinin devam ettiği, akabinde seyre Hüseyini perdesi eklenmek suretiyle bir genişlik kazandırıldığı görölmektedir. Nevâ-Hüseyini ve Çargâh-Hüseyini ses atlayışlarının çokça yer aldığı bu bölümde Gerdâniye perdesinin de seyre eklenmesi (sadece bir yerde) melodik yapıya lâtif bir hava katmıştır. Bölüm sonunda Hüseyini çeşnisi üzerinden tekrar Uşşak Hûzi’li yapıya geçilerek karar edilmiştir.

C bölümünde ise bir önceki bölümde olduğu gibi Hüseyini perdesi ile Çargâh-Hüseyini ses atlayışları sıklıkla kullanılmakta ve Hüseyini Çeşnisi üzerinden Uşşaklı karar edilmektedir.

Usûlün daha tanımlayıcı ve anlaşılır olabilmesi için Evrâd kısmını Evrâd-ı Şerîf metni üzerinde tâkip edecek şekilde anlatmak daha uygun olacaktır. *Evrâd-ı Şerîf* kitapçığınan aşağıya aldığımız metinde, parantez içinde italik olarak yaptığımız vurgular bize ait olup, bu vurgular metnin okunması sırasında gözlemlerimizi içermekte ve okurların kafalarında görsel bir kurgu oluşturma amacını taşımaktadır. Ayrıca, yaptığımız numaralandırma ile metnin daha rahat takip edilmesi amaçlanmaktadır.

Bismillâhirrahmanirrahîm (*Besmele-i Şerîf, evrâd metninde olmasına karşın bu bölümde okunmamaktadır.*)

¹⁷³ BPM, Müzikte tempoyu belirtmek için kullanılan bu İngilizce terim, “bir dakikadaki vuruş sayısı” anlamına gelen “beats per minute”in kısaltılmasıdır.

1. Sübhânallahi ve bi-hamdihi. Ve mâ tevfikü illâ billâhi ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi (evrâd metninde olmadığı halde okunur) sübhanallah-il-aziymi ve bi-hamdihi. Estağfirullâhi, Sübhânallâhi ve bi-hamdihi adede halkıhî ve zînete arşihî ve rızâ'e nefsihî ve midâde kelimâtihi ve mintehâ ilmihi ve minnetihi ve rahmetihi ve ra'fetihi ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhil aliyyil azim.

Sünnet Virdi

(Bolahenk Nisfiye Düzeninde Yazılmıştır)

Okuma Usûlü: Her kısım için belirlenen metronom hareketine uygun olarak serbest (Ad libitum) okunacaktır.

A $\text{♩} = 75$

Süb ha nal la hi ve bi ham di hi

süb ha nal la hil a zim ve bi ham di hi

es tağ fi rul lah süb ha nal la hi ve bi ham di hi

$\text{♩} = 79$ $\text{♩} = 72$

ve zî ne te ar şî hî ve rı zâ' e nef si hî

$\text{♩} = 74$

ve mi dâ de ke li mâ ti hî ve min te hâ il mi hî

$\text{♩} = 71$

ve min ne ti hî ve rah me ti hî ve ra' fe ti hî

$\text{♩} = 69$ $\text{♩} = 72$

ve lâ hav le ve lâ kuv ve te il lâ bil lâ hil a liy yil a zim

2. Allâhümme yâ hayyu yâ kayyûmü yâ Allâhü yâ bedî'as-semâvâti vel arzi yâ mâlikel mülki yâ zelcelâlivel ikram. Yâ lâ ilâhe illâ ente innâ nes'elûke bi-'izzetike en tuhyiye kulûbenâ ve ecsâmena ve ebdânenâ ve ervâhenâ bi-envâri mâ'rifetike ebeden dâ'imen bâkıyen hâdiyen yâ Allâhü yâ Allâhü yâ Allâh. (Bu paragraf üç kez aynı melodi ile tekrar edilir. Paragrafta yer alan 'mâ'rifetike' esmâsı, ikinci tekrarda 'hidâyetike', üçüncü tekrarda ise, 'kudretike' olarak okunur.)

B

♩ = 68 ♩ = 64

Al lâ hüm me yâ hay yu yâ kay yüm yâ Al lâh

♩ = 72

yâ be dî 'as se mâ vâ ti vel ar zi

♩ = 60

ve yâ mâ li kel mül ki

yâ zel ce lâ li vel ik ram yâ lâ i lâ he il lâ en te

in nâ nes' e lû ke bi 'iz ze ti ke en tuh yi ye

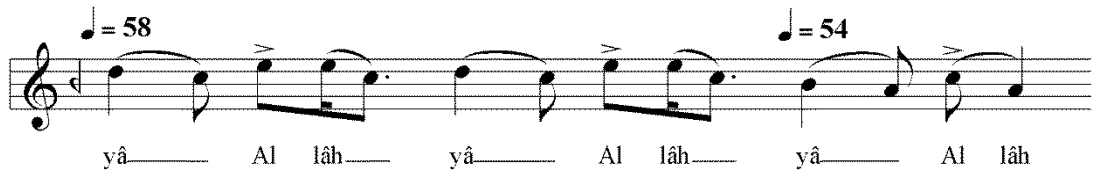
♩ = 58

ku lû be nâ ve ec sâ me na ve eb dâ ne nâ

♩ = 60

ve er vâ he nâ bi en vâ ri ma' ri fe ti ke e be den

dâ' i men bâ kı yen hâ di yen

3. Allāhümme yâ hayyu yâ kayyûmü yâ Allāhü yâ bedi'assemâvati vel arzi yâ mâlikel mülki yâ zelcelâlivel ikrâm. Yâ lâ ilâhe illâ ente innâ nes'elüke bi-'izzetike en tuhyiye kulûbenâ ve ecsâmena ve ebdânenâ ve ervâhenâ bi-envâri hidâyetike ebeden dâ'imen bâkıyen hâdiyen yâ Allāhü yâ Allāhü yâ Allāh.

Al lā hüm me yâ hay yu yâ kay yûm yâ Al lah

yâ be dî 'as se mâ vâ ti vel ar zi

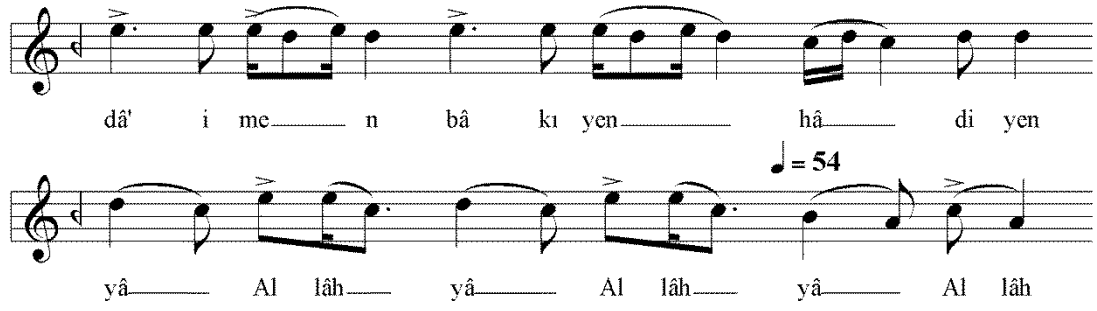
ve yâ mâ li kel mül ki

yâ zel ce lâ li vel ik ram yâ lâ i lâ he il lâ en te

in nâ nes' e lü ke bi 'iz ze ti ke en tuh yi ye

ku lû be nâ ve ec sâ me na ve eb dâ ne nâ

ve er vâ he nâ bi en vâ ri hi dâ ye ti ke e be den

4. Allâhümme yâ hayyu yâ kayyûmü yâ Allâhü yâ bedi'as-semâvati vel arzi yâ mâlikel mülki yâ zelcelâlivel ikram. Yâ lâ ilâhe illâ ente innâ nes'elüke bi-'izzetike en tuhyiye kulûbenâ ve ecsâmena ve ebdânenâ ve ervâhenâ bi-envâri kudretike ebeden dâ'imen bâkıyen hâdiyen yâ Allâhü yâ Allâhü yâ Mevlâ. (ilk ve ikinci tekrarda paragraf sonunda yer alan "yâ Allah" esması, son tekrarda "yâ Mevlâ" olarak okunur.)

♩ = 60

ve er vâ he nâ bi en vâ ri kud re ti ke e be den

♩ = 58

dâ' i me n bâ kı ye n hâ di yen

♩ = 54

yâ Al lâh yâ Al lâh yâ Mev lâ

5. İlâhi a'mâlünâ kalîlün ve hâcâtünâ kesîrun ve ilâhünâ basîrün. Ni'me'l-Mevlâ ve ni'me'n-Nasîr ğufrâneke Rabbenâ ve ileykelmâsir. Ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhilaliyyil azîm. (Bu cümle okunmaya başlandığında eller dua ediyor şekilde açılır, okunduktan sonra eller yüze sürülür.)

♩ = 64

i lâ hi a 'mâ lü nâ ka lî lün

♩ = 68

ve hâ câ tü nâ ke sî run

♩ = 70

ve i lâ hü nâ ba sî rün

ni' me'l Mev lâ ve ni 'men na sîr

ğuf râ ne ke rab be nâ ve i ley kel mâ sir

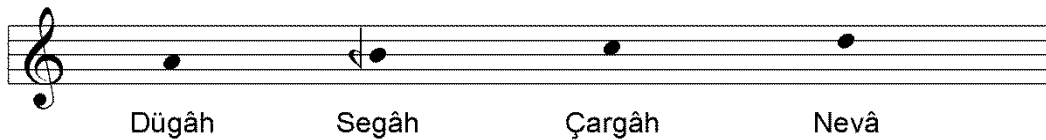

3.3.1.2.2 Farz Virdi

Sünnet namazından sonra okunan evrâd bölümünün ardından, camide görevli müezzinin kamet getirmesiyle farz namazı edâ edilmeye başlanır. Camide görevli imamın farz namazını kıldırmasının ardından sabah namazında yapılan usûlün ikinci bölümüne geçilir. Farz namazından sonra, tesbihatin öncesinde cemaat hep bir ağızdan Tekbîr (*Allâhü ekber, Allâhü ekber lâ ilâhe illallâhü vallâhü ekber, Allâhü ekber ve lillâhi'l-hamd*) getirir. Segâh makamında ve yöreye özgü melodik yapısıyla okunan Tekbîr, Buhûrizâde Mustafa Efendi (İtrî)'nin Segâh makamında bestelediği şeklinden farklıdır. Tekbîr'in ardından ara verilmeksizin ve yine hep bir ağızdan Evrâd-ı Fethiyye'nin ilk paragrafında yer alan bölüm okunur. Farz namazının ardından okunan bu bölüm takriben 2-3 dakika sürer.

Evrâd metni yönünden bakıldığında, usûlde en dikkat çeken husus; Evrâd-ı Fethiyye'de yer alan ilk paragraftaki metnin farz namazından sonra, ikinci paragrafta yer alan metnin ise sünnet namazından sonra okunmasıdır. Ve yine Evrâd metninin sabah vakit namazının bölümleri arasına okunması, gerek şehir merkezinde gerek şehir dışında bir örneğine daha rastlanmayan bir uygulama olarak bir gelenek halini almış ve uzun yıllardır devam edegelmiştir.

Farz Virdi'ni müzikal yönden incelediğimizde, iki farklı yapının bir arada kullanıldığını görmekteyiz. A ve B kodlarıyla iki bölüme ayrılan Farz Virdi'nin A bölümünü Tekbîr oluşturmaktadır. Segâh makamında icra edilen Tekbîr'in seyrine bakıldığında aşağıda yer alan perdelerin kullanıldığı görülmektedir.

Makam dokusu ve yapısı yönüyle incelediğimizde, yukarıda yer alan bu dört ses üzerine kurulu yapıda, Dügâh perdesinde Uşşaklı kalıplar ve icra esnasında yeden sesi olarak

kürdî perdesinin yer almayışı eseri oldukça ilginç göstermekte ve yapı ve melodik kurulum açısından Buhûrizâde Mustafa Efendî (İtrî)'nin Segâh makamında bestelediği Tekbîr'inden farklı kılmaktadır. Serbest usûlde ve yöreye özgü okunuş tarzıyla glissandolu ses inişleri esere farklı bir renk katmaktadır.

Al lâ hû ek ber Al lâ hû ek ber

lâ i lâ he il lal lâ hû val lâ hû ek ber

Al lâ hû ek ber ve lil lâ hi'l hamd

Virdîn B bölümünün seyrinde ise, Sabah ve İkinci usûllerinde sıklıkla ve farklı perdeler üzerinde karşılaşacağımız T, T, K, S¹⁷⁴ aralıklarının oluşturduğu dizi beşlisi yer almaktadır. Herhangi bir makam ve dizi ismi adı altında değerlendiremediğimiz bu beşli ses dizisi, melodik kurulum açısından, Sabah, İkinci ve Yatsı usûllerinin ana iskeletini oluşturmaktadır. Her üç vakitte de yapılan usûl seyirlerinde, dizinin ikinci ve üçüncü sesleri en çok kullanılan seslerdir. Aşağıda yer alan beşli ses dizisi, Farz Vird'inin B bölümüne ait seyir aralıklarını göstermektedir.

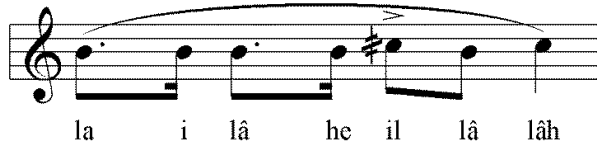
T T K S

Dügâh, Bûselik, Hicâz, Nim Hisâr ve Hüseyîni seslerinin yer aldığı dizinin karar sesi Bûselik perdesidir. Dügâh perdesi burada bir anlamda yeden vazifesi görmektedir. A bölümünde yer alan Segâh Tekbîr, Bûselik perdesi üzerinde icra edilmekte ve akabinde

¹⁷⁴ T, T, K, S: Türk Müziğinde değiştirme işaretlerinin simgesidir. T, Tanîni (iki ses arasındaki dokuz komalık değer), K, Büyük Mücennep (iki ses arasındaki sekiz komalık değer), S, Küçük Mücennep (iki ses arasındaki beş komalık değer), Türk Müziğinde kullanılan bu müzikal terimler, iki ses arasındaki uzaklığın harflerle ifâdesidir.

yukarıda yer alan dizi beşlisi üzerine kurulu melodik yapı ile Farz Virdi devam etmektedir. Eserin B bölümüne geçişte A bölümünde yer alan Segâh makamının etkisi bir müddet (kullanılan perdelerde) sürmektedir. Daha sonra yukarıda yer alan dizinin üçüncü sesine vurgu yapmak ve tizleştirilmek sûretiyle bu etkiden çıkıldığı görülmektedir.

Bu bölümün ritmik açıdan dikkate değer bir özelliği, bazı kısımların serbest bazı kısımların ise, bir ritmik yapı teşkil etmesidir. Farz Vird'inin A bölümü serbest usûlde kurgulanmışken B bölümünde bir ritmik yapının yer aldığı görülmektedir.

B bölümünde yer alan bu *Kelime-i Tevhîd* lâfzı 4/4'lük usûl yapısı içerisinde kurgulanmış, arkasından gelen lâfızlarla birlikte (bu lâfızların uzunluğuna ve okunma kurallarına göre) bazen 7/4, 8/4, 9/4 ve bazen de bunların arasında eksik ölçülü usûl yapıları teşkil etmiştir. Farz Vird metninin yer aldığı ilgili paragrafta, Kelime-i Tevhîd'in yer almadığı lâfızlarda ise ritmik açıdan serbest usûl yapısının yer aldığı görülmektedir. Ağır bir tempoda okunan Farz Virdi'nde metronom, 55-62 BPM arasında değişken bir seyir izlemektedir.¹⁷⁵

Tekbîr (*evrâd metninde yer almamasına rağmen bu bölümde okunmaktadır.*)

¹⁷⁵ Eseri notaya aktarırken, bu bölümlerde usûl yapısının sürekli değişmesinden (7/4, 8/4, 9/4) ve eksik ölçülü usûl yapıları teşkil etmesinden dolayı portede usûl değerlerini göstermemeyi tercih ettik. İcrâ esnasında bu hususun dikkate alınması gerekir.

(Bolahenk Nisfiye Düzeninde Yazılmıştır)

Farz Virdi

Okuma Usûlü: Her kısım için belirlenen metronom hareketine uygun olarak serbest (Ad libitum) okunacaktır.

A

$\text{♩} = 62$

Al lâ hū ek ber Al lâ hū ek ber

lâ i lâ he il lal lâh hū val lâ hū ek ber

$\text{♩} = 58$

Al lâ hū ek ber ve lil lâ hi'l hamd

6. Bismillâhirrahmânirrahim (*Besmele-i Şerîf, evrâd metninde yer almasına rağmen bu bölümde de okunmamaktadır.*)

La ilâhe illâllâhü ‘adede habbâtihî (*evrâd metninde yer almasına rağmen bu bölümde okunmamaktadır.*) La ilâhe illâllâhü adede hayâtihî. La ilâhe illâllâhü ‘adede hasatihî. La ilâhe illâllâhü ‘adede kelimâtihî. La ilâhe illâllâhü ‘adede halkihî. La ilâhe illâllâhü zînete ‘arşihî. La ilâhe illâllâhü mil’e semâvatihî. La ilâhe illâllâhü mil’e arzihî. La ilâhe illâllâhü ‘adede misli zâlike ma‘ahû. La ilâhe illâllâhü vahdehû lâ şerîke lehû lehülmülkü ve lehülhamdü yuhyî ve yümîtü ve hüve hayyun lâ yemûtü biyedihilhayru ve hüve âlâ külli şey’in kadîr ve ileyhilmasîr. Estağfirullahe Sübhânallahi vel-hamdü lillâhi ve lâ ilâhe illâllâhü vallâhü ekberü ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhilaliyyil azîm.

Farz Virdi

(Bolahenk Nısfıye Düzeninde Yazılmıştır)

Okuma Usûlü: Her kısım için belirlenen metronom hareketine uygun olarak serbest (Ad libitum) okunacaktır.

B

$\text{♩} = 55$

la i lâ he il lâ lâl lâh 'a de de ha yâ ti hî

la i lâ he il lâ lâl lâh 'a de de ha sa ti hî

$\text{♩} = 60$

la i lâ he il lâ lâl lâh 'a de de ke li mâ ti hî

la i lâ he il lâ lâl lâh 'a de de hal ki hî

$\text{♩} = 59$

la i lâ he il lâ lâl lâh zî ne te 'ar şî hî

la i lâ he il lâ lâl lâh mil' e se mâ va ti hî

la i lâ he il lâ lâl lâh mil' e ar zı hî

$\text{♩} = 62$

la i lâ he il lâ lâl lâh 'a de de mis li zâ li ke ma 'a hû

la i lâ he il lâ lâl lâh vah de hû lâ şe rî ke le hû

le hül mül kü ve le hül ham dü yuh yî ve yü mî tû

ve hü ve hay— yun— lâ ye mû tû bi ye di hil

hay ru ve hü ve â lâ— kül li şey' in ka dî rûn ve i ley hil ma sîr

es tağ— fî rul la he süb hâ nal la hi vel ham dü lil lâ hi

ve lâ— i lâ he il lal lâh val lâ hü ek ber

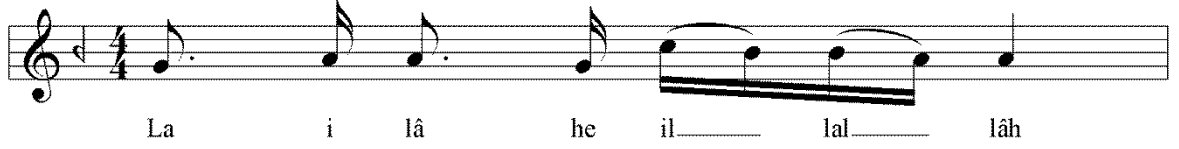
ve lâ hav le ve lâ kuv ve te il lâ bil lâ hil a liy yil a zîm

Bu bölümün ardından tesbihat bölümüne geçilir. Tesbîhât bölümünün uygulanışında herhangi bir değişiklik yoktur, yani vakit namazlarında camilerde uygulanan şekliyle yapılır.

3.3.1.2.3 Tesbihat Sonrası Kelime-i Tevhîd ve Tekbîr

Tesbihatın sonu, müezzinin “...Âmîn! Yâ Mu‘în ve selâmün ale’l-mürselîn vel-hamdülillâhi Rabbi’lâlemîn” cümlesiyle tamamlanır. Bunun ardından, hep bir ağızdan okunan Kelime-i Tevhîd bölümü ile usûl devam eder. Kelime-i Tevhîd 10 kez tekrar edilir. Kelime-i Tevhîd’in ardından bir kez de Tekbîr getirilir ve usûlün bu bölümü tamamlanmış olur.

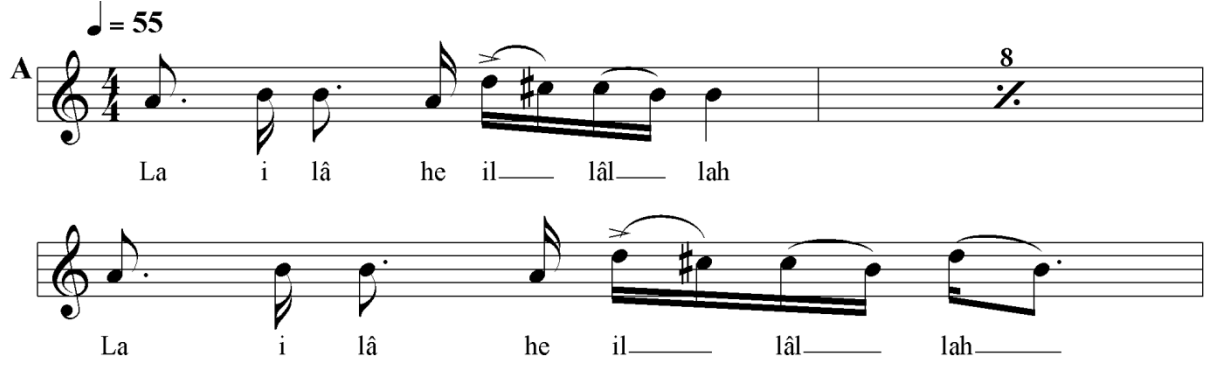
Tesbihât sonrası Kelime-i Tevhîd ve Tekbîr olarak ifade ettiğimiz bu bölümde yapının iki kısımdan oluştuğunu görmekteyiz. A bölümü olarak kodladığımız Kelime-i Tevhîd zikri, aynı usûl ve melodik yapı ile on kez tekrar edilir.

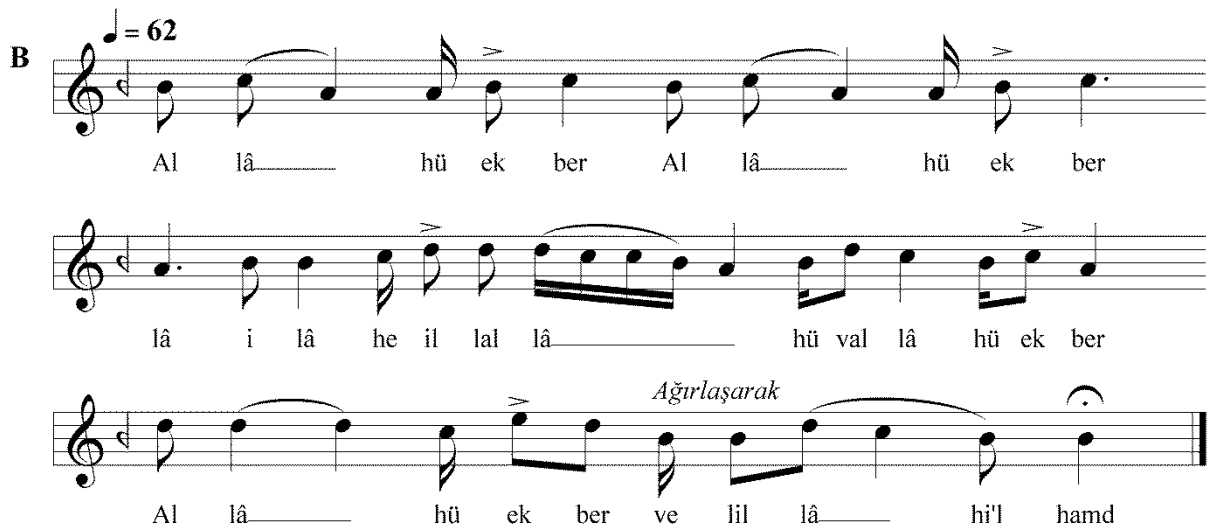
4/4'lük usûl yapısı içerisinde yerinde Uşşak'lı olarak gösterdiğimiz yukarıda yer alan ezgisel motif, Dügâh perdesi üzerinde icra edilir.

B bölümünü oluşturan Tekbîr ise Kelime-i Tevhîd'in hemen ardından başlar ve segâh perdesi üzerinde icra edilir. A ve B bölümlerinden oluşan usûlün bu bölümü ağır bir tempoda okunur. A bölümünün icrasında metronom değeri 55 BPM, B bölümünde ise 62 BPM'dir.

7. Kelime-i Tevhîd (*La ilâhe illâllah* '10 defa')

8. Tekbîr (*Allâhü ekber, Allâhü ekber lâ ilâhe illallâhü vallâhü ekber, Allâhü ekber ve lillâhi'l-hamd*)

Usûlü, zâkirbaşı idare eder ve post olarak tabir edilen yerde oturur (bkz. Görsel 7). Zâkirbaşının postta yerini alışında, bazı tarikatlarda yer alan, ayağa kalkma, eğilme vb bir uygulama yapılmaz. Ayrıca postta oturuş için bir zamanlama da söz konusu değildir. Yani zâkirbaşı cemaatle beraber, halka kurulurken yerini alabileceği gibi, sonradan da gelip yerini alabilir. Burada, cemaat yerini aldıktan sonra zâkirbaşı yerine geçer vb bir kural hâkim değildir.

Görsel 7: Zakirbaşı ve Zâkirler

Usûl başlamadan önce zâkirbaşının önüne denk gelecek yere su dolu şişeler konulur. Usûl süresince bu şişelerinin ağzı açık bırakılır. Usûl tamamlanınca, şifâ niyetiyle sulardan bir miktar içilir, geri kalan kısmı yine şifâ niyetiyle hastalara götürülmek üzere cemaatten arzu eden kişilere verilir.

Zâkirbaşı, herkes yerini alınca, 35-38 dakika arasında süren usûlün bu bölümünü başlatır. Usûl, namazın oturularak kılınan şekliyle yani kuûd şeklinde şeklinde yapılır (bkz. Görsel 8, 9, 10) ve usûlün sonuna kadar bu şekilde devam eder.

Görsel 8: Dergâh Camii Sabah Usûlü

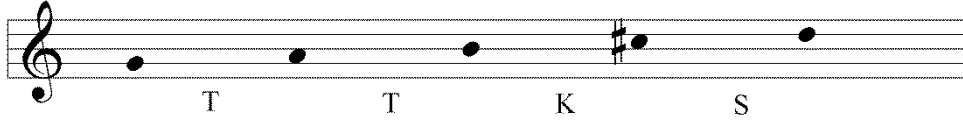
Görsel 9: Dergâh Camii Sabah Usûlü

Görsel 10: Sabah Usûlü-Hazîre Önü

Evrâdın bu bölümüne müzikal yönden baktığımızda, Farz Virdi’nde bahsettiğimiz “T, T, K, S” aralıklarından oluşan dizi beşlisi üzerine kurulu yapının burada da yer aldığını görmekteyiz. Ezgisel motifler, bugünkü makam anlayışının dışında bu dizi beşlisinin üç farklı perde üzerinde kullanılmasıyla oluşmuştur. A, B ve C kodlarıyla üç bölüme ayırdığımız bu bölümde, ilk olarak bu dizinin Rast perdesi üzerinde yer aldığı ve ezgisel motiflerin de bu aralıkların rast perdesi üzerinde kullanılmasıyla şekillendiği görülmektedir. Bu bölüm nota üzerinde A harfiyle gösterilmiştir.

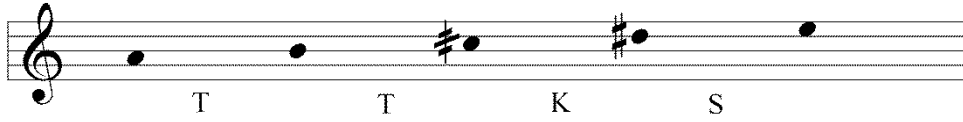
Rast Perdesi Üzerinde

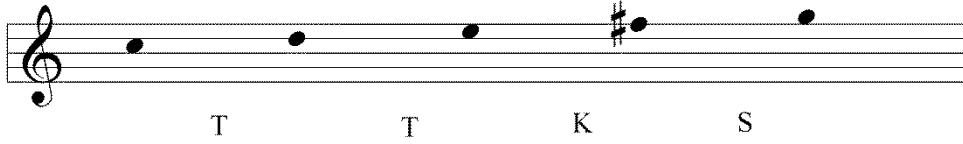
Rast, Dügâh, Segâh, Çargâh ve Nevâ perdelerinin yer aldığı yukarıdaki Rast perdesi üzerindeki dizinin ikinci (Dügâh) ve üçüncü (Bûselik) sesleri ezgisel motiflerde en çok kullanılan perdelerdir. İcra pestten tize doğru genişleyerek, çıkıcı bir seyir göstermektedir.

Yukarıda Rast perdesi üzerinde yer alan dizi, Evrâd'ın ilerleyen bölümlerinde *Dügâh* ve *Çargâh* perdesi üzerine göçürülmüş ve ezgiler yine bu beşli ses dizisi kullanılarak şekillendirilmiştir. Bu bölümlerde de sıklıkla kullanılan perdeler, dizinin ikinci ve üçüncü sesleridir. Dügâh perdesi üzerinde yer alan dizide Hicâz ve Nim Hisâr perdeleri, Çargâh üzerindeki dizide ise Nevâ ve Hüseyîni perdeleri seyir esnasında en çok kullanılan perdelerdir. Çargâh perdesi üzerinde yer alan diziye geçiş esnasında yerinde Nişabur çeşnisinin sıkça kullanıldığını ve bu kullanım şekliyle geçişe bir rahatlık ve kolaylık kazandırıldığı görülmektedir. Dizinin, Dügâh ve Çargâh perdeleri üzerine göçürülmesiyle oluşan yapı şu şekildedir:

Dügâh Perdesi Üzerinde

Çargâh Perdesi Üzerinde

Bölüm sonunda, karara giderken Çargâh perdesi üzerinde yer alan dizinin dördüncü sesi naturel yani “Acem” olarak kullanılır ve Nevâ perdesi üzerinde karar edilir. Dügâh perdesi üzerinde yer alan bölüm B ve Çargâh perdesi üzerinde yer alan bölüm ise C harfiyle gösterilmiştir.

Usûl yönünden bakıldığında, eserin tamamında belli bir ritim kalıbının olmadığını, lâfızlara göre farklı ritim yapılarının oluştuğunu görmekteyiz. Örneğin; evrâd metninin

Lâ i lâ he il lal lâh

Lâ i lâ he il lal lâ hū'l me li kū'l ceb bār

Lâ i lâ he il lal lâ hū'l mâ 'bū dü bi kül li me kâ nin

Lâ i lâ he il lal lâ hū'l a zi zū'l gaf fâr

74

esas alınır ve dolayısıyla okunan iki lâfızda hece ölçüsü aynı olsada ritimsel olarak farklılık teşkil eder.

Nota üzerinde yer alan yaklaşık metronom değerleri esas alınmak sûretiyle serbest usûlde okunan evrâdın zaman içerisinde belli kural ve kaideleri oluşmuştur. Bu kural ve kaideler çerçevesinde evrâd metni okunurken bazı bölümlerinde hızlanılmakta, bazı bölümlerinde ise ağırlaşılmaktadır. Evrâdın giriş bölümünde metronom değeri 78 BMP olup ağıra yakın bir hızdadır. B bölümüne gelindiğinde bu hız 66 BMP'e kadar düşmekte ve bu bölüm ağırca icra edilmektedir. C bölümünde metronom değeri 54 BMP civarında olup ağır bir tempoda devam etmektedir. C Bölümü içerisinde yer alan Esmâü'l-Hüsna kısmına gelindiğinde metronom değeri 95 BMP civarına yükselmekte ve tempo fark edilir bir şekilde değişmektedir. Bölüm sonuna kadar metronom değeri 95-120 BMP arasında değişmekte ve sona doğru 64 BMP değerine düşerek ağırca icraya devam edilmekte ve evrâd bölümü son bulmaktadır.

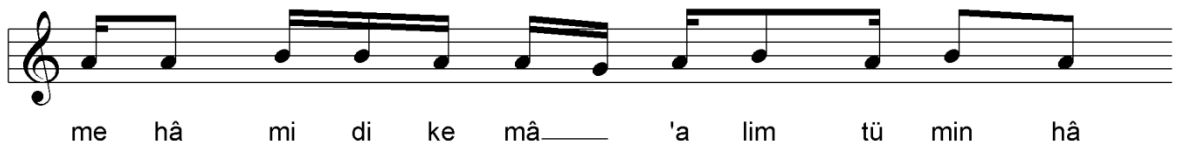
9. Bismillâhirrahmânirrahîm (*Besmele metinde yer almasına rağmen usûlün bu bölümünde okunmaz*). Estağfirullâhelazîm, Estağfirullâhelazîm, Estağfirullâhelazîm. Ellezî lâ ilâhe illâ hüv'el-hayyü'l-kayyûme ve etûbü ileyh. Ve es'elühüt-tevbete (*metinde yer almamasına rağmen okunmakta*). Allahümme entes-selâmü ve minkesselâmü ve ileyke yerci'ü's-selâmü hayyinâ Rabbenâ bi's-selâmi ve-edhilnâ dâre'sselâmi tebârekte Rabbenâ ve te'âleyte Yâ zelcelâlivel ikrâmi. Allâhümme leke'l-hamdü hamden yüvâfî ni'amike ve yükâfî mezîde keremike ahmedüke bi-cemi-'i mehâmidike mâ 'alimtü minhâ ve mâ lem â'lemü ve alâ cemî-'i ni'amike küllihâl (*evrâd metninde olmasına rağmen okunmamaktadır*) mâ 'alimtü minhâ ve mâ lem â'lem ve alâ külli hâl.

10. E'ûzübillâhi mineşşeytanirracîm Bismillâhirrahmânirrahîm. Lâ ilâhe illallâhü vahdehü lâ şerîke lehü lehülmülkü ve lehülhamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr. (*Bu cümle 10 kez tekrarlanır.*)

Evrâd-ı Fethiyye

Sabah Namazından Sonra Okunan Bölüm

Okuma Usûlü: Her kısım için belirlenen metronom hareketine uygun olarak serbest (Ad libitum) okunacaktır.

ve mâ lem â—'lem ve a lâ ce mî 'i ni 'a mi ke ma . a lim tû min ha

ve mâ— lem â— 'lem ve a lâ kül li hâl

e 'û zü bil lâ hi mi neş şey ta nîr—ra cîm bis mil lâ hir rah mâ nîr—ra hîm

Lâ i lâ he il lal lâh vah de hû lâ şe rî ke le hû—

le hûl mûl kü ve le hûl ham dü ve hû ve a lâ—kül li şey—'in ka dîr

11. Lâ ilâhe illâllâhü'l-melikü'l-cebbâr.
12. Lâ ilâhe illâllâhü'l-vâhidü'l-kahhâr.
13. Lâ ilâhe illâllâhü'l-azizü'l-gaffâr.
14. Lâ ilâhe illâllâhü'l-kerimü's-settâr.
15. Lâ ilâhe illâllâhü'l-kebîrü'l-müte'âl.
16. Lâ ilâhe illâllâhü hâhku'l-leyli ve'n-Nehâr.
17. Lâ ilâhe illâllâhü'l-mâ'bûdü bi-küllî mekân(i).
18. Lâ ilâhe illâllâhü'l-mezkûr-ü bi-küllî lisan(i).
19. Lâ ilâhe illâllâhü'l-mâ'rufü bi-küllî ihsân(i).
20. Lâ ilâhe illâllâhü külle yevmin hüve fî şe'n(i).
21. Lâ ilâhe illâllâhü îmânen billâh.
22. Lâ ilâhe illâllâhü emânen minallah.
23. Lâ ilâhe illâllâhü emâneten indallah.
24. Lâ ilâhe illâllâhü ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh.
25. Lâ ilâhe illâllâhü ve lâ nâ'bûdü illâ iyyâh.

26. Lâ ilâhe illallâhü hakkan hakkâ.
27. Lâ ilâhe illallâhü imânen ve sıdkâ.
28. Lâ ilâhe illallâhü te‘abbüden ve rikkâ.
29. Lâ ilâhe illallâhü telâttüfen ve riskâ.
30. Lâ ilâhe illallâhü kable külle şey’in.
31. Lâ ilâhe illallâhü bâ‘de külle şey’in.
32. Lâ ilâhe illallâhü yebkâ Rabbünâ ve yefnâ ve yemûtü külle şey’in.
33. Lâ ilâhe illallâhü’l-melikü’l-hakku’l-mübîn.
34. Lâ ilâhe illallâhü’l-melikü’l-hakkul-yakîn.
35. Lâ ilâhe illallâhü’l-aliyyü’l-azîm.
36. Lâ ilâhe illallâhü’l-hakîmü’l-kerîm.

$\text{♩} = 66$

B

Lâ i lâ he il lal lâ hũ'l me li kũ'l ceb bār

Lâ i lâ he il lal lâ hũ'l vā hi dũ'l kah hār

Lâ i lâ he il lal lâ hũ'l a zi zũ'l gaf fār

Lâ i lâ he il lal lâ hũ'l ke ri mũ's set tar

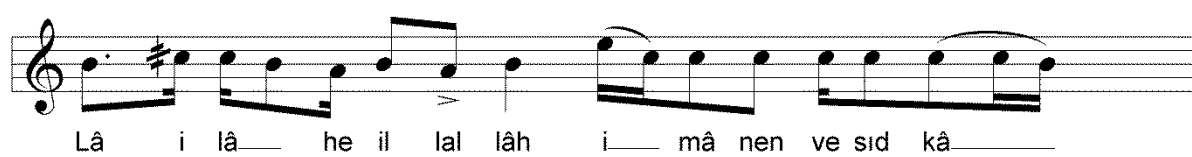
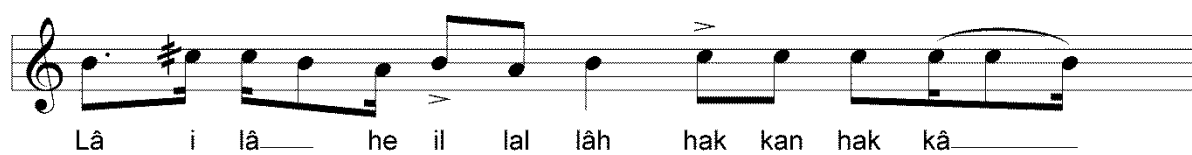
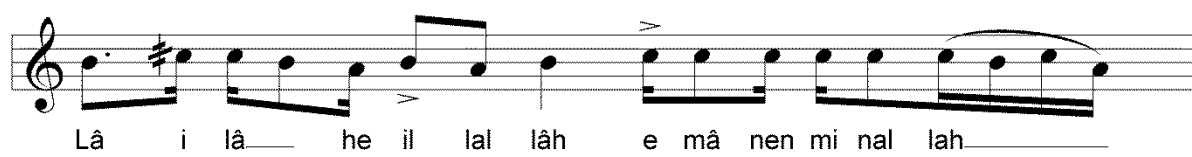
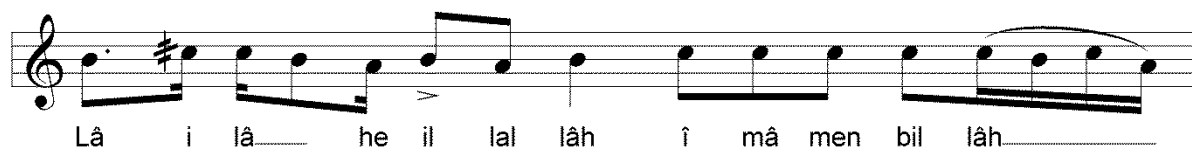
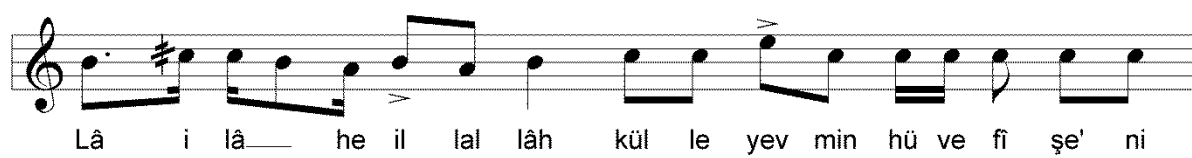
Lâ i lâ he il lal lâ hũ'l ke bĩ rũ'l mũ te 'al

Lâ i lâ he il lal lâ hā li ku 'ley li ve'n ne hār

Lâ i lâ he il lal lâ hũ'l mā 'bũ dũ bi kũl li me kâ nin

Lâ i lâ he il lal lâ hũ'l mez kũ' rũ bi kũl li li sâ ni

Lâ i lâ he il lal lâ hũ'l mā 'ru fũ bi kũl li ih sâ ni

Lâ i lâ he il lal lâh te lâh tû fen ve rif kâ

Lâ i lâ he il lal lâh kab le kül le şey' in

Lâ i lâ he il lal lâh ba 'de kül le şey' in

Lâ i lâ he il lal lâh yeb kâ Rab bü nâ

ve yef nâ ve ye mû tû kül le şey' in

Lâ i lâ he il lal lâh ül me li kü'l hak ku'l mü bîn

Lâ i lâ he il lal lâh ül me li kü'l hak kul ya kîn

Lâ i lâ he il lal lâh ül a liy yû'l a zîm

Lâ i lâ he il lal lâh ül ha kî mü'l ke rîm

37. Lâ ilâhe illallâhü Rabbü's-semâvati's-seb'î ve Rabbü'l-arşı'l-azîm.

38. Lâ ilâhe illallâhü ekremü'l-ekrâmîn.

39. Lâ ilâhe illallâhü erhamü'r-Râhimîn.
40. Lâ ilâhe illallâhü habibü't-tevvâbîn.
41. Lâ ilâhe illallâhü râhimü'l-mesâkîn.
42. Lâ ilâhe illallâhü nediyyü'l-mudillîn.
43. Lâ ilâhe illallâhü delîlü'l-hâ'irîn.
44. Lâ ilâhe illallâhü emânül'-hâ'ifîn.
45. Lâ ilâhe illallâhü gıyâsü'l-müstegîsin.
46. Lâ ilâhe illallâhü hayrû'n-nâsirîn.
47. Lâ ilâhe illallâhü hayrû'l-hâfızîn.
48. Lâ ilâhe illallâhü hayrû'l-vârisîn.
49. Lâ ilâhe illallâhü hayrû'l-hâkimîn.
50. Lâ ilâhe illallâhü hayrû'r-râzıkîn.
51. Lâ ilâhe illallâhü hayrû'l-fâtihîn.
52. Lâ ilâhe illallahu hayrû'l-gafırîn.
53. Lâ ilâhe illallâhü hayrû'r-râhimîn.
54. Lâ ilâhe illallâhü vahdehü ve sadaka vâ'dehü ve nasara 'abdehü ve e'azze cündehü ve hezeme'l-'azebe vahdehü ve lâ şey'e bâ'dehü.
55. Lâ ilâhe illallâhü ehlü'n-ni'meti ve lehü'l-fazlü ve lehü's-senâü'l-hasen.
56. Lâ ilâhe illallâhü 'adade halkıhi ve zînete 'arşıhi ve rızâ'e nefsihî ve midâde kelimâtihi.
57. Lâ ilâhe illallâhü Sâhibü'l-vahdaniyeti'l-ferdâniyyeti'l-kadimiyyeti'l-ezeliyyeti'l-ebediyetillezî leyse lehü dirrûn ve lâ niddün ve lâ şebihün ve lâ şerîkün
58. Lâ ilâhe illallâhü vahdehü lâ şerîke lehü lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdü (metinde olmadığı halde okunur) yuhyî ve yümîtü ve hüve hayyun lâ yemûtü biyedihî'l-hayrû ve hüve 'alâ külli şey'in kadîr ve ileyhi'l-masîr.
59. Hüvelevvelü ve'l-âhirü ve'z-zâhirü ve'l-bâtınü ve hüve bi-küllî şey'in alîm. Leyse ke mislihi şey'ün ve hüve's-semî'u'l-basîr.
60. Hasbünallâhü ve ni'me'l-vekil ni'me'l-Mevlâ ve ni'me'n-nasîr.
61. Hasbünâllahü ve ni'me'l-vekîlü ni'mel-Mevlâ ve ni'me'n-nasîr gufrâneke Rabbenâ ve ileyke'l-masîr.
62. Allahümme lâ mâni'a limâ â'tayte ve lâ mü'tiye limâ menâ'te ve lâ râdde limâ kazayte ve lâ yenfa'u ze'l-ceddi minke'l-cedd.

Lâ i lâ he il lal lâh Rab bü's se mâ va ti's seb' i ve Rab bü'l ar ši'l a zîm

Lâ i lâ he il lal lâh ek re mü'l ek râ mîn

Lâ i lâ he il lal lâh er ha mü'r Râ hi mîn

Lâ i lâ he il lal lâh ha bi bü't tev vâ bîn

Lâ i lâ he il lal lâh râ hi mü'l me sâ kîn

Lâ i lâ he il lal lâh ne diy yü'l mu dil lîn

Lâ i lâ he il lal lâh de lî lü'l hâ i rîn

Lâ i lâ he il lal lâh e mâ nü'l hâ i fîn

Lâ i lâ he il lal lâh gi yâ sü'l müs te gi sin

Lâ i lâ he il lal lâh hay rû'n nâ si rîn

Lâ i lâ he il lal lâh hay rû'l hâ fi zîn

Lâ i lâ he il lal lâh hay rû'l vâ ri sîn

Lâ i lâ he il lal lâh hay rû'l hâ ki mîn

Lâ i lâ he il lal lâh hay rû'r râ zi kîn

Lâ i lâ he il lal lâh hay rû'l fâ ti hîn

Lâ i lâ he il lal lâh hay rû'l ga fi rîn

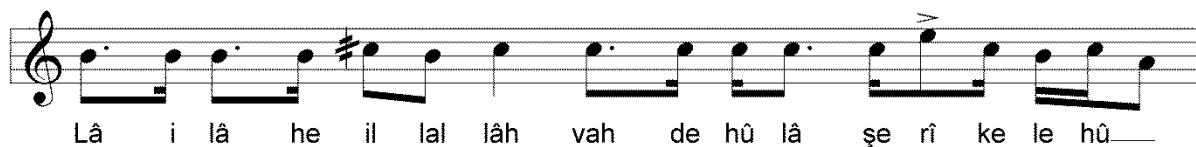
Lâ i lâ he il lal lâh hay rû'r râ hi mîn

Lâ i lâ he il lal lâh vah de hû ve sa da ka vâ' de hû

♩ = 95

♩ = 66

le hū'l mül kü ve le hū'l ham dü yuh yî ve yû mî tû

ve hū ve hay— yun— lâ ye mû tû bi ye di hi'l

hay rû ve hū ve 'a lâ— kül li şey' in ka dî rûn ve i ley hi'l— ma sîr

hū vel ev ve lû ve'l â hi rû ve'z zâ hi rû ve'l bâ tî nû ve hū ve bi kül li

şey' in— a lîm ley— se ke mis li hi şey'— ün— ve hū ve's se mî 'ul— ba sîr

has bû nâl la— hū— ve ni 'mel ve kîl ni 'mel Mev lâ— ve ni 'mel— na sîr

guf— râ— ne ke Rab be nâ ve i ley— ke'l— ma sîr

Al la hûm me lâ mâ— ni 'a li mâ â 'tey te ve lâ

mû'— ti ye li mâ me na'— te ve lâ râ ad de li mâ

63. Sübhâne Rabbiye'l-aliyyi'l-a'le'l-vehhâb. (Bu bölüm iki kez tekrarlanır).
64. Sübhâne Rabbiye'l-aliyyi'l-a'le'l-kerîm-i'l-vehhâb. Yâ vehhâb (Metinde olmadığı halde okunur!).
65. Sübhâneke mâ 'abednâke hakka 'ibâdetike.
66. Sübhâneke mâ 'arefnâke hakka mâ'rifetike.
67. Sübhâneke mâ zekernâke hakka zikrike.
68. Sübhâneke mâ şekernâke hakka şükrike.
69. Sübhân'allahi'l-ebediyyi'l-ebed.
70. Sübhan'allah-il-vâhidi'l-ahad.
71. Sübhan'allah-il-ferdi's-samed.
72. Sübhan'allahi râfii's-semâvati bi-gayrı amed.
73. Sübhân'allahi bâsıtı'l-aradîne bilâ sened.
74. Sübhân'allahillezî lem yetta'hiz sâhibeten ve lâ veled(e).
75. Sübhân'allahillezi lem yelid ve lem yûled ve lem yekûn lehu küfüven ahad.
76. Sübhâne'l-meliki'l-kuddûs
77. Sübhâne zi'l-mülki ve'l-melekût.
78. Sübhâne zi'l-'izzeti ve'l-azameti ve'l-kudrati ve'l-heybeti ve'l-celâli ve'l-cemâli vel-kemâli ve'l-bekâ'i ve's-senâ'i ve'z-zıyâ(i) ve'l-'âlâ'i ve'n-nu'amâ'i ve'l-kibriyâ'i ve'l-ceberût.
79. Sübhâne'l-meliki'l-ma'bûd.
80. Sübhâne 'l-meliki'l-vücûd.
81. Sübhâne 'l-mâliki'l-hâlîki'l-hayyillezi lâ yenâmü ve lâ yemût.
82. Subbûhün kuddûsün Rabbünâ ve Rabbü'l-melâ'iketi ve'r-rûh.
83. Sübhânallahi ve'l-hamdü lillâhi ve lâ ilâhe illallâhü vallahü ekber ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi'l-aliyyi'l-azîm.
84. Allâhümme ente'l-melikü'l-hakkullezî lâ ilâhe illâ ente (Eller dua eder vaziyette semâya açılır, Allah esmâsıyla beraber sağ el kalbin üzerine götürülür ve baş keser vaziyetinde yere doğru eğilir.)

C

ka zey te ve lâ yen fa 'u ze'l ced di min___ ke'l___ cedd

$\text{♩} = 54$

Süb hâ___ ne Rab bi ye'l a liy yi'l a 'le'l veh hâb

Süb hâ___ ne Rab bi ye'l a liy yi'l a 'le'l ke rîm i'l veh hâb Yâ veh hâb

Süb___ hâ ne ke mâ 'a bed___ nâ ke hak ka 'i bâ de ti ke

Süb___ hâ ne ke mâ 'a bed___ nâ ke hak ka mâ___ 'ri fe ti ke

Süb___ hâ ne ke mâ ze ker___ nâ ke hak ka zik ri ke

Süb___ hâ ne ke mâ ze ker___ nâ ke hak ka şük ri ke

Süb___ hân' al la hi'l e be diy yi'l e bed

Süb___ hân' al la hi'l vâ___ hi dî'l e bed

Süb_____ hân' al la hi'l fer_____ di's sa med

Süb_____ hân' al la hi râ_____ fi i's sa mâ va ti bi gay rı a med

Süb_____ hân' al la hi bâ_____ sı ti'l a ra dî ne bi lâ se ned

Süb_____ hân' al la hil le zî lem yet ta 'hiz sâ hi be ten ve lâ_____ ve le de

Süb_____ hân 'al la hil le zi lem ye lid ve lem_____ yû led

ve lem_____ ye kûn le hu kû fû ven_____ a had Süb_____ hâ_____ ne'l me li ki'l_____ kud dûs

Süb hâ ne zi'l_____ mül ki ve'l_____ me le kût süb hâ ne zi'l_____ 'iz ze ti ve'l_____ a za me ti

ve'l_____ kud ra ti ve'l_____ hey be ti ve'l_____ ce lâ li ve'l ce mâ li ve'l ke mâ li

ve'l be kâ i ve's se nâ' i ve'z zi yâ i

ve'l â lâ' i ve'n nu amâ' i ve'l kib ri yâ' i ve'l ce be rût

Süb— hâ— ne'l me li ki'l— ma— 'bud Süb— hâ ne'l me li ki'l— vû cûd

Süb— hâ ne'l mâ li ki'l hâ— lı ki'l hay yil le zi lâ ye nâm ve lâ ye mût

Süb bû hûn kud dû sün Rab bû nâ ve Rab bû'l me lâ— i ke ti ve'r rûh

Süb— hâ nal la hil ve'l— ham dü lil lâ hi ve lâ— i lâ he il— lal lâh

val— la— hü ek ber ve lâ hav le ve lâ kuv ve te il lâ bil lâ hil a liy yil a zîm

♩ = 95

Al lâ hûm me en te'l me li kü'l hak kul le zî lâ i lâ he il lâ en te yâ Al lâh—

Esmâü'l-Hüsnâ

85. Yâ Allâhü. Yâ Rahmânü. Yâ rahîmü. Yâ Mâlikü, Yâ Kuddûsü, Yâ Selâmü, Yâ Mü'minü, Yâ Müheyminü, Yâ Azîyzü, Yâ Cebbâru, Yâ Mütekebbiru, Yâ Hâliku, Yâ Bâri'ü, Yâ Musavviru, Yâ Gaffâru, Yâ Kakhâru, Yâ Vehhâbü, Yâ Razzâku, Yâ Fettahu, Yâ Alîmü, Yâ Kabidu, Yâ Bâsitü, Yâ Hâfidu, Yâ Râfî'u, Yâ Mu'izzü, Yâ Müzillü, Yâ Semî'u, Yâ Basîru, Yâ Hakemü, Yâ Adlû, Yâ Lâtîyfû, Yâ Habîru, Yâ Halîmü, Yâ Azîmü, Yâ Gafûru, Yâ Şekûru, Yâ Aliyyü, Yâ Kebîru, Yâ Hafîzu Yâ Mukîytu, Yâ Hasîbü, Yâ Celîlü, Yâ Kerîmü, Yâ Rakîbü, Yâ Mucîbü, Yâ Vâsî'u, Yâ Hakîmü, Yâ Vedûdü, Yâ Mecîdü, Yâ Bâ'isü, Yâ Şehîydü,

Yâ Hakku, Yâ Vekîlü, Yâ Kaviyyü, Yâ Metînü, Yâ Veliyyü, Yâ Hamîdü, Yâ Muhsî, Yâ Mübdi'ü, Yâ Mu'idü, Yâ Muhyî, Yâ Mümîtü, Yâ Hayyü, Yâ Kayyûmü, Yâ Vacidü, Yâ Mâcidü, Yâ Vâhidü, Yâ Ahadü, Yâ Samedü, Yâ Kadiru, Yâ Muktediru, Yâ Mukaddimü, Yâ Mu'ahhiru, Yâ Evvelü, Yâ Âhiru, Yâ Zâhiru, Yâ Bâtînü, Yâ Vâlî, Yâ Mûte'âlî, Yâ Berru, Yâ Tevvâbü, Yâ Mün'imü, Yâ Müntekîmü, Yâ Afüvvü, Yâ Râ'ûfû, Yâ Mâlike'l-Mülki, Yâ Ze'l-celâli ve'l-İkrâmi, Yâ Rabbî, Yâ Muksitü, Yâ Câmi'u, Yâ Ganiyyü, Yâ Muğnî, Yâ Mû'tî, Yâ Mâni'ü, Yâ Dârrü, Yâ Nâfi'u, Yâ Nûru, Yâ Hâdî, Yâ Bedî'ü, Yâ Bâkî, Yâ Vârisü, Yâ Reşîdü, Yâ Sabûru, Yâ Sâdîku, Yâ Settâru,

$\text{♩} = 98$

Yâ Rah mân Yâ Râ hîm Yâ Mâ lik Yâ Kud dûs Yâ Se lâm

Yâ_____ Mü' min_____ Yâ Mü hey min Yâ A zîyz

Yâ Ceb bâr Yâ Mü te keb bir Yâ Hâ lîk Yâ Bâ ri'û Yâ Mu sav vir

Yâ Gaf far Yâ Kah har Yâ Veh hâb Yâ Raz zâk Yâ Fet tah Yâ A lîm

Yâ_____ Ka bid_____ Yâ Bâ sit Yâ Hâ fid Yâ Râ fi'u Yâ Mu 'iz zû Yâ Mü zil lû

Yâ Se mi' Yâ Ba sîr Yâ Ha kem Yâ_____ Ad lû Yâ Lâ tîyf

Yâ Ha bîr Yâ Ha lîm Yâ A zîm Yâ Ga fûr Yâ Şe kûr

Yâ A liy yû Yâ Ke bîr Yâ Ha fîz Yâ Mu kiyt Yâ Ha sîb

Yâ Ce lîl Yâ Ke rîm Yâ Ra kîb Yâ Mü cîb

Yâ_____ Va si'u_____ Yâ Ha kîm Yâ Ve dûd Yâ Me cîd

Yâ Bâ 'î sũ Yâ Şe hîyd Yâ Hakk Yâ Ve kîl

Yâ Ka viy yũ Yâ Me tîn Yâ Ve liy yũ Yâ Ha mîd

Yâ_____ Muh sî Yâ_____ Mûb di Yâ Mu 'id Yâ_____ Muh yî Yâ Mû mît

Yâ Hay yu Yâ Kay yûm Yâ_____ Va_____ cid

Yâ Mâ cid Yâ Vâ hid Yâ A had Yâ Sa med

Yâ_____ Ka_____ dir Yâ Muk te dir Yâ Mu kad dim Yâ Mu' ah hir

Yâ Ev ve lû Yâ Â hir Yâ Zâ hir Yâ Bâ tîn

Yâ Vâ lî Yâ Mû te' â lî Yâ Ber ru Yâ Tev vâb

86. Yâ men tekaddeset ani'l-eşbâhi zâtühû ve tenezzehet an müşâbeheti'l-emsâli sıfâtühû, Ve yâ dellet alâ vâhdaniyyetihî ve âyâtihî ve şehidet bi-rubûbiyyetihî masnû'atühû. Vâhidün lâ min killetin ve mevcûdün lâ min 'illetin. Yâ men hüve bi'l-birri mâ'rûfün ve bi'l-ihsâni mevsûfün. Mâ'rûfün bilâ ğayetin ve mevsûfün bilâ nihâyetin evvelün kadîmün bilâ ibtidâ'i, âhirun kerîmün rahîmün bilâ intihâ'i. Ve ğafera zünûbe'l-müznibîne ve'l-âsîne (metinde olmadığı halde okunur!) keramen ve hilmen Yâ Hâlîm (metinde olmadığı halde okunur!). Yâ men leyse kemislihîşey'un ve hüve's-semî'u'l-basîr. Hasbünallâhü ve ni'me'l-vekil ve ni'me'l-Mevlâ ve ni'me'n-nasîr.

87. Yâ dâ'imen bilâ fenâ'in ve yâ ka'imen bilâ zevâlin ve yâ müdebbiran bilâ vezîrun, sehhi'l-aleynâ ve alâ vâlidînâ külle 'asîr(in). Lâ uhsî senâ'en aleyke ente kemâ esneyte alâ nefsike 'azze câruke ve celle senâ'ûke ve tekaddeset esmâ'ûke ve 'azume şânûke ve lâ ilâhe gayruke. Yef'alüllâhü mâ yeşâ'ü bi-kudratihî ve yahkümü mâ yürîdü ve bi-'izzetihî. Elâ ilâllâhi tasîrû'l-umûr küllü şey'in Hâlikun illâ vechehû lehü'l-hükmü ve ileyhi türca'un. Feseyekfikehümüllâhü ve hüve's-semî'u'l-alîm.

88. Hasbünallâhü ve kefâ semi‘allahu limen de‘â leyse verâ‘allâhi’l-müntehâ meni ‘atesame billâhi yuhyî (*metinde olduğu halde okunmuyor!*) Necâ (*metinde olmadığı halde okunur!*). Sübhâne men lem yezel Rabben rahîmen ve lâ yezâlü kerîmen. Lâ ilâhe illallâhü’l-halîmü’l-kerîmü sübhânallâhi ve tebârekallâhü Rabbü’s-semâvati’s-seb‘a ve Rabbü’l-arşı’l-azîm ve’l-hamdü lillâhi Rabbi’l-âlemîne.

89. Lâ ilâhe illallahu vahdehu lâ şeriyke lehu (*metinde olmadığı halde okunur*). İlâhen, vâhiden, ahaden, sameden, ferden, vitran, hayyen, kayyûmen, dâimen (*metinde olmadığı halde okunur!*). Ebeden lem yettahiz sâhibeten ve lâ veleden ve lem yekûn lehû şerîkûn fi’l-mülki ve lem yekûn lehû veliyyûn mine’z-zülli ve kebbirhü tekbîran Allâhü Ekber.

ve'l 'a sî ne ke ra men ve hil men Yâ Hâ lîm

Yâ men ley se ke mis lih şey 'ün ve hü ve's se mi 'ul ba sîr

Has bü nal lâ hü ve ni 'mel ve kil ni 'mel Mev lâ ve 'ni me'n na sîr

Yâ dâ' i men bi lâ fe nâ' in ve yâ ka' i men bi lâ ze vâ lîn

ve yâ mü deb bi ran bi lâ ve zî run seh hi'l a ley nâ

ve a lâ vâ li dî nâ kül le 'a sîr Lâ uh sî

se nâ' en a ley ke en te ke mâ es ney te

a lâ nef si ke 'az ze câ ru ke ve cel le se nâ' ü ke

ve te kad de set es mâ' ü ke ve 'a zu me şâ nû ke

ve lâ_____ i lâ he gay ru ke yef 'a lûl lâ hû

mâ ye şâ' ü bi kud ra ti hî ve yah kü mü mâ yû rîd

bi 'iz ze ti_____ hî e lâ il lâ lâ hî ta sî rû'l u mûr

kûl lû şey' in Hâ_____ li kun il lâ vec he hû le hû'l hûk mü ve i ley hi tür ca 'un

fe se yek fî ke hû mûl lâ hû ve hû ve's se mî 'u'l a lîm has bû nal lâ_____ hû_____ ve ke fâ

se mi 'al la hu li men de 'a ley se ve râ' al lâ hî'l mûn te hâ

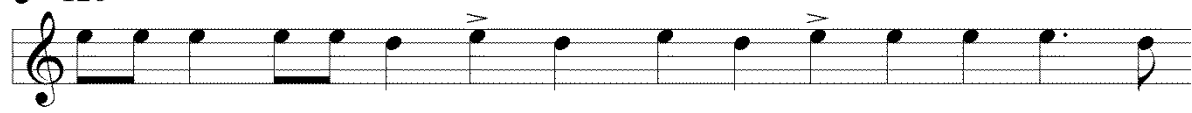
me ni 'a te sa me bil lâ hi ne câ sûb hâ ne men lem ye zel

Rab ben ra hî men ve lâ ye zâ lû ke rî men_____

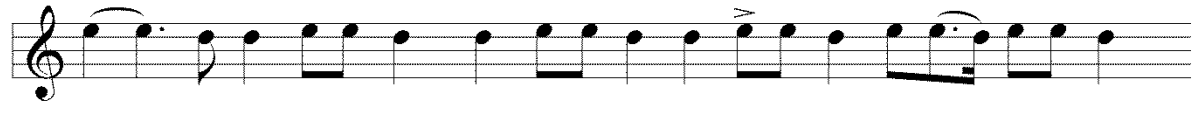
Lâ i lâ he il lâ la_____ hû'l ha lî mü'l ke rîm

 süb hâ nal lâ hi ve te bâ re kal lâh Rab bü's se mâ va ti's seb 'a

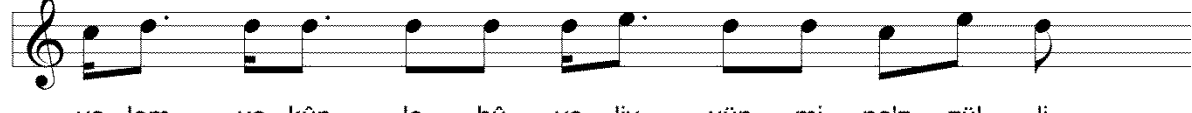
 a ha den sa me den fer den vit ran hay yen kay yû men

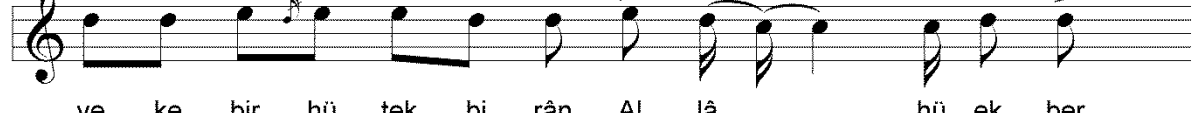
 dâ— i men e be den lem yet ta hiz sâ hi be ten ve lâ— ve le den

 ve lem ye kûn le hû şe rî kûn fi'l mûlk

 ve lem ye kûn le hû ve liy yûn mi ne'z zûl li

 ve ke bir hû tek bi rân Al lâ— hû ek ber

90. Hasbünallâhü li-dinînâ.
91. Hasbünallâhü li-dünyânâ.
92. Hasbünallâhü limâ ehemmenâ.
93. Hasbünallâhü limen beğâ 'aleynâ.
94. Hasbünallâhü limen hasedenâ,
95. Hasbünallâhü limen kâdena bi-sû'in.
96. Hasbünallâhü 'inde'l-mevti.
97. Hasbünallâhü inde'l-kabri.
98. Hasbünallâhü inde'l-mesâ'ili.
99. Hasbünallâhü inde'l-hisâbi.
100. Hasbünallâhü inde'l-mîzânî.
101. Hasbünallâhü inde's-sirâtî.

102. Hasbünallâhü inde'l-cenneti ve'n-nâr.
103. Hasbünallâhü inde'l-likâ'i.
104. Hasbiyallâhüllezi lâ ilâhe illâ hüve aleyhi tevekkeltü ve ileyhi ünîb.

♩ = 100

Has bū nal lâ hū li diy nî na Has bū nal lâ hū li dūn yâ nâ

Has bū nal lâ hū li mâ e hem me nâ Has bū nal lâ hū li men be ğa— 'a ley nâ

Has bū nal lâ hū li men ha se de nâ Has bū nal lâ hū li men kâ de na bi su'(in)

Has bū nal lâh 'in de'l mevt Has bū nal lâh in de'l kabr

Has bū nal lâh in de'l me sâ 'ili Has bū nal lâh in del hi sâb

Has bū nal lâh in de'l mi zân Ha bū nal lâh in de'l sı rât

Has bū nal lâh in de'l cen ne ti ve'n nâr Has bū nal lâh in de'l li kâ'i

Has bi yal lâ hūl le zî lâ i lâ he il lâ hū

ve a ley hi te vek kel tū ve i ley hi ū nîb

105. Lâ ilâhe illallâhū sübhânallâhi mâ a'zamallâhū

106. Lâ ilâhe illallâhū sübhânallâhi mâ ahlemallâhū.

107. Lâ ilâhe illallâhü sübhânallâhi mâ ekremallâhü.

108. Lâ ilâhe illallâhü vahdehü lâ şerîke lehü Muhammedün Resûlüllâh(i) hakka (metinde olmadığı halde okunur!).

109. Allâhümme salli ‘alâ Muhammedin küllemâ zekerehü’z-zâkirûn. Allâhümme (metinde olduğu halde okunmaz!) ve (metinde olmadığı halde okunur!) salli ‘alâ Muhammedin küllemâ ğafele an zikrihi’l-gâfîlûn. Radîynâ billâhi Teâlâ Rabben. Ve bi’l-islâmî dînen. Ve bi-Muhammedin sallallâhü aleyhi ve selleme nebiyyen ve rasûlen ve bi’l-kur’ânî îmâmen ve bi’l-kâ’beti kıbleten ve bi’s-salâti ve’s-savmi ve’z-zekâti ve’l-hacci farizatan ve bi’l-mü’mînîne ihvânen ve bi’l-mü’mînâti ahevâtin ve bi’s-Sıddîkî ve’l-Fârûkî ve zî’n-Nûreyni ve’l-Mürtedâ e’immeten ve bi-sâiri’s-sahâbeti rıdvânullâhü teâlâ aleyhim ecma’îne kıdveten bi-halâllahi (kayıtta ‘ve bi-halâlillahi’ olarak okunmakta) Teâlâ halâlen ve bihi (metinde olduğu halde okunmamaktadır) hisâben ve bi-haramillâhi Teâlâ haramen ve bihi (metinde olduğu halde okunmamaktadır) ‘azâben ve bi’l-cenneti sevâben ve bi’n-nâri ‘ıkâben.¹⁷⁸

110. Merhaben merhabâ bi’s-sabâhi’l-cedîdi. Ve bi’l-yevmi’s-sa’îd ve bi’l-melekeyni’l-kirâmeyni’l-kâtibeyni’s-şâhideyni’l-‘âdileyni hayyen kûmallâhü teâlâ fî gurreti yevminâ hazektübâ fî evveli sahifetinâ hâzihi

111. BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHÎM ve eşhede bi-ennâ neşhedü en lâ ilâhe illâllâhü vahdehü lâ şerîke lehü ve neşhedü enne Muhammeden abdühü ve resûlühü erselehü bi’l-hüdâ ve dîni’l-hakkı alâ hâzihi’s-şehâdeti nahyâ ve aleyhâ nemûtü ve aleyhâ nüb’asü inşâ’llahü teâlâ (metinde olduğu halde okunmaz!) liyüzhirahû ale’ddîni küllihî velev kerihel-müşrikûne alâ hâzihi’s-şehâdeti nahyâ ve aleyhâ nemûutü ve aleyhâ nüb’asü inşâallahü (metinde olmadığı halde okunur!)

112. E’ûzü bi-kelimâtillahi’t-tâmmâti küllehâ min şerri mâ halâka. Bismillâhi hayri’l-esmâi. Bismillâhi Rabbi’l-ardi ve Rabbi’s-semâ’i. Bismillâhillezi lâ yadurru ma’a ismihî şey’ün fî’l-ardi ve lâ fî’s-semâ’i ve hüve’s-semî’u’l-alîm. Elhamdülillâillezi ahyânâ bâ’de mâ emâtenâ ve radde ileynâ ervâhenâ ve ileyhi’l-bâ’sü ve’n-nüşûr. Asbahnâ ve asbeha’l-mülkü lillâhi ve’l-‘azametü ve’l-kibriyâ’ü ve’l-ceberûtü ve’s-sultânü ve’l-bürhânü lillâhi ve’l-âlâü ve’n-nu’amâ’ü lillâhi ve’l-leylü ve’n-neharu lillâhi ve mâ sekene fîyhimâ lillâhi’l-vahidi’l-kahhâr. Asbahnâ alâ fîrati’l-islâmî ve alâ kelimetî’l-ihlâsi ve alâ dîn-i

¹⁷⁸ Ses kaydında 109 nolu paragrafin bir kısmı yer almadığından notaya aktarılamamıştır.

nebiyyinâ Muhammedin sallallâhü aleyhi ve selleme ve alâ milleti ebînâ İbrahîme hanîfen müslimen ve mâ kâne mine'l-müşrikîn. Salâvâtullâhi ve melâ'iketihî ve enbiyâ'ihî ve rusûlihî ve hameleti arşihî ve cemî'-i halkihî alâ seyyidînâ ve nebiyyina (*metinde olmadığı halde okunur!*) Muhammedin ve alâ âlihî ve ashâbihî aleyhi ve aleyhimü's-selâmü ve rahmetullahi ve berekâtühu.

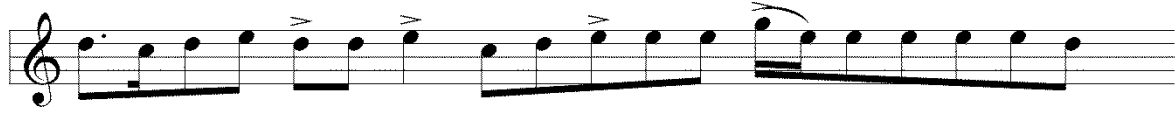
♩ = 90

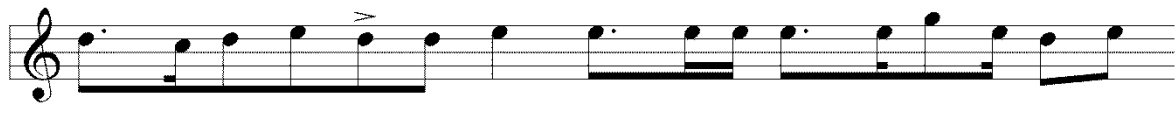
Lâ i lâ he il lal lâh süb hâ nal lâ hi mâ— a' ze mal lâ hü

Lâ i lâ he il lal lâh süb hâ nal lâ hi mâ— ah le mal la hü

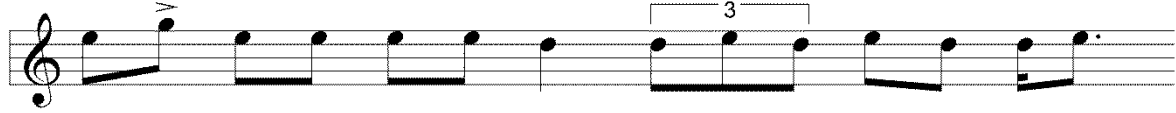
Lâ i lâ he il lal lâh süb hâ nal lâ hi mâ— ek re mal lâ hü

Lâ i lâ he il lal lâh vah de hü lâ şe rî ke le hü

Mu ham me dün Re sül lâ hi Hak ka Al lâ hüm me sal li 'a lâ—

Mu ham me din kül le mâ ze ke re hü'z zâ ki rûn

ve— sal li 'a lâ— Mu ham me din kül le mâ ğa fe le an zik ri hi'l— ğa fi lûn

Ra diy— nâ bil lâ hi Te â lâ Rab ben ve bi'l is lâ mi

ec me 'î ne kîd ve ten ve bi ha lâ— lil la hi te â la

he lâ len hi sa ben ve bi____ ha ra mil lâ hi Te â la

ha ra men 'a zâ ben ve bi'l____ cen ne ti se vâ ben

ve bi'n nâ ri 'i kâ ben mer ha ben

mer ha bâ bi's sa bâ hi'l ce dîd ve bi'l yev____ mi's sa 'îd

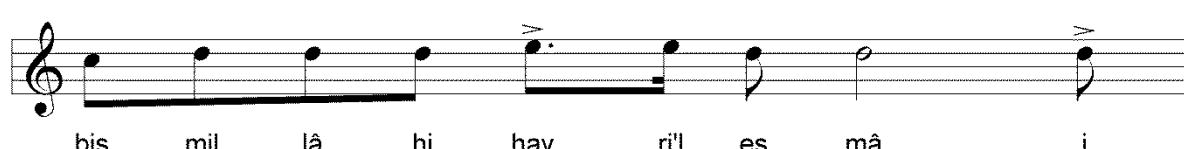
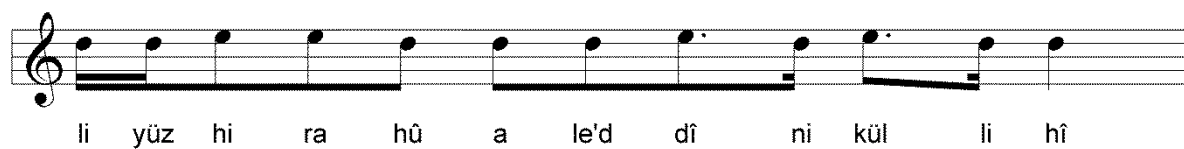
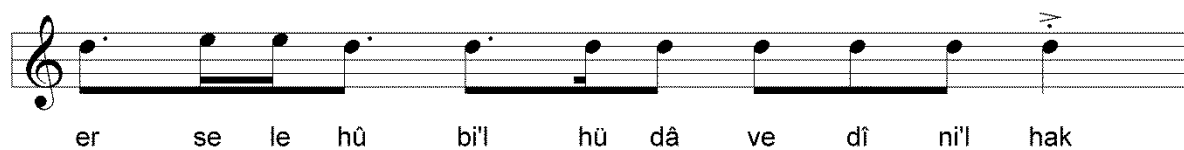
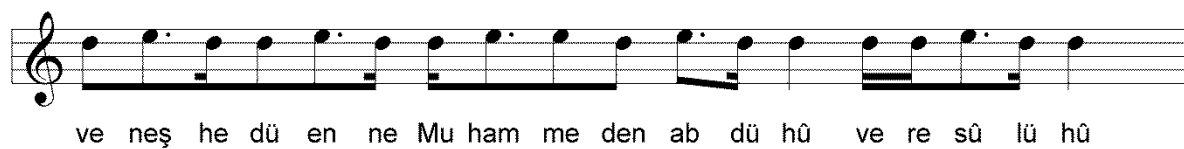
ve bi'l me le key ni'l ki râ mey ni'l

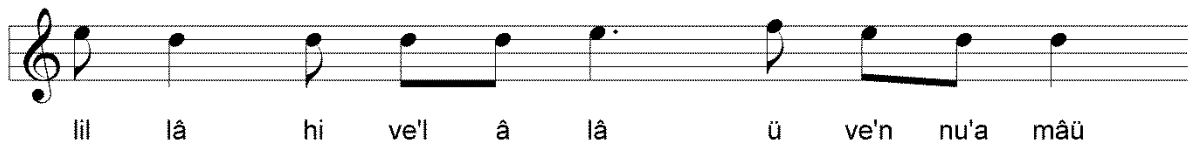
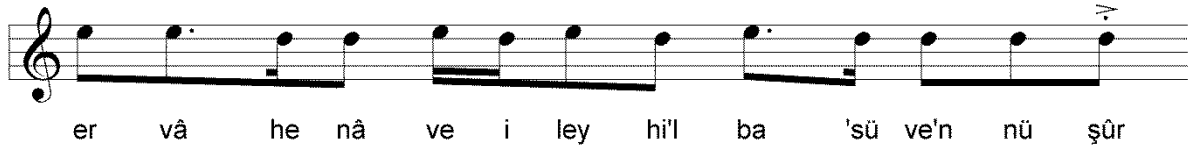
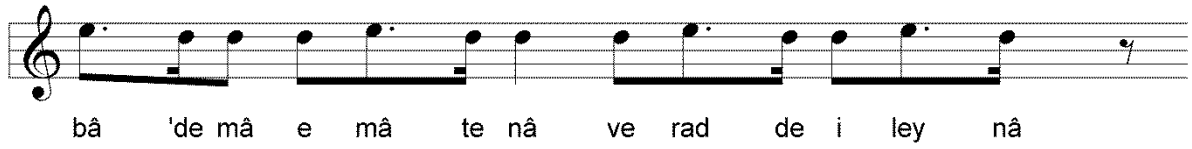
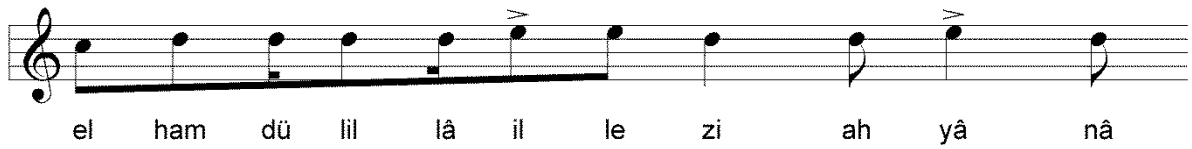
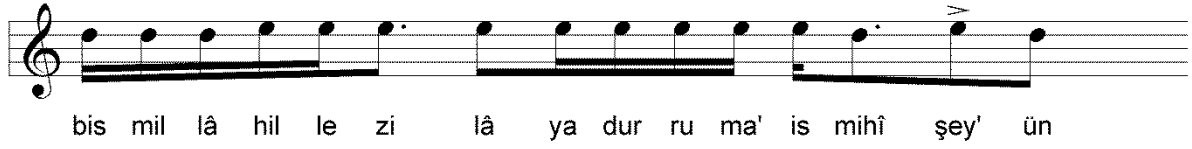
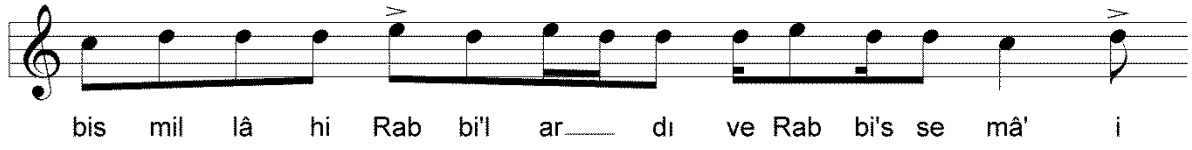
kâ ti bey ni'ş şâ hi dey ni'l 'â di ley ni

hay yen kû mal lâ hû te â lâ fi gur re ti yev mi nâ

ha zek tû bâ fi ev ve li sa hi fe ti nâ

hâ____ zi hi bis mil lâ hir rah mâ____ nir ra hîm

lil lâ hi ve'l ley lû ve'n ne har

lil lâ hi ve mâ se ke ne fiy hi mâ— lil lâ hî'l va hi dî'l kah hâr

As bah nâ a lâ fit ne ti'l is lâm ve a lâ ke li me ti'l ih lâs

ve a lâ di ni ne biy yi nâ— Mu ham me din

sal lal lâ hü a ley hi ve sel le me ve a lâ

mil le ti e bî nâ lb ra hî me ha nî fen mûs li men

ve mâ kê ne mi ne'l mûş ri kî ne sa lâ vâ tul lâ hi

ve me lâ'— i ke ti hî ve en bi Yâ— i hî

ve ru sũ li hî ve ha me let ar şî hî

ve ce mî 'i hal kı hî

a lâ sey yi di nâ ve ne biy yi na

Mu ham me din ve a lâ â li hî

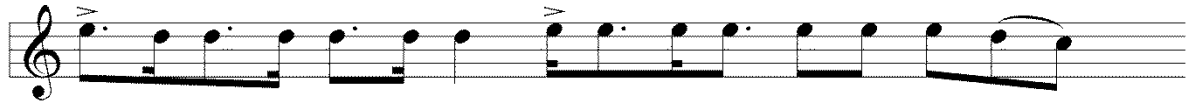
ve as hâ bi hi a ley hî ve a ley hi mü's se lâm

ve rah me tul lah hi ve be re kâ tüh

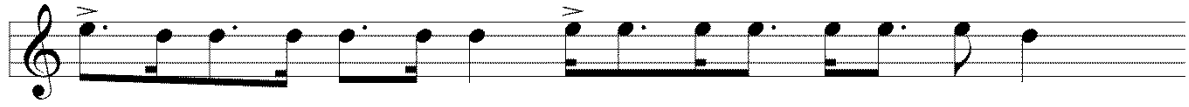
113. es-Salâtü ve's-selâmü aleyke yâ Resûllallah.
114. es-Salâtü ve's-selâmü aleyke yâ Habîballah.
115. es-Salâtü ve's-selâmü aleyke yâ Halîlallah.
116. es-Salâtü ve's-selâmü aleyke yâ Nebîyyallah.
117. es-Salâtü ve's-selâmü aleyke yâ Safiyyallah.
118. es-Salâtü ve's-selâmü aleyke yâ Hayre Halkıllah.
119. (es-Salâtü ve's-selâmü aleyke Yâ Nuri Arşillah. *(Metinde olmadığı halde okunur!)*
120. es-Salâtü ve's-selâmü aleyke yâ emîne vahyillah. *(Metinde olmadığı halde okunur!)*
121. es-Salâtü ve's-selâmü aleyke yâ men ahtarehullâh.
122. es-Salâtü ve's-selâmü aleyke yâ men erselehullâh.
123. es-Salâtü ve's-selâmü aleyke yâ men zeyyenehullâh.
124. es-Salâtü ve's-selâmü aleyke yâ men şerefullâh. *(Metinde olmadığı halde okunur!)*

125. es-Salâtü ve's-selâmü aleyke yâ men kerremehullâh.
126. es-Salâtü ve's-selâmü aleyke yâ men 'azzemehullâh.
127. es-Salâtü ve's-selâmü aleyke yâ men 'allemehullâh (*Metinde olmadığı halde okunur!*)
128. es-Salâtü ve's-selâmü aleyke yâ seyyide'l-mürselîn.
129. es-Salâtü ve's-selâmü aleyke yâ imame'l-müttekîn.
130. es-Salâtü ve's-selâmü aleyke yâ hâtime'n-nebiyyîn.
131. es-Salâtü ve's-selâmü aleyke yâ şefia'l-müznibîn.

♩ = 104

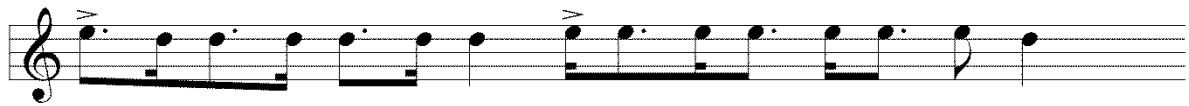
es Sa lâ tũ ve's se lâm a ley ke yâ Re sũl al lah

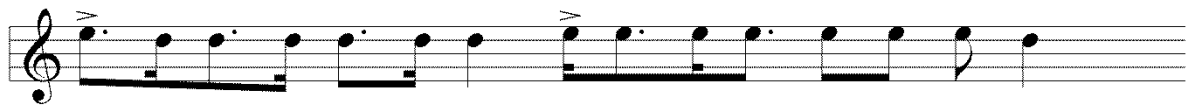
es Sa lâ tũ ve's se lâm a ley ke yâ Ha bĩb al lah

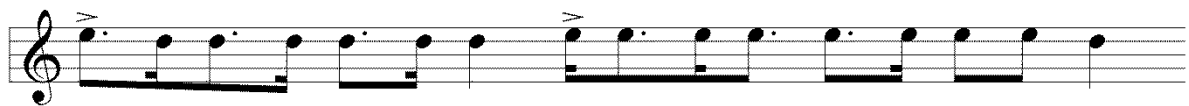
es Sa lâ tũ ve's se lâm a ley ke yâ Ha lĩl al lah

es Sa lâ tũ ve's se lâm a ley ke yâ Ne bĩy al lah

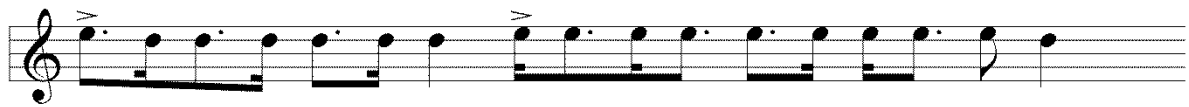
es Sa lâ tũ ve's se lâm a ley ke yâ Sa fiy al lah

es Sa lâ tũ ve's se lâm a ley ke yâ Hay re Hal kıl lah

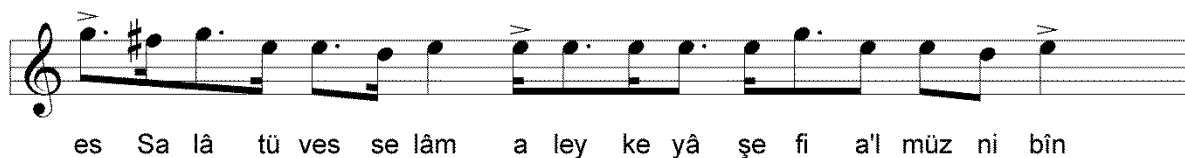
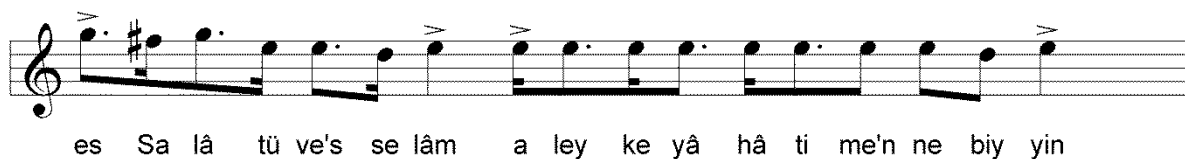
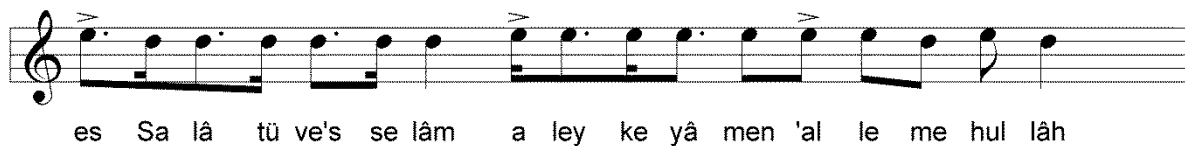
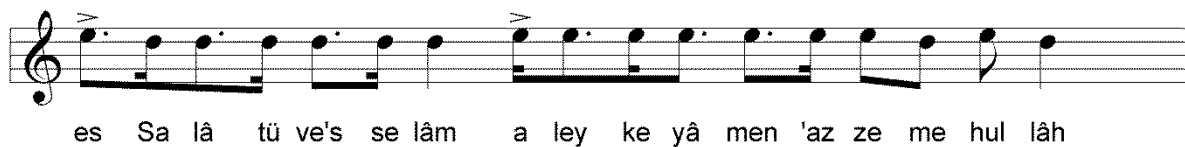
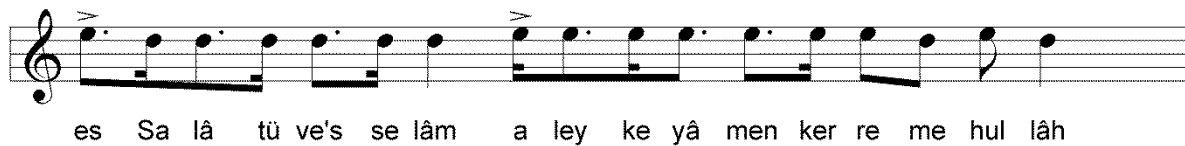
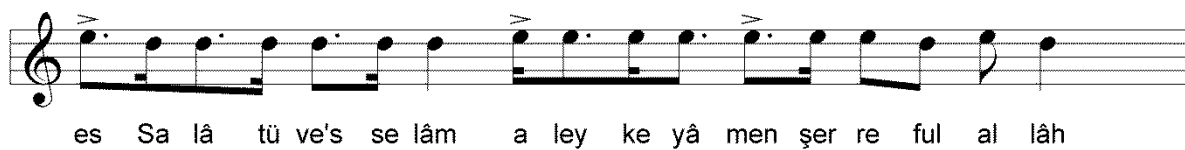
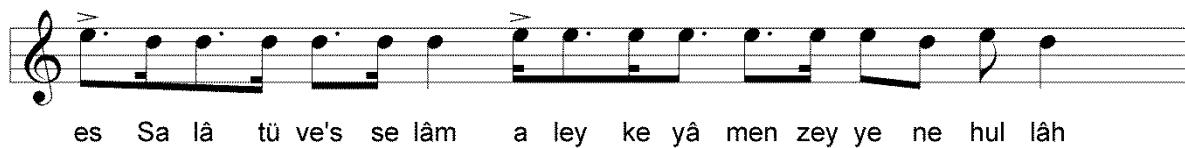
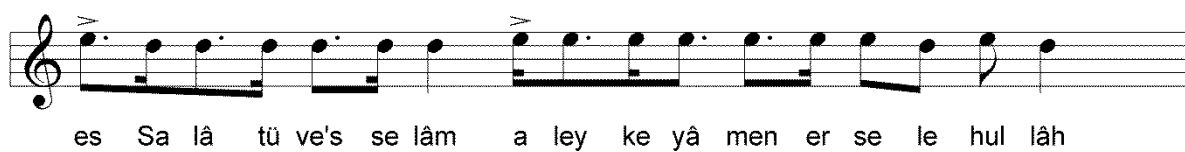
es Sa lâ tũ ve's se lâm a ley ke yâ Nur i Ar şil lah

es Sa lâ tũ ve's se lâm a ley ke yâ e mĩ ne vah yil lâh

es Sa lâ tũ ve's se lâm a ley ke yâ men ah ta re hul lâh

132. es-Salâtü ve's-selâmü aleyke yâ rahmeten li'l-âlemîn. (Metinde olmadığı halde okunur!)

133. es-Salâtü ve's-selâmü aleyke yâ Rasûle Rabbi'l-âlemiyn.

134. Salâvâtullâhi ve melâ'iketihî ve enbiyâ'ihî ve rusûlihi ve hameleti arşihî ve cemî'-i halkıhi alâ seyyidinâ ve nebiyyina (metinde olmadığı halde okunur!) Muhammedin ve alâ âlihî ve ashâbihî aleyhi ve aleyhimü's-selâmü ve rahmetullahi ve berekâtühû. Allahümme salli alâ seyyidinâ ve nebiyyinâ Muhammedin fil-evvelîn. Ve salli alâ seyyidinâ Muhammedin fi'l-âhirîn. Ve salli alâ seyyidinâ ve nebiyyinâ Muhammedin fi'l-melai'l-â'lâ ilâ yevmi'd-dîn. Ve salli alâ seyyidinâ Muhammedin fi külli vaktin ve hînin. Ve salli alâ cemî'l enbiyâ-i ve'l-mürselîn. Ve alâ melâ'iketike'l-mukarrebîn. Ve alâ ibâdike's-sâlihîn ve alâ ehl-i tâ'atike ecma'îne min ehli's-semâvâti ve min ehli'l-aradîn. Verhamnâ vahşürnâ ma'ahüm bi-rahmetike yâ erhame'r-râhimîn. Allâhümme edhilnâ fi rahmetike ve ente hayrû'r-râhimîn (metinde olduğu halde okunmaz!) Velhamdülillâhi rabbi'l-âlemîn (metinde olmadığı halde okunur!)

ve ne biy yi nâ— Mu ham me din fi'l ev ve lîn

ve— sal li a lâ— sey yi di nâ— ve ne biy yi nâ— Mu ham me din fi'l â hi rîn

ve— sal li a lâ— sey yi di nâ— ve ne biy yi nâ—

Mu ham me din fi'l me la i'l â 'lâ i lâ yev mi'd dîn

ve— sal li a lâ— sey yi di nâ— ve ne biy yi nâ—

Mu ham me din fi kûl li vak tin ve hin

ve— sal li a lâ— ce mî i'l en bi yâ i ve'l mür se lîn

ve a lâ— me lâ' i ke ti ke'l— mu kar re bîn

ve a lâ— i bâ di ke's sâ li hîn ve a lâ— ehl i tâ 'a ti ke ec ma 'ine

min eh — li's se mâ vâ ti ve min eh — li'l ara — din ver — ham — nâ vah — şür — nâ

ma 'a hüm bi rah me ti ke yâ er ha me'r râ hi mîn

Ağırlaşarak

vel ham dü lil lâ — hi rab bi'l â — le mîn — a min

3.3.1.2.5 Mûnâcâtü'l-Evrâd

Necv kökünden türeyen ve sözlükte “fısıldamak” anlamındaki mûnâcât “fısıldaşmak ve bir sırrı paylaşmak” demektir. Mûnâcât, genellikle “yalvarmak, yakarmak, dua” mânasında kullanılır. Edebiyat terimi olarak daha çok Allah’a yakarış maksadıyla yazılmış manzum ve mensur eserleri ifade eder. Türk dinî mûsikisinde ise bir formun ismi olup, aynı maksatla yazılmış, ramazan ayı boyunca sabah ezanından önce minarede temcîdlerle birlikte okunan manzumelere de mûnâcât adı verilmiştir.¹⁷⁹

Usûlün mûnâcât bölümüne geçildiğinde zâkirbaşı sesli ve vurgulu olarak, melodik yapı içermeyen bu bölümü ezberden okumaya başlar. Hâzirûn ise zâkirbaşının yaptığı ve takriben 3-4 dakika süren bu mûnâcâtı sessiz bir şekilde dinler, zâkirbaşının yapmış olduğu yalvarışlara “âmin” diyerek katılırlar. Dergâh Camii’nde okunan mûnâcâtın metni, Evrâd-ı Fethiyye’de yer alan metin ile birebir aynıdır. Zâkirbaşının mûnâcâtı okumasının ardından bu bölüm tamamlanır ve hâzirûnun hep bir ağızdan okuduğu, Salâvât-ı Şerîfe bölümüne geçilir.

Bismillâhirrahmânirrahîm

Allâhümme Yâ Mâlike’r-rikâb. Yâ müfettiha’l-ebvâb. Ve yâ müsebbibe’l-esbâb heyyi lenâ sebeben lâ nestatî’u lehû taleben. Allâhümmec’alnâ meşgûlîyne bi-emrike âminîne bi-’ahdike âyisîne min halkıke ânisîne bike müstevhîşîne ‘an gayrike

¹⁷⁹ Muhsin Macit, “Mûnâcât”, *DİA*, İstanbul 2006, XXXI, 563.

radîne bi-kadâ'ike sâbirîne alâ belâ'ike şâkirine li-na'mâike mütelezziyine bi-zikrike ferihîne bi-kitâbike münâcîne bike fî ânâi'l-leyli ve etrâfi'n-nehâr mübgizîne li'd-dünya muhibbîne li'l-âhirati müştâakîne ilâ lika'ike müteveccihîne ilâ cenâbike müsta'iddîne li'l-mevti. Rabbenâ Âtinâ mâ ve'adtenâ alâ rüsûlike ve lâ tuhzinâ yevme'l-kıyâmeti inneke lâ tuhlifü'l-mî'âd. Allâhümmec'al tevfiğe refîkanâ ve's-sırâte'l müstakîme tarîkanâ. Allâhümme evsılâ ilâ makâsîdina ve tüb 'aleynâ inneke ente't-tevvabü'r-rahîm. Allâhümme bike asbahnâ ve bike emseynâ ve bike nahyâ ve bike nemûtü ve ileyke'l-masîr. Allâhümme erine'l-hakka hakkan verzuknâ ettiba'ahû ve erine'l-bâtıla bâtilen verzuknâ ectinâbehû teveffenâ müslimîne velhıknâ bi's-sâlihîn. Vedfâ'annâ şerre'z-zâlimîne ve eşriknâ fî düâi'l-mü'minîn. Ve kınâ Rabbenâ şerra mâ kadayte. Allâhümmağfir li-ümmeți Muhammed. Allâhümm'ansur ümmete Muhammed. Allâhümm'erham ümmete Muhammed. Allâhümmahfaz ümmete Muhammed. Allâhümme ferric an ümmeti Muhammed. Allâhümme yâ habîbe't-tevvâbine tüb aleynâ ve yâ emâne'l-hâ'ifîne âminnâ ve yâ delile'l-mütehayyirîne düllenâ ve yâ hâdiye'l-mudillînehdinâ ve yâ gıyâse'l-müstagiysîne agisnâ ve yâ recâ-el-müinkatı'îne lâ taktâ' recâ'enâ ve yâ Gâfire'l-müznibîne iğfir lenâ zünûbenâ ve keffir 'annâ seyyi'âtinâ ve teveffenâ ma'al-ebrâr. Allâhümme nevvir kulûbenâ. Allâhümm'eşrah sudûrenâ. Allâhümme yessir ümûranâ. Allâhümm'estür 'uyûbenâ. Yâ hafıyye'l-eltâfi neccinâ mimmâ nehâf. Allâhümmağfir lenâ ve valideynâ ve li-üstâzinâ ve li-meşâyihinâ ve li-ihvâninâ ve li-ashâbinâ ve li-ahbâbinâ ve li-aşâ'irinâ ve li-kabâ'ilinâ ve limen lehû hakka aleynâ ve limen ve'ssanâ bi'd-düâi'l-hayri ve li-cemî'i'l-mü'minîne ve'l-mü'minât ve'l-müslimîne ve'l-müslimât el-ahyâ'ü minhüm ve'l-emvât. Allâhümm'ahfeznâ yâ Feyyâzü min cemî-'il-belâ'i ve'l-emrâzi kâffeten bi-rahmetike yâ erhame'r-râhimîn.

3.3.1.2.6 Salâvât-ı Şerîfe

“Sebeb-i hilkât-i âlem” ve “mefhâr-i benî-i Âdem” (evrenin yaradılış sebebi ve insanoğlunun kıvancı) olan Hz. Peygamber için Kur’ân’da, “Allah ve melekleri Peygamber’e salât ediyorlar. Ey iman edenler! Siz de ona salât edin, selâm edin”¹⁸⁰ âyeti ve benzer diğer

¹⁸⁰ Ahzâb 33/ 56 (Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an’ı Kerim Me’ali); Peygambere Allah’ın salât etmesi, rahmet etmesi; meleklerin salât etmesi, şanınin yüceltilmesini dilemeleri; mü’minlerin salât etmesi ise, dua etmeleri anlamını ifade eder. Bkz. Kur’an’ı Kerim Me’ali (Diyanet İşleri Başkanlığı), s. 425.

âyetler neticesinde olacak ki, yapılan tarikat usûllerinde sıklıkla Salâtlara yer verilir. Hz. Peygamber’e duyulan büyük saygı ve hürmet ile bağlılığın ifadesi olarak, Salât-ı Kemâliye, Salât-ı Müncîye, Salât-ı Efdâliye, Salât-ı Kutbîye, Sünbülî Salâtı gibi değişik isim ve biçimlerde ortaya çıkan ve tarikatlarda okunan Salâvât-ı Şerîfe örnekleridir. Dergâh Camii’nde yapılan usûllerde de bu emre uyularak ve Hz. Peygamber’e duyulan sevgi ve özlem neticesinde Salâtlara sıkça yer verilmiştir.

Zikrin Salâvât-ı Şerîfe bölümü, münâcaat bölümünün hemen akabinde uygulanır. Zâkirbaşının “...bi-rahmetike yâ erhame’r-râhimîn” cümlesi münâcaatın tamamlandığının işaretidir. Zâkirbaşının “...yâ erhame’r-râhimîn” lâfzının tamamlanmasını beklemeksizin, hâzirûn hep bir ağızdan Salâvat getirmeye başlar. Melodik ve ritmik yapı içerisinde Salâvât-ı Şerîfe bir kez okunur.

Salâvât-ı Şerîfe bölümünde yer alan ezgisel motifler iki ses üzerine kuruludur. Râst ve Dügâh perdesi üzerinde Tam ses aralığından oluşan yapı serbest usûlde okunur.

"Sallâllâhü âlâ seyyidinâ ve nebiyyinâ Muhammedin ve âlâ âlihî ve sahbihî ecma‘în"
(hâzirûn hep bir ağızdan, bir kez okur) .

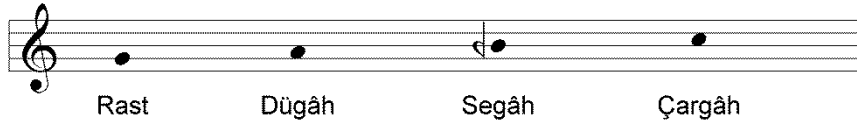

3.3.1.2.7 Zikir Bölümü

Yaklaşık olarak 8-9 dakikalık bir süreyi kapsayan usûlün zikir bölümü “Hayy” ve “Kayyûm” esmâsı, “Kelime-i Tevhîd” ve “Lâfza-i Celâl”den oluşmaktadır. Bu bölümde, Allah’ın varlığı, birliği, kusursuz gücü, kudreti ve sonsuzluğu, belirli sayıda çekilen esmâlarla zikredilmektedir. Zikir esnasında, cemaat içerisinde sesi, kasîde ve gazel okumaya elverişli olan biri var ise, naat, kasîde, gazel vb serbest formda bir eser okuyabilir. Burada okunan eser zikrin sonunda veya hemen öncesinde tamamlanır.

Usûlün zikir bölümü, her zaman edeble başlar ve öylece sona erer. İtidâl ön plandadır ve asla gürültü ve bağrısmalar gibi kontrolsüz, aşırı cezbe hallerine müsâade edilmez.

Zikirde yer alan bölümleri makam-usûl yönüyle incelediğimizde ezgisel motiflerin şu perdelerden oluştuğunu görmekteyiz:

Bu bölümde yer alan her üç zikir türünde de Uşşak makam dokusunun hâkim olduğu ve ezgi cümlelerinin 2/4, 4/4 ve 8/4'lük usûl kalıplarından oluştuğu görülmektedir. Rast perdesi üzerinden başlayıp Çargâh perdesine kadar bir genişleme gösteren melodi cümleleri bu usûl kalıpları içerisinde oldukça sade ve sürükleyicidir. Bu sadelik hafızaya almada kolaylık sağlamak ve ard arda tekrarlarla zikre dinamizm kazandırmaktadır.

3.3.1.2.7.1 “Yâ Hayyu Yâ Kayyûm Lâ İlâhe illâ Ente” Zikri

Tarikat çevrelerinde Cenâb-ı Allah'ın “Allah, Hû, Hayy, Hakk, Kayyûm ve Kakhâr” isimleri, esmâ zikri için seçilenlerin başlıcalarıdır.¹⁸¹ Bunlardan “Hayy ve Kayyûm”, Dergâh Camii'nde zikredilen ilk esmâdır. Bu iki esmâyla yardım dilemek, sıkıntılardan, dert ve kederlerden, zorluk ve darlıklardan kurtulmak ve isteklere kavuşmak arzulanmaktadır. İlk olarak "Yâ Hayyû yâ Kayyûm, lâ ilâhe illâ ente" duasıyla Allah'tan başka ilâh olmadığı, O'nun diri ve kâim olduğu zikredilmektedir. Ortak melodi ile hep bir ağızdan ve belli sayıda tekrar edilir. Zikri, zâkirbaşı yönetir ve tekrar miktarı tamamlandığında zâkirbaşı, ses tonunu ve perdesini değiştirerek sayının tamamlandığını belirtir. Bu uyarı ile Kelime-i Tevhîd zikrine geçilir.

"Yâ Hayyu yâ Kayyûm, lâ ilâhe illâ ente" (33 kez tekrar edilir)

¹⁸¹ Rıfat Okudan, “Tasavvufun Meseleleri”, *Tasavvuf – El Kitabı* (Ed. Kadir Özköse), İstanbul 2012, s.423.

3.3.1.2.7.2 Kelime-i Tevhîd Zikri

"Ya Hayyu yâ Kayyûm, lâ ilâhe illâ ente" zikrinin ardından Kelime-i Tevhîd zikri başlar. "Lâ ilâhe illallâh" lafzı sağa dönüşte "Lâ ilâhe" ve sola dönüşte "illallâh" olarak iki bölümde söylenir. Sağa dönüşte "lâ ilâhe" lafzıyla "hiçbir ilâh yoktur", sola dönüşte illallâh lafzıyla "ancak Alah vardır" mânasında kullanılır ve bu Tasavvuf terminolojisinde "nefy ü isbât" olarak adlandırılır. "Lâ ilâhe" olumsuz bölümüne "nefy" denir. "İllallâh" ın yer aldığı ikinci bölümü ise, "isbat" adı verilir. "Lâ ilâhe" derken baş göğüsten sağa doğru kaldırılır. "İllallâh" derken sola, kalbe doğru indirilir. İlk kısımda vücut sağa doğru, ikinci kısımda ise sola ve aşağıya doğru hareket ettirilir. Bir başka ifadeyle: başı göbeğe doğru indirirken "lâ" sağ yukarıya kaldırırken "ilâhe" sola doğru çevirirken "illâ" ve kalbe doğru indirirken de "Allah" denir. "Çehar darb" adı verilen bu dörtlü tavır Farsça "dört vuruş" anlamındadır.¹⁸² Mustafa Kara'nın *Dervişin Hayatı Sûfinin Kelâmı* isimli eserinde Necmuddin Kübra'ya göre nefy bölümünün kalp ve gönül hastalıklarına sebep olan, ruhu çeşitli meşgalelerle bağlayan, nefsi kuvvetlendirip güçlendiren zararlı madde ve mikropları yok ettiğini yazmaktadır. Ayrıca bunların kötü ahlâk ve hayvanî istekler olduğunu belirtmektedir. İsbat bölümü ise kalbin sıhhat ve selametini temin ile rezil huylardan kurtardığını belirtmektedir.¹⁸³ Özetle söylemek gerekirse, Kelime-i Tevhîd zikrinin gayesi nefsin kötü arzularından kurtulmaktır.

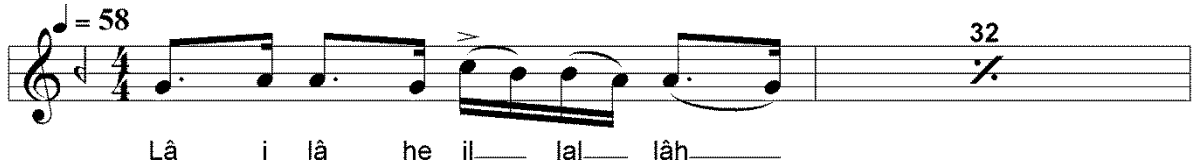
Dergâh Camii'nde Kelime-i Tevhîd zikri de ortak melodi ile hep bir ağızdan okunur. Fakat bu bölümde zikir, önceki bölüme göre daha yavaştır. Yine önceki bölümde olduğu gibi

¹⁸² Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, s.156, 160; Necdet Tosun, "Nakşibendiyye (Âdâb ve Erkân)", *DİA*, İstanbul 2006, XXXII, 342; Rıfat Okudan, a.g.e., s. 423.

¹⁸³ Mustafa Kara, *Dervişin Hayatı, Sûfinin Kelâmı*, s.59.

tekrar miktarı tamamlandığında, zâkirbaşı ses tonunu ve perdesini değiştirerek sayının tamamlandığını belirtir.

Kelime-i Tevhîd (*Lâ ilâhe illallâh, 33 kez tekrar edilir*)

3.3.1.2.7.3 Lâfza-i Celâl Zikri

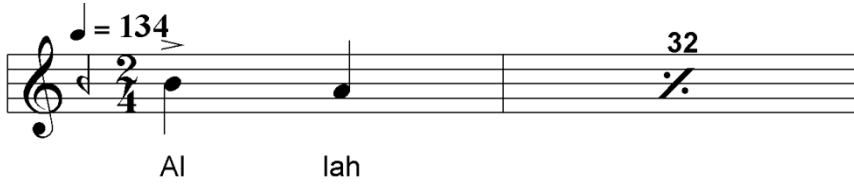
“Kayıt ve kıyas kabul etmeyen azamet ve yüceliği ifade eden lâfza-i celâl” Sözlükte “kelime” anlamına gelen lafza (lafz) ile “azamet ve yücelik” mânasındaki celâlden (celâle) oluşan bir terkidir. Yalnız Allah ismi için kullanılır ve Kur’ân-ı Kerîm’de beşi “Allâhümme” şeklinde olmak üzere 2702 yerde geçer.¹⁸⁴ Allah lâfzı bütün güzel isimlerin anlamını kendisinde toplamıştır. Bu yüzden Lâfza-i celâl zikri ile Allah’ın bütün güzel isimleri de zikrediliyor sayılmış ve tarikatların hemen hepsi zikirde Allah kelimesini temel almışlardır. Zât ismi sayılan Allah adına, Lâfza-i Celâl yerine, “İsm-i Celâl” de denir. Ayrıca bu isme, bütün esmaü’l-hüsna’yı mânâ olarak bünyesinde taşımasından dolayı İsm-i Azam da denir.¹⁸⁵

Dergâh Camii’nde lâfza-i celâl denilen “Allah” zikri, cehrî (sesli) olarak, Kelime-i Tevhîd’den sonra yapılmaktadır. Zikrin ritmi Kelime-i Tevhîd’e göre daha yürük yani hızlıdır. Zikir yapılırken vücut ve baş sağa ve sola çevrilmez. Allah lâfzının elif ve lâm harfine şiddetle vurularak “Al” denir ve pek hafif bir duraktan sonra hece biraz çekilerek “lah” denir. Her iki hecede vücut ve baş hafifçe hareket edip kalkar. Başın hareketi kalp yönüne yapılır ve hece sonunda tabîî hâle gelinir. Zikir süresince hızlanma olmaz, başlanılan ritimde zikre devam edilir. Zâkirbaşı, zikrin sayısı tamamlanınca yani 33. “Allah” lâfzının ardından “Hû” lâfzını uzunca ve vurgulu çekerek zikrin tamamlandığını belirtir.

Lâfza-i Celâl (*Allah, 33 kez tekrar edilir*)

¹⁸⁴ Bekir Topaloğlu, “Lafza-i Celâl”, *DİA*, İstanbul 2003, XXVII, 47.

¹⁸⁵ Abdülbâki Gölpınarlı, *Mevlevî Âdâb ve Erkân*, İstanbul 2006, s.32; Muhsin İyi, “Lafza-i Celal İsminin Zikri”, *İslam dergisi Web Sitesi*, 30 Kasım 2011. <http://www.islamdergisi.com/genel/lafza-i-celal-isminin-zikri/> (7 Ekim 2014), s.1.

3.3.1.2.9 Aşr-ı Şerîf

Bir önceki bölümde okunan “Hâlisân Muhlisan...” duası, metni okuyan kişi tarafından “âmin” diyerek tamamlanır. Bunun akabinde hazır olanlardan bir kişi aşr-ı şerîf okur. Aşr-ı şerîfin hangi makamda okunması konusunda da bir zorunluluk hâli yoktur. Aşr-ı şerîf, “Sadakallahü’l-azîm” ifadesiyle tamamlanır ve post duasına geçilir.

3.3.1.2.8 “Hâlisân Muhlisan...” Duası

Lâfza-i Celâl zikrinin tamamlanmasının ardından hazır olanlardan bir kimse aşağıda yer alan metni, herhangi bir makam, usûl ve melodi sınırlaması olmadan, istediği bir makamda ve istediği melodik yapı içersinde, serbest usûlde okur. Bu bölüm bir kez okunur ve bu esnada cemaat sessizce bekler.

“Hâlisân Muhlisan Lâ İlâhe İllallâh Sâdikan Müsaddikan Muhammedün Rasûllüllâhi hakkan ve sallî Yâ Rabbî, Yâ Rabbî âlâ eşrafî nûr-i cemî‘i’l-enbiyâi ve’l-mürselîn ve’l-hamdü lillâhi Rabbi’l-âlemin âmin”

3.3.1.2.10 Post Duası ve İlk Fâtîha

Farsça post kelimesi, sözlükte “deri, kabuk, cilt” mânasına gelmektedir. Bu terim, Türkçe’de “hayvan derisi” anlamında kullanılır ve özellikle küçük ve büyük baş hayvan derisinden seccadeye post denir. Tasavvufî mânada ise post, şeyhlik makamını ifade eder ve şeyhin oturduğu post, mensup bulunduğu tarikatın pîrinin makamı kabul edilir. Ayrıca şeyh posta oturmakla tarikat pîrini temsil eder. Tarikatlarda tekke şeyhi için, Post-nişîn (posta oturan); “bir tekkeye şeyh olmak” mânasında ise posta geçmek tabiri kullanılır. Post duası ile şeyhin post üzerinde oturarak yaptığı dua kastedilmektedir. Bazı tarikatlarda âyin başlamadan

önce şeyhin post üzerinde oturarak okuduğu dua ile âyinin sonunda duâgû dedenin şeyhin huzurunda okuduğu dua “post duası” olarak adlandırılır.¹⁸⁶

Zâkirbaşı tarafından sesli olarak okunan post duası Hz. Peygamber’e salât ve selâm ile başlar. Daha sonra ruhuna Fâtiha okunacak kişilerin isimleri, Hz Peygamber ve ehl-i beytinden başlanarak sıralanır. Sahabeleri sıralarken, “Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Hz. Hamza, Hz. Abbas vesâir sahâbiler diyerek tamamlanır. Evliyâullah isimleri, “Abdülkadir-i Geylânî,¹⁸⁷ Seyyîd Ahmed er-Rıfâî,¹⁸⁸ Seyyîd Ahmed el-Bedevî,¹⁸⁹ İbrahim ed-Desûkî,¹⁹⁰ Hayat el-Harrânî¹⁹¹, Ma’rûf el-Kerhî,¹⁹² Seyyid Muhammed

¹⁸⁶ Safi Arpaguş, “Post”, *DİA*, İstanbul 2007, XXXIV, 332.

¹⁸⁷ Abdülkadir-i Geylânî (471-561/ 1077-1166), ilk tarikat pîri, Kadiriyye tarikatının kurucusu. Hazar denizinin güneybatısında, İran’ın Gilân eyalet merkezine bağlı Neyf köyünde doğdu. Bağdat’da vefât etti. Yazdığı eserleri, savunduğu fikir ve görüşüyle müctehid bir âlim, İlâhî hakikatler ve sırlarla donatılmış bir insan-ı kâmil, kendisine tasavvur yetkisi verilmiş bir velî, Hak’tan aldığını halka iletmekle sorumlu bir velî-vâiz, ribatında muhip ve müritleri terbiye eden bir kâmil mürşid olarak anıldı. Bkz. Adalet Çakır, *Abdülkadir-i Geylânî ve Kadiriyye*, İstanbul 2012, I-II; Hüseyin Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, (çev. Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz), İstanbul 1990, I, s.58; Süleyman Uludağ, “Abdülkadir-i Geylânî” *DİA*, İstanbul 1988, I, 234-239; Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, İstanbul 2011, s.431.

¹⁸⁸ Seyyîd Ahmed er-Rıfâî (512-578/1118-1182), Bağdat’la Basra arasında kalan Batâih bölgesinde Ümmüabîde köyünde dünyaya geldi. İslâm dünyasının ilk tarikatlarından Rifâiyye tarikatının kurucusudur ve aktab-ı Erbaa (dört kutup)’dan kabul edilir. Rifâiyye tarikatı, XII. yüzyılda teşekkül eden tarikatlar arasında kuruluşunu tamamlayıp teşkilâtlanan ilk tarikat olduğunu söylenir. Rifâiyye, Ortadoğu, Anadolu ve Rumeli’de yaygın olan bir tarikatdır. Bkz. Mustafa Tahralı, “AHMED er-RİFÂÎ”, *DİA*, İstanbul 1989, II, s.127-130; Mustafa Tahralı, “Rifâiyye”, *DİA*, İstanbul 2008, XXXV, s.99-103; Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, İstanbul 2010, s.232.

¹⁸⁹ Seyyîd Ahmed el-Bedevî (596-675/1200-1276), Kuzey Afrika ve Mısır’ın en büyük velîsi olarak kabul edilen bu zât, tarikatların teşekkül devrinde ortaya çıkan ve ilk tarikatlardan olan Bedeviyye tarikatının pîridir. Fas’ta dünyaya geldi, Mısır’ın Tanta kentinde vefât etti. Ahmediyye olarak da bilinen ve genellikle müstakil bir tarikat olarak değerlendirilen Bedeviyye, Ahmed el-Bedevî’nin mürşidlerinden Şeyh el-Berrî’nin silsilesinin Ahmed er-Rıfâî’ye ulaşması sebebiyle Rifâiyye’nin, kendisinin Ebû’l-Hasan eş-Şâzelî ile görüşmesi sebebiyle de Şâzeliyye’nin bir kolu olarak da ele alınmıştır. Bkz. Mustafa Kara, “Ahmed el-Bedevî”, *DİA*, İstanbul 1989, II, 47-48; Hüseyin Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, (çev. Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz), İstanbul 1990, I, s.233; Mustafa Kara, “Bedeviyye” *DİA*, İstanbul 1992, V, 318-319; Derya Baş, *Seyyid Ahmed el-Bedevi tarikatı ve İstanbul’da Bedevilik*, İstanbul 2008.

¹⁹⁰ İbrahim Desûkî, onüçüncü yüzyılın önemli mutasavvıflarındandır. Mısır’ın Desuk kasabasında dünyaya geldi. Aktab-ı Erbaa’dan biri olarak kabul edilen bu zât, Desûkiyye tarikatının kurucusudur. Mısır ve Kuzey Afrika’da yayılmış ve etkinlik göstermiş bu tarikatta, kitap ve sünnete bağlı şeriat-tarikat-hakikat çizgisinde eğitim eğeridir. Desûkiyye tarikatı kimilerine göre Bedeviyye’nin bir kolu, kimilerine göre ise Şâzeliyye’nin bir şubesidir. Bkz. Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, İstanbul 2010, s.224; Mehmet Demirci, “Desûkiyye”, *DİA*, İstanbul 1994, IX, s.212; Mehmet Demirci, “DESÛKÎ, İbrâhim b. Abdülazîz”, *DİA*, İstanbul 1994, IX, s.212.

¹⁹¹ Hayât b. Kays el-Harrânî (ö. 581/1185), yaşadığı döneminin önemli mutasavvıflarından olup Harran’da yaşamış ve Harran’da adını taşıyan mescidin kible tarafında inşa edilen zâviyesinde irşad faaliyetinde bulunmuştur. İyi hali ve kerâmetleriyle tanınan Hayât b. Kays, yaşadığı dönemde bölgenin en çok saygı gösterilen şeyhi haline gelmiş, Sultan Nüreddin Zengî ve Selâhaddin-i Eyyûbî tarafından ziyaret edilmiş ve çevresinde birçok mürid toplanmıştır. Abdullah el-Kuraşî, Şeyh Hayât’ın Ma’rûf-i Kerhî, Abdülkâdir-i Geylânî ve Akîl el-Menbicî gibi ölümünden sonra da tasarruf sahibi olan dört veliden biri olduğunu söyler. Harran’da vefât etmiştir. Harran’da bulunan türbesi bugün önemli ziyaret yerlerindendir. Bkz. Molla Camî, *Nefehatü’l-üns*

Bahâeddin Nakşibendî,¹⁹³ Ukeyl el-Menbicî,¹⁹⁴ Hz. Baba,¹⁹⁵ Hz. Mollâ,¹⁹⁶ Hz. Koçağa¹⁹⁷ ve Hz. Abdülâzîz¹⁹⁸ ve diğer evliyaullah” diyerek zikredilir. Ve sonrasında “âlimler, sâlihler,

min hazarati 'l-kudüs, (sadeleştiren Abdulkadir Akççek), İstanbul 1981, s.984; Ramazan Şeşen, *Harran Tarihi*, Ankara 1996, s.88, 89; Süleyman Uludağ, “HARRÂNÎ, Hayât b. Kays”, *DİA*, İstanbul 1997, XVI, s.240.

¹⁹² Mârûf-ı Kerhî (ö.200/815), Bağdat’ın Kerh beldesinden olduğu için Kerhî denilmiştir. Hristiyan bir ailenin çocuğu olup, küçük yaşta İslamiyeti kabul etmiştir. Onun Müslüman oluşu tasavvuf’ta en meşhur hikâyelerden biridir. Müslüman olduktan sonra Maruf Kerhî, Davud-i Tai’nin müridi olmuştur. Büyük velilerden kabul edilen Kerhî Bağdat’da vefat etmiştir. Bkz. Molla Camî, *Nefehatü 'l-üns min hazarati 'l-kudüs*, (sadeleştiren Abdulkadir Akççek), İstanbul 1981, s.158; Abdülkerim Kuşeyri, *Kuşeyri risalesi (sufilerin inanç ve ahlakı)*, (ter. Dilaver Selvi) İstanbul 2005, s.71; Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, İstanbul 2010, s.141; Ferîdüddîn Attar, *Tezkiretül Evliyâ*, İstanbul 2011, s.124; İlhan Apak (ed.), “Ma’rûf-ı Kerhî”, *Evliyalar Ansiklopedisi*, İstanbul 1993, VIII, 99; ; Ferîdüddîn Attar, *XVI. yüzyıla ait bir Tezkiretül 'l-Evliyâ tercümesi* (haz. Serhat Küçük), İstanbul 2013, s.156; Kazım Büyükkasoy, *Hak Yolunun Önderleri Yüce Veliler*, İstanbul 1979, s.403.

¹⁹³ Bahâeddin Nakşibend (718-791/1318-1389), Buhara yakınlarında Kasr-ı Hindüvân (Kasr-ı Ârifân) köyünde doğdu ve aynı köyde vefat etti. Kurucusu olduğu Nakşibendiyye tarikatı ile fikir ve düşünceleri İslam coğrafyasında kabul görerek geniş bir alana yayıldı. Kurmuş olduğu bu tarikat, anavatanı Orta Asya’da Kübreviyye ve Yeseviyye başta olmak üzere hemen hemen diğer bütün tarikatların yerini almış, Arap yarımadası, Mağrib ve aşağı Sahrâ Afrikası dışında İslâm dünyasının hemen her bölgesine yayılmıştır. Bkz. Hamid Algar, “Bahâeddin Nakşibend”, *DİA*, İstanbul 1991, IV, 458-460; Hamid Algar, “Nakşibendiyye”, *DİA*, İstanbul 2006, XXXII, 335-342; Necdet Tosun, “Nakşibendiyye”, *DİA*, İstanbul 2006, XXXII, 342-343; Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, İstanbul 2011, s.369.

¹⁹⁴ Ukeyl el-Munbicî veya Akîl el-Menbicî, yaşadığı dönemin büyük velilerinden sayılan bu zât, onikinci asırda Suriye’de yaşamıştır. İsmi Ukayl, lakabı Tayyar’dır. Suriye’de eski tarihi bir şehir olan Münbic denilen yerde kırk yıl yaşamış ve orada vefat etmiştir. Abdullah el-Kuraşî, onu ölümünden sonra da tasarruf sahibi olan dört velîden biri olarak sayar. Bkz. İmam-ı Şa’ranî, *Tabakatü'l-Kübra* (çev. Abdülkadir Akççek), İstanbul 1969, s.607; Apak, İlhan (ed.), “Ukayl el-Münbecî”, *Evliyalar ansiklopedisi*, İstanbul 1993, XII, 66.

¹⁹⁵ Hz. Baba, Dergâh Camii usûl müdâvimlerine göre Post Duası’nda ismi geçen bu zât, Şems-ı Tebrîzî (1186-1247?)’dir. Bu tabir, bazı mutasavvıflara, tarikat şeyhleriyle halifelerine veya meczuplara verilen bir unvandır. Bu tabir, ilk olarak X. yüzyıldan itibaren çeşitli tesir ve sebeplerle ortaya çıktığı ve bazı meczuplarla münzevi sûfilere “bab” veya “baba” ünvanının verilmeye başlandığı görülmektedir. XI. yüzyıldan itibaren ise baba ünvanı, başta İran ve Azerbaycan olmak üzere İslâm ülkelerinde yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmış, halk çoğunluğunun mutasavvıflara mânevî koruyucu, ermiş ve baba nazarıyla bakması bu ünvanın yaygınlaşmasını kolaylaştırmıştır. Anadolu’nun fethinden önce de yaygın bir biçimde kullanılmakta olan baba ünvanıyla tanınan pek çok şeyh, halife, derviş ve meczup vardır. Baba kelimesi Şîî ve Sünnî tasavvuf çevrelerinde ortaklaşa kullanılan bir unvandır. Çiştîyye, Kübreviyye ve Nakşibendiyye gibi Sünnî tarikatlara mensup bazı şeyhlere baba denildiği gibi Kalenderiyye, Haydariyye ve Bektaşîyye gibi Şîî meşrepli tarikat şeyhlerine onların halife ve dervişlerine de baba ünvanı verilmiştir. Bkz. Süleyman Uludağ, “Baba”, *DİA*, İstanbul 1991, IV, 365-366.

¹⁹⁶ Hz. Mollâ, Post duasında ismi yer alan bu zât Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî (1207-1273) dir. Doğduğu şehre nisbetle “Belhî”; hayatını geçirdiği Anadolu’ya nisbetle “Rûmî, Mevlânâ-i Rûm, Mevlânâ-i Rûmî” olarak anılır. Müderrisliği sebebiyle ise “Molla Hünkâr, Mollâ-yı Rûm” gibi unvanlarla zikredilmektedir. “Efendimiz” manâındaki “Mevlânâ” ünvanı onu yüceltmek maksadıyla söylenmiştir. Ünlü şairlerin şiirlerinde de Hz. Mevlânâ için Mollâ ünvanı kullanıldığı malûmdur. Bunun bir örneğini Bakayî (ö.1591) nin Müseddes şiirinde şu şekilde görmekteyiz;

*Ger diler sen keşf-i esrâr-ı ma'ânî vire el
Feth ola her müşkilâtı mümkünâtun ola hal
Dest-i kudret ref'ide çeşm-i revânundan ilel
Pertev ura hâne-i kalbünde aşk-ı Lemyezel
Nûr-ı Zâtullâh'a kalbün itmek istersen mahal
Sür yüzün dergâh-ı pâk-i Hazret-i Mollâ'ya gel.*

Bkz. Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk şairleri*, İstanbul 1946, II, 696; Reşat Öngören, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, *DİA*, İstanbul 2004, XXIX, 441.

¹⁹⁷ Hz. Koçağa, 16.yüzyılda Azarbeycan’ın Urmiye bölgesinde yaşamış bir Nakşibendî şeyhidir. “Koçağa” veya “Koçbaba” namıyla tanınan bu zâtın vefatının ardından posta, bu tarikat kolunun Tebriz’den Erzuruma, Revan’dan Musul’a, Van’dan Bitlis’e, Diyarbakır’dan Şanlıurfa’ya kadar geniş bir alana yayılmasını ve şöhret

fukarâlar, şehîdler, fazîletliler, nûkabâ, nücebâ, âşıklar, sâdıklar, dervişler ile bütün iman ehilleri” sıralanır. Ve son olarak Dede Osman Avni hazretleri ile Hz. İbrahim peygamberin makamı kabul edilen alanda medfûn meşâyih, evliyâ vs zevâtın isimleri fatihâ vermek için sıralanır. Bu sıralama içersinde farklı tarikat büyüklerinin isimlerinin post duasında yer alması, bütün tarikatları kucaklayan bir yapı görünümü oluşturması açısından oldukça dikkate değer bir noktadır.

Yüzyılladır süre gelen bir geleneğin ürünü olarak son şeklini alan post duası aslında Dergâh Camii’nde yapılan usûllerin mahiyetini de özetler durumdadır. Ellerin semâya açılıp, ortak bir sadâ ile dillerden dökülen duada, hastaların şifa bulması, borçluların borçlarından kurtulması, İslam dininin selâmetliği, haksız yere hapiste olanların kurtulması, tüccarların selâmetliği, şerhlerin def’i, hayırlı muradların kabûlü gibi pek çok hususta Yaradan’dan yardım talep edilmektedir.

POST DUASI

Bismillahirrahmanirrahîm.

Elhamdülillâhi Rabbi’l-âlemîn ve’s-salâtü alâ Rasûlinâ ve’s-şeffî’i zünûbina ve’t-tabîbi kulûbinâ Muhammedin Sallallâhü teâla aleyhi ve sellem efendimiz hazretlerinin pâk, münevver, mutahhar, mu‘allâ, müzekkâ, müctebâ, murtezâ, azîz, latîf, ruh-i şerîfi için, âli ve evlâdı için, çehâr-yâr-i güzîn ve e’imme-i dîn-i mübînin, Hulefâ-i Râidîn ve’l-mürşidîn seyyidînâ Ebû Bekir es-Siddîk ve Ömer’ü’l-Fârûk, Osman Zü'n-Nûreyn ve Aliyyü’l-murtezâ ve’l-Haseni ve’l-Hüseyni ve’l-Hamzate ve’l-Abbâs ve an sâir sahâbeti rızvânüllâhi teâlâ aleyhim ecma’în, husûsan Kutbu’r-

bulmasını sağlayan oğlu Aziz Mahmut Urmevi geçer. Aziz Mahmut Urmevi, yoğun Safevi saldırılarından dolayı Urmevi’den ayrılarak Diyarbakır’a göç etmek zorunda kalmıştır. Tasavvufî gücünün yanı sıra küçük yaşından itibaren yaptığı dinî tahsilinden elde ettiği ilmi kudretiyle tez zamanda şöhret bulmuştur. Diyarbakır’da kurduğu tekkesinin yanı sıra yaptırdığı medresesiyle de, bölgede dinî ilimlerin öğrenilmesini ve yaygınlaşmasını sağlamıştır. Bkz. M. Şefik Korkusuz, *Tezkire-i Meşayih-i Amid I-II (Diyarbakir Velileri)*, İstanbul 2004, s. 88-95.

¹⁹⁸ Dergâh Camii usûl müdâvimlerinden rahmetli Ahmet Nimetoğlu’nun Mehmet Mercan Özkan’a naklettiği bilgiye göre Post duasında ismi geçen Abdülâziz, Abdülkadir-i Geylânî’nin oğludur. Şeyh Şemseddin Ebû Muhammed Abdülâziz olarak bilinen bu zâtın bir diğer künyesi ise Ebû Bekir’dir. Miladi 1138 tarihinde dünyaya gelen Abdülâziz, babasının nezaretinde ilim tahsilini tamamlayarak medresede ders vermiş, insanlara vaaz etmiştir. 1184 yılı civarında Sincar’ın (Musul’un batısı) Ciyâl köyüne yerleşmiş, 1205 yılında burada vefat etmiştir. Abdülâziz, Babasının kurmuş olduğu olduğu tarikat yolunun yayılmasında etkili olmuştur. Bağdat’taki Kadirî şeriflerinin atası olduğu gibi Musul ve civarındaki Kadirîler onun neslinden gelmektedir. Bkz. Adalet Çakır, *Abdülkadir-i Geylânî ve Kadirîlik*, İstanbul 2012, I, s.197.

Rabbâni pirim Gavsü's-Samedânî sultânım Muhyiddin Ebî Muhammed Abdülvehhâb Abdülkadir-i Geylânî kaddesallâhu sirruhû nûrânî ve nevverallâhü zarihahû sultân Seyyîd Ahmed er-Rıfâî, Seyyîd Ahmed el-Bedevî, Seyyid İbrahim ed-Desûkî, Tâcû'l-ârifîn Ebü'l-Vefâ, Hayat el-Harrânî, Şeyh Ukeyl el-Menbicî, Şeyh Ma'rûf el-Kerhî, Emir Seyyîd Muhammed Bahâeddin Şâh-ı Nakşibendî Veli, Hazreti Baba, Hazreti Mollâ, Hazreti Koçağa, Hazreti Abdülâzîz vesâir evliyâullah, ulemâ, sulehâ, fukarâ, şühedâ, fudalâ, nukabâ, nücebâ, âşıkân, sâdikân, dervîşân ve cemi ehl-i imân ervâh-ı şerîfleri içün, Husûsen Dede Osman Avni Hazretlerinin ruh-i şerîfleri içün, bu makam-ı mübâreke (Mevlidi Halil aleyhisselâm makamı mübârekinde) geçen meşâyih-i izâm ve hâdim-i kirâm hazretlerinin ruh-i şerîfleri içün, din-i İslâm selâmetliği içün, tüccâr-ı Müslimin selâmetliği içün, hastaların şifâlığı içün, mahkûmların âzâdlığı içün, borçluların halâsı içün, emânet hakkında hak valideyni içün, ilâhî def'i külli beliyât (*ellerin arkası göğe çevrilir*)¹⁹⁹ ve yâ Kadiye'l-hâcât, husulu hayrî murâdat ve hall-i cemî'î'l-müşkilât, fethi fütûh, tâliban Allah celle celâlühû, bekâ-i imân, rızâ-i Rahmân, ruh-i Rasûlillahî, ruh-i Halîlullah, ruh-i Âdem safiyyullah, ruh-i cemî'î'l-enbiyâi aleyhimüssalâtü vesselâmü ve evliyâullah, kaddesallâhü esrârahüm bi-sirrîl fâtiha.

Zâkirbaşı tarafından verilen Fâtiha'nın ardından tüm zâkirler yüksek sesle ve aşağıda yer alan melodik yapı ile “Allâhümme salli ve sellim aleyhi yâ Hayyu yâ Kayyûm yâ Allah” der ve sessizce Fâtiha sûresini okur.

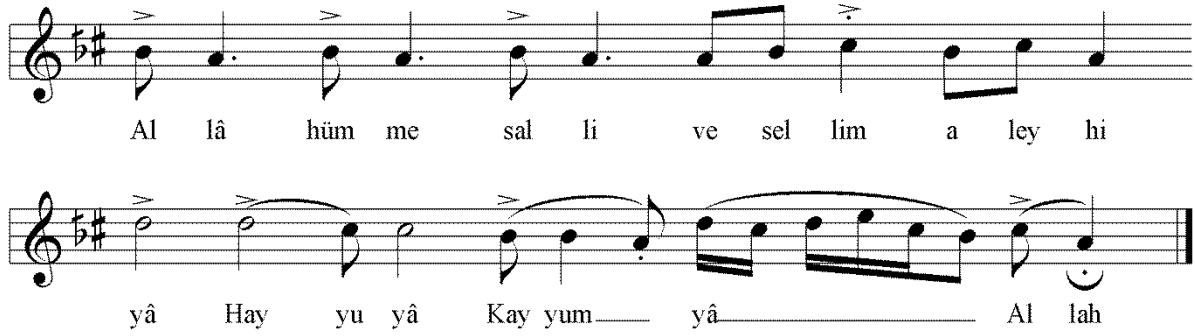

Burada ve usûlün diğer Fâtiha bölümlerinde okunan bu Salâvat-ı Şerîfe ve Esmâlar, genel seyir itibariyle Hicâz makamındadır. Bu bölümü oluşturan ezgisel motiflerde yukarıda yer alan perdeler kullanılmıştır. Makam dokusu yönünden bakıldığında, ezgisel motifler şuan kadar kullanılan melodik kurulumlardan farklılık göstermektedir. Hicâz makam dokusunun ilk örneğini oluşturan bu yapı, Dügâh ve Nevâ perdeleri arasındaki bölgede, çıkıcı-inici seyir

¹⁹⁹ Herhangi bir bela ve sıkıntının kaldırılması için yapılan duada sünnet olan ellerin içinin yere çevrilmesidir. Diğer dualarda ise ellerin içinin göğe çevrilmesi sünnettir. (bkz. http://www.milligazete.com.tr/koseyazisi/Salten_tuncn_duasi_ve_duada_ellerin_durumu/8055#.VDbk3_nkfz0)

yapısıyla kurgulanmıştır. Ritmik açıdan bakıldığında, bir usûl kalıbı içerisinde kurgulanmadığı görülmektedir. Bu bölümde okuma usûlü serbesttir.

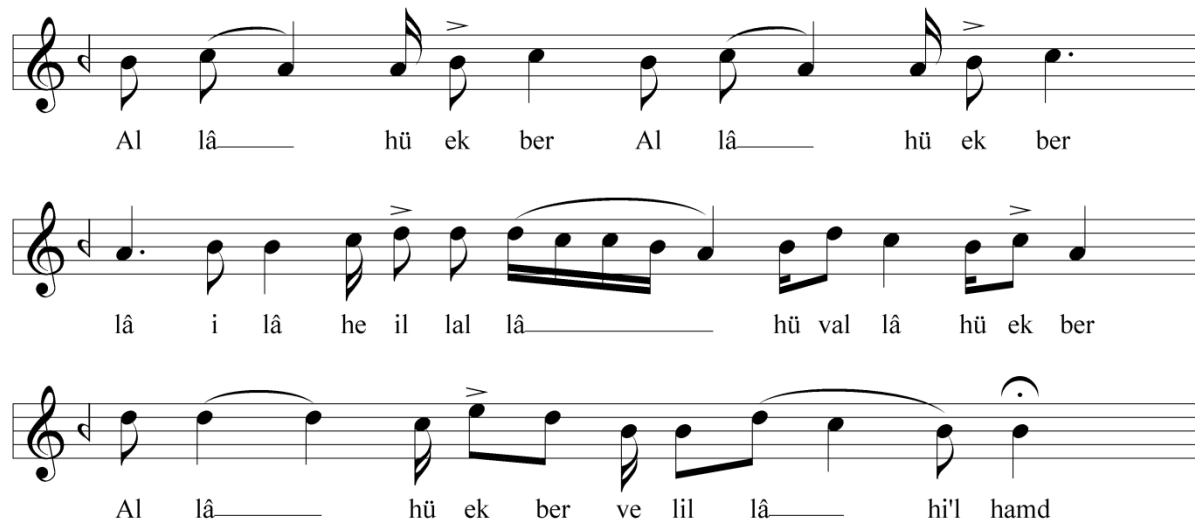
Allâhümme salli ve sellim aleyhi yâ Hayyu yâ Kayyûm yâ Allah

3.3.1.2. 11 Tekbîr

Fâtiha sûresi, sessizce okunduktan sonra Tekbîr bölümüne geçilir. Bu bölümde Tekbîr üç kez okunur. Tekbîr'e zâkirbaşı başlar ve hemen ardından cemaat katılır. Coşkulu bir şekilde okunan Tekbîr'in ardından, toplu olarak bir kez Salâvat getirilir.

Tekbîr (*Allâhü ekber, Allâhü ekber Lâ ilâhe illallâhü vallâhü ekber, Allâhü ekber ve lillâhi 'l-hamd* 'Üç kez tekrarlanır').

Essalâtü vesselâmü aleyke yâ Rasûlallâh (*Bir kez okunur, eller dua eder vaziyette semâya açılır, Salâvat tamamlanınca yüze sürülür*).

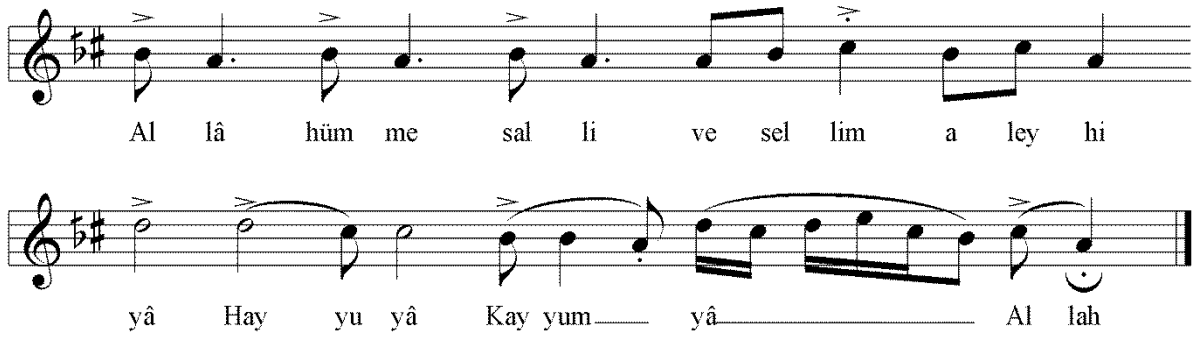

3.3.1.2.12 İkinci Fâtiha

Okunan Salâvat'ın ardından ikinci Fâtiha için zâkirbaşı:

“Nes’elûke tevfk bi-izzeti’l-Fâtiha” der. Ardından hâzirun yüksek sesle:

“Allâhümme salli ve sellim aleyhi yâ Hayyu yâ Kayyûm yâ Allah” der ve sessizce Fâtiha sûresini okur.

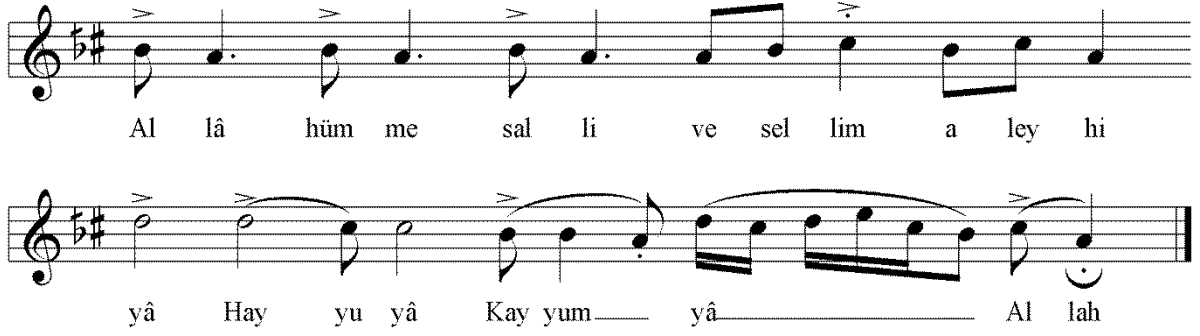

3.3.1.2.13 Üçüncü Fâtiha

Sessizce okunan fâtiha sûresinden sonra, bu kez zâkirbaşı:

“Niyetü’l- hayr ve şifâ bi-kerâmeti’l-Fâtiha” der ve yine hâzirun yüksek sesle:

“Allâhümme salli ve sellim aleyhi yâ Hayyu yâ Kayyûm yâ Allah” der ve sessizce Fâtiha sûresini okur.

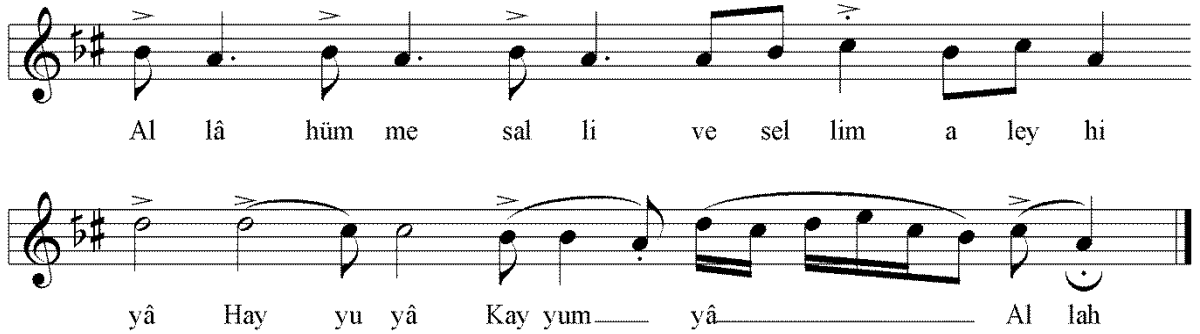

3.3.1.2.14 Son Fâtiha

Sessizce okunan fâtiha sûresinden sonra, yine aynı niyetle son Fâtiha verilir. Yani zâkirbaşı:

“Niyetü’l-hayr ve şifâ bi-kerâmeti’l-Fâtiha” der ve yine hâzirun yüksek sesle:

“Allâhümme salli ve sellim aleyhi yâ Hayyu yâ Kayyûm yâ Allah” der ve sessizce Fâtiha sûresini okur.

Dikkat edilecek olursa, okunan her Fâtiha sûresi bir niyet üzeredir. Zâkirbaşı, okunacak Fâtiha sûresi için her defasında bir niyet belirtmekte ve bu niyetle Fâtiha sûresi okunmaktadır.

3.3.1.2.15 Son Dua

Dergâh Camii’nde sabah vakti yapılan tarikat usûlü, zâkirbaşının yapacağı dua ile son bulmaktadır. Eller semâya açılır ve zâkirbaşı, sesli olarak şu duayı okur:

"İlâhî yâ Rabbe'l-âlemîn sabahlar hayr ola, hay'rlar fethola, şerler def'ola. Dostlar şad; düşmanlar hûr ola. Allahü Celîl Cellet azameti Hû ism-i zât-i pâk-i yüzü suyu hürmetine kalbimizi, kabrimizi; zâhirimizi ve bâtınımızı mâmûr ve münevver eyleye. Nûr-i Ahmed-i sirr-i Ali hürmetine. Lâ fetâ illâ aleynâ seyfen illâ zülfikâr-i a'dâ üzerine (*ellerin arkası göğ'e çevrilir*). Sübhâne Rabbike Rabbi'l-izzeti ammâ yesıfûne ve selâmün ale'l-mürselin"

(*hâzirun zâkirbaşı ile beraber*) "velhamdülillâhi Rabbi'l-âlemîn tekabbel minna yâ Allah Hû" (*dört elif miktarınca, yâni yaklaşık dört sâniye boyunca "Hû" denir*).

Bu duanın ardından, zâkirbaşıyla beraber herkes yere eğilerek, yeri öper ve usûl, yer ile bu görüşmenin ardından tamamlanmış olur.

3.3.2 Şanhurfa Dergâh Camii'nde İkinci Usûlü (Hizbü'l-bahr)

Dergâh caminde ikinci usûlü, ikinci namazından hemen sonra başlar. Usûl, Şâzelî tarikatının kurucusu Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî'nin tertib etmiş olduğu Hizbü'l-bahr isimli metnin üzerine inşâ edilmiştir. Kural ve kâideleri geçmişte belirlenip, günümüze sözlü gelenek ile aktarılan bu usûlü dört ana bölümde sınıflandırmak mümkündür: Hizbü'l-bahr öncesi Kur'ân-ı Kerim'den okunan sûre ve âyetler, Esmâü'l-Hüsna, Hizbü'l-bahr ve Zikir. Burada bahsettiğimiz bölümlerin tümü ikinci namazı tamamlandıktan sonra uygulanır. Yani, ikinci namazının farz ile sünneti arasında veya tesbihattan sonra usûlden herhangi bir bölüm yer almamaktadır. Bu yönüyle ikinci vaktinde yapılan usûl, sabah vakti yapılan usûlden ayrılmaktadır.

Sabah vakti yapılan usûlle benzerlik noktasında iki husus dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki, sabah vakti yapılan usûlün evrâd metninde yer alan "Esmâü'l-Hüsna" bölümü. Bu bölüm, ikinci vakti yapılan usûlde, Hizbü'l-bahr'den hemen önce okunmaktadır. İlgili konu başlığı altında, metin üzerinde de değineceğimiz bu bölüm, gerek melodi, gerekse metin bakımından, sabah usûlünde yer alan şekliyle bire bir aynıdır. Benzerlik noktasındaki diğer husus ise, usûlün şekillenmesinde iki temelin esas alındığı: İlk olarak metinsel bölümün tamamlanması, sonrasında ise zikir bölümünün uygulanması. Usûlün zikir bölümü, her iki usûlde de evrâd/hizb okumalarının tamamlanmasından sonra başlamaktadır.

İkinci Usûlünde Hizbü'l-bahr öncesi okunan bölüm (Kur'ân-ı Kerîm'den Okunan Nebe Sûresi, Nasr Sûresi, Âl-i İmrân Sûresi 154. Âyet, Talâk Sûresi 2, 3. Âyetler, Fetih Sûresi 29. Âyet, “Rabbi yessir ve lâ tü‘assir...” Duası, Arap Alfabeti ve Esmâü'l-Hüsna) Şâzeli Ali Dedenin de içerisinde yer aldığı kırk sûfi tarafından ortak kanaatle terkip edildiği söylenmektedir.²⁰⁰

Dergâh Camii'nde ikinci vakti yapılan usûl yaklaşık 30 dakikalık bir süreyi kapsar. Usûl, halk arasında, ikinci namazından sonra yapıldığı için “İkinci Zikri” olarak bilinir.

3.3.2.1 Dergâh Camii'nde İkinci Vakti Yapılan Usûlün Bölümleri

Dergâh Camii'nde ikinci vakti yapılan usûl şu bölümlerden oluşmaktadır:

1- Kur'ân-ı Kerîm'den Okunan Bâzı Sûre Ve Âyetler

a- Nebe (Amme) Sûresi

b- Nasr Sûresi

c- Âl-i İmrân Sûresi, 154. Âyet

d- Talâk Sûresi, 2, 3. Âyetler

e- Fetih Sûresi, 29. Âyet

2- “Rabbi yessir ve lâ tü‘assir...” Duası ve Arap Alfabeti

3- Esmâü'l-Hüsna

4- Hizbü'l-bahr

5- Zikir Bölümü

a- “Selâmün kavlen min Rabbin rahîm” Zikri

b- Kelime-i Tevhîd Zikri

²⁰⁰ Mehmet İhsan Çermikli, a.g.e., s.152.

c- Lâfza-i Celâl Zikri

6- Kelime-i Tevhîd

7- Aşr-ı Şerîf

8- Salâvat-ı Şerîfe

9- Sûre-i İnşirâh

10- Sûre-i İhlâs

11- Fâtiha-i Şerîfe

12- Salâvât-ı Şerîfe

13- Post Duası ve İlk Fâtiha

14- Tekbîr

15- İkinci Fâtiha

16- Son Fâtiha

17- Son Dua

3.3.2.2 Dergâh Camii’nde İkinci Vakti Yapılan Usûlün Uygulanışı ve Müzikal Analizi

Dergâh Camii’nde ikinci vakti yapılan usûl, namazın oturularak kılınan şekliyle, yani kuûd şeklinde yapılır ve usûlün sonuna kadar bu şekilde devam eder. İkinci namazının ardından cemaat, oluşturdukları halkada yerini alır. Takriben 30 dakika süren bu usûlü, zâkirbaşı yönetir.

Sabah usûlünde yapıldığı gibi, ikinci usûlünde de usûl başlamadan önce zâkirbaşının önüne denk gelecek yere su dolu şişeler konulur. Usûl süresince bu şişelerin ağzı açık bırakılır. Usûl tamamlanınca, şifâ niyetiyle sulardan bir miktar içilir. Geri kalan kısmı, yine

şifâ niyetiyle içmek veya aynı niyetle hastalara götürülmek üzere cemaatten arzu eden kişilere verilir.

Usûle geç gelenler, hizb metnini okumak için safâ dâhil olurlar. Böylelikle geç gelenler, usûlün kalan bölümlerine yetişme imkânı bulur. Geç kalma hususunda sabah vakti yapılan usûlün kuralları burada da geçerlidir. Yani, geç gelenlerin usûle iştirak etmeleri için zâkirbaşından veya herhangi birinden izin almaları beklenmez. İsteyen halkaya katılır veya halkanın arkasında oluşturulan safta oturarak usûlü izler.

İkinci vakti yapılan usûlü müzikal yönden incelediğimizde, sabah vakti yapılan usûlde görülen T, T, K, S aralıklarından oluşan beşli ses dizisinin burada yer aldığını ve ezgisel motiflerin bu beşli ses dizisi kullanılmak sûretiyle oluşturulduğu görülmektedir. Bir makam anlayışının dışında bir ses dizisi veya bir çeşni olarak gördüğümüz bu yapı eser icrasında farklı iki perde üzerine göçürülmek sûretiyle kullanılmaktadır.

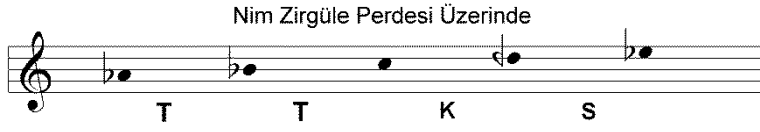
Rast Perdesi Üzerinde

Dügâh Perdesi Üzerinde

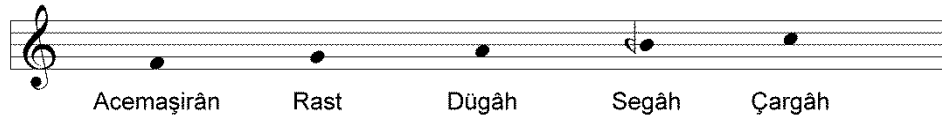
Çargâh Perdesi Üzerinde

Sabah vakti yapılan usûlde bahsettiğimiz bu dizi beşlisinden oluşan ezgisel motiflerin yukarıda yer alan Rast, Dügâh ve Çargâh perdeleri üzerinde kurgulandığını görmüştük. İkinci vaktinde yapılan usûlde ise bu dizi beşlisini Acemaşîran ve Nim Zirgüle perdeleri üzerinde görmektediriz. Her iki perde üzerinde yer alan dizi beşlisi şu şekildedir:

Acemaşân Perdesi Üzerinde

Nota transkripsiyonunu yaptığımız kaydın ilk bölümünde ezgisel motiflerin Acemaşîrân perdesi üzerinde yer alan yapıyla kurulduğu görülmektedir. Nota üzerinde A ve B olarak ikiye ayırdığımız ikinci usûlünde, Acemaşîrân perdesi üzerinde yer alan yapıyı A bölümü olarak gösterdik. Acemaşîrân perdesi üzerinden bir buçuk ses tizleştirmek sûretiyle Perde kaldırılıp Nim Zırgüle perdesi üzerinde usûlün devam eden kısmını (Esmâü'l-Hüsna'nın ardından başlayan Hizbü'l-bahr kısmı) ise B bölümü olarak kodlandırdık. A bölümünde Hizbü'l-bahr öncesi Kur'ân-ı Kerim'den okunan sûre ve âyetler ve Esmâü'l-Hüsna yer almaktadır ve bu bölümünde seyir esnasında aşağıda yer alan perdelerin kullanıldığını görmekteyiz:

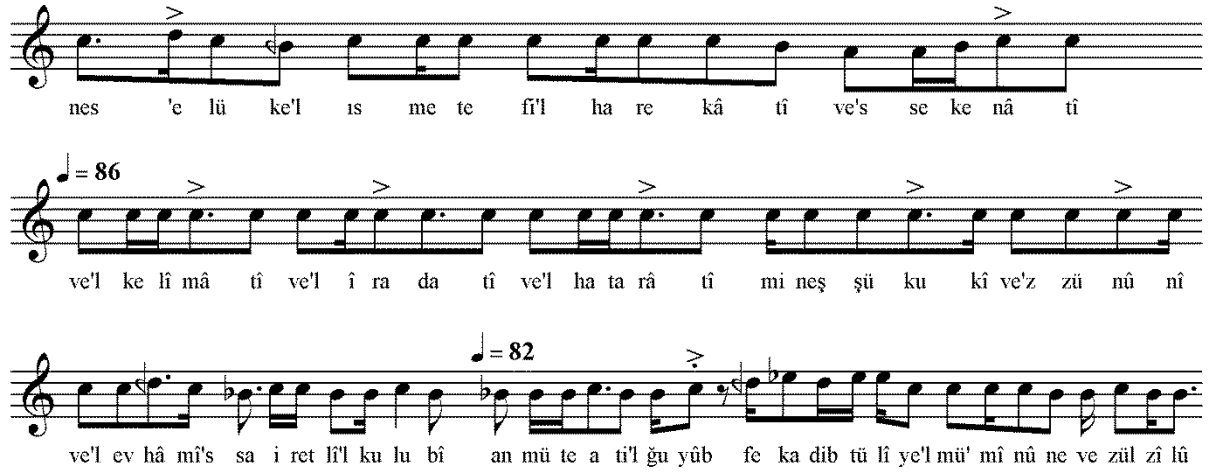
A Bölümünde Çargâh perdesi ile seyre başlanıldığını ve seyir esnasında sıklıkla dizinin üçüncü sesi olan Dügâh perdesinin kullanıldığını görülmektedir. Melodik kurulumlarda Dügâh-Çargâh ses atlayışları ve Rast-Dügâh ses iniş ve çıkışları sıkça yapılmaktadır. Dizinin ilk sesi olan Acemaşîrân perdesi seyirde en az tercih edilen perdedir. Bölüm içerisinde yer alan ezgisel motiflerin oluşumunda bu beşli ses dizisinin dışında başka bir ses kullanılmamıştır.

A bölümünde yer alan ezgisel motiflerin kurulumlarında serbest usûl yapısı tercih edilmiştir. Herhangi bir usûl kalıbının yer almadığı bu bölümde muhtemelen Tecvid kuralları esas alınarak ezgisel motifler oluşturulmuştur. Her ne kadar bir ritm kalıbı içerisinde kurgulanılmamışsa da, usûl boyunca okunan evrâd metninde belli bir metronomun hâkim olduğunu ve zâkirlerin, zâkirbaşının komutuna ve yönlendirdiği metronom değerine uymaya çalıştıkları anlaşılmaktadır. Ağır bir tempoda okunmaya başlanılan İkinci Usûlünün yaklaşık metronom değeri 72 BPM'dir. Arap Alfabesinin yer aldığı bölüme gelindiğinde metronom değeri iki katını aşmakta ve bu kısım yaklaşık 152 BPM metronom değeriyle icra

edilmektedir. Esmâü'l-Hüsna bölümünde ise metronom değeri 100 BPM'e düşmekte ve 82 BPM değerlerine kadar gerileyerek gittikçe ağırlaşan bir seyir izlemektedir.

Yukarıda yer alan perdeler ise nota üzerinde B kodu verdiğimiz bölümde seyir esnasında kullanılan perdelerdir. İkinci usûlünün Hizbû'l-bahr kısmına geçildiğinde perde kaldırıldığı ve melodilerin Nim Zirgüle perdesi üzerinde yer alan beşli ses dizi üzerinde kurgulandığı anlaşılmaktadır. A bölümünde yer alan dizinin beşinci sesi olan Çargâh perdesi B bölümünde yer alan dizinin güçlü perdesidir ve seyir esnasında sıklıkla bu perde kullanılmaktadır. Acemaşîrân üzerinde yer alan beşli ses dizisi Nim Zirgüle perdesine göçürülürken diziye bir ses eklenmek suretiyle genişlik kazandırılmış ve ardından bu ortak ses (Çargâh) sıkça kullanılmak sûretiyle geçiş sağlanmıştır. Perde kaldırılan bölüm şu şekildedir:

Ritmik açıdan bakıldığında A bölümünde olduğu gibi bu bölümde de serbest usûl yapısının hâkim olduğu görülmektedir. Ezgisel motifler İkinci usûlünde yer alan zikir bölümüne kadar bir ritim kalıbı içerisinde yer almamaktadır. Burada yine Tecvid kuralları esas alınarak ezgisel motiflerin, serbest usûl yapısı içerisinde oluşturulduğu kanaati ağır ağır basmaktadır. Usûlün devam eden bu bölümünde de hizb metni belli bir metronomda okunmaktadır. Bazı yerlerde metronom değerinin düştüğü bazı yerlerde ise arttığı görülmektedir. Bu hızlanma ve ağırlaşmalarda zâkirler, zâkirbaşının komutuna ve

yönlendirdiği metronom değerine uymaya çalışmaktadırlar. Hizbü'l-bahr bölümünde metronom değeri 86 BPM'dir. İlerleyen bölümlerde bu değer daha da ağırlaşmakta ve bölüm sonunda metronom değeri 58 BPM'e kadar düşerek, gittikçe ağırlaşan bir seyir izlemektedir.

3.3.2.2.1 Kur'ân-ı Kerîm'den Okunan Bâzı Sûre ve Âyetler

İkinci usûlünün ilk bölümünü Kur'ân-ı Kerîm'den okunan âyet ve sûreler oluşturur. Zâkirbaşının işaretiyle, hep bir ağızdan, ilk olarak “Nebe (Amme) Sûresi” okunur. Daha sonra sırasıyla, “Nasr Sûresi”, “Âli İmrân Sûresi 154. âyet”, “Talâk Sûresi 2 ve 3. âyetler” ile “Fetih Sûresi 29. âyet” okunur. Bu bölüm, yaklaşık olarak beş dakikalık bir süreyi kapsar. Sûre ve âyetler, herhangi bir komut beklenmeksizin birbiri ardına okunur.

Nebe (Amme) Sûresi

Bismillâhirrahmânirrahîm

Amme yetesâelûn, anî'n-nebei'l-azîm, ellezî hüm fihî muhtelifûn, kellâ se-ya'lemûn, sümme kellâ se-ya'lemûn, elem nec'ali'l-erda mihâdâ, ve'l-cibâle evtâdâ, vehalaknâküm ezvâcâ, vecealnâ nevmeküm sübâtâ ve cealnâ'l-leyle libâsâ ve ce'alnen nehâra me'âşâ ve beneynâ fevkaküm seb'an şidâdâ ve ce'alnâ sirâcen ve'h-hâcâ ve enzelnâ mine'l-mu'sırâti mâen seccâcâ, li nuhrice bihî habben ve nebâtâ ve cennâtin elfâfâ, inne yevme'l-fasli kâne mîkâtâ, yevme yünfehu fî's-sûri fe te'tûne efvâcâ ve fütihatî's-semâü fe kânet ebvâbâ ve süyyirâtî'l-cibâlû fekânet serâbâ, inne cehenneme kânet mirsâdâ, littâğîne meâbâ, lâbisîne fihâ ahkâbâ, lâ yezûkûne fihâ berden ve lâ şerâbâ, illâ hamîmen ve ğassâkâ, cezâen vifâkâ, innehüm kânû lâ yercûne hisâbâ ve kezzebû bi âyâtînâ kizzâbâ ve külle şey'in ahsaynâhü kitâbâ, fezûkû felen nezîdeküm illâ azâbâ, inne li'l-müttekîne mefâzâ, hadâika ve a'nâbâ ve kevâibe etrâbâ, ve ke'sen dihâkâ, lâ yemse'ûne fihâ lağven ve lâ kizzâbâ, cezâen min Rabbike atâen hisâbâ, Rabbis semâvâtî ve'l-ardî ve mâ beynehüma'r-rahmâni lâ yemlikûne minhü hitâbâ, yevme yekûmu'r-rûhu ve'l-melâiketü saffâ, lâ yetekellemûne illâ men ezine lehür-rahmânu ve kâle savâbâ, zâlike'l-yevmü'l-hakk, fe men şâe't-tehaze ilâ Rabbihî

meâbâ, innâ enzernâküm azâben karîbâ, yevme yenzuru'l-mer'ü mâ kaddemet yedâhü
ve yekûlu'l-kâfiru yâ leytenî küntü türâbâ.²⁰¹

Nasr Sûresi

Bismillâhirrahmânirrahîm

İzâ câe nasrullahi ve'l-feth. Ver aeyte'n-nâse yedhulûne fî dînillahi efvâcâ. Fesebbih
bi-hamdi Rabbike ve's-tağfirhu innehû kâne tevvâbâ.

Hizbü'l-bahr

Nâsr Sûresi

(Bolahenk Nısfıye Düzeninde Yazılmıştır)

Okuma Usûlü: Her kısım için belirlenen metronom hareketine
uygun olarak serbest (Ad libitum) okunacaktır.

112

Bis mil lâ hir rah mâ nir ra hîm

i zâ câ e nas rul la hi ve'l fet h(i)

ver a ey te'n nâ se yed hu lû ne fî dî nil la hi ef vâ câ

fe seb bih bi ham di Rab bi ke ve's tağ fir hü in ne hü kâ ne tev vâ bâ

²⁰¹ Bu bölümün nota transkripsiyonu, derleme çalışması yaptığımız ses kaydında yer almadığı için buraya eklenememiştir.

Âli İmrân Sûresi, 154. Âyet

Bismillâhirrahmânirrahîm

Sümme enzele aleyküm min ba‘di’l-ğammi emeneten nüâsen yağşâ tâifeten minküm, ve tâifetün kad ehemmethüm enfüsühüm yezunnûne billâhi gayr’l-hakkı zanne’l-câhiliyyeh (câhiliyyeti), yekûlûne hel lenâ mine’l-emri min şey’(şey’in), kul inne’l-emre küllehu lillâh (lillâhi), yuhfûne fî enfüsihim mâ lâ yübdûne lek (leke), yekûlûne lev kâne lenâ mine’l-emri şey’ün mâ kutilnâ hâhunâ, kul lev küntüm fî büyûtiküm le berazellezîne kütibe aleyhimü’l-katlü ilâ medâcihim, ve li yebteliyallâhü mâ fî sudûriküm ve li yümahhısa mâ fî kulûbiküm, vallâhu alîmün bi zâti’s-sudûr (sudûri).

Âli İmrân Sûresi, 154. Âyet

Bis mil lâ hir rah mâ nir ra hüm

süm me en ze le a ley küm min ba 'dil ğam mi e me ne ten nû â sen

yağ şa tâ i fe ten mim küm ve tâ i fe tün kad e hem met hüm en füs hüm

ye zun nû ne bil lâ hi gay r'l hak kı zan nel câ hi liy yeh ti ye kû lû ne hel le nâ

mi ne'l em ri min şey' in kul in ne'l em re kül le hu lîl lâh

yuh fû ne fi en fû si him mâ lâ yüb dû ne le ke ye kû lû ne lev kê ne le nâ

mi ne'l em ri şey' ün mâ ku tîl nâ hâ hu nâ kul lev kün tûm fî bü yû ti küm

le be ra zel le zî ne kü tî be a ley hi mü'l kat lû i lâ me dâ ci i him

ve li yeb te li yal lâ hü mâ fî sü dû ri küm

ve li yû mah hu sa mâ fî ku lû bi küm val lâ hu a lî mün bi zâ tî's su dūr (i)

Talâk Sûresi, 2 ve 3. Âyetler

Ve men yettekıllâhe yec'al lehû mahrecâ (mahrecen). Ve yerzukhû min haysü lâ yahtesib (yahtesibu), ve men yetevekkel alâllâhi fe hüve hasbüh (hasbühû), innallâhe bâliġu emrih (emrihî), kad ce'alallâhu li-külî şey'in kadrâ (kadren).

Talâk Sûresi, 2 ve 3. Âyetler

ve men yet te kıl lâ he yec' al le hû mah re câ

ve yer zuk hû min hay sü lâ yah te sib ve men ye te vek kel a lâl lâ hi fe hû ve has büh

in nal lâ he bâ li ğu em ri' kad ce' a lal lâ hu li kül li şey' in kad râ

Fetih Sûresi, 29. Âyet

Muhammedün Resûlullâh (resûlullâhi), vellezîne me'ahû eşiddâü ale'l-küffâri ruhamâü beynehüm terâhüm rukke'an sücceden yebteġüne fazlen minallâhi ve rızvânen sîmâhüm fî vücûhihim min eseri's-sucûd (sücûdi), zâlike meselühüm fî't-tevrât (tevrâti), ve meselühüm fî'l-incîl (incîli), ke zer'in ahrace şat'ehû fe âzerahû festaġleza festevâ alâ sûkîhî yu'cibü'z-zurrâ'a, li-yaġîza bihimü'l-küffâr (küffâra), va'adallâhüllezîne âmenû ve 'amilü's-sâlihâti minhüm maġfîraten ve ecran azîmâ (azîmen).

Fetih Sûresi, 29. Âyet

Mu ham me dün Re sũ lul lâh vel le zi ne

me'a hũ e şid dâ ü a le'l kũf fâ ri ru ha mâ

ü bey ne hũm te râ hũm ruk ke 'an sũc ce den yeb te ğũ ne faz len mi nâl lâ hi

ve rız vâ nen sî mâ hũm fî vũ cũ hi him min e se ri's su cũd

zâ li ke me se lũ hũm fi't tev râ ti ve me se lũ hũm fi'l in cĩl

ke zer in ah ra ce şat' e hũ fe â ze ra hũ fes tağ le za fes te vâ

a lâ sũ kı hĩ yu 'ci bũ'z zur rá'a lı ya ğĩ za bi hi mü'l kũf fâr

va' a dal lâ hũl le zĩ ne â me nũ ve 'a mi lũ's sâ li hâ ti

min hũm mağ fi ra ten ve ec ran a zĩm

3.3.2.2.2 “Rabbi yessir ve lâ tuassir...” Duası ve Arap Alfabeti

Okunan sûre ve âyetlerin ardından, “Rabbi yessir ve lâ tüassir, aleyna ya müyessiru külli assir” duası bir kez okunur. Bu duanın ardından Arap alfabesinin tüm harfleri sırasıyla okunur.

Rabbi yessir ve lâ tuassir, aleyna ya müyessiru külli assir.

Arap alfabesi okunur (*Elif, Be, Te, Se, Cim, Ha, Hı, Dal, Zel, Rı, Ze, Sin, Şın, Sad, Dat, Tı, Zı, Aydın, Ğayın, Fe, Kaf, Kef, Lam, Mim, Nun, Vav, He, Lam-elif-La, Ye*).

"Rabbi yessir ve lâ tuassir..." Duası ve Arap Alfabeti

Rab bi yes sir ve lâ tu as sir a ley na yâ mü yes si ru kül li as sir

E lif Be Te Se Cim Ha Hı Dal Zel Rı

Ze Sin Şın Sad Dat Tı Zı Aydın Ğayın Fe

Kaf Kef Lam Mim Nun Vav He Lam e lif La Ye

3.3.2.2.3 Esmâü'l-Hüsnâ

Alfabenin okunmasının ardından Esmâü'l-Hüsnâ'ya geçilir. Esmâü'l-Hüsnâ, sabah usûlünün evrâd bölümünde de yer aldığı şekliyle okunur. Yani, melodik yapı her iki vakit usûlünde de aynıdır.

1. Yâ Râfî'u, Yâ Dâfîu, Yâ Hafîzu, Yâ Müînü, Yâ Allah (Bu bölüm 3 kez tekrarlanır!), Yâ Rahmânü. Yâ Rahîmü. Yâ Mâlikü, Yâ Kuddûsü, Yâ Selâmü, Yâ Mü'minü, Yâ Müheyminü, Yâ Azîyzü, Yâ Cebbâru, Yâ Mütekebbiru, Yâ Hâlıkü, Yâ Bârî'ü, Yâ

Musavviru, Yâ Gaffâru, Yâ Kakhâru, Yâ Vehhâbü, Yâ Razzâku, Yâ Fettahu, Yâ Alîmü, Yâ Kabidu, Yâ Bâsîtu, Yâ Hâfidu, Yâ Râfî'ü, Yâ Mu'izzü, Yâ Müzillü, Yâ Semî'ü, Yâ Basîru, Yâ Hakemü, Yâ Adlû, Yâ Lâtîyfû, Yâ Habîru, Yâ Halîmü, Yâ Azîmü,

2. Yâ Gafûru, Yâ Şekûru, Yâ Aliyyü, Yâ Kebîru, Yâ Hafîzu Yâ Mukîytu, Yâ Hasîbü, Yâ Celîlü, Yâ Kerîmü, Yâ Rakîbü, Yâ Mücîbü, Yâ Vâsî'ü, Yâ Hakîmü, Yâ Vedûdü, Yâ Mecîdü, Yâ Bâ'isü, Yâ Şehîydü, Yâ Hakku, Yâ Vekîlü, Yâ Kaviyyü, Yâ Metînü, Yâ Veliyyü, Yâ Hamîdü, Yâ Muhsî, Yâ Mübdi'ü, Yâ Mu'idü, Yâ Muhyî, Yâ Mümîtü, Yâ Hayyü, Yâ Kayyûmü, Yâ Vacidü, Yâ Mâcidü, Yâ Vâhidü, Yâ Ahadü, Yâ Samedü, Yâ Kadiru, Yâ Muktediru, Yâ Mukaddimü, Yâ Mu'ahhiru, Yâ Evvelü, Yâ Âhiru, Yâ Zâhiru, Yâ Bâtînü, Yâ Vâlî, Yâ Mûte'âlî, Yâ Berru, Yâ Tevvâbü,

3. Yâ Mün'imü, Yâ Müntekîmü, Yâ Afüvvü, Yâ Râ'ûfû, Yâ Mâlike'l-Mülki, Yâ Ze'l-celâli ve'l-İkrâmi, Yâ Rabbî, Yâ Muksitü, Yâ Câmi'ü, Yâ Ganiyyü, Yâ Muğnî, Yâ Mû'tî, Yâ Mânî'ü, Yâ Dârrü, Yâ Nâfî'ü, Yâ Nûru, Yâ Hâdî, Yâ Bedî'ü, Yâ Bâkî, Yâ Vârisü, Yâ Reşîdü, Yâ Sabûru, Yâ Sâdîku, Yâ Settâru

Esmâü'l-Hüsna

$\text{♩} = 100$

Yâ Râ fî'u Yâ Dâ fiu Yâ Ha fiz Yâ Mü inü Yâ Al lah

$\text{♩} = 100$

Yâ Râ fî'u Yâ Dâ fiu Yâ Ha fiz Yâ Mü inü Yâ Al lah

$\text{♩} = 98$

Yâ Rah mân Yâ Râ hîm Yâ Mâ lik Yâ Kud dús Yâ Se lâm

$\text{♩} = 96$

Yâ Mü' min Yâ Mü hey min Yâ A zîyz

Yâ Ceb bâr Yâ Mü te keb bir Yâ Hâ lik Yâ Bâ ri'ü Yâ Mu sav vir

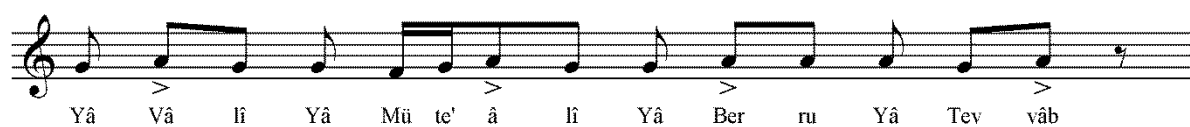
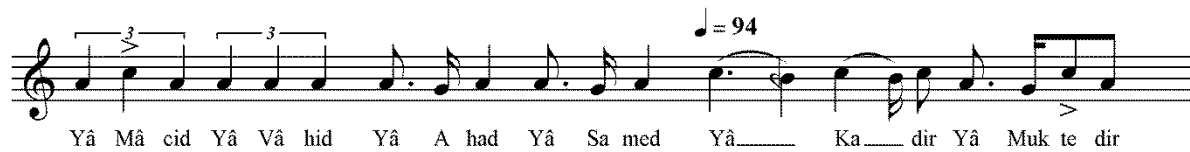
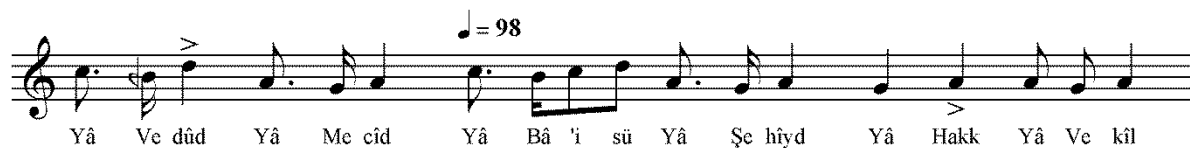
Yâ Gaf far Yâ Kah har Yâ Veh hâb Yâ Raz zâk Yâ Fet tah Yâ A lîm

$\text{♩} = 98$

Yâ Ka bid Yâ Bâ sit Yâ Hâ fîd Yâ Râ fî'u Yâ Mu 'iz zü Yâ Mü zil lü

$\text{♩} = 100$

Yâ Se mi' Yâ Ba sîr Yâ Ha kem Yâ Ad lü Yâ Lâ tîyf Yâ Ha bîr Yâ Ha lîm Yâ A zîm

Yâ_____ Mün 'im Yâ Mün te kîm Yâ A fîv vü Yâ Ra' úf

Yâ_____ Mâ li ke'l Mül ki Yâ Ze'l ce lâ li ve'l İk râm Yâ_____ Rab bî Yâ Muk sit Yâ Câ mi'u

Yâ Ga niy Yâ Muğ ni Yâ Mu' tí Yâ Má ni' Yâ Dâr_____ rü Yâ Nâ fî' Yâ Núr

Yâ Hâ di Yâ Be dî' Yâ_____ Bâ kî Yâ Vâ ris

Yâ Re şîd Yâ Sa bûr Yâ_____ Sâ_____ dık Yâ Set târ

3.3.2.2.4 Hizbü'l-bahr

Esmâü'l-Hüsna'nın ardından Hizb'ül-bahr metni okunur.

1. Allâhümme (Metinde yer almasına rağmen okunmamaktadır) Yâ Aliyyü, Yâ Azîmü, Yâ Halîm (Metinde yer almasına rağmen okunmamaktadır), Yâ Alîm. Ente rabbî ve ılmüke hasbî. Fe nî'me'r-rabbü rabbî ve nî'me'l-hasbü hasbî. Tensuru men teşâü ve ente'l-azîzü'r-rahîm. Nes'elüke'l-ismete fî'l-harekâtî ve's-sekenâtî ve'l-kelîmatî ve'l-îradatî ve'l-hatarâtî mîneş-şükukî ve'z-zünunî ve'l-evhamî's-sairetî lî'l-kulubî an müteatî'l-ğuyûb. Fe kadibtü lîye'l-mü'mînûne ve zülzîlû zîlzen şedîdâ. Ve iz yekûlü'l-münâfikûne vellezîne fî kulûbîhîm meredün ma ve'adenallâhü ve Rasûlühü illa ğurûrâ.

Hizbû'l-bahr

Yâ A liy yû Yâ A zîm Yâ Ha lîm Yâ A lîm

en te rab bî ve il mü ke has bî Fe ni 'mer rab bü rab bî

ve ni 'me'l has bü has bî ten su ru men te şâ ü__ ve en te'l a zî zür ra hîm

nes 'e lû ke'l is me te fî'l ha re kâ tî ve's se ke nâ tî

ve'l ke lî mâ tî ve'l î ra da tî ve'l ha ta râ tî mi neş şü ku kî ve'z zü nû nî

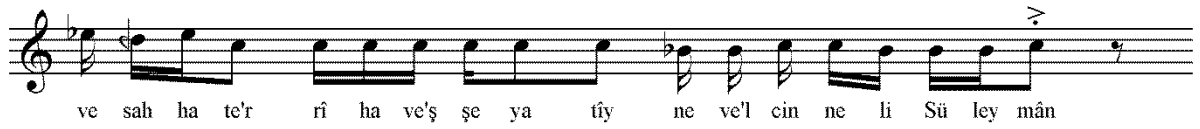
ve'l ev hâ mî's sa i ret lî'l ku lu bî an mü te a ti'l ğu yûb fe ka dib tü lî ye'l mü' mî nû ne ve zül zî lû

zîl za len şe dî dâ ve iz ye kü lû'l mü' nâ fî kü ne vel le zî ne fî ku lû bî hîm__

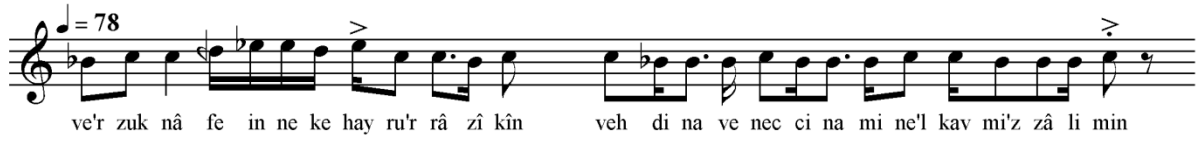
me re dün ma ve 'ade nâl lâ hü ve ra sû lû hü il lâ ğu rû râ

2. Fe sebbîtna ve'n-surnâ ve sahhir lenâ haze'l-bahra kemâ sahharte'l-bahra li mûsâ ve saharten nârâ li-İbrahîme ve sahharte'l-cibâle ve'l-hadîde lî-Davûde ve sahharte'r-rîha ve'ş-şeyatîyne ve'l-cinne li-Süleymâne ve sahharte'l-burâka vessekaleyni li Muhammedin sallalâhü aleyhi ve selemlle (Metinde yer almamasına rağmen okunmaktadır) ve sahhîr lenâ külle bahrin hüve leke fî'l-ardı ves'-semâî ve'l-mülki ve'l-melekûtî ve bahre'd-

dünyâ ve bahra'l-âhirati ve sahhir lenâ külle şey'in yâ men bi yedihî melekûtü külli şey'in Kâf, Hâ, Yâ, Ayn, Sâd. (3 kez tekrarlanır.) Unsurnâ fe inneke hayrun nâsırîn. Ve'f-tah lenâ fe inneke hayru'l-fatîhîn.

3. Vağfir lenâ fe inneke hayru'l-ğafirîn. Ve'r-hamnâ fe inneke hayru'r-râhimîn. Ve'r-zuknâ fe inneke hayru'r-razîkîn. Vehdina ve neccina mine'l-kavmi'z-zâlimîn. Ve heblenâ rîhan tayyibeten kemâ hiye fî ilmîke venşurhâ aleyna min hazaini rahmetike vahmilna bihâ hamle'l-kerâmeti mea's-selameti ve'l-âfîyetî fid-dîni ve'd-dünyâ ve'l-âhirati inneke alâ külli şey'in Kadîr. Allâhümme yessir lenâ ümûranâ me'a'r-râhatî li kulûbînâ ve ebdâninâ ve's-selâmeti ve'l-âfîyeti fî dîninâ ve dünyânâ. Ve kün lenâ sâhiben fî seferinâ

4. Ve halîfeten fî ehlinâ va'tmis alâ vücûhi adâinâ ve'msah hüm alâ mekânetihim fe lâ yestetî'ûne'l-mudîy'e ve le'l-mecîe ileyna ve lev neşâü le tamesnâ alâ a'yünihim festebeku's-sırâte fe ennâ yübsırûn. Ve lev neşâü lemesahnâhüm alâ mekânetihim fe mestetâü mudiyyen ve la yercî'ûn. Yasîn ve'l-kur'ani'l-hakîm inneke lemine'l-mürselîne ala sıratin müstekîm. tenzîle'l-azîzî'r-rahîm. Li-tünzira kavmen mâ ünzira âbâühüm fe hüm ğafilûn.

ve hâ li fe ten fî eh li nâ va't mis a lâ . vü cû hi a dâ____ i nâ ve'm sah hüm

a lâ me kâ ne ti him fe lâ yes te tî 'û ne'l mu diy 'e ve le'l me cie

ve i ley na ve lev ne şâ____ ü le ta mes nâ a lâ a' yü ni him

fes te be kıs sı nâ ta te en nâ yüb sı rûn

ve lev ne şâ____ ü le me sah nâ hüm a lâ me kâ ne ti him

fe mes te tâü mü diy yen ve lâ yer ci' ûn Yâ sîn ve'l kur' a ni'l ha kîm

in ne ke le mi ne'l mür se lin a la sı ra tın müs te kîm

ten zî le'l a zi zî'r râ hîm li tün zi ra kav men mâ ün zi ra â bâ____ ü hüm fe hüm ğa fî lûn

5. Le kad hakka'l-kavlü ale'l-ekserihim fe hüm lâ yü'mînûne innâ ce'alnâ fi-a'nâkîhim aġlâlen fe hiye ile'l-ezkâni fe hüm mukmehûn. Ve ce'alnâ min beyni eydîhim sedden ve min halfihim sedden fe aġşeynâhüm fe hüm lâ yübsirûn. Şâhetîl vüçûh. (3 kez tekrarlanır.) Ve aneti'l-vücûhü lîl hayyi'l-kayyûm. Ve kad hâbe men hamele zulmâ. Ta, Sîn, Mîm. Hâ, Mîm, Ayn, Sîn, Kâf. Merace'l-bahrayni yeltekîyân. Beynehümâ berzehun la yebġîyân. Hâ, Mîm, Hâ, Mîm, Hâ, Mîm, Hâ, Mîm, Hâ, Mîm, Hâ, Mîm, Hâ, Mîm. (işaret parmağıyla karşı, kendisini, sağ, solu, yukarı, aşağı, her yerde) humme'l-emru ve câen nasru fe'aleynâ lâ yünsarûn. Hâ mîm tenzîlü'l-kitabi minellâhi'l-azîzi'l-alîm. Ğâfirî'z-zenbi ve kabîlî't-tevbî şedîdi'l-'ıkâb. Zî't-tavli

le kad hak ka'l kav lü a le'l ek se ri him fe hüm lâ yü' mî nûn in nâ ce 'al nâ fî a' nâk him ağ lâ len

fe hi ye i le'l ez kâ ni fe hüm muk me hûn ve ce 'al nâ min bey ni ey dî him sed den ve min hal fî him

sed den fe ağ şey nâ hüm fe hüm lâ yüb si rûn şâ he tîl vü cûh şâ he tîl vü cûh şâ he tîl vü cûh

ve a ne ti'l vü cû hû lil hay yi'l kay yûm— ve kad hâ be men ha me le zul mâ

Ta Sîn Hâ Mîm Ayn Sîn Kâf me ra ce'l bah ray ni yel te kî yân— bey ne hû mâ ber ze hun Lâ yeb— ğî yan

Hâ Mîm Hâ Mîm Hâ Mîm Hâ Mîm Hâ Mîm Hâ Mîm Hâ Mîm Hâ Mîm Hâ Mîm Hâ Mîm Hâ Mîm Hâ Mîm Hâ Mîm Hâ Mîm

hum me'l em ru ve câ en nas ru fe'a ley na lâ yûn sâ rûn Hâ Mîm ten zî lû'l kî ta bi mi nel lâ hî'l a zî zî'l a lîm

gâ fî ri'z zen bi ve ka bî lî't tev bî şe dî dî'l 'î kâb— zî't tav li

6. Lâ İlâhe illâ hû ve ('ve' lâfzı metinde yer almadığı halde okunmakta) ileyhi'l-masîr. Bismillâhi bâbü'nâ tebârake hîytânüna yasîn sakfûna Kâf, Hâ, Ye ('Ye' lâfzı metinde yer almadığı halde okunmakta), Ayn, Sâd kifâyetünâ, Hâ, Mîm, Ayni Sîn, Kâf himayetünâ, fe seyekfike hümüllâhü ve hüve's-semî'u'l-alîm.

7. Sitru'l-arşı mesbulün aleyne ve aynüllâhî nâzıratün ileyna bi havlillâhi lâ yukderu aleynâ (bu bölüm 3 kez tekrarlanır, 'bî havlillahî' lafzıyla beraber eller omuz

seviyesinde yüze yaklaştırılır ve her iki avuç içersinde bir şeyler tutulmuşçasına kapatılır. ‘...la yukderu...’ lâfzıyla beraber avuçlarda tutulan şey yere fırlatılmışçasına avuçlar açılır! Her üç tekrarda da bu uygulanır) vallâhü min verâihim muhîyt. Bel hüve Kur’ânün Mecîd. Fî levhin mahfûz. Fallâhü hayrun hâfızan ve hüve erhamü’r-rahimin. (Bu bölüm 3 kez tekrarlanır! “Fallâhü hayrun hâfızan...” derken eller, önce yüze ve vücuda sürülür. Üç tekrarda da bu uygulanır.)

♩ = 56
Lâ i lâ he il lâ hû ve i ley hi'l ma sır bis mîl lâ hi bâ bü nâ te bâ ra ke hıy tâ nû na

♩ = 64
Ya sîn sak fû na Kâf Ha Ye Ayn Sâd ki fâ ye tû nâ

♩ = 60
Hâ Mîm Ayn Sîn Kâf hi ma ye tû nâ fe se yek fî ke hû mîl lâ hû

♩ = 60
ve hû ve's se mi 'ul a lîm sır ru'l ar şî mes bu lün a ley ne ve ay nûl lâ hi nâ zı ra tûn i ley na

♩ = 58
bi hav lil lâ hil lâ yuk de ru a ley nâ bi hav lil lâ hil la yuk de ru a ley nâ

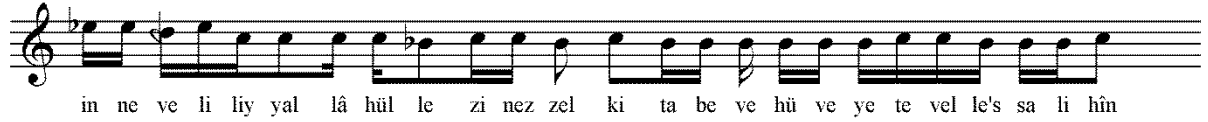
♩ = 60
bi hav lil lâ hil la yuk de ru a ley nâ val lâ hû min ve râ i him mu hıyt

♩ = 60
bel hû ve kur' â nûn me cî dun fî lev hin mah fûz

♩ = 58
fal lâ hû hay run hâ fî zan ve hû ve er ha mü'r ra hi min

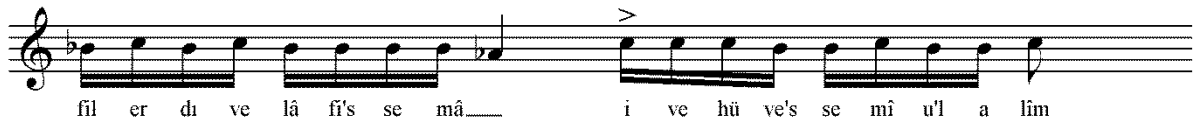
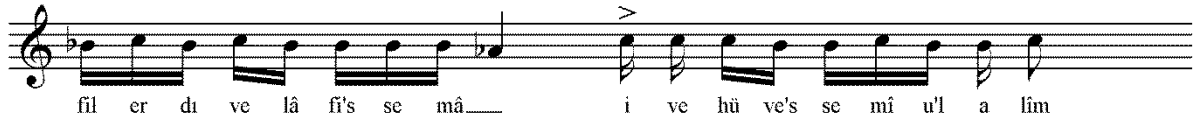

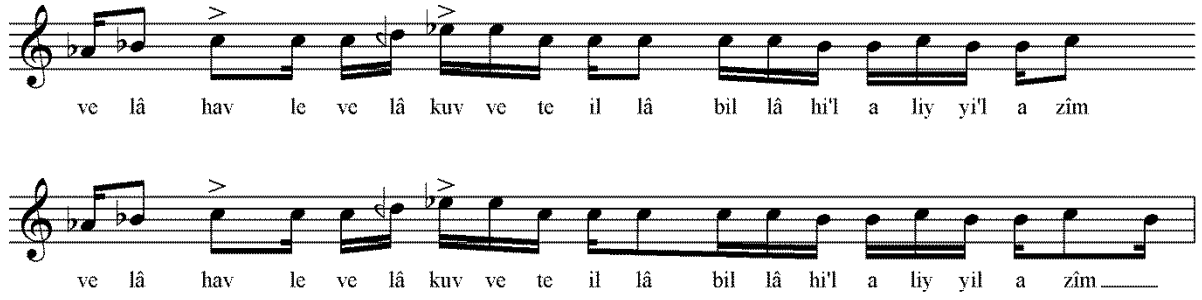
8. İnne veliyyiyellezî ('inne veliyyallâhüllezi' olarak okunmakta) nezze'l-kitâbe ve hüve yetevelle's-salihîn. (Bu bölüm 3 kez tekrarlanır.) Fe in tevellev ve kul ('Fe in tevellev ve kul' metinde olmadığı halde okunmakta) Hasbiyellâhü la Îlâhe illâ hü, aleyhi tevekkeltü ve hüve rabbü'l-arşı'l-azîm. (Bu bölüm 3 kez tekrarlanır.)

9. Bismillâhillezî lâ yedurru me'a ismihî şey'un fî'l-erdı ve lâ fî's-semâi ve hüve's-semîu'l-alîm. (Bu bölüm 3 kez tekrarlanır.) Ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billahi'l-aliyyi'l-azîm. (Bu bölüm 3 kez tekrarlanır.)

Ve sallallâhü ala seyyidînâ Muhammedin ve âlihî ve sahbihî ve selleme teslîmen ve'l-hamdü lillâhi rabbi'l-âlemîn (Usûle zikir ile devam edileceği için bu bölüm okunmadan zikir bölümüne geçilir!)

3.3.2.2.5 Zikir Bölümü

Hizbü'l-bahr metninin okunmasının ardından usûl, zikir ile devam eder. “Selâmün kavlen min Rabbin Rahîm”, Kelime-i Tevhîd ve Lâfza-i Celâl zikirleri kuûd zikri olarak uygulanır. Zikrin içeriğine bakıldığında, sabah usûlünde yer alan Kelime-i Tevhîd ile Lâfza-i Celâl zikirlerinin bu bölümde yer aldığı; “yâ Hayyu yâ Kayyûm lâ ilâhe illâ ente” zikrinin yerine ise, “Selâmün kavlen min rabbin rahîm” zikrinin uygulandığı görülmektedir. Zikir sayısında herhangi bir değişiklik yoktur. Zikir süresince, zikrin müdâvimlerinden sesi kasîde okumaya elverişli bir kişi tarafından kasîde, gazel gibi serbest formda eser okunur. Okunan kasîde vb eser esnasında zikir aynı coşkuyla sürdürülür. İkinci usûlünde yer alan zikir bölümü takriben dört-beş dakika sürmektedir.

Müzikal açıdan bakıldığında, İkinci Usûlünde yer alan zikir bölümünde belli bir ritmik yapı yer almaktadır. Her zikir bölümünün ezgi motifleri belirlenen usûl yapısı içerisinde şekillenmiş ve bu şekilde okuna gelmektedir. Zikir bölümünde okunan “Selâmün kavlen min Rabbin Rahîm” zikri 3/4'lük, Kelime-i Tevhîd zikri 4/4'lük ve Lâfza-i Celâl zikri ise 2/4'lük ritmik yapıdadır. “Selâmün kavlen min Rabbin Rahîm” zikrinin kayıтта yer alan metronom değeri yaklaşık 50 BMP'dır. Kelime-i Tevhîd ve Lâfza-i Celâl zikrinin yaklaşık metronom değeri ise 70 BMP'dır.

Her üç zikri makam dokusu yönünden incelediğimizde, “Selâmün kavlen min Rabbin Rahîm” zikrinde bir önceki bölümde yer alan beşli ses yapısının devam ettiği; Kelime-i

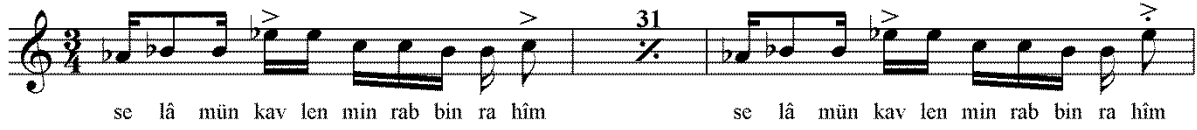
Tevhîd ve Lâfza-i Celâl zikrinde ise ezgisel motiflerin Segâh makamında kurgulandığı görülmektedir.

3.3.2.2.5.1 “Selâmün kavlen min Rabbin Rahîm” Zikri

Hizbü’l-bahr metninin sonunda yer alan “Ve lâ havle ve la kuvvete illa billâhi’l-aliyyi’l-azîm” cümlesi tamamlanınca, ara verilmeden ve herhangi bir işaret beklenmeksizin “Selâmün kavlen min Rabbin Rahîm” zikrine geçilir. Cemaat, zikir esnasında zâkirbaşına tâbi olur ve hep bir ağızdan, belirli bir ritmik ve melodik yapı ile zikri uygular. Zikrin tamamlandığı, zâkirbaşının sesinin tonundan ve şiddetinden anlaşılır. Son kez “Selâmün kavlen min rabbin rahîm” okunurken, “...rahîm” lafzına gelindiğinde zâkirbaşı sesinin tonunu ve şiddetini değiştirir. Bu, yapılan zikir sayısının tamamlandığının işaretidir.

“Selâmün kavlen min rabbin rahîm” (33 kez tekrar edilir).

"Selâmün kavlen min Rabbin Rahîm" Zikri

3.3.2.2.5.2 Kelime-i Tevhîd Zikri

“Selâmün kavlen min Rabbin Rahîm” zikri tamamlanınca, “O gece, tan yerinin ağarmasına kadar bir esenliktir”²⁰² meâlindeki Kadr Sûresi’nin 5. Âyet’i ile “Bil ki Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur”²⁰³ meâlindeki Muhammed Sûresi’nin 19. Âyet’inin başındaki “Fa‘lem ennehû Lâ ilâhe illâllâh” ibaresi hep bir ağızdan ve ard arda bir kez okunur. Yani, “Selâmün, hiye hattâ matlai’l-fecr, Fa‘lem ennehû Lâ ilâhe illâllâh” şeklinde okunur ve hemen ardından Kelime-i Tevhîd zikrine başlanılır. Zikrin tamamlandığını belirtmek için son Kelime-i Tevhîd’in “...illâllâh” lafzına gelindiğinde, zâkirbaşı, yine sesinin tonunu ve şiddetini değiştirir. Zâkirbaşının yapmış olduğu bu işaret ile Kelime-i Tevhîd zikri bitirilir.

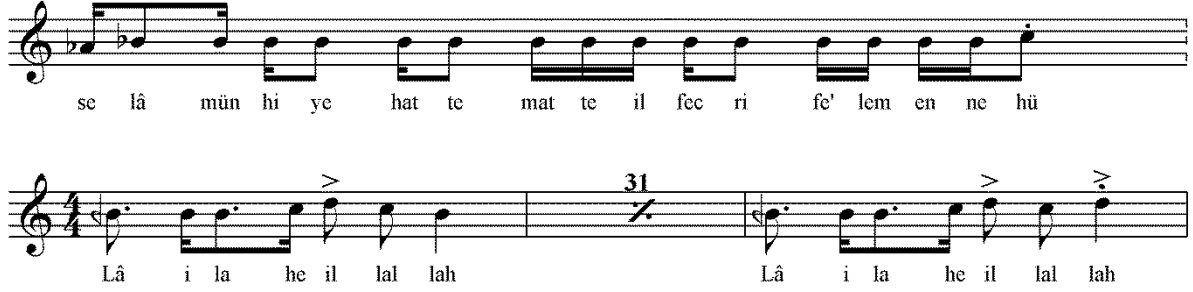
Selâmün, hiye hattâ matlai’l-fecr, Fa‘lem ennehû (Bir kez okunur).

²⁰² Kadr 97/5 (Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an-ı Kerim Meâli)

²⁰³ Muhammed 47/19 (Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an-ı Kerim Meâli).

Lâ ilâhe illâllâh (33 kez tekrar edilir).

Kelime-i Tevhîd Zikri

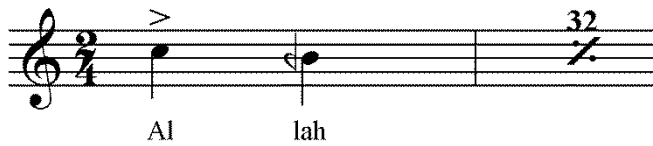

3.3.2.2.5.3 Lâfza-i Celâl Zikri

Burada yer alan Lafza-i Celâl zikri, sabah usûlünde yer aldığı şekliyle uygulanır. Zikir yapılırken vücut ve baş sağa ve sola çevrilmez. Allah lâfzının elif ve lâm harfine şiddetle vurularak “Al” denir ve pek hafif bir duraktan sonra hece biraz çekilerek “lah” denir. Her iki hecede vücut ve baş hafifçe hareket edip kalkar. Başın hareketi kalp yönüne yapılır ve hece sonunda tâbi hâle gelinir. Zikir, orta tempoda devam eder, zikir süresince hızlanma olmaz. Zikrin sayısı tamamlanınca, zâkirbaşı “Hû” der ve Lâfza-i Celâl zikrini bitirir.

Lâfza-i Celâl (Allah, 33 kez tekrar edilir. Fakat zâkirbaşı isterse zikrin sayısını arttırabilir).

Lâfza-i Celâl Zikri

3.3.2.2.6 Kelime-i Tevhîd

Zâkirbaşının “Hû” lafzıyla beraber, cemaat hep bir ağızdan üç kez Kelime-i Tevhîd getirir. Ağırca okunan bu bölümün ardından usûlün zikir bölümü tamamlanır ve Post Duası’na geçilir.

Perşembe ve Pazar günü yapılan usûlde Kelime-i Tevhîd zikrinin ardından Aşr-ı Şerîf, Fâtiha sûresi, Salâvât-ı Şerîfe, İnşirah sûresi, İhlâs sûresi, Fâtiha sûresi ve Salâvât-ı Şerîfe getirildikten sonra Post Duası’na geçilir. Bu durum sadece Perşembe ve Pazar

günlerine özeldir. Diğer günlerde yapılan usûl, 3.3.2.2.13’de yer alan “Post Duası ve İlk Fâtiha” bölümüyle devam eder.

Kelime-i Tevhîd (*Lâ ilâhe illâllâh Muhammedün Resûlullâh* ‘3 kez tekrarlanır’).

3.3.2.2.7 Aşr-ı Şerîf ve Fâtiha-i Şerîfe

Bu bölüm Aşr-ı Şerîf ve yedi Fâtiha sûresinden oluşmaktadır. Aşr-ı Şerîf, zâkirbaşı veya cemaatten biri tarafından okunur. Aşr-ı şerîf, “...Sadakallahü’l-azîm” diyerek tamamlanır. Ardından zâkirbaşı, “Fâtiha-i Şerîfe” der ve ilk Fâtiha sûresi, zâkirbaşı tarafından sesli olarak okunur. Diğerleri, cemaat tarafından hafî olarak okunur.

Fâtiha Sûresi (*İlki zâkirbaşı tarafından sesli olmak üzere, 7 kez okunur.*)

3.3.2.2.8 Salâvât-ı Şerîfe

Fâtiha sûresinin ardından zâkirbaşı “Salâvât-ı Şerîfe” der ve okunacak on Salâvât’ın ilkinin sesli olarak getirir. Diğerleri, cemaat tarafından hafî olarak getirilir.

Salâvât-ı Şerîfe (*Allâhümme salli alâ seyyidinâ Muhammedin abdike ve rasûlike'n-nebiyyi'l-ümmiyyi ve alâ âlihî ve sahbihî ve sellim* ‘İlki zâkirbaşı tarafından sesli olmak üzere, 7 kez okunur’).

3.3.2.2.9 Sûre-i İnşirâh

Salâvât-ı Şerîfe’nin ardından okunacak İnşirâh sûresinin sayısı yedidir. Zâkirbaşı, sesli olarak “Sûre-i İnşirâh” der ve yine okunacak ilk sûreyi sesli olarak okur. Ardından diğerleri hafî olarak okunur.

Sûre-i İnşirâh (*İlki zâkirbaşı tarafından sesli olmak üzere, 7 kez okunur.*)

3.3.2.2.10 İhlâs-ı Şerîfe

Aynı şekilde İhlâs sûresi de, ilki sesli olmak üzere onbir kez okunur. Zâkirbaşı, “İhlâs-ı Şerîfe” der ve yine ilkinin sesli olarak okur. Ardından, diğerleri hafî olarak okunur.

İhlâs-ı Şerîfe *(İlki zâkirbaşı tarafından sesli olmak üzere, 11 kez okunur).*

3.3.2.2.11 Fâtiha-i Şerîfe

İhlâs sûresinin ardından zâkirbaşı besmele çeker, ardından “Fâtiha-i Şerîfe” der. Cemaat, Fâtiha sûresini hafî olarak okur. Bu bölümde Fâtiha sûresi bir kez okunur.

Fâtiha Sûresi *(Bir kez hafî olarak okunur)*

3.3.2.2.12 Salâvât-ı Şerîfe

Fâtiha sûresinin ardından zâkirbaşı “Salâvat-ı Şerîfe” der ve cemaat, Salâvât’ı hafî olarak getirir.

Salâvât-ı Şerîfe *(Allâhümme salli alâ seyyidînâ Muhammedin abdike ve rasûlike'n-nebiyyi 'l-ümmeyyi ve alâ âlihî ve sahbihî ve sellim 'bir kez hafî olarak okunur').*

3.3.2.2.13 Post Duası ve İlk Fâtiha

Usûlün bundan sonraki bölümü, Sabah Usûlündeki Post Duası bölümüyle birebir aynıdır. Bu bölüm ve sonrasında yer alan, Post Duası, Tekbîr, ikinci Fâtiha, Üçüncü Fâtiha ve Son Dua sabah usûlünde yer aldığı şekliyle uygulanır.

POST DUASI

Bismillahirrahmanirrahîm.

Elhamdülillâhi Rabbi'l-âlemîn ve's-salâtü alâ Rasûlinâ ve's-ş-şeff'i zünûbina ve't-tabîbi kulûbinâ Muhammedin Sallallâhü teâla aleyhi ve sellem efendimiz hazretlerinin pâk, münevver, mutahhar, mu'allâ, müzekkâ, müctebâ, murtezâ, azîz, latîf, ruh-i şerîfî için, âli ve evlâdı için, çehâr-yâr-i güzîn ve e'imme-i dîn-i mübînin, Hulefâ-i Râidîn ve'l-mürşidîn seyyidînâ Ebû Bekir es-Siddîk ve Ömer'ü'l-Fârûk,

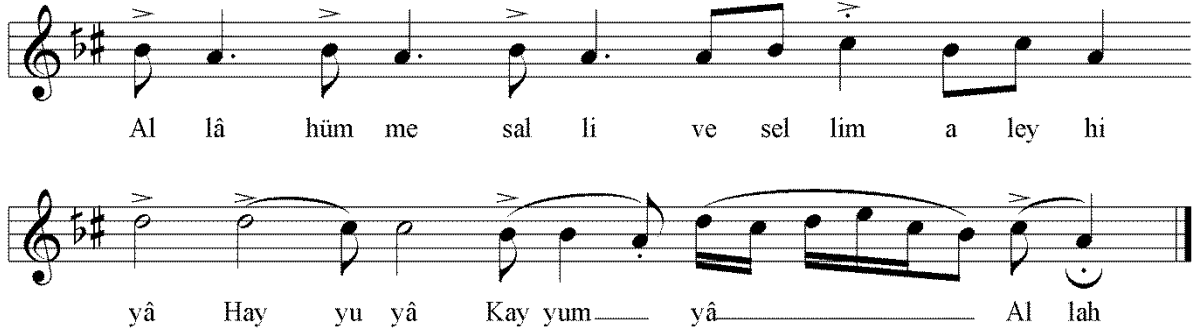
Osman Zü'n-Nûreyn ve Aliyyü'l-murtezâ ve'l-Haseni ve'l-Hüseyni ve'l-Hamzate ve'l-Abbâs ve an sâir sahâbeti rızvânüllâhi teâlâ aleyhim ecma'în, husûsan Kutbu'r-Rabbâni pirim Gavsü's-Samedânî sultânım Muhyiddin Ebî Muhammed Abdülvehhâb Abdülkadir-i Geylânî kaddesallâhu sirruhû nûrânî ve nevverallâhü zarihahû sultân Seyyîd Ahmed er-Rıfâî, Seyyîd Ahmed el-Bedevî, Seyyid İbrahim ed-Desûkî, Tâcü'l-ârifin Ebü'l-Vefâ, Hayat el-Harrânî, Şeyh Ukeyl el-Menbicî, Şeyh Ma'rûf el-Kerhî, Emir Seyyîd Muhammed Bahâeddin Şâh-ı Nakşibendî Veli, Hazreti Baba, Hazreti Mollâ, Hazreti Koçağa, Hazreti Abdülâzîz vesâir evliyâullah, ulemâ, sulehâ, fukarâ, şühedâ, fûdalâ, nûkabâ, nücebâ, âşıkân, sâdikân, dervîşân ve cemi ehl-i imân ervâh-ı şerîfleri içün, Husûsen Dede Osman Avni Hazretlerinin ruh-i şerîfleri içün, bu makam-ı mübârekede (Mevlidi Halil aleyhisselâm makamı mübârekinde) geçen meşâyih-i izâm ve hâdim-i kirâm hazretlerinin ruh-i şerîfleri içün, din-i İslâm selâmetliği içün, tüccâr-ı Müslimin selâmetliği içün, hastaların şifâlığı içün, mahkûmların âzâdlığı içün, borçluların halâsı içün, emânet hakkında hak valideyni içün, ilâhî def'i külli beliyât (*ellerin arkası göğe çevrilir*)²⁰⁴ ve yâ Kadiye'l-hâcât, husulu hayrî murâdat ve hall-i cemî'î'l-müşkilât, fethi fütûh, tâliban Allah celle celâlühû, bekâ-i imân, rızâ-i Rahmân, ruh-i Rasûlillahi, ruh-i Halîlullah, ruh-i Adem safiyyullah, ruh-i cemî'î'l-enbiyâi aleyhimüssalâtü vesselâmü ve evliyâullah, kaddesallâhü esrârahüm bi-sirril fâtiha.

Zâkirbaşı tarafından verilen Fâtiha'nın ardından tüm zâkirler yüksek sesle ve aşağıda yer alan melodik yapı ile “Allâhümme sallı ve sellim aleyhi yâ Hayyu yâ Kayyûm yâ Allah” der ve sessizce Fâtiha sûresini okur.

Müzikal yapı yönüyle baktığımızda, burada ve usûlün diğer Fâtiha bölümlerinde okunan “Allâhümme sallı ve sellim aleyhi yâ Hayyu yâ Kayyûm yâ Allah” Salâvat-ı Şerîfe ve Esmâsı, Sabah Usûlünde yer aldığı şekliyledir. Yani, genel seyir itibariyle bakıldığında Hicâz makam dokusunun hâkim olduğunu ve ritmik açıdan bir usûl kalıbı içerisinde kurgulanmadığını görmekteyiz.

²⁰⁴ Herhangi bir bela ve sıkıntının kaldırılması için yapılan duada sünnet olan ellerin içinin yere çevrilmesidir. Diğer dualarda ise ellerin içinin göğe çevrilmesi sünnettir. (bkz. En-Nevevî, *el-Minhâc*, VI, 190; İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, II, 518.)

http://www.milligazete.com.tr/koseyazisi/Salten_tuncen_duasi_ve_duada_ellerin_durumu/8055#.VDbk3_nkfz0
(Bu konuyla ilgili Hadisler için bkz: Müsned, Ahmed b. Hanbel 4/56; Mecmau'z- zevaid, 10/168; Cemu'l-fevaid, 2/618; el-Fethu'l-kebir, 2/357.)

3.3.2.2.14 Tekbîr

Fâtiha sûresi, sessizce okunduktan sonra Tekbîr bölümüne geçilir. Bu bölümde Tekbîr üç kez okunur. Tekbîr okumaya zâkirbaşı başlar ve hemen ardından cemaat katılır. Coşkulu bir şekilde okunan Tekbîr'in ardından, toplu olarak bir kez Salâvât getirilir.

Allâhü ekber, Allâhü ekber lâ ilâhe illallâhü vallâhü ekber, Allâhü ekber ve lillâhi'l-hamd (Üç kez tekrarlanır).

Essalâtü vesselâmü aleyke yâ Rasûlallâh (Bir kez okunur).

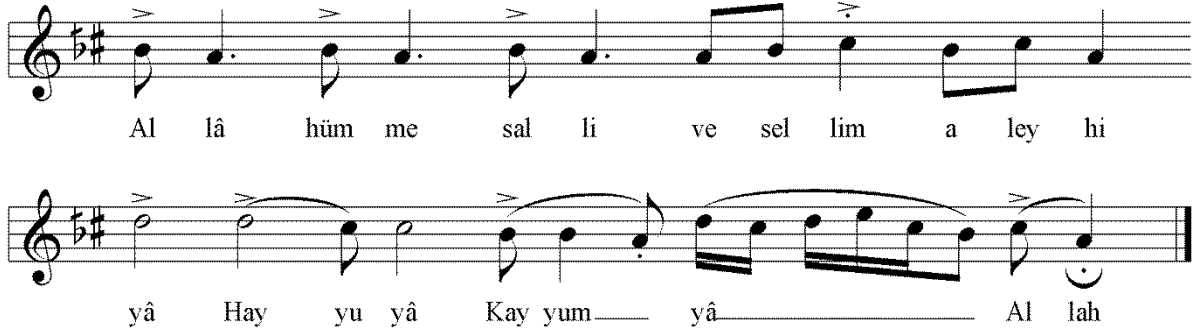

3.3.2.2.15 İkinci Fâtiha

Okunan Salâvât'ın ardından ikinci Fâtiha için zâkirbaşı:

“Nes’elûke tevfk bi izzeti’l-Fâtiha!” der. Ardından hâzirun yüksek sesle:

“Allâhümme salli ve sellim aleyhi yâ Hayyu yâ Kayyûm yâ Allah” der ve sessizce Fâtiha sûresini okur.

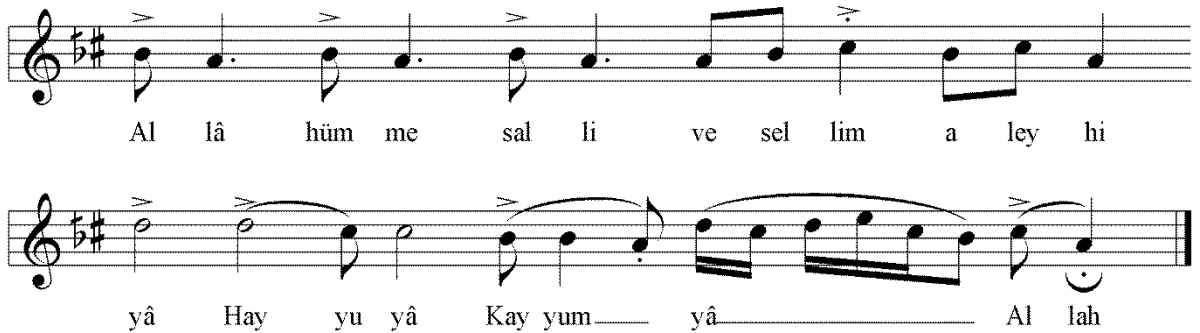

3.3.2.2.16 Son Fâtiha

Sessizce okunan Fâtiha sûresinden sonra, bu kez zâkirbaşı:

“Niyet’ü’l-hayr ve şifâ bi kerâmeti’l-Fâtiha!” der ve yine hâzirûn yüksek sesle:

“Allâhümme salli ve sellim aleyhi yâ Hayyu yâ Kayyûm yâ Allah” der, ardından sessizce Fâtiha sûresini okur.

3.3.2.2.17 Son Dua

Dergâh Camii’nde ikindi vakti yapılan usûl, zâkirbaşının yapacağı dua ile son bulmaktadır. Eller semâya açılır ve zâkirbaşı, sesli olarak şu duayı okur:

"Îlâhî yâ Rabbe'l-âlemîn sabahlar hayr ola, hay'rlar fethola, şerler def'ola. Dostlar şad; düşmanlar hûr ola. Allahü Celîl Cellet azameti Hû ism-i zât-i pâk-i yüzü suyu hürmetine kalbimizi, kabrimizi; zâhirimizi ve bâtınımızı mâmûr ve münevver eyleye. Nûr-i Ahmed-i sirr-i Ali hürmetine. Lâ fetâ illâ aleynâ seyfen illâ zülfikâr-i a'dâ üzerine (*ellerin arkası göğe çevrilir*). Sübhâne Rabbike Rabbi'l-izzeti ammâ yesîfûne ve selâmün ale'l-mürselin"

(*Hâzirun, zâkirbaşı ile beraber*) "velhamdülillahi Rabbi'l-âlemin tekabbel minna yâ Allâh Hû!" (*Sağ el kalbin üzerine konulurak yere doğru eğilir ve dört elif miktarınca, yâni yaklaşık dört sâniye boyunca "Hû" denir*).

Bu duanın ardından, zâkirbaşıyla beraber herkes yeri öper ve usûl tamamlanmış olur.

3.3.3 Şanhurfa Dergâh Camii’nde Yatsı Usûlü (el-Evrâdü'l-‘İşâî / Yatsı Zikri)

Dergâh Camii’nde yatsı vakti yapılan usûl, daha önce de bahsettiğimiz üzere ilk kez Kadirî halifesi Derviş Eyyüp Efendi tarafından başlatılır. Usûl, yatsı namazını müteakiben başlar ve yaklaşık 40 dakika sürer. Yatsı namazından sonra uygulandığı için, halk arasında "Yatsı Zikri" veya "el-Evrâdü'l- ‘İşâî"²⁰⁵ olarak bilinir. Yatsı usûlü, sabah ve ikindi vaktinde yapılan usûlden evrâd ve hizb metinlerinin yer almaması yönüyle farklılık gösterir. Yatsı usûlü, Salâvât-ı Şerîfe, Kelime-i Tevhîd, Lâfza-i Celâl ve Hû esmâsından oluşan bir cehrî zikirdir. Usûl içerisinde yer alan ve zikrin ardından okunan Post Duası, Aşr-ı Şerîf, Fâtihâ-i Şerîfe ve Son Dua sabah ve ikindi usûlüyle benzerdir. Yatsı namazının ardından mescide geçilir ve genellikle zikir halkası burada kurulur (bkz. Görsel 11). Usûldeki oturma düzeni diğer iki vakitte yapılan usûlle aynıdır, cemaat halka şeklinde dizlerinin üzerinde oturur. Usûlü, zâkirbaşı sevk ve idare eder.

²⁰⁵ İşâ, yatsı demektir.

Görsel 11: Yatsı Usûlü

3.3.3.1 Dergâh Camii’nde Yatsı Vakti Yapılan Usûlün Bölümleri

Dergâh Camii’nde yatsı vakti yapılan usûl şu bölümlerden oluşmaktadır:

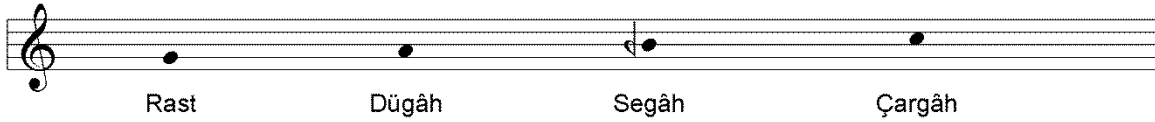
- 1- Salâvât-ı Şerîfe
- 2- Kelime-i Tevhîd Zikri
- 3- Lâfza-i Celâl Zikri
- 4- İsmi Hû Zikri
- 5- “Hâlisân muhlisan...” Duası
- 6- Post Duası ve İlk Fâtiha
- 7- Aşr-ı Şerîf ve İkinci Fâtiha
- 8- Son Fâtiha
- 9- Son Dua

3.3.3.2 Dergâh Camii’nde Yatsı Vakti Yapılan Usûlün Uygulanışı ve Müzikal Analizi

3.3.3.2.1 Salâvât-ı Şerîfe

Usûl, Hz. Peygamber’e getirilen Salâvat-ı Şerîfe ile başlar. Zâkirbaşı, halka kurulduktan sonra usûlü başlatır. Zâkirbaşının Salâvât’ı okumaya başlamasıyla beraber zâkirler, hep bir ağızdan, aynı ritmik yapı ve melodiyle zâkirbaşına katılır. Bu bölümde okunan Salâvât-ı Şerîfe 50 kez tekrar edilir. Sayının tamamlandığı, zâkirbaşının son Salâvât okunurken “...âlihî ve sahibihî ve sellîm.” lâfzında ritmi düşürüp, bitiş için kullanılan melodiye geçmesinden anlaşılır. Zâkirbaşı bu melodiye okumaya başladığı anda, zâkirlerde ona katılır ve hep bir ağızdan okunan Salâvat bu melodi ile tamamlanır. Salâvât-ı Şerîfe zikri, yaklaşık altı dakika sürmektedir.

Usûl ve makam yönüyle bakıldığında, Salâvât-ı Şerîfe’nin aşağıda yer alan dört ses üzerine kurulu yapısının Uşşak makam dokusunda olduğunu anlamaktayız. Yerinde Uşşak makamında icra edilen Salâvât-ı Şerîfe’nin seyri esnasında şu perdelerin yer aldığını görmekteyiz:

Ezgisel motif kurulumunda, karar perdesi olan Dügâh perdesinin sıklıkla kullanıldığı ve Dügâh-Rast, Dügâh-Çargâh ses atlayışları ve Rast perdesi üzerindeki kalışlarla, Uşşak makamı içerisinde ezgi motiflerinin kurulduğunu görmekteyiz. Serbest usûl yapısı içerisinde icrâ edilen Salâvât’ın yaklaşık metronom değeri 72 BPM’dir.

Salâvât-ı Şerîfe (*Allâhümme salli alâ seyyidînâ Muhammedin abdike ve Rasûlike'n-nebiyyi 'l-ümmiyyi ve alâ âlihî ve sahibihî ve sellîm* ‘50 kez tekrar edilir’).

(Bolahenk Nısfıye Düzende Yazılmıştır)

Salâvât-ı Şerîfe

Okuma Usûlü: Her kısım için belirlenen metronom hareketine uygun olarak serbest (Ad libitum) okunacaktır.

♩ = 72

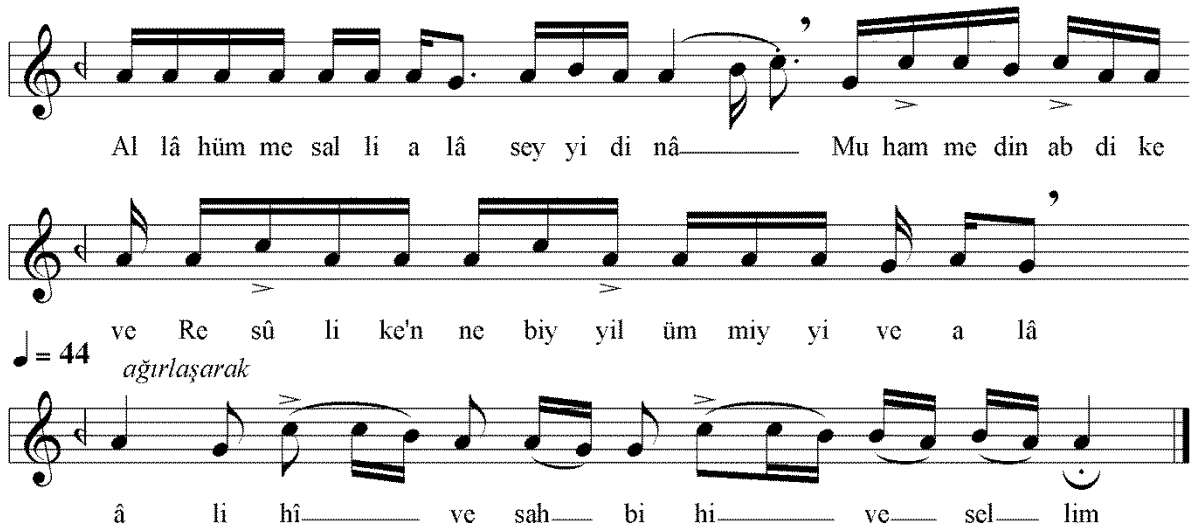

Al lâ hüm me sal li a lâ sey yi di nâ Mu ham me din ab di ke

ve Re sū li ke'n ne biy yil ūm miy yi ve a lâ â li hî ve sah bi hi ve sel lîm

48

Son Salâvât-ı Şerîfe okunurken "...âlihî ve sahbihi ve sellîm." lâfzında melodi ve ritim yapısı değiştirilerek okunur. Zâkirbaşının işaretiyle ve daha ağırca okunan bu bölüm ile Salâvât-ı Şerîfe zikrinin tamamlandığı anlaşılır. Son okunan salâvât'ın yaklaşık metronom değeri 44 BPM'dir ve burada yer alan melodik yapı şu şekildedir:

Al lâ hüm me sal li a lâ sey yi di nâ Mu ham me din ab di ke

ve Re sū li ke'n ne biy yil ūm miy yi ve a lâ

â li hî ve sah bi hi ve sel lîm

♩ = 44

ağırlaşarak

3.3.3.2.2 Kelime-i Tevhîd Zikri

Salâvât-ı Şerîfe tamamlanınca zâkirbaş, "Adını zikredenlerin adını her zikredişinde ve adını zikretmekten gafil olanların da adını zikretmekten her gafil kalışında O'nu zikret." manasındaki "Küllemâ zekerahu'l-zâkirûn ve küllemâ ğafele an zikrihi'l-ġâfilûn" lâfzıyla Muhammed Sûresi'nin 19. Ayetinin başındaki "Fa'lem ennehû Lâ ilâhe illallâh" "Bil ki

Allah'tan başka ilah yoktur”²⁰⁶ ibaresini ard arda okur. Zâkirbaşı, “Küllemâ zekerahu’l-zâkirûn ve küllemâ ğafele an zikrihi’l-ğâfilûn Fa’lem ennehû Lâ ilâhe illallâh” der ve zâkirler “...illallah” lâfzında veya ikinci kez okunan Kelime-i Tevhîd’de zâkirbaşına katılarak zikre devam ederler. Kelime-i Tevhîd Zikri, yaklaşık sekiz-dokuz dakika sürmektedir. Zâkirlerin, “Kelime-i Tevhîd” zikri esnâsında çıkardıkları ses, Usûl müdâvimlerince “arı vızıldaması” sesini çağrıştırmaktadır.

Kelime-i Tevhîd zikri, 2/4’lük usûl yapısı içerisinde yer alır ve ezgisel motif yalnızca bir ses üzerine kuruludur. Bu melodi ve ritmik yapı içerisinde uygulanan zikrin ritmi hızlıdır. Burada yer alan melodik yapının sadece bir ses üzerine kurulmuş olması ve yürük bir ritmin benimsenmesi, Kelime-i Tevhîd’in 500 kez zikredilmesinde icra kolaylığının sağlanması ve zamanın daha iyi kullanılması yönünden oldukça mantıklıdır. Bu zikirde metronom değeri yaklaşık olarak 84 BMP’dir. Bu bölümde yer alan ezgi motiflerinin de, Sâlavât-ı Şerîfe’de olduğu gibi Uşşak makam dokusunda kurgulandığını görmekteyiz.

Zâkirbaşının Kelime-i Tevhîd zikrini başlatmadan önce okuduğu, “Küllemâ zekerahu’l-zâkirûn ve küllemâ ğafele an zikrihi’l-ğâfilûn Fa’lem ennehû Lâ ilâhe illallah” metninin “Fa’lem ennehû” lâfzını aşağıda yer alan melodik yapı içerisinde okur ve akabinde Kelime-i Tevhîd zikrine devam eder.

Son üç Kelime-i Tevhîd ağır ve farklı bir melodik yapıyla okunur. Bu, zikrin üç tekrar sonra tamamlanacağını işaretidir. 4/4’lük usûl yapısı içerisinde kurgulanan motif şu şekildedir:

Kelime-i Tevhîd (*Lâ ilâhe illallâh*, 500 kez tekrar edilir.)

²⁰⁶ Muhammed 47/19 (Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an-ı Kerim Meâli).

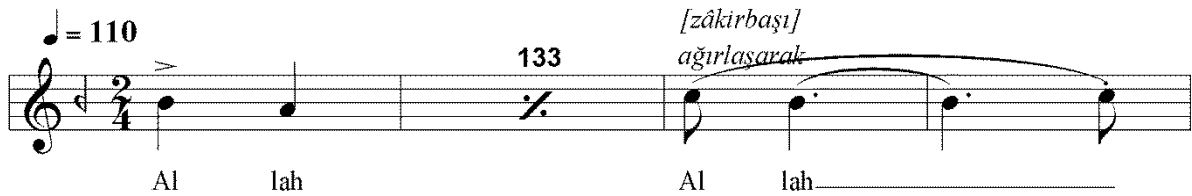
3.3.3.2.3 Lâfza-i Celâl Zikri

Dergâh Camii’nde, yatsı vakti uygulanan lafza-i celâl zikri, sabah ve ikindi usûlünde olduğu gibi cehri olarak yapılır. Kelime-i Tevhîd zikrinin ardından bu bölüm başlar ve zikrin ritmi, Kelime-i Tevhîd zikrinin ritmine göre daha ağırcadır. Zikir uygulanırken beden hareketlerinde sınırlayıcı bir takım kural ve kaîde olmamakla beraber vücut ve baş sağa ve sola çevrilmez. Allah lafzının elif ve lâm harfine şiddetle vurularak “Al” denir ve pek hafif bir duraktan sonra hece biraz çekilerek “lah” denir. Her iki hecede vücut ve baş hafifçe hareket edip kalkar. Başın hareketi kalp yönüne yapılır ve hece sonunda tabiî hâle gelinir. Zikir süresince hızlanma olmaz, başlanılan ritimde zikre devam edilir.

Zâkirler Lâfza-i Celâl zikrine devam ederken, zâkirbaşı bâzen “Mevcûd, Maksûd, Dâim, Gaffar” gibi esmâları sesli ve farklı bir melodiyle okur. Bazen de sadece “Allah” esmâsını ard arda iki kez, sesli ve farklı bir melodiyle tekrarlar. Bu hâl, zâkirleri cuşa getirir, zikre ilâhi bir neş’e ve coşku katar.

Yatsı usûlünde Lâfza-i Celâl, 133 kez zikredilir. Zâkirbaşı, zikrin sayısı tamamlanınca yani 133. esmâda, “Allah” lafzının “lah” hecesini uzunca ve vurgulu çekerek zikrin tamamlandığını belirtir. Yatsı usûlü içerîsinde yer alan Lâfza-i Celâl zikri, takriben 10-11 dakika sürmektedir. 2/4’lük usûl yapısı içerisinde, Dügâh ve Segâh perdelerinden oluşan ezgi motifinin icrâsında metronom değeri yaklaşık 110 BMP’dir.

Lâfza-i Celâl (Allah, 133 kez tekrar edilir.)

3.3.3.2.4 İsm-i Hû Zikri

“İsm-i Hû” zikri de kuûd şeklinde, cehri olarak uygulanır ve Lâfza-i Celâl zikrinin ardından başlar. Zikir yapılırken baş, kalbin üzerine doğru zikir yapılır. Baş, kalbin üzerine yönelişinde “Hû” denir, aksi yöne çekilirken ağızdan nefes alınır. Yatsı usûlünde “Hû” esmâsı, 133 kez zikredilir. Zâkirbaşı, zikrin sayısı tamamlanınca yani 133. esmâda, “Hû” esmasını uzatır, ardından “Allah”, “Hû” esmalarını uzunca ve vurgulu çekerek zikrin tamamlandığını belirtir. Yatsı usûlü içersinde yer alan “İsm-i Hû” zikri, takriben üç dakika sürmektedir.

İsm-i Hû (Hû, 133 kez tekrar edilir.)

3.3.3.2.5 “Hâlisân muhlisan...” Duası

İsm-i Hû zikrinin tamamlanmasının ardından, hazırûndan biri aşağıda yer alan metni, herhangi bir makam ve melodi sınırlaması olmadan okur. Doğaçlama olarak okunan bu bölüm esnasında cemaat sessizce bekler ve ardından Post Duası yapılır.

“Hâlisân Muhlisan Lâ İlâhe İllallâh Sâdikan Müsaddikan Muhammedün Rasûllûllâhi hakkan ve sallî Yâ Rabbî, Yâ Rabbî âlâ eşrafî nûr-i cemî‘i’l-enbiyâi ve’l-mürselîn ve’l-hamdü lillâhi Rabbi’l-âlemin âmin”

(Bolahenk Nısfıye Düzeninde Yazılmıştır)

Usûl: Serbest

♩ = 50 [Bir kişi tarafından]

Hâ li san muh li san Lâ i lâ he il lal lâh

sâ dî kan mu sad dî kan Mu ham me dün Ra sül lûl la hi hak kan

ve sal li yâ rab bî â lâ eş ra fî nû ri ce mî 'il en bi yâ i ve'l mür se lîn

ve'l ham dü lil lâ hi Rab bî'l â le min

3.3.3.2.6 Post Duası ve İlk Fâtiha

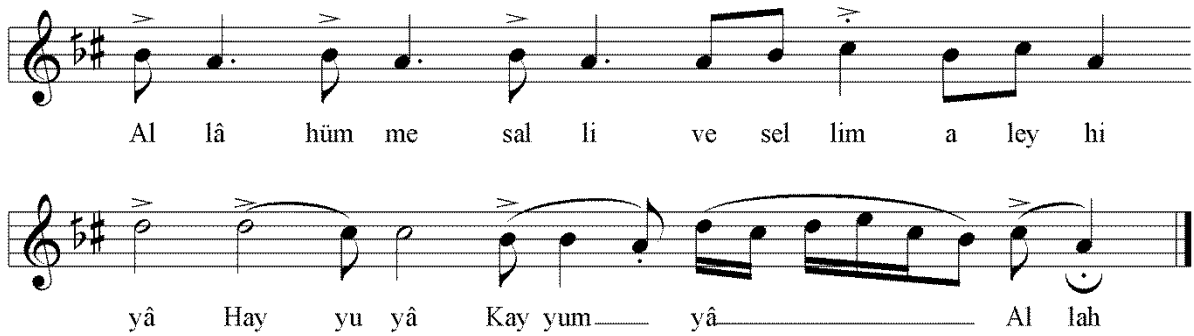
Usûlün bundan sonraki bölümü, sabah ve ikindi usûlünde yer alan Post Duası bölümüyle gerek müzikal yönden gerek metin ve uygulanış yönünden bire bir aynıdır. Bu bölüm ve sonrasında yer alan, Post duası, Tekbir, ikinci Fâtiha, Üçüncü Fâtiha ve Son Dua sabah usûlünde yer aldığı şekliyle uygulanır.

POST DUASI

Bismillahirrahmanirrahîm.

Elhamdülillâhi Rabbi'l-âlemîn ve's-salâtü alâ Rasûlinâ ve's-şeff'i zünûbina ve't-tabîbi kulûbinâ Muhammedin Sallallâhü teâla aleyhi ve sellem efendimiz hazretlerinin pâk, münevver, mutahhar, mu'allâ, müzekkâ, müctebâ, murtezâ, azîz, latîf, ruh-i şerîfi için, âli ve evlâdı için, çehâr-yâr-i güzîn ve e'imme-i dîn-i mübîn, Hulefâ-i Râidîn ve'l-mürşidîn seyyidînâ Ebû Bekir es-Siddîk ve Ömer'û'l-Fârûk, Osman Zü'n-Nûreyn ve Aliyyü'l-murtezâ ve'l-Haseni ve'l-Hüseyni ve'l-Hamzate ve'l-

Abbâs ve an sâir sahâbeti rızvânüllâhi teâlâ aleyhim ecma‘în, husûsan Kutbu’r-Rabbânî pirim Gavsü’s-Samedânî sultânım Muhyiddin Ebî Muhammed Abdülvehhâb Abdülkadir-i Geylânî kaddesallâhu sirruhû nûrânî ve nevverallâhü zarihahû sultân Seyyîd Ahmed er-Rıfâî, Seyyîd Ahmed el-Bedevî, Seyyid İbrahim ed-Desûkî, Tâcü'l-ârifîn Ebü'l-Vefâ, Hayat el-Harrânî, Şeyh Ukeyl el-Menbicî, Şeyh Ma‘rûf el-Kerhî, Emir Seyyîd Muhammed Bahâeddin Şâh-ı Nakşibendî Veli, Hazreti Baba, Hazreti Mollâ, Hazreti Koçağa, Hazreti Abdülâzîz vesâir evliyâullah, ulemâ, sulehâ, fukarâ, şühedâ, fûdalâ, nûkabâ, nücebâ, âşıkân, sâdikân, dervîşân ve cemi ehl-i imân ervâh-ı şerîfleri içün, Husûsen Dede Osman Avni Hazretlerinin ruh-i şerîfleri içün, bu makam-ı mübârekede (Mevlidi Halil aleyhisselâm makamı mübârekinde) geçen meşâyih-i izâm ve hâdim-i kirâm hazretlerinin ruh-i şerîfleri içün, din-i İslâm selâmetliği içün, tüccâr-ı Müslimin selâmetliği içün, hastaların şifâlığı içün, mahkûmların âzâdlığı içün, borçluların halâsı içün, emânet hakkında hak valideyni içün, ilâhî def‘i külli beliyât (ellerin arkası göğe çevrilir) ve yâ Kadiye’l-hâcât, husulu hayrî murâdat ve hall-i cemî‘i’l-müşkilât, fethi fütûh, tâliban Allah celle celâlûhû, bekâ-i imân, rızâ-i Rahmân, ruh-i Rasûlillahi, ruh-i Halîlullah, ruh-i Adem safiyyullah, ruh-i cemî‘i’l-enbiyâi aleyhimüssalâtü vesselâmü ve evliyâullah, kaddesallâhü esrârahüm bi-sirrîl fâtiha. (zâkirbaşı tarafından verilen fâtihanın ardından tüm zâkirler yüksek sesle ‘Allâhümme sallî ve sellim aleyhi yâ Hayyu yâ Kayyûm yâ Allah’ der ve sessizce Fâtiha sûresini okur.)

Ardından zâkirbaşı:

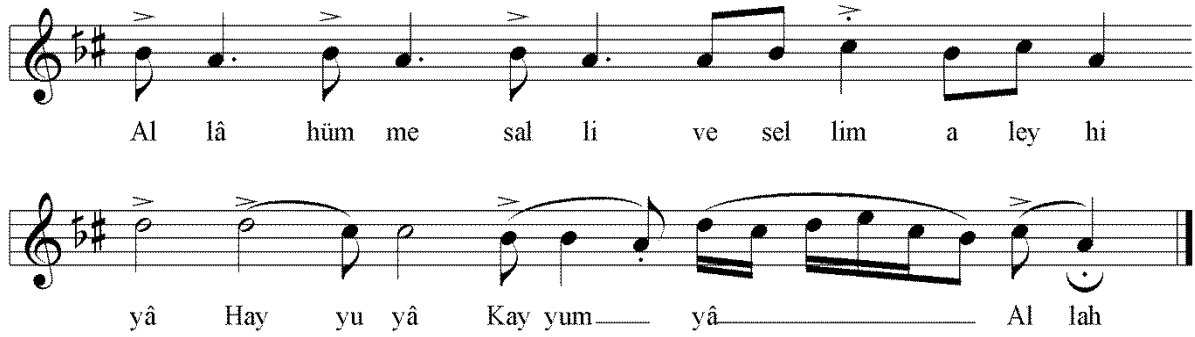
“Ve sallî yâ rabbi âlâ eşrafî nûr-i cemî‘i’l-enbiyâi ve’l-mürseline (hâzirun zâkirbaşı ile beraber) "velhamdülillâhi Rabbi'l-Alemîn takabbel minnâ yâ Allah Hû!" der. (Sağ el

kalbin üzerine konulurak yere doğru eğilir ve dört elif miktarınca, yâni yaklaşık dört sâniye boyunca “Hû” denir.)

3.3.3.2.7 Aşr-ı Şerîf ve İkinci Fâtiha

Posta verilen selamın ardından, hazır olanlardan biri aşr-ı şerîf okur ve Aşr-ı Şerîfin ardından “el- Fâtiha” der ve hâzirun yüksek sesle:

“Allâhümme salli ve sellim aleyhi yâ Hayyu yâ Kayyûm yâ Allah” der, ardından sessizce Fâtiha sûresini okur.

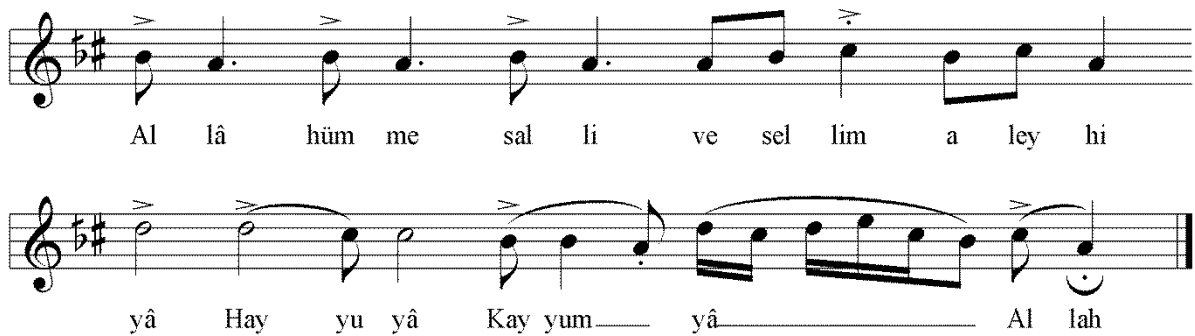

3.3.3.2.8 Son Fâtiha

Sessizce okunan fâtiha sûresinin ardından, bu kez zâkirbaşı:

“Niyetü’l-hayr ve şifâ bi kerâmeti’l-Fâtiha” der ve yine hâzirun yüksek sesle:

“Allâhümme salli ve sellim aleyhi yâ Hayyu yâ Kayyûm yâ Allah” der ve yine ardından sessizce Fâtiha sûresini okur.

3.3.3.2.9 Son Dua

Dergâh Camii'nde yatsı vakti yapılan usûl, zâkirbaşının yapacağı dua ile son bulmaktadır. Burada yer alan dua metni, sabah ve ikindi usûlünde yer alan metinle aynıdır. Eller semâya açılır ve zâkirbaşı, sesli olarak şu duayı okur:

"Îlâhî yâ Rabbe'l-âlemîn sabahlar hayr ola, hay'rlar fethola, şerler def'ola. Dostlar şad; düşmanlar hûr ola. Allahü Celîl Cellet azameti Hû ism-i zât-i pâk-i yüzü suyu hürmetine kalbimizi, kabrimizi; zâhirimizi ve bâtınımızı mâmûr ve münevver eyleye. Nûr-i Ahmed-i sirr-i Ali hürmetine. Lâ fetâ illâ aleynâ seyfen illâ zülfikâr-i a'dâ üzerine (*ellerin arkası göğe çevrilir*). Sübhâne Rabbike Rabbi'l-izzeti ammâ yesîfûne ve selâmün ale'l-mürselin"

(*hâzirun zâkirbaşı ile beraber*) "velhamdülillâhi Rabbi'l-âlemîn tekabbel minna yâ Allah Hû" (*dört elif miktarınca, yâni yaklaşık dört sâniye boyunca "Hû" denir*).

Bu duanın ardından, zâkirbaşıyla beraber herkes yeri öper ve usûl tamamlanmış olur.

4. KÜLTÜREL GELENEK BAĞLAMINDA ŞANLIURFA DERGÂH CAMİİ

4.1 Cemâat (İhvân, Muhib)

Usûl, tarikatlı-tarikatsız ayrımı yapılmaksızın herkesin katılımına açık olduğundan, usûlde yer alan cemaati herhangi bir isim altında toplamak veya herhangi bir tarikata dâhil etmek söz konusu değildir. Usûlün müdavimlerinin bir kısmı herhangi bir tarikata bağlı olmayıp, sadece Dergâh Camii avlusunda medfûn olan Kadirî şeyhi Dede Osman Avni'nin muhibbânıdır. Diğer bir kısım Kadirî, Nakşibendî ve Rıfâî tarikatlarından birine bağlıdır. Diğerleri ise herhangi bir tarikata ve cemâata bağlı olmadan usûlü takip etmektedir.

Dergâh Camii'nde yapılan usûl, farklı tarikatların zikir ve virdlerini bünyesinde barındırdığından, sadece bir tarikatın zikri olarak algılanmamıştır. Bu özgün yapısıyla Dergâh Camii Usûlü, bütün kesimler tarafından kabul görmüş ve insanlar üzerinde psikolojik yönden olumlu etkiler bırakmıştır.

Usûle devam edenlerin yaşlarına bakıldığında, yediden yetmiş farklı yaş gruplarını görmek mümkün olsada, çoğunluğu orta yaş ve üstü oluşturmaktadır. Babadan oğula, oğuldan toruna bir emanetin sahiplenicisi ve taşıyıcısı olarak, çocukları babalarıyla beraber bu halkanın içersinde görmek mümkündür.

4.2 Kıyafet

Her tarikatın kendine has kılık ve kıyafeti vardır. Tarikat mensupları bağlı oldukları tarikatın inanışı sembolleştiren hırkası, küllahı, cübbesi, tacı, kemeri ve sarığı ile diğerlerinden ayrılır. Sâlik, bağlı olduğu tarikatın kılık kıyafetine uymak zorundadır. Ve meydan tabir edilen zikirhâneye sadece uygun görülen kıyafetlerle girebilir. Bazı tarikatlar, arâkiye, sikke, destâr, istivâ, tennûre vb. gibi adlarla anılan özel giysiler giyerken bazıları ise, siyah sarık, cübbe, haydâriye, içten de beyaz elbise ve beyaz çorap giymektedir. Bunlar tamamen tarikatlara özgüdür ve tarikatlara göre değişkenlik gösterir.²⁰⁷

²⁰⁷ Hasan KÜÇÜK, *Tarikatlar*, İstanbul 1976, s. 115, 135

Dergâh Camii’nde yapılan usûlde ise, kılık ve kıyafet yönüyle kesinlikle böyle bir sınırlama ve zorunluluk hâli yoktur. Usûl, namaz vakitlerinin ardından uygulandığından, cemaat, namazın âdabına uygun düşen kıyafetleriyle usûlde yer alır. Şanlıurfa, farklı etnik grupları bünyesinde barındıran nâdîde bir şehirdir. Bu özelliğinden dolayı usûlde, bu etnik grupların renklerini, dokularını ve ayrıca bağlı oldukları yolun izlerini, taşıdıkları aksesuar ve kıyafetlerinde görmek mümkündür.

4.3 Usûlde Kural ve Kaide

Her tarikat, bünyesinde kendine özgü bir takım kural ve kaideleri barındırmaktadır. Tarikatlara özgü yapılan, sistemli ve disiplinli bir yapı içeren ve tarikatlarca farklı şekilde isimlendirilen usûllerin unsurları ve işleyişi de, tarikatları birbirinden ayıran bu kural ve kaideler içersinde şekillenir. Dergâh Camii usûlünde yer alan Evrâd ve Hizb metinleri her ne kadar Kübreviyye ve Şâzelî tarikatine ait olsa da ve usûlde yer alan bir kısım kişilerce Kadîrî tarikatı ve zikri olarak addedilse de, adâb ve erkân yönüyle buradaki işleyişi herhangi bir tarikatla özdeşleştirmek mümkün değildir. Tarikat kuralları ve yöntemleri içersinde yer alan zikre katılmak isteyenler için giriş töreni burada yapılmaz. Son postnişin, Antepli Baba Mustafa Efendi (ö.1921)’nin vefatının ardından şeyhlik misyonu ortadan kalkmıştır. Dolayısıyla ortada bir şeyh olmadığından şeyhin gözetiminde sâliklerin yerine getireceği ibadetlerin tâlim ve tarifi; ferdi ve toplu virdlerin şart koşulması; günlük ve haftalık riyazetler uygulatılması da söz konusu değildir. Sistemli bir tarikat kural ve yöntemlerinin yer almamasından dolayı bir tarikat ismi altında değerlendirmek mümkün değildir.

Bütün tarikat usûllerinde bazı ortak unsurlar bulunmaktadır. Tarikatlarda yer alan usûller en ince detayına kadar düşünülüp, tespit edilmiş ve belirli kurallara göre şekillendirilmiştir. Usûl içersinde yer alan ve belirli kurallara göre şekillendirilen her hareketin bir anlamı ve bir sebebi vardır. Bu hareket ve kurallar bütünü yer aldığı tarikatın pîri veya Pîr-i Sâni’si (ikinci pîr) tarafından tespit edilmiştir. Bu yüzden tarikat usûllerinde “Hurda-i tarîk” denilen bu kurallar ve hareketler bütününden asla taviz verilmez, bozulması veya değiştirilmesi yahut ihmal edilmesi tarikat edebine ve terbiyesine aykırılık olarak görülür.²⁰⁸ Şanlıurfa Dergâh Camii usûllerinde en dikkat çekici husus, tarikat ve şeyhlik misyonunun ortadan kalkmış olmasına rağmen, bir Şâzelî şeyhi tarafından başlatılan ve

²⁰⁸ Ömer Tuğrul İnancı, a.g.m., s.120.

sonrasında Kadirî halifeleriyle devam ettirilmiş olan usûllerde, hurda-i tarîk denilen kural ve kaidelerin halen geçerliliğini sürdürmesidir. Dolayısıyla Dergâh Camii Usûlü, kendi içersinde barındırdığı bir takım kural ve kaidelere uyulmak koşuluyla amacı sadece Allah'ı anarak mânevi doyuma ulaşmak ve huzura ermek olan herkesin, dâhil olabileceği bir halkadır.²⁰⁹

4.4 Dinî Gün ve Gecelerde Usûl

Şanlıurfa'nın en büyük camilerinden biri olma özelliğinin yanı sıra, Hz. İbrahim Peygamber'in doğduğu makamının bu alanda yer alması Dergâh Camii'ne özel bir anlam katmaktadır. Bu özelliklerinden dolayı Dergâh Camii, Şanlıurfa'da Merkez Camii kabul edilir ve Kadir ve kandil gibi dinî önem taşıyan gün ve gecelerde, yâni Regâib Kandili, Berat Kandili, Mirac Kandili, Kadir Gecesi'nde Mevlid ve Hatm-i Şerîf Merasimi burada yapılır.

Kadir ve kandiller gibi dinî önem taşıyan gün ve gecelerde Mevlid ve Hatm-i Şerîf Merasimi camide sürerken, caminin hemen bitişiğinde yer alan mescitte vakit usûlüne devam edilir. Bu tür özel gecelerde, birbirine bitişik bu iki mekândan aynı anda semâya yükselen Mevlid, Kur'an tilaveti ve zikir sesleri mekânın havasını soluyanlarda vecd ve coşku hâlinin yaşanmasına neden olur. Makama atfedilen kutsallıktan dolayı, bu tür özel gün ve gecelerde şehir içi ve ilçelerden gelen ziyaretçi sayısı oldukça fazladır. Dolayısıyla bu durum, usûl katılımında ciddi artışa neden olur.

Tekkelerde uygulanan tarikat âyin ve usûlleri genellikle haftada bir defa yapılır. Tekkelerde, âyin ve usûlün yapıldığı gün veya gecesi "hafta günü" veya "hafta gecesi" olarak isimlendirilir. Bunun yanı sıra Kadir ve Kandil gecelerinde de âyin veya usûl için tekkelerde bir araya gelinir. Bu tür özel gecelere ise "ihyâ gecesi" denir.²¹⁰ Şanlıurfa Dergâh Camii'nde usûl, haftanın her günü, günün üç farklı zamanında devam ettiği için bu tarz bir yapılanma ve isimlendirme yer almamaktadır. Dinî bayramlarda ve kandiller gibi dinî önem taşıyan gün ve gecelerde, Dergâh Camii'nde yapılan usûlde herhangi bir değişiklik söz konusu değildir, yani usûl diğer günlerde olduğu gibi aynen uygulanır.

²⁰⁹ Ali Tenik, a.g.m., s. 111.

²¹⁰ Ömer Tuğrul İnâncer, a.g.m., s.120.

4.5 Pazar ve Perşembe Günleri Usûlde Yapılan Değişiklik

Pazar ve Perşembe günleri, İkinci Vakti yapılan usûlde “Hatme”²¹¹ denilen bir bölüm yer almaktadır. Hatme, ikinci usûlünde “Zikir” bölümünün ardından, hafî şekilde uygulanır ve sırasıyla, Aşr-ı Şerîf, 7 Fâtiha sûresi, 7 Salâvat-ı Şerîfe, 7 İnşirah sûresi, 11 İhlâs sûresi, 1 Fâtiha sûresi ve 1 Salâvat-ı Şerîfe’den oluşur.²¹²

Dergâh Camii müdavimlerince “Hatme” olarak adlandırılan ve “Nakşibendiyye” tarikatine atfedilen bu bölümün usûle eklenmesi, Mehmet İhsan Çermikli’nin kaleme aldığı eserinde usûlün başlangıç yıllarına dayanmaktadır. Eserde yer alan bilgiye göre bu tarikat usûlünün Şanlıurfa’da başlamasını sağlayan kırk kişilik sûfî grubundan bâzılarının Nakşibendiyye tarikatına mensup olduğunu ve bunlara hürmeten, bu bölüme yer verildiği belirtilmektedir.²¹³ Dergâh Camii Müdavimlerden bazılarına göre; bu bölümün eklenmesi, burada yapılan usûlün tüm tarikatları kapsadığının bir göstergesidir. Eklenen bu bölüm, sadece Nakşibendiyye tarikatına özgü olup burada yer alması, bu mekânda yapılan usûlde bir tarikat ayrımı gözetilmeksizin her kesime açık olduğunun ifadesi ve Dergâh Camii’nde yapılan usûlün kucaklayıcı ve bütünleştirici yönünün göstergesidir.

4.6 Usûllerin Öğrenimi ve Aktarımı

Dergâh caminde yapılan usûllerin kuşaktan kuşağa aktarımı, usûlün bir parçası olan sözlü kültür ile gerçekleşmektedir. Her kesimin katılımına açık olan bu usûller, toplumsal belleğe dayalı olarak icracı ve dinleyici arasındaki iletişim ile dinleme ve sonrasında hâfızaya alma yöntemiyle devamlılığını sürdürmektedir. Sese dayalı olarak yapılan usûllerde, ritm ve melodi ögesi evrâd metnlerinin ezberlenmesine kolaylık sağlar. Belirli bir ahenk ile okunan metinler insan sesine dayalıdır, usûle eşlik maksatlı herhangi bir enstrüman yer almamaktadır.

²¹¹ Nakşibendiye tarikatında dervişlerin şeyhin huzurunda oturarak ve hâfî olarak yaptıkları zikre Hatm-ı hâce denir. Büyük hatme ve küçük hatme olarak ikiye ayrılır. Cemaat arasında inşirah suresini bilenlerin sayısı 10’dan fazlaysa büyük hatme, değilse daha kısa süren küçük hatme yapılır. Hatme esnasında gözler kapatılır ve rabîta ile hatme başlar. Herkes okuyacağı dua, âyet ve salavâtı şeyhin işaretleriyle okur. Hatme, silsile şeyhlerini ihtiva eden bir dua ile son bulur. Mürid olmayan zikre iştirak edemez (Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, s. 159).

²¹² Hafız Mehmet Kılıç, röportajı yapan: Osman Öksüzöğlu, *Şanlıurfa Dergâh Camii Tarikat Usûlleri* (20.04.2015).

²¹³ M. İhsan Çermikli, *a.g.e.*, s.157.

4.7 Şanlıurfa Dergâh Camii’nde Uygulanan Usûl Dışı Faaliyetler

Dergâh Camii’nde usûllere katılan müdavimler, usûl dışında da bir araya gelip, sosyal paylaşımlarda bulunurlar. Usûller sayesinde bir araya gelinip, edinilen yeni dostluklar sıra gecesi ve sabah kahvaltısı gibi bir takım usûl dışı faaliyetlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Usûl dışında gerçekleştirilen bu faaliyetler, zaman içerisinde belli kural ve kaideler çerçevesinde şekillenmiş ve kuşaktan kuşağa aktarılarak bir gelenek halini almıştır. Bu faaliyetler, usûl dışı bir faaliyet olmasına rağmen usûlün bir takım unsurlarını içerisinde barındırmaktadır.

4.7.1 Sıra Gecesi

Şanlıurfa’da, şehir kültürünün önemli bir ögesi olan Sıra gecesi, gelenek ve göreneklerinin tarihsel aktarımının gerçekleştiği, fikren ve ruhen anlaşılabilen farklı yaşlarda ve mesleklerdeki arkadaş gruplarının, özellikle kış gecelerinde bir araya gelip mahalli ikramlar eşliğinde eğlendikleri ve bilgilendikleri ortamın ismidir. Sıra gecelerinde illa mûsiki olacak diye bir kaide yoktur. Sıra grubunun çoğunluğu müziğe yatkın kişilerden oluşuyorsa, müzik geceye renk katar. Sıra gecelerinin uygulanış şekillerine göre, sazlı ve sözlü uygulamalara dayalı sıra geceleri ile Sohbetlere dayalı olarak uygulanan sıra geceleri olarak sınıflandırılabilir. Sohbeteye dayalı sıra gecelerinde, Dînî sohbetler veya yerel ve genel konuları muhtevî sohbetler yapılır. Her hafta, sırasıyla grupta yer alan bir başka kişinin evinde toplanıldığı için “Sıra gecesi” denir. Sıra gecesi için “Sıra Gezme” tabiri de kullanılır.

Sıra gecesi, Dergâh Camii müdavimlerini usûl dışında bir araya getiren önemli faaliyetlerden biridir. Zamanla bir gelenek halini alan bu faaliyet, Dergâh Camii avlusunda medfûn bulunan ve ismi Dergâh Camii’nde yapılan usûllerle özdeşleşen Kadirî tarikatı Şeyhi Dede Osman Avni (?-1883) döneminde başlamıştır. Dergâh Camii’nde usûle katılanlar, Dede Osman Avni’nin vefatından sonra da bu geleneği sürdürmüş ve devam ettirdikleri bu sıra gecesine, Dede Osman Avni’ye duyulan sevgi, muhabbet ve hürmetten dolayı onun ismini yani, “Dede’nin Sırası” ismini vermişlerdir (bkz. Görsel 12, 13, 14).

Görsel 12: Sıra Gecesi

Görsel 13: Sıra Gecesi

Görsel 14: Sıra Gecesi

Dede Osman Avni ve halifelerinin yaşamları boyunca kullandıkları külliye içerisinde yer alan dergâh odası, 1925 yılında Tekke ve Zaviyelerin kapatılması kararıyla usûl müdavimlerinin haftanın belirli günlerinde bir araya gelip, Kur'an ilmi üzerine çalışmalar yaptıkları, dini sohbetler ettikleri, Sabah usûlünün ardından kahvaltı ettikleri ve sıra gezdikleri bir yapıya dönüşür. 1980'li yıllardan sonra bu oda bilinmeyen bir nedenle Dergâh Camii usûl müdavimlerine kapatılır. Bu geleneği yaşatmak ve korumak arzusuyla, Yatsı usûlünde zâkirbaşı olarak usûlleri idare eden Yasin Çiftçi, sıra gezme geleneğini bir süre kendi evinde sürdürür. Bu gelenek, yaklaşık bir buçuk yıl bu şekilde devam ettirilir. Daha sonra, her hafta bir başka kişinin evinde toplanılarak Sıra gezisine devam edilir.

Sıra gecesi, kış aylarında gerçekleştirilir. Cuma günü, Yatsı Zikrine iştirak edilir ve zikrin tamamlanmasından sonra, toplu olarak sıranın yapılacağı eve geçilir. Sıra gecesinin kendine özgü bir takım kural ve kaideleri vardır. Yaşlı ve bilgili kişiler başköşede oturur; yaşı

daha küçük olanlar kapıya yakın otururlar. Gece, çay ikramıyla başlar ve cemaat içersinde yer alan bilgili bir kimse tarafından, güne, içersinde bulunulan aya özel ilmihâlden ilgili bölüm okunarak, dinî sohbet yapılır. Sohbetin konusunda bir sınırlama yoktur, bu akıllarda yer tutan bir sorunun cevabını aramak da olabilir. Her sıra gecesinde Dede Osman Avni'nin menkıbelerinden biri veya birkaçı anlatılır ve böylelikle Dede Osman Avni yadedilir. Ardından ev sahibinin çiğköfte ve tatlı ikramı başlar. Bu ikramın başlayacağı saat daha önceden tespit edilmiştir ve sıra gecelerinde ikram için belirlenen saate riâyet edilir. Tatlının ardından sofra toplanır ve küçük bir meydan oluşturulur. Sıraya katılanlar oluşturulan meydanda bir halka oluşturur ve “Salavât-ı Şerîfe”, “Kelime-i Tevhîd”, “Lâfza-i Celâl” ve “İsm-i Hû” esmasının yer aldığı küçük bir zikir yaparlar. Burada uygulanan zikir Yatsı usûlünün kısa bir şeklidir. Yapılan zikri, Yatsı usûlünü yöneten zâkirbaşı idare eder. Burada yer alan zikir şu şekildedir:

Salâvât-ı Şerîfe (*Allâhümme salli alâ seyyidînâ Muhammedin abdike ve Rasûlike'n-nebiyyi'l-ümmiyyi ve alâ âlihî ve sahbihî ve sellîm '33 kez tekrar edilir'*)

Kelime-i Tevhîd (*Lâ ilâhe illâllâh, 100 kez tekrar edilir.*)

Lâfza-i Celâl (*Allah, 133 kez tekrar edilir.*)

İsm-i Hû (Hû, 133 kez tekrar edilir.)

“Hâlisân muhlisan...” Duası, bu bölüm cemaatte yer alan bir kişi tarafından okunur (Hâlisân Muhlisân Lâ İlâhe İllallâh Sâdikan Mûsaddikan Muhammedün Rasûllüllâhi 180akan ve salli Yâ Rabbî, Yâ Rabbî âlâ eşrafî nûr-i cemî'i'l-enbiyâi ve'l-mürselîn ve'l-hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemin âmin)

Bunun ardından Yatsı usûlünde olduğu gibi zâkirbaşı, Post Duası'nı okur ve ardından “el-Fâtîha” der. Fâtîha sûresi okunduktan sonra cemaatten biri aşr-ı şerîf okur. Son olarak zâkirbaşı Son Dua'yı okur ve böylelikle zikir tamamlanmış olur. Zikrin ardından mırza ikram edilir ve gece, bu kural ve kaideler çerçevesinde tamamlanır.

4.7.2 Sabah Usûlü Sonrası Kahvaltı

Dergâh Camii'nde sabah vakti yapılan usûlün ardından cemaat, camiye yaklaşık ikiyüz mt uzaklıkta ve merkezi bir konumda yer alan, bir iş merkezinin ikinci katındaki geniş odada kahvaltı için bir araya gelir. Bu geniş oda, Dergâh Camii müdavimlerinin bir kısmı tarafından, sadece bu amaç için tahsis ve şark kültürüne uygun olarak tefriş edilmiştir (bkz. Görsel 15, 16, 17).

Görsel 15: Sabah Kahvaltısı

Görsel 16: Sabah Kahvaltısı

Görsel 17: Sabah Kahvaltısı

Yirmi yıldır sürdürülen ve katılım noktasında herhangi bir zorunluluğun olmadığı bu kahvaltı kültürü, yaklaşık yirmi kişilik bir grup tarafından düzenli olarak sürdürülmektedir. Başlangıç yıllarında mekân olarak, Dergâh Camii müdavimlerinden Ali Doney'in işyeri kullanılır. Daha sonra, bugün kullanılan mekân tahsis edilir ve bu kültür günümüze değin burada yaşatılır. Kahvaltı, grup içersinde dönüşümlü olarak hazırlanır ve her gün gruptan bir başka kişi bu görevi üstlenir. Sofra herkese açıktır ve Hz İbrahim peygamberin sofrası olarak addedilir. İl ve il dışından sabah namazını Hz. İbrahim peygamberin makamında edâ etmek gayesiyle Dergâh Camii'ne gelip, sonrasında sabah usûlüne katılan ziyaretçiler bu sofraya davet edilir.

Kahvaltı öncesi cemaatten bir kişi *Yâsin Sûresini* ve daha sonra *Vâkı'a Sûresini* okur. Ardından Fıkıh, Hâdis, Siyer gibi konularda kısa bir sohbet edilir. Sohbetin ardından dua edilerek, kahvaltıya geçilir. Çoğunluğu esnaf olan bu grup, yemek sonrasında Kuşluk Namazı kılar ile buradan işlerine gitmek üzere ayrılır.

5. SONUÇ

Şanlıurfa Dergâh Camii'nde Yapılan Tarikat Usûlleri ve Müzikal Analizleri başlığı altında sürdürdüğümüz bu çalışma sonucunda, Dergâh Camii usûllerinin 17. yüzyılda Şanlıurfa'ya dışarıdan gelen bir grup sûfî tarafından başlatıldığını ve günümüze değin tarikat, mezhep ve cemaat ayırımı gözetilmeksizin her kesimin katılımına açık olarak sürdürülen bir tarikat usûlü olduğunu anlamaktayız. Sonraki yıllarda bu tarikat usûlleri külliye içerisinde yer alan ve kaynaklarda Mevlîd-i Halil Tekkesi olarak geçen Kadirî Dergâhında aynı anlayışla sürdürülmüştür. 30 Kasım 1925 tarihinde Tekke ve Zaviyelerin kapatılması kararıyla Mevlîd-i Halil Tekkesi işlevini yitirmiş fakat tarikatın usûlleri külliye içerisinde yer alan camide, resmi olarak görev yapan imam ve müezzinler tarafından zâkirbaşı sıfatıyla devam ettirilerek günümüze kadar ulaşmıştır.

Resmi olarak Mevlîd-i Halil Camii olmasına rağmen külliye halk arasında Dergâh; Cami ise, Dergâh Camii olarak bilinmektedir. Bu, külliye içerisinde yer alan ve 1925 yılına kadar ilim ve irşâd faaliyetlerinin sürdürüldüğü Kadirî Dergâhı'nın işlevinden kaynaklanmaktadır. 1925 yılında Tekke ve zavâyeler kapatılınca şeyhlik makamı da ortadan kalkmış ve bundan sonraki dönemde zâkirbaşı tarafından usûller yönetilmiştir. Mekân olarak cami ve mescid'in kullanılması, ayrıca haftanın her günü, üç farklı zamanda toplu olarak yapılması, Dergâh Camii usûllerini diğer tarikat usûllerinden farklı kılmaktadır.

Dergâh Camii'nde yer alan usûllerin bölümlerini incelediğimizde, sabah ve ikindi usûllerinin iki ana bölüm halinde terkip edildiğini görmekteyiz. Öncelikle, usûllerde Evrâd ve Hizb metinleri toplu olarak okunmakta, ardından da “Yâ Hayyu Yâ Kayyûm Lâ İlâhe İllâ Ente”, “Selâmün kavlen min Rabbin Rahîm”, Kelime-i Tevhîd ve Lâfza-i Celâl'den oluşan bir zikir yapılmaktadır. Her iki usûlün de zikir bölümünde Kelime-i Tevhîd ve Lâfza-i Celâl zikri yer alır. “Yâ Hayyu Yâ Kayyûm Lâ İlâhe İllâ Ente” zikri sadece sabah usûlünde, “Selâmün kavlen min Rabbin Rahîm” zikri ise sadece ikindi usûlünde yer alır. Zikir bölümünün ardından okunan Post Duası ve daha sonrasında yer alan Fâtîha bölümleri her iki vakit usûlünde de aynıdır. Bu iki usûlün zikir bölümü ve devamında yer alan bu metinsel ve melodisel ortak yapı, Dergâh Camii müdavimlerinin de anlatımlarında yer alan usûllerin ortak bir kanaatle oluşturulduğu sonucunu doğurmaktadır.

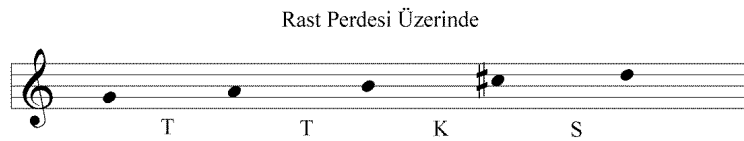
Dergâh Camii’nde Sabah vakti yapılan usûlde, Evrâd-ı Fethiyye metninden belli kısımlar, “Sünnet Virdî” ve “Farz Virdî” olarak adlandırılmakta ve sabah vakit namazının bölümleri arasında topluca okunmaktadır. Gerek şehir merkezinde gerek şehir merkezi dışında bir örneği daha olmayan bu uygulama sadece Dergâh Camii’ne özgü bir gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır.

18. Yüzyılda Kadirî şeyhi Derviş Eyyüb Efendi ile başlayan Yatsı usûlü evrâd ve hizb metni içermemesi yönüyle sabah ve ikindi usûllerinden ayrılır. Uzunca bir zikrin yer aldığı Yatsı usûlünde, Post duası ve ardından gelen usûlün diğer bölümleri sabah ve ikindi usûlünde olduğu gibidir. Burada dikkate değer bir husus, her üç vakit usûlünde yer alan Post duasının ve ardından yer alan bölümlerin aynı olması ve aynı şekilde uygulanmasıdır.

Şâzeliliğin Anadolu’daki ilk izlerini de Şanlıurfa’da görmek mümkündür. 17. yüzyılda Şanlıurfa’ya gelerek sabah ve ikindi usûllerini başlatan grubun içersinde yer alan Ali Dede isimli Şâzeli şeyhi, şehirde kalarak Balıklıgöl içerisinde kurduğu tekkesinde irşâd faaliyetlerini sürdürür. Padişah IV. Murad’ın Bağdat seferi dönüşünde tekkesine konuk olduğu ve Padişah IV. Mehmed’in de fermân verdiği bu zât, varlığı pek bilinmeyen Şâzeli tarikatının Anadolu’daki ender temsilcilerindendir.

Çalışmamızın üzerinde yoğunlaştığı müzikal analiz bölümünde ciddi bulgulara ulaşılmış ve dörtüzyıylık bir geleneğin müzikal yapısını anlamada ciddi edinimler sağlanmıştır. Öncelikle, yaptığımız çalışmanın amacına uygun olarak Dergâh Camii’nde yer alan usûllerin özel arşivlerden edinilen ses kayıtlarının nota transkripsiyonu yapılarak Türk Müziği notalama sistemi içersinde kayıt altına alınması sağlanmıştır.

Yaptığımız bu çalışma neticesinde, Sabah, İkinci ve Yatsı usûllerinin müzikal yapısının herhangi bir makam ve dizi ismi adı altında değerlendiremediğimiz “T, T, K, S” beşli ses dizisi üzerine kurulduğunu görmekteyiz.

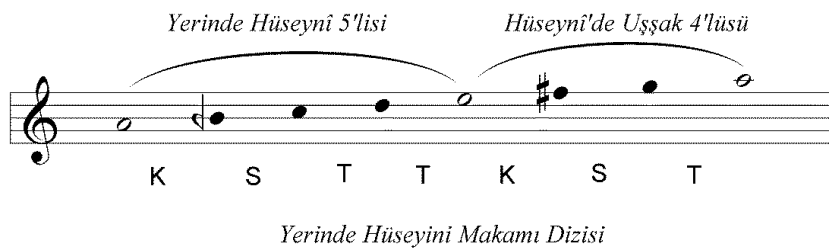

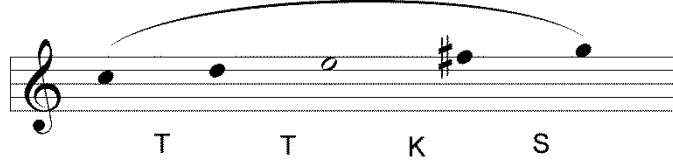
Yukarıda Rast Perdesi üzerinde gösterdiğimiz bu dizi beşlisi icra esnasında perde kaldırılma diye tabir edilen uygulama ile muhtelif perdelere göçürülmektedir. “T, T, K, S” aralıklarından oluşan bu beşli ses dizisi melodik kurulum açısından, Sabah, İkinci ve Yatsı usûllerinin ana iskeletini oluşturmaktadır. Ezgisel motifler muhtelif perdeler üzerinde bu beşli ses dizisi üzerine kurgulanmıştır.

Yukarıda, Sabah, İkinci ve Yatsı usûllerinde karşılaştığımız bu beşli ses dizisinin muhtelif perdeler üzerindeki kurulumları yer almaktadır. Usûl esnasında yer alan ezgisel motiflerde, “T, T, K, S” dizisinin ikinci ve üçüncü seslerinin seyir esnasında en çok kullanılan sesler olduğu tespit edilmiştir.

Bu dizi beşlisinin yer aldığı bölümlerdeki ses kayıtları dinlendiğinde, bugünkü makam algılamamızda bizlere uyandırdığı hissiyat: Dügâh perdesinde karar etmeyen bir Hüseyini makamının icrası yönündedir. Burada ilginç olan, icranın Çargâh-Gerdaniye arasında yer alan bölgede yapılması ve Çargâh perdesinin aşağı kısmında yer alan Dügâh ve Segâh seslerinin yer aldığı bölgenin kullanılmayışıdır.

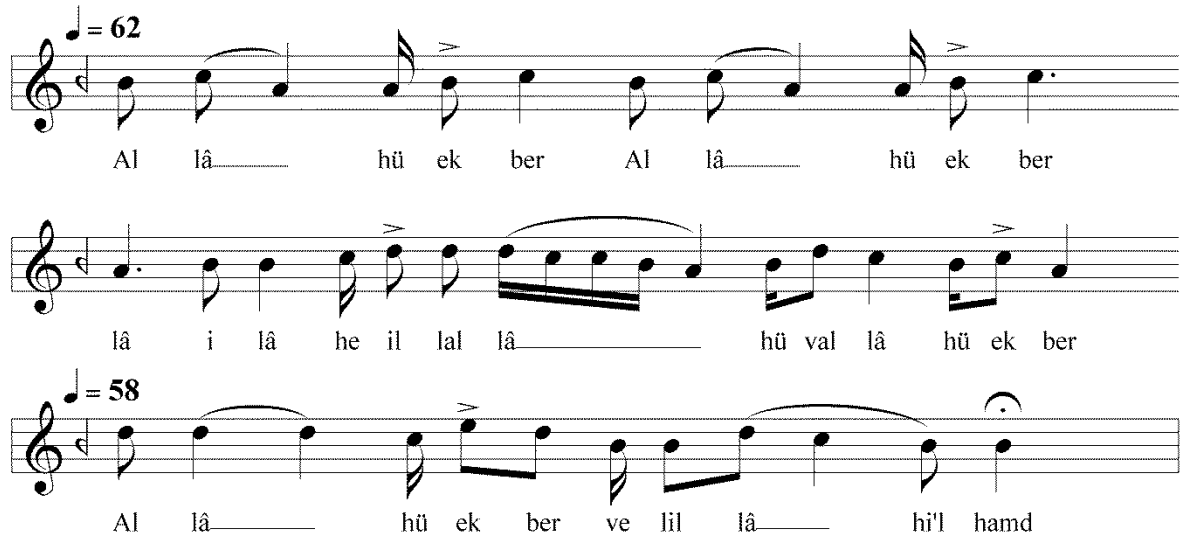
*Yerinde Hüseyinî Makamı Dizisinin
Çargâh -Gerdaniye Perdesi arasındaki Dizi 5'lisi*

Yukarıda Hüseyinî Makam Dizisi ve bu makam dizisi içerisinde Çargâh-Gerdaniye perdesi arasında yer alan “T, T, K, S” dizi beşlisi yer almaktadır. Hüseyinî makam dizisi içerisinde yer alan “T, T, K, S” dizi beşlisinin güçlü sesi genellikle dizinin üçüncü sesidir. Yerinde Hüseyinî makamı düşünüldüğünde, dizinin bu üçüncü sesi Hüseyinî perdesine tekabül etmektedir.

Melismatik hareketlere bakıldığında, bazen “T, T, K, S” beşli ses dizisinin ilk sesine düşmek suretiyle makamsal yönün Pençgâh’a döndüğü; bazende dizinin üçüncü sesinde yapılan asma kalışlarla Nişabûr makamı havasının oluştuğu görülmektedir.

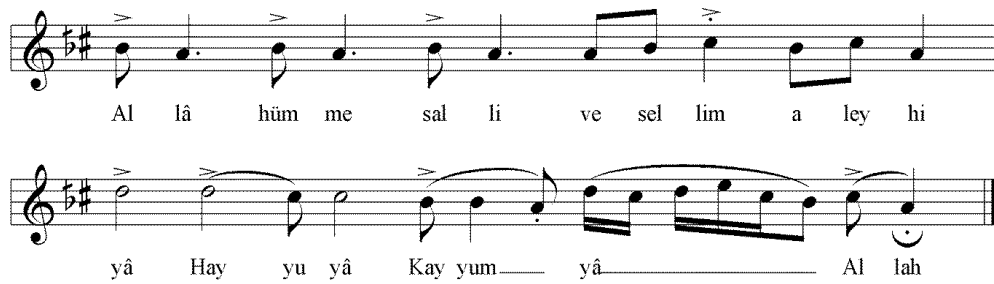
Her üç vakitte yapılan usûlü incelediğimizde, bugün bizim algıladığımız makam dokusunu Sabah usûlünün Sünnet ve Farz Virdî’nde görmekteyiz. Bu bölümlerde icra esnasında Uşşak ve Hûzi makamlarının ses ve seyir alanı üzerine kurulu bir müzikal yapının varlığı söz konusudur.

İslam coğrafyasında yakînen bilinen Segâh Tekbîr, Şanlıurfa Dergâh Camii usûllerinde aşağıda yer alan farklı kompozisyon yapısıyla karşımıza çıkmaktadır. Buhurizâde Mustafa Efendî (İtrî)’nin bu meşhur bestesinin Anadolu’nun bu kadîm merkezinde aynı makamda fakat farklı ezgisel motiflerle icrası bu coğrafyanın renkliliği ve çeşitliliği adına önemli bir kazanımdır.

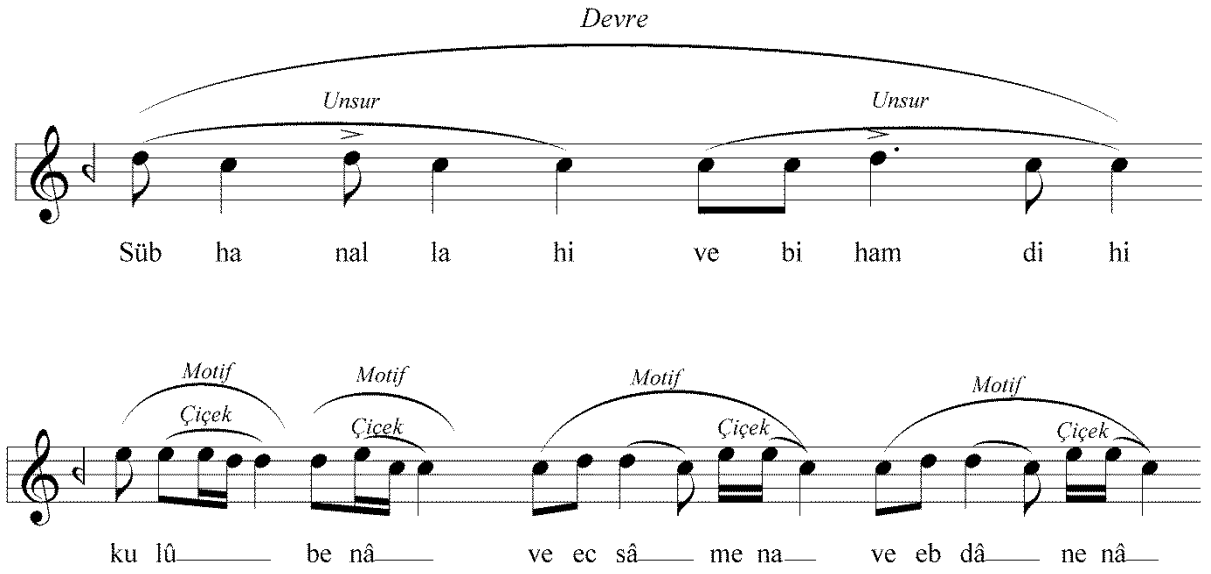

Sabah usûlünün evrâd bölümünde yer alan Esmâü'l-Hüsna bölümü İkinci usûlünde Hizbû'l-bahr metninin önüne yer almaktadır. Her iki usûlde yer alan Esmâü'l-Hüsna bölümü incelendiğinde, metnin yanı sıra melodik yapının da bire bir aynı olduğu görülmektedir. Bu yönüyle bakıldığında her iki usûlün ortak bir kanaatle oluşturulduğu sonucuna varılmaktadır.

Yaptığımız çalışma neticesinde, Sabah, İkinci ve Yatsı usûllerinde Post Duası'ndan sonra yer alan Fâtiha bölümlerinin ortak bir müzikal yapı teşkil ettiği saptanmıştır. Zâkirbaşının her Fâtiha verişinde Hicâz makam dokusunun hâkim olduğu aşağıda yer alan melodi, serbest olarak okunmaktadır.

Dr. Suphi Ezgi'nin de *Nazari ve Ameli Türk Musîkisi* eserinin üçüncü cildinde *Bir Lahnin Bünyesi* başlığı altında bahsettiği bir mûsikî eserinin kuruluşunda yer alan ve Devre'yi oluşturan, unsur, motif ve çiçek yapılarını nota transkripsiyonu yaptığımız Dergâh Camii usûlleri içerisinde görmek mümkündür. Uşşak Virdi üzerinde göstereceğimiz bu küçük örnekleme, çiçek, motif ve devre ile devreyi oluşturan unsurlar şu şekilde yer almaktadır:

Sabah usûlünde, evrâd metni içerisinde yer alan Kelime-i Tevhîd, Salâvât ve Sübhanallah esmâsı başka lâfızlara eklenip, ard arda tekrar edilmektedir. Kelime-i Tevhîd, Salâvât ve Sübhanallah lâfızları aynı melodik yapıyla okunurken, ardından gelen lâfızlarda melodi motifleri değişmektedir. Aynı melodik yapıyla tekrar edilen bu lâfızların eser içerisinde bir mülâzime gibi şekillendiği tespit edilmiştir.

Sabah, ikindi ve Yatsı usûllerini ritm yönünden incelediğimizde, usûllerin büyük bir kısmının tecvid kuralları uygulanarak, belli bir ritmik düzen içerisinde fakat serbest bir usûlde yapıldığı tespit edilmiştir. Bu yüzden usûllerde belli bir ritm kalıbı yer almamakta ve melodiler lâfızlara göre birbirinden farklı ritm yapıları oluşturmaktadır. Fakat usûlde belli bir ritm değeri olmamasına karşın metinler okunurken melodi cümleleri belirli bir metronom hızında söylenmektedir.

Sonuç olarak, Şanlıurfa Dergâh Camii usûlleri, bir tarikat disiplinine bağlı olmadan, sadece ve sadece rıza-i ilâhi gayesiyle bir araya gelen bu insanların, tarikat, cemaat, mezhep ayrımı gütmenden oluşturdukları bir zikir halkasıdır.

LÜGATÇE

Asitane: Farsça, eşik, dergâh, büyük tekke, başşehir anlamındadır. Ayrıca tarikat pirinin kaldığı tekke veya medfun olduğu yer. Mevlevî tarikatında ve çile çıkarılan büyük tekkelere de bu isim verilir.

Âyet: Arapça'da burhan, alamet, nişan eser demektir. Kur'an-ı Kerim'in her bir cümlesi. Tasavvufta ise, birbirinden farklı gibi görünen şeylerin hakikat gözüyle bir ve bütün olarak görünmesidir.

Cehrî zikir: Yüksek sesle veya çevrede bulunanların da duyabilecekleri şekilde uygulanan zikir şeklidir.

Darb-ı Esmâ: Halvetîlerin halka halinde oturarak, hafif sallanarak; ayakta dönerek yaptıkları zikirdir.

Dede: Türkçe bir kelime olup Mevlevîlikte, muhiblikten sonraki mertebedir. Muhib, derviş olmaya ikrar verip çilesini tamamladıktan sonra, kendisine bir hücre verilir ve dede diye anılır.

Dergâh: Farsça. Kapı, eşik, kapı yeri, sığınılacak yer, makam, tekke gibi mânâları vardır. Tarikat mensubu şeyhlerle, dervişlerin ikâmetgâhı olan büyük tekkelere dergâh denir. Hürmeti arttırmak için şerif sıfatı eklenerek Dergâh-ı Şerîf de denilir.

Derviş: Farsça, fakir, dilenci, dünyadan yüz çeviren, kendini Allah'a veren kişi. Hem maddî bir varlıktan ifna olmayı hem de manevî olarak kendinde varlık görmemeyi ifade eder. Tasavvuftaki manâsıyla, bir şeyhin terbiyesi altında bulunan kişi demektir.

Dervişlik: Tarikata mensubiyet manâsını ifade eder. Dervişlik, İslâm'a bağlanmakla olur. İslâm'ın ihlâsla, sıdk ile takva, verâ üzere yaşanmasına dervişlik denir.

Deverân, Devrân: Arapça, dönmek demektir. Bazı cehrî zikir tarikatlarının ayinlerinde, sûfilerin yalnız başına veya topluca vecde gelip dönerek zikir yapmaları anlamına gelen tasavvuf ve mûsiki terimi.

Dilin Zikri (Lisanî Zikir): Dil ile yapılan sesli veya sessiz zikirdir.

Din: Arapça. Tasavvufî anlamı; tefrika (ayrılık) makamında ortaya çıkan inanç, aşk, sevgi şeklindedir.

Devran: Sûfilerin yalnız başına veya topluca vecde gelip dönerek zikir yapmaları anlamına gelen tasavvuf ve mûsiki terimi.

Dua: Arapça isteme, yalvarma, niyaz gibi manaları olan bir kelime, yalvararak Allah'tan bir şey isteğinde bulunmaktır.

Edeb: Arapça, iyi ahlak, güzel terbiye, utanma, zarafet, usluluk, fiilen güzel davranışta bulunmak demektir.

Edeb-Erkân: Erkân Arapça'da temeller, esaslar, direkler anlamlarına gelir. Manevî eğitim gören sâlikin, her yerde ve her an, daima kendisini gören, her hareketini bilen Allah'ı düşünerek ve buna bağlı olarak ağzından çıkan sözlere, yaptığı hareketlere dikkat ederek, edeb üzere bulunmasıdır.

Eşrefiyye: Eşref oğlu Abdullah b. Eşref b. Muhammed Rûmi (ö. 874/1469) tarafından kurulmuş, Kadiriyye kollarından birinin adı.

Evliya: Arapça velî kelimesinin çoğulu olup dostlar anlamını ifade eder. Hayatını nefis mücadelesi ile geçirerek, şeriatı takva boyutundaki inceliğiyle yaşayan kişiye denir.

Evrâd: Arapça, virdler demektir. Tarikatların pirleri veya onlardan sonra gelen şeyhler tarafından düzenlenen virdler, Allah'a yaklaşmak gayesiyle kişinin kendisine vazife edindiği, kitap ve sünnetten iktibâs edilerek her gün veya belirli zamanlarda ve belli sayıda yapılan ibadet, dua ve zikre denir.

Ezkâr: Arapça, zikir kelimesinin çoğulu olup "zikirler" anlamına gelir.

Fakîr: Arapça, mala ihtiyacı olan kişi demektir. Fakir, fena fillâh makamındadır. Kişinin kendinde gördüğü her şeyi, kendine değil, Allah'a ait ve Allah tarafından olduğunu bilmesi ve bu bilinci kuvvetle taşır hâle gelmesidir.

Fânî: Arapça, geçici, ölümlü, bitici, sonlu, tükenen gibi mânâlara gelir. Tasavvufta ise, Hak ile bakî olmaktan dolayı, bir şeyi kalmayan kişidir.

Fatiha Vermek: Tasavvufta, herhangi bir işe başlanırken yahut duası makbul bir şeyh veya velîden, dileğinin kabul edilmesine medar olmak üzere, dua talebinde bulunmağa "Fatiha istemek" denilir. Kendisinden istenen kişi, kısaca bir gülbank okuyup "Fatiha" çeker. Bundan sonra "Allahümme salli âlâ Muhammedin ve âlâ âlihî ve sahbihî" denilip, Fatiha Sûresi okunur. Bu geleneğe "Fatiha istemek" dua istenen kişinin de "Fatiha" demesine, "Fatiha vermek" denilir.

Ferdî Zikir: Müridin kendi başına yaptığı zikirdir.

Gavs: Arapça, yardım etme, imdada yetişme demektir. Bunun yerine "kutub" da kullanılır. En yüksek manevî makamdır.

Gavs-ı Azam: Ünlü Hanbelî fakih ve Kadiriye tasavvuf okulunun kurucusu, Şeyh Abdülkâdir Geylânî'ye verilen lakab.

Gülbang: Farsça, bang koro halinde çıkartılan ses olup, gülbang, gül sesi demektir. Bazı özel durumlarda, birinin yüksek sesle okuduğu tertip edilmiş dua.

Gülşeniyye: Halvetiyye'nin kollarından biri olup, İbrahim Gülşenî (826-940) tarafından kurulmuştur.

Hafî zikir: Sessiz olarak uygulanan zikir şeklidir.

Hafî: Arapça, gizli olana hafî derler.

Halife: Arapça, birinin yerine geçen, arkasından gelen vekil olan kişi anlamlarına gelir.

Halîl: Arapça, dost demektir. Hz. İbrahim'e verilen bir sıfat.

Halîlu'llah: Arapça, Allah'ın dostu demektir. Hz. İbrahim'in isimlerinden birisidir.

Hâlisiyye: Kadirî tarikatının kollarından biridir. Kurucusu, Ziyâüddin Abdurrahman Hâlisü't-Talebânî'dir

Halka-i Zikir: Arapça, zikir halkası demektir. Toplu yapılan zikirlerde, dervişlerin meydana getirdikleri, tek veya içice bir kaç daireden oluşan zikir şekli.

Halvetiye: Şeyh Ebu Abdullah Siracüddin Ömer b. Şeyh Ekmelüddin Lahcî (ö. 1349 veya 1397) tarafından kurulmuş bir tasavvuf okuludur.

Hatm-ı Hâce: Nakşibendiyye dervişlerinin şeyhin huzurunda oturarak icra ettiği zikirdir.

Himmet: Arapça, azim, enerji, istek, arzu, meyi, şevk gibi anlamları olan bir kelime. Bir olgunluk hali veya kulun bir şeyi elde etmek üzere kalbinin bütün gücüyle Hakk'a yönelmesi.

Hizb: Belirli bir takım amaçlara ulaşabilmek maksadıyla tertib edilmiş, genellikle sûfiler ve tarikat ehli, bazen da tarikat mensubu olmayan dindar kişiler tarafından okunan Arapça kısa ve secîli cümlelerden oluşan, edebî değeri yüksek, derin hikmetler içeren duaların genel adıdır.

Hû: Arapça "O" anlamında munfasıl zamir olup, İlâhî isimlerdendir, yani Allah'ın güzel isimlerinden biridir.

İbadet: Arapça, boyun eğmek, kulluk etmek ve itaat etmek anlamındadır. Şeriatta bildirildiği gibi Allah'a kulluk etmek, Allah'ın emirlerini yerine getirmek ve nehiylerinden kaçmak.

İhvan: Arapçada, kardeş manasına gelen "ah" kelimesinin çoğuludur. Aynı tarikata mensub olanların birbirleri hakkında kullandıkları bir ifadedir.

İlâhî: Genellikle sûfî şairler tarafından dîni ve ilâhî fikirleri taşımak üzere yazılmış olan şiirlere, ilâhî denir. İlâhî Arapça bir kelime olarak, Allah'a ait manasına gelir.

İmam: İslam dininde din adamlarına verilen ad. Camilerde bulunur, namazları yönetir ve vaaz verir. Çoğulu eimmedir.

İnsan-ı Kâmil: Arapça olgun insan demektir.

İnsân-ı Kâmil: Arapça olgun insan mânâsına gelen insân-ı kâmil, Allah'ın zât, sıfat, isim ve fiilleriyle en mükemmel biçimde kendisinde tecelli ettiği insandır.

İrşad: Arapça, irşad etme, rehberlik etme anlamındadır. Manen aydınlatma, gafletten uyandırma.

İslâm: Teslim olmak demektir. Eğilme, boyun bükme, itaat, Kur'an'a ve Hz. Rasulullah (s)'a uymak. İslam beden, iman da onun ruhu olarak değerlendirilir.

İsm-i Celal: Arapça, celal ismi demektir. Celâl; fevkalade yücelik. ululuk gibi anlamlara gelir.

İzin: Türkçe'de de aynı anlamda kullanılan Arapça bir kelime. Müridin her yapıp ettiği şeyde şeyhi ile istişarede bulunmasıdır.

Kadîm: Arapça, evveli olmayan demektir. Allah'ın sıfatlarından (veya isimlerinden) biri. Kendinden başka varlığı olmayan için kullanılır.

Kadirîyye: Abdülkâdir Geylânî tarafından kurulmuş bir tasavvuf okulu.

Kalbin Zikri (Kalbî Zikir): Zikredileni kalbin düşünmesi, zikredilenin kalpte hazır olması veya kalbin zikredilenin huzurunda bulunması suretiyle yapılan zikirdir.

Kandil Gecesi: Bazı mübarek geceler için kullanılan tâbirdir. Rebiülevvel ayının onikinci gecesi Mevlid, Recebin ilk cuma gecesi Regaib, Şaban'ın onbeşinci gecesi Berât, Recebin yirmiyedinci gecesi Miraç, Ramazan'ın yirmi yedinci gecesi Kadir gecesidir.

Kelime-İ Tevhid: Arapça, birleme kelimesi demektir. Allah'ın birliğini ifade eden, "Lâilâhe illallah" için kullanılan bir tâbirdir. Sûfilere göre bu tâbir, üç mânâyâ gelir: 1. La ma'bûde illallah: Allah'tan başka ma'bud yoktur: 2. La maksûde illallah: Allah'tan başka istenecek yoktur: 3. La mevcûde illallah: Allah'tan başka varlık yoktur.

Keramet: Azizlik, şeref, küp veya desti kapağı, itibar, kerim, cömertlik, gibi anlamları içeren Arapça bir kelimedir. Allah'ın veli kullarına, ermişlere verdiği olağanüstü kudret veya güç demektir.

Kıyam: Arapça, ayağa kalkmak anlamındadır.

Kübreviyye: Cüneydiyye'den etkilenerak Şeyh Necmeddin Kübra (ö. 618/1221) tarafından kurulmuş bir tasavvuf okulu.

La illâ: La, Arapça'da olumsuzluk, illâ da, istisna edatıdır. La, nefy, illâ ise isbât ifadesidir, ikisi aynı cümlede bulunursa, La, vahdet-i vücud açısından Allah'tan başka varlığın bulunmadığını, O'ndan gayrisinin yokluğunu ifâde etmektedir.

Makam: Ayağın bastığı yer, topluluk, oturlan yer, vs. gibi anlamları bulunan Arapça bir kelime. Velilerin mezarlarına veya hatıralarını taşıyan yerlere bu ad verilir. Makâm-ı İbrahim gibi.

Meczûb: Cezbolunmuş, çekilmiş, yüksek mertebeye ulaşmış kişi için kullanılır. Kişinin Tasavvufî suluktan geçtikten sonra cezbeyle ulaşmasına Sâlik meczûb denir.

Mekân: Arapça, yer, konak anlamında gelen kelimedir.

Mevlevî: Mevlânâ Celâleddin Rumî'nin kurduğu tasavvuf okuluna mensub olanlara verilen ad. Tarikatın adı Mevleviyye'dir.

Mevlevî-Hane: Mevlevî tekkelerine verilen isim.

Mevleviyye: Mevlânâ'ya izafe edilen, ancak oğlu Sultan Veled (ö. 712/1322) tarafından kurulmuş tarikat.

Meydân: Arapça, geniş alan demektir. Tasavvufta, kâinat anlamındadır.

Mihrab: Arapça. Camilerde kible tarafı duvarının orta yerinde, imamın namaz kıldırmak üzere durduğu içe oyuk kısma denir.

Mukabele: Arapça, karşılaşmak, biriyle karşı karşıya gelmek anlamındadır. Dervişler, zikir çekerken karşılıklı halka halinde otururlar. Bu şekilde karşılıklı oturmaları veya toplu halde şeyhin karşısında bulunmaları sebebiyle, zikir toplantısına mukabele denir.

Münâcât: Arapça, fısıldaşmak, gizlice söyleşmek demektir. Divan Edebiyatı'nda, Allah'tan dua ile birşey istemek üzere yazılmış şiirlere münâcât denir.

Mürîd: Arapça, isteyen demektir. İrade ve talep eden, isteyen, arzu eden anlamına gelir. Tasavvufta, kendisi için Allah'ın irade ettiğinden başka bir şey istemeyen, Allah'ın iradesi karşısında teslim olan; tarikate giren ve şeyhe bağlanan, kişiye mürid denir.

Mürşîd: Hak yolu gösteren kişiye denir.

Nakşbendiyye: Nakış yapmayı ifade eden Farsça iki kelimenin birleşmesiyle oluşmuş bir sözcük. Hoca Muhammed Bahâeddin Nakşbend'in (ö. 1397) kurduğu, gizli zikir esasına dayalı bir tasavvuf okulu.

Pîr: Farsça, ihtiyar, yaşlı kimselere denir. Tasavvuf liderine de pîr adı verilmiştir. Bu kelime üstad, mütehassıs gibi anlamları da ihtiva eder.

Post: Farsça, hayvan derisi demektir. Tarikatlarda, şeyhlik makamına post denir.

Rifaiyye: Seyyid Ahmed Rifaî (ö. 578/1182) tarafından kurulmuş bir tarikat.

Semâ: Arapça, dinleme, işitme, anlamına gelir. Mevlevî tarikatında dervişlerin mûsikî eşliğinde, kollarını iki yana açıp dönerek yaptıkları ayin.

Seyr-u Sülûk: Kelime anlamı olarak gitmek ve girmek demektir. Tasavvufta bir şeyhin nezaretinde, Allah'a vuslat için çıkılan manevî yolculuk anlamına gelir.

Silsile: Arapça, zincir demektir. Birbirine bağlı, birbiriyle ilgili şeylerin oluşturduğu dizi, sıra anlamına gelir.

Sûfizim: İslam inancında insanın akıl yoluyla erişemediği ilahî hakikatlere ve gayb âlemine ait hakikatlere manevi latifelerle ulaşma yoludur.

Şeriat: Arapça, yol, su kanalı demektir. Kur'an'daki ayetlerden, Peygamberin sözlerinden çıkarılan, dinî temellere dayanan Müslümanlık kanunları, İslâm hukuku.

Şeyh: Arapça, önder, kabile başkanı, yaşlı adam anlamına gelir. Tasavvufta, kendisine bağlanan insanları tarikat kuralları içinde eğiten mutasavvıfa şeyh denir.

Şeyh Postu: Şeyhlerin oturdukları posta, "Şeyh Postu" denir. Bu post, tüylü koyun derisinden olup, toplantı yapılacak mahalde en önemli yere serilir.

Tarîkat: Kelime olarak “yol” anlamına gelir; tasavvufta Şeyh denilen bir öğretmen nezâretinde, mürid veya tâlibinin, Allah'a ulaşma, yani sürekli Allah tefekkür ve bilincini kazanma konusunda takip ettiği usule veya metoda, tarikat adı verilir.

Tasavvuf: Arapça, yün giymek anlamındadır. İslam inancında insanın akıl yoluyla erişemediği ilahî hakikatlere ve gayb âlemine ait hakikatlere manevi latifelerle ulaşma yoludur.

Tekke: Farsça'da dayanacak yer demektir. Tasavvuf erbabının, oturup kalkmalarına, sülûk çıkarmalarına, âyin yapmalarına mahsus yere, tekke denir.

Tevbe: Arapça, dönme, pişmanlık anlamlarını ifade eden kelimedir. Günahtan pişmanlık duyarak Allah'dan afv dilemek.

Tevhîd: Arapça, birleşmek demektir. Allah'tan başka İlâh olmadığına inanmak; her yerde ve her şeyde Allah'tan başkasının te'sir hâkimiyeti olmadığını anlamak, bilmek ve bilerek yaşamak.

Türbe: Arapça, toprak demektir. Veli olduğu zannedilen kişiler için üstü kapalı olarak yapılmış mezara, türbe denir.

Usûl: Arapça kök, temel, esas anlamına gelen asi kelimesinin çoğulu. Yöntem anlamında da kullanılır. Usûl, bir tasavvuf okulundan diğerine değişim gösterir.

Vahdet: Arapça, birlik demektir. Tek ve bir olan Allah'ı unutmamak, Onu hatırlamak ve zikretmek demektir.

Vakıf: Arapça, durmak demektir. Bir mülkü, halkın yararına sonsuza kadar tahsis etmeye vakıf denir.

Veli: Arapça, dost anlamındadır. Sürekli olarak taata devam eden, isyandan uzak duran şehvetlerden kaçınan ariflere, veli denir.

Vird: Her gün rutin olarak okunması görev haline getirilen dua veya zikirler.

Zâkir: Arapça, anan, hatırlayan, zikreden demektir. Tekkelerde âyin esnasında, zikir çeken dervişlere zâkir denir.

Zâkirbaşı (Ser-Zâkirân): Zikir esnasında zâkirleri idare eden kişiye denir.

Zikr: Arapça, unutmanın zıddı olan hatırlamayı ifade eden bir kelime. Bir şeyi anmak, hatırlamak, ezberlemek, şeref, öğüt, namaz, dua ve övgü anlamlarına gelir.

Zikr-i Alenî: Arapça, açıktan yapılan zikre denir. Buna "zikr-i cehrî" de denir.

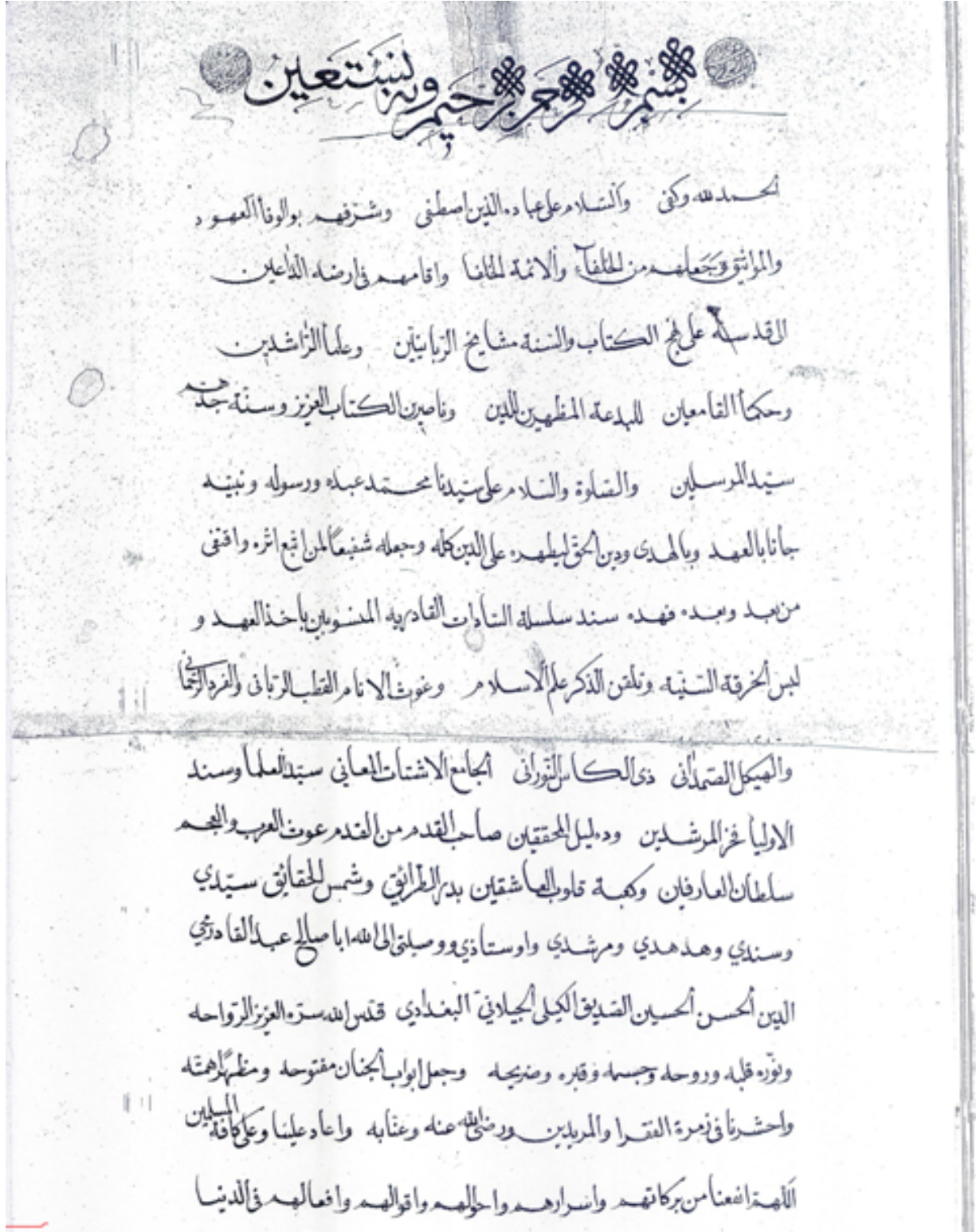
Zikr-i Erre: Arapça-Farsça, bıçkı zikri demektir. Buna "zikr-i minşârî" de denir. Minşâr, Arapça'da, "erre", Farsça'da "testere", bıçkı anlamlarına gelir. Zikir sırasında hançereden odun kesen bıçkıyı andırır gibi ses geldiği için, bu türe "bıçkı zikri" denmiştir.

Zikr-i Hafî: Gizli zikir, anlamını içeren Arapça bir ifade.

Zikr-i Kıyâm: Ayakta ve sesli olarak yapılan bu zikir.

EKLER

Ek 1: Dede Osman Avni Neseb Silsilesi

والأخيرة آمين من طريق افتخار الوري وخادم الفقري شيخ سجاد القادريه في حماه لا زال
قطره عامر بوجوده وحماه في النسب الطاهر والحسب الظاهر الذي افاضت به قال جدي الشيخ
عبد القادر السيد الشيخ الحاج محمد الازهي ابن الرحوم المغفور المبرور الشيخ
عمر بن الرحوم المبرور مربي الفقراء والمساكين قبله الطالبين الشيخ ليس ابن الرحوم المبرور الشيخ
عبد الرزاق ابن السيد الشرف الشيخ شرف الدين ابن الشيخ احمد ابن الشيخ علي الهاشمي
ابن الشيخ شهاب الدين القاسم ابن الشيخ محي الدين يحيى ابن الشيخ نور الدين حسين
ابن الشيخ علاء الدين علي ابن الشيخ شمس الدين محمد ابن الشيخ سيف الدين محمد
ابن الشيخ ظهير الدين احمد ابن الشيخ ابي النصر محمد ابن الشيخ نصر قاضي القضاة ابن الشيخ
ابن بكر عبد الرزاق ابن الشيخ الامام العالم العامل المحقق المدقق المسلك المحدث الفاضل
بالله تعالى الشيخ عبد القادر الجيلاني قدس الله سره العزيز ونور ضريحه الشريف من كواكب الدنيا
وفي الاخرة قال سيدنا ومولينا المولى اليه ادناؤه نوله الله تعالى ما يرجاء ويتمناه في دنياه
وموليا واخره لبست هذه الخرقه الشريفه القادرية المباركة من يد شيخه وقد وفي اخي
المرحوم المبرور السيد الشيخ الحاج علي الجبالي وهو لبسها من يد شيخه وقد وفيه وولاه

المرحوم المبرور الشيخ عمر وهو لبسها من يد شيخه وقد وفيه واخيه المرحوم المبرور
الشيخ محمد الحسن وهو لبسها من يد شيخه ووالده المرحوم المبرور

الشيخ ليس وهوليسها من يد شيخه وقد رثه الشيخ على وهوليسها من يد
 شيخه وابن عمه الشيخ ابراهيم وهوليسها من يد شيخه واخيه الشيخ الرزاق
 وهوليسها من يد شيخه ووالده الشيخ شرف الدين وهوليسها من يد شيخه
 وعمه الشيخ جلال الدين وهوليسها من يد شيخه وعمه الشيخ شهاب الدين احمد
 وهوليسها من يد شيخه وشقيقه الشيخ عبد الله وهوليسها من يد شيخه
 وعمه الشيخ شمس الدين ابوالوفا وهوليسها من يد شيخه وشقيقه الشيخ شهاب الدين
 احمد وهوليسها من يد شيخه ووالده الشيخ قاسم وهوليسها من يد شيخه
 وابن عمه الشيخ عبد الباسط وهوليسها من يد شيخه ووالده الشيخ شهاب الدين
 ابوالعباس احمد وهوليسها من يد شيخه ووالده الشيخ بدر الدين الحسن وهو
 لبسها من يد شيخه ووالده الشيخ علاء الدين علي وهوليسها من يد شيخه ووالده
 شرف الدين يحيى وهوليسها من يد شيخه ووالده الشيخ شهاب الدين احمد
 وهوليسها من يد شيخه ووالده قاضي القضاة عماد الدين ابي صالح نصر وهوليسها من يد شيخه
 ووالده تاج الملة والدين الحافظ جمال الدين ابي بكر عبد الرزاق وهوليسها من يد شيخه
 ووالده ومربيته ومرشده ومسلكه سيدنا ومولانا محي السنه والدين عبد القادر
 الجيلاني وهوليسها من يد شيخه قاضي القضاة ابي سعيد ابن المبارك بن علي الخزرجي
 البغدادي وقال شيخ عبد القادر المذكور جاني ابي سعيد الخزرجي وقال الانثلي مني
 خرقه واللبس منك خرقه يتبرك كل منابا الاخر وهما البساها عن شيخهما في الخرقه ابي الحسن
 علي بن محمد بن يوسف القرشي الهكاري وهوليسها من يد شيخه ابي الفرج الطوسي

وهوليسها من يد شيخه ابو الفضل عبد الرحمان بن عبد العزيز النجفي وهوليسها من يد شيخه ابي بكر
ابن دلف الشبلي وهوليسها من يد شيخه سيدنا ابي القاسم الجندي البغدادي وهوليسها
من يد شيخه سري الشقلى وهوليسها من يد شيخه معروف الكرخي وهوليسها من يد شيخه
داود الطائي الحنفي وهوليسها من يد شيخه حبيب الجعي وهوليسها من يد شيخه سيد
النايين حسن البكري وهوليسها من يد المؤمنين علي بن ابي طالب كرم الله وجهه وهوليسها
العام عن النبي صلى الله عليه وسلم ونادى به بادب الامن الوحي لما وس الملائكة جبرائيل
عليه السلام عن اسرافيل عليه السلام وهو عن رب العالمين والحمد لله وحده وعلى الله
علي من لا نبى بعده وعلى الله وصحبه وسلم تسليمًا دائمًا وقد خدمني الولد الصالح الزناد
القاج المقبل على مولاه المعز عن من سواه الولد القاب السيد الشيخ عثمان بن الشيخ
محمد بادل ابن الشيخ ابي الرهاوى قد اجزته وخلفته بهذه الطريقة القادرية
وليس خرفة الستية وتلقن مني الذكر الشريف المبرور وابيع على الامل الطريقة المبرور
وانظم في سلك عقدهم الى فروع الجيد وانشق من عرفه ذكره المديد وانسب في ذلك
اليهم وصار امره في الطريق عليهم حيث اندج في سلسلة نظمهم البدين البدين
وسلك في طريق نفسه الرفيع من المولى الهما وشمل السادة القادرية وبدرها التمام
درة عقد الشبابة القادرية وسيل السعادة الهاشمية بحر لطائف الربانية وحبرذ والمعارف
الصدايق القادرية من بحار البهاار حبه الفائقة وما هله الزائقة ذى الحسب الذي يضيئ
في سماء الاخشا والنسب الذي عند ذكره لم تذكر الانساب ستيدي واستاذي وربي
وقبلي وقد وقى ذى القدر لانا وسيدنا وهدهدنا وشيخنا السيد الشيخ جفرت
محمد الازهرى الجيلا القادرى ابن المرحوم الشيخ عبد بن الشيخ زين الدين الشيخ عبد الرزاق
والحمد وكفى والسلام على عباده الذين اصطفى والصلوة والسلام على سيدنا محمد
محمد المصطفى وعلى الله وصحبه الشرفى وعلى اتباعه واتباعهم والمخلفى
وسلم تسليمًا وعظم تعظيمًا وكرم تكريمًا دائمًا ابدًا الى يوم الدين والحمد لله رب

العالمين وصلى الله على جميع الانبياء والرسلين وعلى اهل بيته من آل ابي طالب
 وجميع اهل بيته من جميع العلماء المحققين والعاشقين والصادقين والمؤمنين والعباد
 من الكتاب هذه الامانة القارية البين في لمصدر ربيع الاول في سنة الف ومانين و
 اربعين من هجرة النبوية ابتداء شرعه وامر منه وكثر تكثيراً وزاده شرفاً وعزاً
 على صاحبها افضل الصلوة وانم الخيرة ابداً دائماً الى يوم الدين **الحمد لله**

هذه وصية القليل الزباني والفقر الضال للجامع الاشترك المعاني سنيدي وابتداء
 الشيخ حضرت غفر الله عنهما القادر الجليل قد سر الله سره ونور ضربه واعاد علينا
 وعلى المسلمين من بر كمانه في الدنيا والاخرة وقد سئل بغير اداء الرمية قل الله
 رضي الله عنه يا ولدي اوصيك بالتقوى والشفقة وحفظ حدوده وتعلم العلم واعلم
 يا ولدي ان طريقنا هذا سبى على الكتمان والسنة وسلامة الضلع والشفاء اليد
 وبذل الندا وكف الجفا والشفقة عن عثرات الاخوان واوصيك يا ولدي بالشفقة
 حفظ حرمة الشفقة حسن المشورة مع الاخوان واعلم يا ولدي ان حقيقة الفقر
 ان لا تقتصر الى من هو مشاك وان التصوف لا يزخر مع المقال والقبل واوصيك
 يا ولدي بالاخلاص وهو شياً روية الخلق ودم روية الخلق لا تشبه في الدنيا
 واسكن اليه في جميع الاخلاق واعلم يا ولدي ان اقرب الخلق الى الله تعالى وسعته
 خلقاً وافضلها عا الأمانة السدة عن الاثنا العا سولي الله تبارك وتعالى
 واعلم يا ولدي ان التصوف كله جيد فلا تخلطه بشئ من المزعج والعزل هذه وصية
 لك ولكل من يسمعها وبرها والعينين والمريدين كثر الله تعالى منهم فوسل الله
 ان يوفقنا واياك والمسلمين لما يحببه ويرضاه بحرمه النبي صلى الله
 عليه وسلم ولا حول ولا قوة الا فرغ ولا عظمة ولا
 عيبه الا بالله العلي العظيم وهو سبي ضم الركبتين
 المولى محمد النبي وصلى الله على سيدنا
 محمد وعلى آله وصحبه وسلم

سليماً كثر آيات

والحمد لله رب العالمين

سورة الفاتحة

والله اعلم

بالحق

والله اعلم

بالحق

والله اعلم

بالحق

والله اعلم

بالحق

والله اعلم

بالحق

Ek 2: Şanhurfa Dergâh Camii'nde Sabah Vaktinde Yapılan Usûlünün Nota Transkripsiyonu

Sünnet Virdi

(Bolahenk Nısfıye Düzeninde Yazılmıştır)

Okuma Usûlü: Her kısım için belirlenen metronom hareketine uygun olarak serbest (Ad libitum) okunacaktır.

♩ = 75

Süb ha nal la hi ve bi ham di hi

süb ha nal la hil a zim ve bi ham di hi

es tağ fi rul lah süb ha nal la hi ve bi ham di hi

♩ = 79

ve zî ne te ar şî hî ve rî zâ' e nef si hî

♩ = 74

ve mi dâ de ke li mâ ti hî ve min te hâ il mi hî

♩ = 71

ve min ne ti hî ve rah me ti hî ve ra' fe ti hî

♩ = 69

ve lâ hav le ve lâ kuv ve te il lâ bil lâ hil a liy yil a zim

♩ = 72

♩ = 68

Al lâ hüm me yâ hay yu yâ kay yüm yâ Al lâh

♩ = 64

♩ = 72

yâ be dî 'as se mâ vâ ti vel ar zi

♩ = 60

ve yâ mâ li kel mül ki

yâ zel ce lâ li vel ik ram yâ lâ i lâ he il lâ en te

in nâ nes' e lü ke bi 'iz ze ti ke en tuh yi ye

♩ = 58

ku lû be nâ ve ec sâ me na ve eb dâ ne nâ

♩ = 60

ve er vâ he nâ bi en vâ ri ma' ri fe ti ke e be den

dâ' i men bâ kî yen hâ di yen

♩ = 58

♩ = 54

yâ Al lâh yâ Al lâh yâ Al lâh

$\text{♩} = 68$ $\text{♩} = 64$

Al lâ hüm me yâ hay yu yâ kay yüm yâ Al lah

yâ be dî 'as se mâ vâ ti vel ar zi

$\text{♩} = 62$

ve yâ mâ li kel mül ki

yâ zel ce lâ li vel ik ram yâ lâ i lâ he il lâ en te

in nâ nes' e lü ke bi 'iz ze ti ke en tuh yi ye

$\text{♩} = 62$

ku lû be nâ ve ec sâ me na ve eb dâ ne nâ

$\text{♩} = 60$

ve er vâ he nâ bi en vâ ri hi dâ ye ti ke e be den

dâ' i me n bâ kî yen hâ di yen

$\text{♩} = 54$

yâ Al lâh yâ Al lâh yâ Al lâh

$\text{♩} = 68$

Al lâ hüm me yâ hay yu yâ kay yûm yâ Al lâh

yâ be di 'as se mâ va ti vel ar zi

$\text{♩} = 60$

ve yâ mâ li kel mül ki

$\text{♩} = 62$

yâ zel ce lâ li vel ik ram yâ lâ i lâ he il lâ en te

in nâ nes' e lü ke bi 'iz ze ti ke en tuh yi ye

$\text{♩} = 58$

ku lû be nâ ve ec sâ me na ve eb dâ ne nâ

$\text{♩} = 60$

ve er vâ he nâ bi en vâ ri kud re ti ke e be den

$\text{♩} = 58$

dâ' i me n bâ kı ye n hâ di yen

$\text{♩} = 54$

yâ Al lâh yâ Al lâh yâ Mev lâ

i lâ hi a 'mâ lü nâ_____ ka lî_____ lün_____

ve hâ câ tû nâ_____ ke sî_____ run_____

ve i lâ hü nâ_____ ba sî_____ rün_____

ni' me'l Mev lâ_____ ve ni 'men na sîr

ğuf râ ne ke rab be_____ nâ ve i ley kel mâ sir

ve lâ_____ hav le ve lâ kuv ve te il lâ bil lâ hil a liy yil a zîm

ağırlaşarak

(Bolahenk Nısfıye Düzeninde Yazılmıştır)

Farz Virdi

Okuma Usûlü: Her kısım için belirlenen metronom hareketine uygun olarak serbest (Ad libitum) okunacaktır.

A

$\text{♩} = 62$

Al lâ_____ hü ek ber Al lâ_____ hü ek ber

lâ i lâ he il lâl lâh_____ hü val lâ hü ek ber

$\text{♩} = 58$

Al lâ_____ hü ek ber ve lil lâ_____ hi'l hamd

Evrâd Kısmı

$\text{♩} = 55$

la i lâ he il lâl lâh 'a de de ha yâ ti hî_____

la i lâ he il lâl lâh 'a de de ha sa ti hî_____

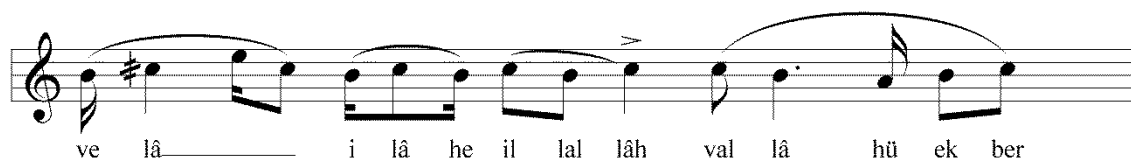
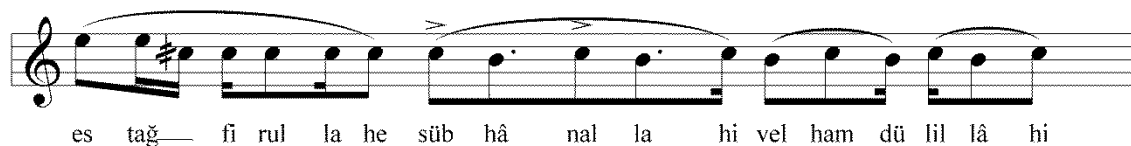
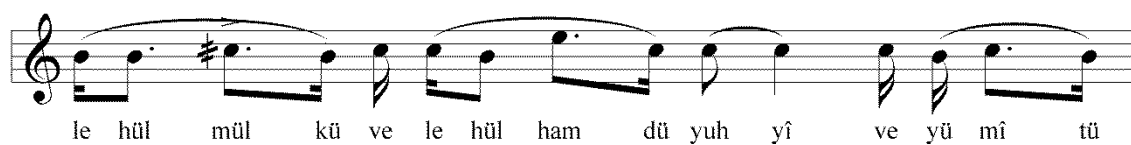
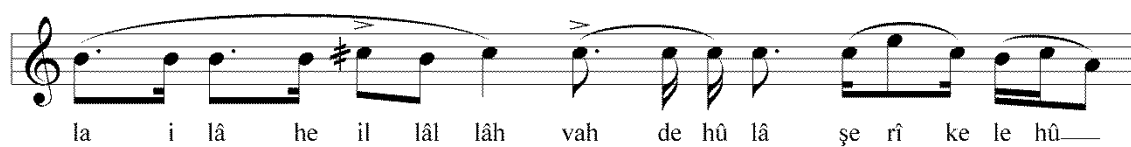
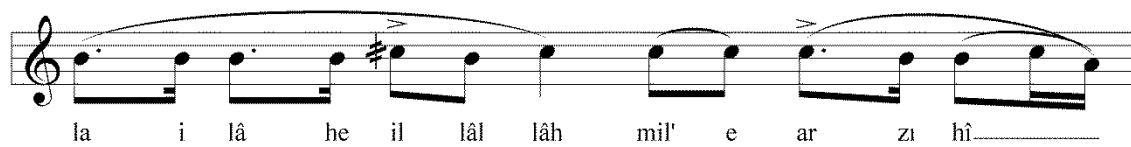
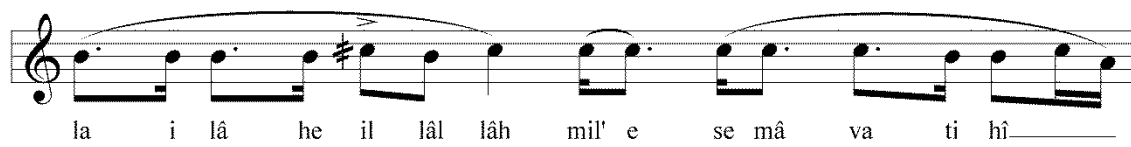
$\text{♩} = 60$

la i lâ he il lâl lâh 'a de de ke li mâ ti hî_____

la i lâ he il lâ lâh 'a de de hal ki hî_____

$\text{♩} = 59$

la i lâ he il lâl lâh zî ne te 'ar şî hî_____

(Bolahenk Nısfıye Düzeninde Yazılmıştır)

Tesbihat Sonrası

Kelime-i Tevhîd ve Tekbîr

Okuma Usûlü: Her kısım için belirlenen metronom hareketine uygun olarak serbest (Ad libitum) okunacaktır.

♩ = 55

La i lâ he il lâl lah

La i lâ he il lâl lah

♩ = 62

Al lâ hü ek ber Al lâ hü ek ber

lâ i lâ he il lâl lâl hü val lâ hü ek ber

Ağırlaşarak

Al lâ hü ek ber ve lîl lâ hi'l hamd

Evrâd-ı Fethiyye

Sabah Namazından Sonra Okunan Bölüm

Okuma Usûlü: Her kısım için belirlenen metronom hareketine uygun olarak serbest (Ad libitum) okunacaktır.

Es tağ fi rul lâ hel a zîm— es tağ fi rul lâ hel a zîm— es tağ fi rul lâ hel a zîm—

el le zî lâ— i lâ he il lâ hüv' el hay yül kay yûm

ve e tû bü i ley hi ve es' e lû hüt tev be

Al la hüm me en tes se lâm ve min kes se lâm ve i ley ke yer ci' ü's se lâm

hay yi nâ Rab be nâ bi's se lâm ve ed hil nâ dâ re's se lâm

ta bâ rek te Rab be nâ ve te 'â ley te yâ zel ce lâ li vel ik râm

Al la hüm me le ke'l ham dü ham den yû vâ fî— ni' a mi ke ve yu kâ fî

me zî de ke re mi ke ah me dü ke bi ce mi 'i

me hâ mi di ke mâ— 'a lim tû min hâ

ve mâ lem â—'lem ve a lâ ce mî 'i ni 'a mi ke ma . a lim tû min ha

ve mâ— lem â— 'lem ve a lâ kül li hâl

e 'û zû bil lâ hi mi neş şey ta nir—ra cîm bis mil lâ hir rah mâ nir—ra hîm

Lâ i lâ he il lal lâh vah de hû lâ şe rî ke le hû—

le hûl mûl kü ve le hûl ham dü ve hü ve a lâ—kül li şey—'in ka dîr

$\text{♩} = 66$

B

Lâ i lâ he il lal lâ hū'l me li kū'l ceb bār

Lâ i lâ he il lal lâ hū'l vā hi dū'l kah hār

Lâ i lâ he il lal lâ hū'l a zi zū'l gaf fār

Lâ i lâ he il lal lâ hū'l ke ri mū's set tar

Lâ i lâ he il lal lâ hū'l ke bī rū'l mū te 'al

Lâ i lâ he il lal lâ hā li ku 'ley li ve'n ne hār

Lâ i lâ he il lal lâ hū'l mā 'bū dū bi kūl li me kā nin

Lâ i lâ he il lal lâ hū'l mez kū' rū bi kūl li li sâ ni

Lâ i lâ he il lal lâ hū'l mā 'ru fū bi kūl li ih sâ ni

Lâ i lâ he il lal lâh küle yev min hü ve fi şe' ni

Lâ i lâ he il lal lâh î mâ men bil lâh

Lâ i lâ he il lal lâh e mâ nen mi nal lah

Lâ i lâ he il lal lâh e mâ ne ten in dal lah

Lâ i lâ he il lal lâh ve lâ hav le ve lâ kuv ve te il lâ bil lâh

Lâ i lâ he il lal lâh ve lâ nâ 'bü dü il lâ iy yâh

Lâ i lâ he il lal lâh hak kan hak kâ

Lâ i lâ he il lal lâh i mâ nen ve sid kâ

Lâ i lâ he il lal lâh te 'ab bü den ve rif kâ

Lâ i lâ he il lal lâh te lâ tû fen ve rif kâ

Lâ i lâ he il lal lâh kab le kül le şey' in

Lâ i lâ he il lal lâh ba 'de kül le şey' in

Lâ i lâ he il lal lâh yeb kâ Rab bü nâ

ve yef nâ ve ye mû tû kül le şey' in

Lâ i lâ he il lal lâh ül me li kü'l hak ku'l mü bîn

Lâ i lâ he il lal lâh ül me li kü'l hak kul ya kîn

Lâ i lâ he il lal lâh ül a liy yû'l a zîm

Lâ i lâ he il lal lâh ül ha kî mü'l ke rîm

Lâ i lâ he il lal lâh Rab bü's se mâ va ti's seb' i ve Rab bü'l ar ši'l a zîm

Lâ i lâ he il lal lâh ek re mü'l ek râ mîn

Lâ i lâ he il lal lâh er ha mü'r Râ hi mîn

Lâ i lâ he il lal lâh ha bi bü't tev vâ bîn

Lâ i lâ he il lal lâh râ hi mü'l me sâ kîn

Lâ i lâ he il lal lâh ne diy yû'l mu dil lîn

Lâ i lâ he il lal lâh de lî lü'l hâ i rîn

Lâ i lâ he il lal lâh e mâ nü'l hâ i fîn

Lâ i lâ he il lal lâh gi yâ sü'l müs te gi sin

Lâ i lâ he il lal lâh hay rû'n nâ si rîn

Lâ i lâ he il lal lâh hay rû'l hâ fi zîn

Lâ i lâ he il lal lâh hay rû'l vâ ri sîn

Lâ i lâ he il lal lâh hay rû'l hâ ki mîn

Lâ i lâ he il lal lâh hay rû'r râ zi kîn

Lâ i lâ he il lal lâh hay rû'l fâ ti hîn

Lâ i la he il lal lâh hay rû'l ga fi rîn

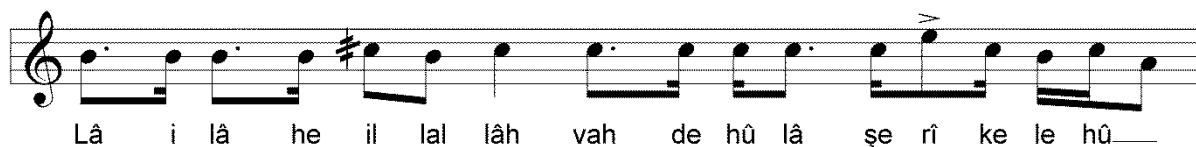
Lâ i lâ he il lal lâh hay rû'r râ hì mîn

Lâ i lâ he il lal lâh vah de hû ve sa da ka vâ' de hû

♩ = 95

♩ = 66

le hū'l mūl kū ve le hū'l ham dū yuh yî ve yū mî tū

ve hū ve hay— yun— lâ ye mû tū bi ye di hi'l

hay rû ve hū ve 'a lâ— kül li şey' in ka dî rûn ve i ley hi'l— ma sîr

hū vel ev ve lû ve'l â hi rû ve'z zâ hi rû ve'l bâ tî nû ve hū ve bi kül li

şey' in— a lîm ley— se ke mis li hi şey'— ün— ve hū ve's se mî 'ul— ba sîr

has bû nâl la— hū— ve ni 'mel ve kîl ni 'mel Mev lâ— ve ni 'mel— na sîr

guf— râ— ne ke Rab be nâ ve i ley— ke'l— ma sîr

Al la hūm me lâ mâ— ni 'a li mâ â 'tey te ve lâ

mû'— ti ye li mâ me na'— te ve lâ râ ad de li mâ

C

ka zey te ve lâ yen fa 'u ze'l ced di min ke'l cedd

♩ = 54

Süb hâ ne Rab bi ye'l a liy yi'l a 'lel veh hâb

Süb hâ ne Rab bi ye'l a liy yi'l a 'lel ke rîm i'l veh hâb Yâ veh hâb

Süb hâ ne ke mâ 'a bed nâ ke hak ka 'i bâ de ti ke

Süb hâ ne ke mâ 'a bed nâ ke hak ka mâ 'ri fe ti ke

Süb hâ ne ke mâ ze ker nâ ke hak ka zik ri ke

Süb hâ ne ke mâ ze ker nâ ke hak ka şük ri ke

Süb hân' al la hi'l e be diy yi'l e bed

Süb hân' al la hi'l vâ hi di'l e bed

Süb_____ hân' al la hi'l fer_____ dî's sa med

Süb_____ hân' al la hi râ_____ fî i's sa mâ va ti bi gay rı a med

Süb_____ hân' al la hi bâ_____ sı ti'l a ra dî ne bi lâ se ned

Süb_____ hân' al la hil le zî lem yet ta 'hiz sâ hi be ten ve lâ_____ ve le de

Süb_____ hân 'al la hil le zi lem ye lid ve lem_____ yû led

ve lem_____ ye kûn le hu kû fû ven_____ a had Süb_____ hâ_____ ne'l me li ki'l_____ kud dûs

Süb hâ ne zi'l_____ mül ki ve'l_____ me le kût süb hâ ne zi'l_____ 'iz ze ti ve'l_____ a za me ti

ve'l_____ kud ra ti ve'l_____ hey be ti ve'l_____ ce lâ li ve'l ce mâ li ve'l ke mâ li

ve'l be kâ i ve's se nâ' i ve'z zi yâ i

ve'l â lâ' i ve'n nu amâ' i ve'l kib ri yâ' i ve'l ce be rût

Süb_____ hâ_____ ne'l me li ki'l_____ ma_____ 'bud Süb_____ hâ ne'l me li ki'l_____ vû cûd

Süb_____ hâ ne'l mâ li ki'l hâ_____ lı ki'l hay yil le zi lâ ye nâm ve lâ ye mût

Süb bû hûn kud dû sûn Rab bû nâ ve Rab bû'l me lâ_____ i ke ti ve'r rûh

Süb_____ hâ nal la hil ve'l_____ ham dü lil lâ hi ve lâ_____ i lâ he il_____ lal lâh

val_____ la_____ hü ek ber ve lâ hav le ve lâ kuv ve te il lâ bil lâ hi'l a liy yi'l a zîm

Al lâ hûm me en te'l me li kü'l hak kul le zî lâ i lâ he il lâ en te yâ Al lâh_____

♩ = 95

$\text{♩} = 98$

Yâ Rah mân Yâ Râ hîm Yâ Mâ lik Yâ Kud dûs Yâ Se lâm

Yâ_____ Mü' min_____ Yâ Mü hey min Yâ A zîyz

Yâ Ceb bâr Yâ Mü te keb bir Yâ Hâ lîk Yâ Bâ ri'û Yâ Mu sav vir

Yâ Gaf far Yâ Kah har Yâ Veh hâb Yâ Raz zâk Yâ Fet tah Yâ A lîm

Yâ_____ Ka bid_____ Yâ Bâ sit Yâ Hâ fid Yâ Râ fi'u Yâ Mu 'iz zû Yâ Mü zil lû

Yâ Se mi' Yâ Ba sîr Yâ Ha kem Yâ_____ Ad lû Yâ Lâ tîyf

Yâ Ha bîr Yâ Ha lîm Yâ A zîm Yâ Ga fûr Yâ Şe kûr

Yâ A liy yû Yâ Ke bîr Yâ Ha fîz Yâ Mu kiyt Yâ Ha sîb

Yâ Ce lîl Yâ Ke rîm Yâ Ra kîb Yâ Mü cîb

Yâ_____ Va si'u_____ Yâ Ha kîm Yâ Ve dûd Yâ Me cîd

Yâ Bâ 'î sũ Yâ Şe hîyd Yâ Hakk Yâ Ve kîl

Yâ Ka viy yũ Yâ Me tîn Yâ Ve liy yũ Yâ Ha mîd

Yâ_____ Muh sî Yâ_____ Mûb di Yâ Mu 'id Yâ_____ Muh yî Yâ Mû mît

Yâ Hay yu Yâ Kay yûm Yâ_____ Va_____ cid

Yâ Mâ cid Yâ Vâ hid Yâ A had Yâ Sa med

Yâ_____ Ka_____ dir Yâ Muk te dir Yâ Mu kad dîm Yâ Mu' ah hir

Yâ Ev ve lû Yâ Â hir Yâ Zâ hir Yâ Bâ tîn

Yâ Vâ lî Yâ Mû te' â lî Yâ Ber ru Yâ Tev vâb

Yâ _____ Mûn 'im Yâ Mûn te kîm Yâ A fûv vû Yâ Ra' ûf

Yâ _____ Mâ li ke'l Mûl ki Yâ Ze'l ce lâ li ve'l lk râm

Yâ _____ Rab bî Yâ Muk sit Yâ Câ mi'u Yâ Ga niy Yâ Muğ ni Yâ Mu' tî Yâ Mâ nî'

Yâ Dâr _____ rû Yâ Nâ fi' Yâ Nûr Yâ Hâ di Yâ Be dî'

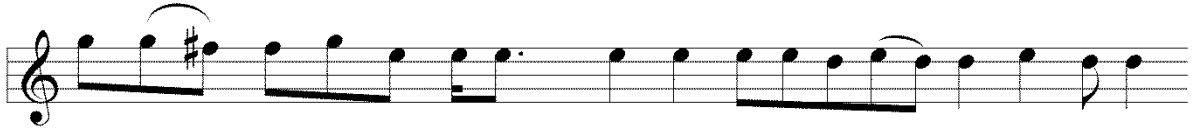
Yâ _____ Bâ kî Yâ Vâ ris Yâ Re şîd Yâ Sa bûr Yâ _____ Sâ _____ dik Yâ Set târ

Yâ_____ men te kad de set a ni'l i la eş bâ hi zâ tû hû

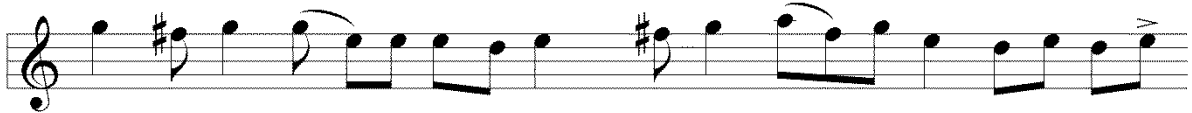
ve te nez ze het an mû şâ be he ti'l em sâ li sı fâ tû hû

ve yâ_____ men del let a lâ vâh da niy ye ti hî_____ â yâ ti hî

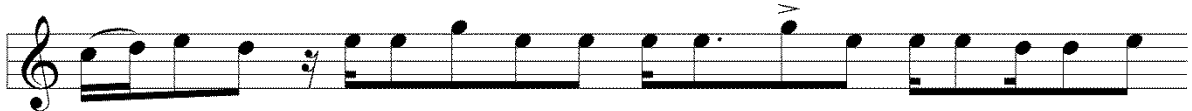
ve şe hi det bi ru bû biy ye te hî_____ mas nû 'a tû hû

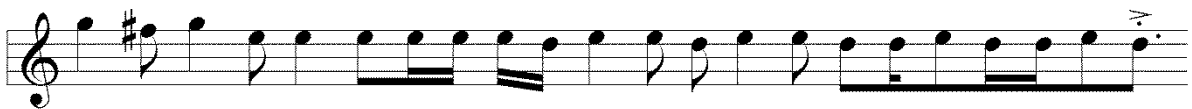
Va hi dūn lâ_____ min kıl le tin ve mev cū_____ dūn lâ min 'il le tin

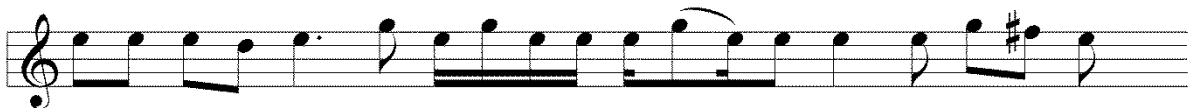
Yâ_____ men hū_____ ve bi'l bir ri mâ 'rû fūn ve bi'l ih sâ ni mev sū fūn

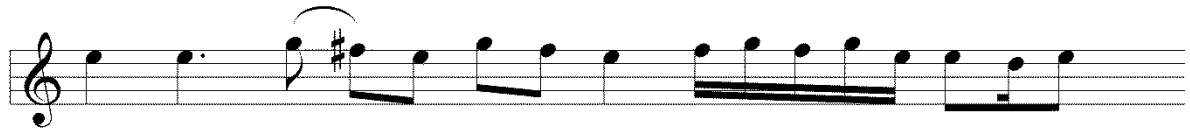
Mâ_____ 'ru fūn bi lâ ğa ye tin ve mev sū fūn bi lâ ni hâ ye

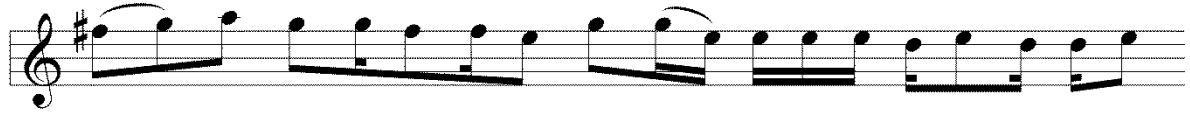
ev ve lūn ka dī mūn bi lâ ib ti dâ' i ve â hi run ke rī mūn ra hī mūn

bi lâ in ti hâ' i ve ğa fe ra zū nū_____ be'l mūz ni bī_____ ne

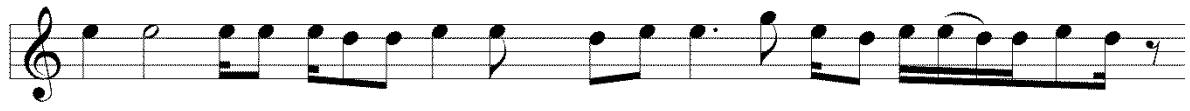
ve'l 'a sî ne ke ra men ve hil men Yâ Hâ lîm

Yâ men ley se ke mis lih şey 'ün ve hü ve's se mi 'ul ba sîr

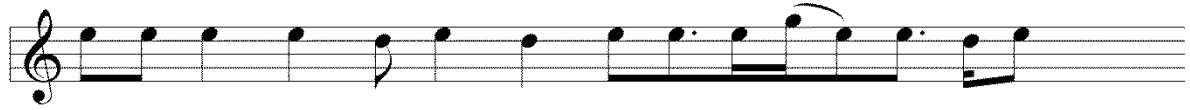
Has bü nal lâ hü ve ni 'mel ve kil ni 'mel Mev lâ ve 'ni me'n na sîr

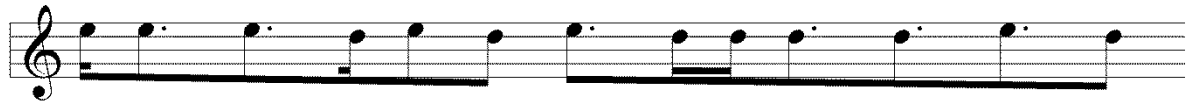
Yâ dâ' i men bi lâ fe nâ' in ve yâ ka' i men bi lâ ze vâ lîn

ve yâ mü deb bi ran bi lâ ve zî run seh hi'l a ley nâ

ve a lâ vâ li dî nâ kül le 'a sîr Lâ uh sî

se nâ' en a ley ke en te ke mâ es ney te

a lâ nef si ke 'az ze câ ru ke ve cel le se nâ' ü ke

ve te kad de set es mâ' ü ke ve 'a zu me şâ nû ke

ve lâ_____ i lâ he gay ru ke yef 'a lül lâ hū

mā ye şâ' ü bi kud ra ti hî ve yah kü mü mâ yū rîd

bi 'iz ze ti_____ hî e lâ il lâ lâ hi ta sî rû'l u mûr

kûl lû şey' in Hâ_____ li kun il lâ vec he hū le hū'l hūk mü ve i ley hi tür ca 'un

fe se yek fî ke hū mül lâ hū ve hū ve's se mî 'u'l a lîm has bû nal lâ_____ hū_____ ve ke fâ

se mi 'al la hu li men de 'a ley se ve râ' al lâ hî'l mûn te hâ

me ni 'a te sa me bil lâ hi ne câ sûb hâ ne men lem ye zel

Rab ben ra hî men ve lâ ye zâ lû ke rî men_____

Lâ i lâ he il lâ la_____ hū'l ha lî mü'l ke rîm

süb hâ nal lâ hi ve te bâ re kal lâh Rab bü's se mâ va ti's seb 'a
 ♩ = 120
 a ha den sa me den fer den vit ran hay yen kay yû men
 dâ i men e be den lem yet ta hiz sâ hi be ten ve lâ ve le den
 ve lem ye kûn le hû şe rî kûn fi'l mülk
 ve lem ye kûn le hû ve liy yûn mi ne'z zûl li
 ve ke bir hû tek bi rân Al lâ hû ek ber

♩ = 100

Has bū nal lâ hū li diy nî na Has bū nal lâ hū li dūn yā nâ

Has bū nal lâ hū li mâ e hem me nâ Has bū nal lâ hū li men be ġa— 'a ley nâ

Has bū nal lâ hū li men ha se de nâ Has bū nal lâ hū li men kâ de na bi su'(in)

Has bū nal lâh 'in de'l mevt Has bū nal lâh in de'l kabr

Has bū nal lâh in de'l me sâ 'ili Has bū nal lâh in del hi sâb

Has bū nal lâh in de'l mi zân Ha bū nal lâh in de'l sı rât

Has bū nal lâh in de'l cen ne ti ve'n nâr Has bū nal lâh in de'l li kâ'i

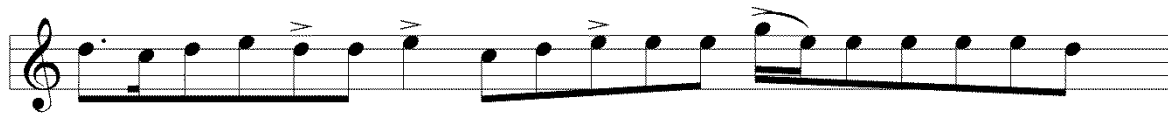
Has bi yal lâ hūl le zî lâ i lâ he il lâ hū

ve a ley hi te vek kel tū ve i ley hi ū nîb

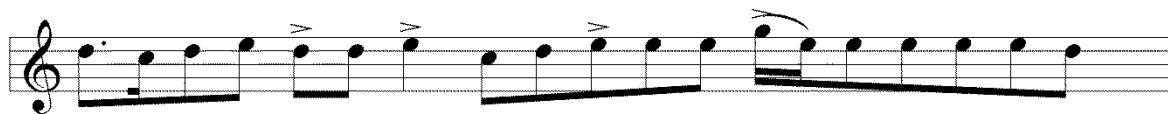
♩ = 90

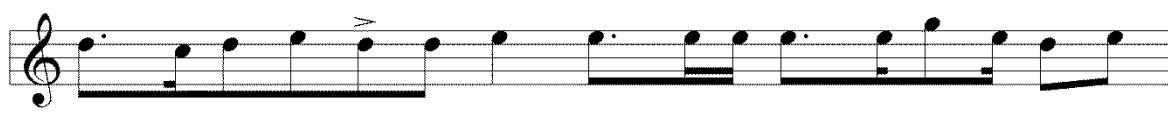
Lâ i lâ he il lal lâh süb hâ nal lâ hi mâ— a' ze mal lâ hü

Lâ i lâ he il lal lâh süb hâ nal lâ hi mâ— ah le mal la hü

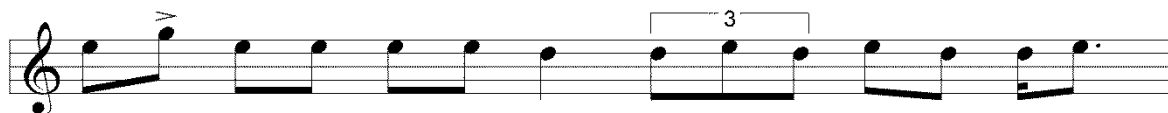
Lâ i lâ he il lal lâh süb hâ nal lâ hi mâ— ek re mal lâ hü

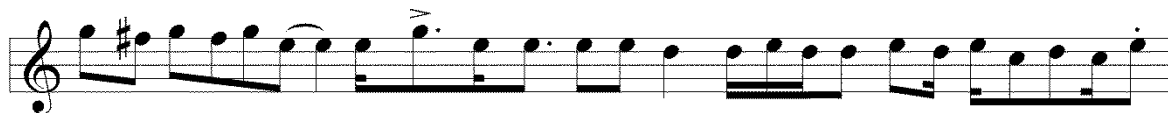
Lâ i lâ he il lal lâh vah de hü lâ şe rî ke le hü

Mu ham me dün Re sül lâ hi Hak ka Al lâ hüm me sal li 'a lâ—

Mu ham me din kül le mâ ze ke re hü'z zâ ki rûn

ve— sal li 'a lâ— Mu ham me din kül le mâ ğa fe le an zik ri hi'l— ğa fi lûn

Ra diy— nâ bil lâ hi Te â lâ Rab ben ve bi'l is lâ mi

ec me 'î ne kîd ve ten ve bi ha lâl— lil la hi te â la

he lâ len hi sa ben ve bi ha ra mil lâ hi Te â la

ha ra men 'a zâ ben ve bi'l cen ne ti se vâ ben

ve bi'n nâ ri 'i kâ ben mer ha ben

mer ha bâ bi's sa bâ hi'l ce dîd ve bi'l yev mi's sa 'îd

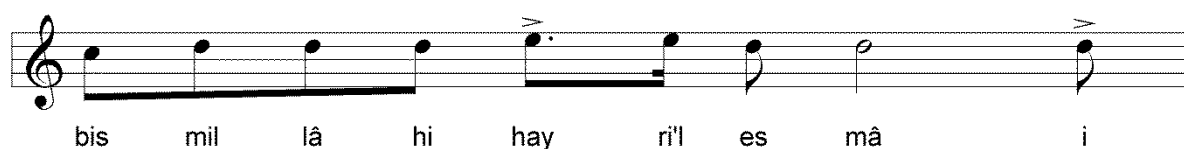
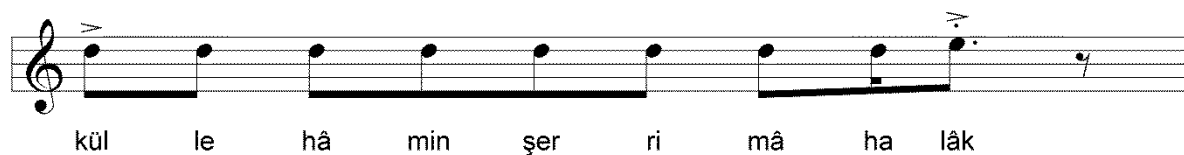
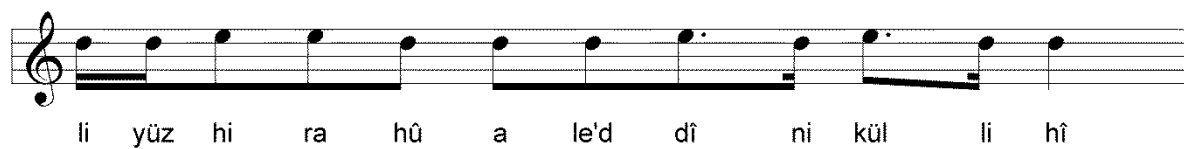
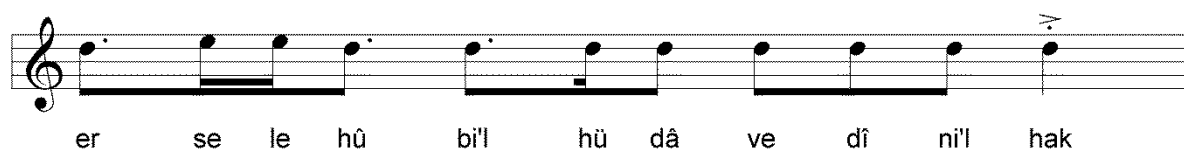
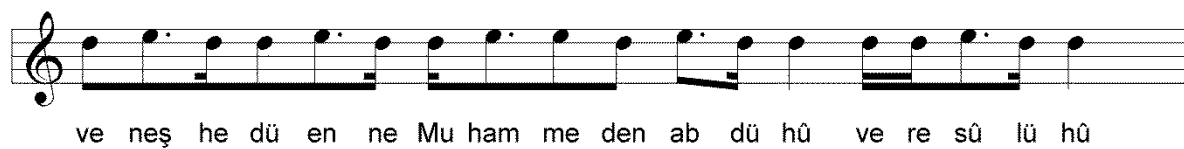
ve bi'l me le key ni'l ki râ mey ni'l

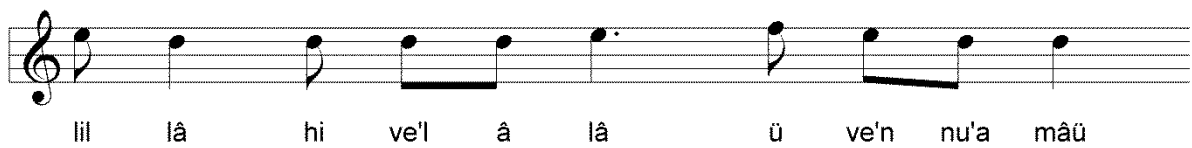
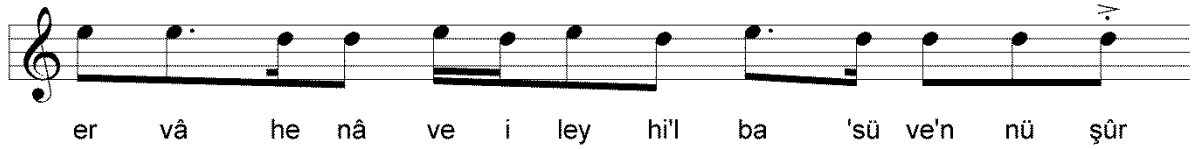
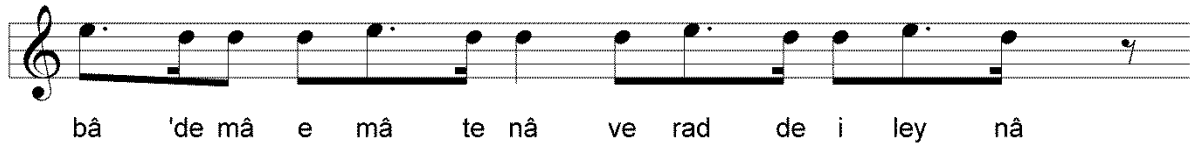
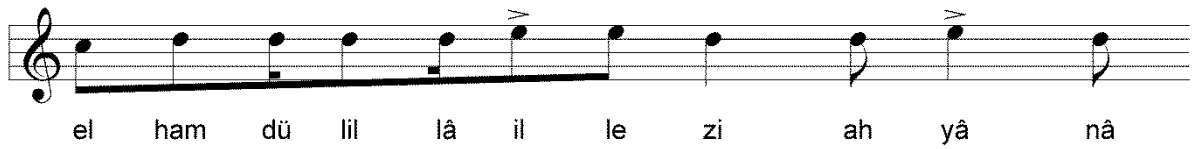
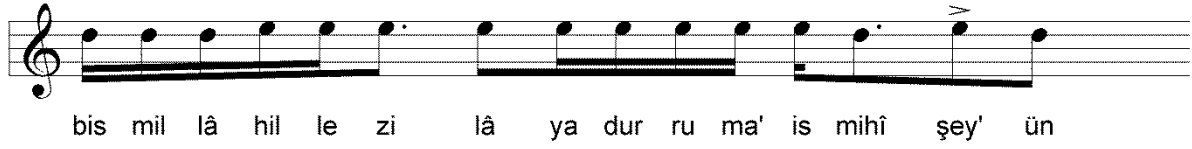
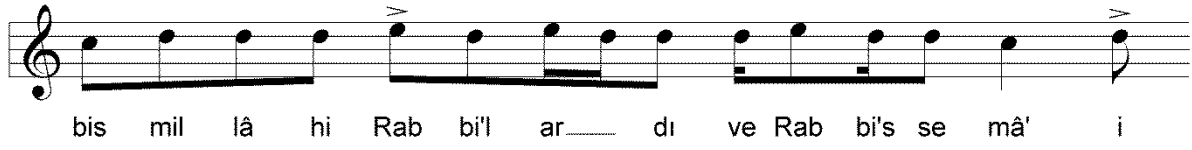
kâ ti bey ni'ş şâ hi dey ni'l 'â di ley ni

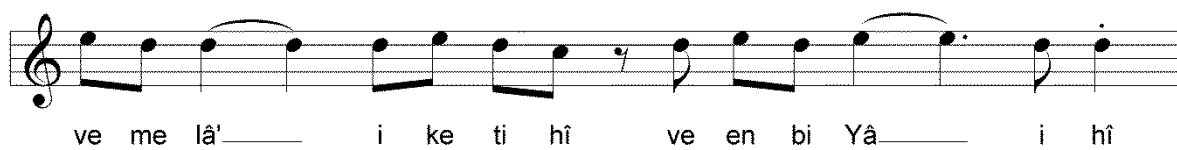
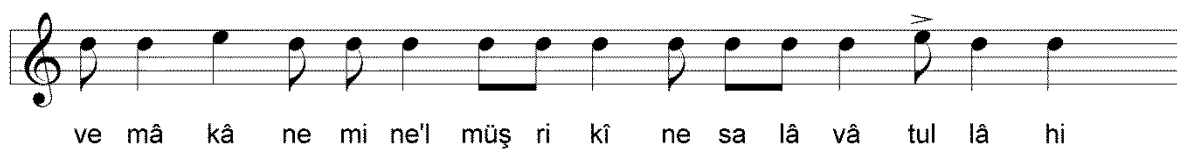
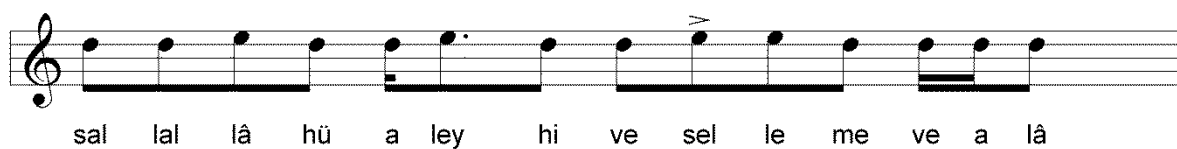
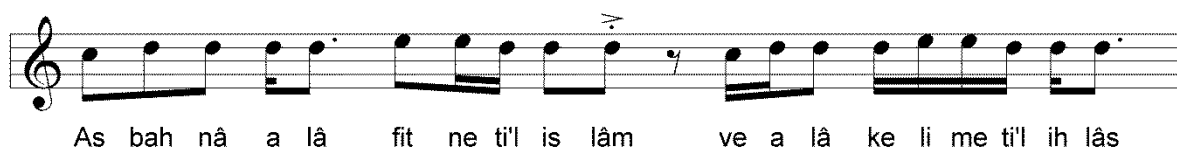
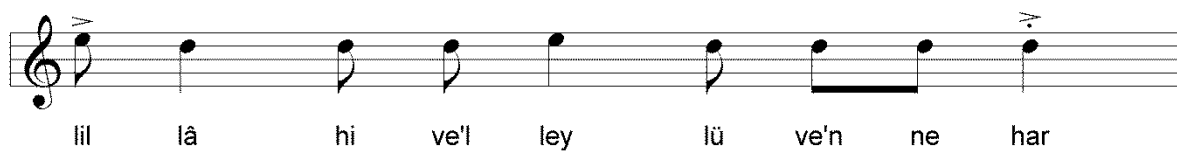
hay yen kû mal lâ hû te â lâ fi gur re ti yev mi nâ

ha zek tû bâ fi ev ve li sa hi fe ti nâ

hâ zi hi bis mil lâ hir rah mâ nir ra hîm

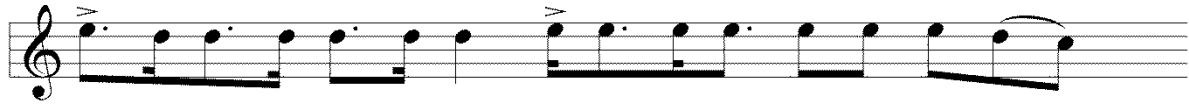

ve rah me tul lah_____ hi ve be re kâ tüh

♩ = 104

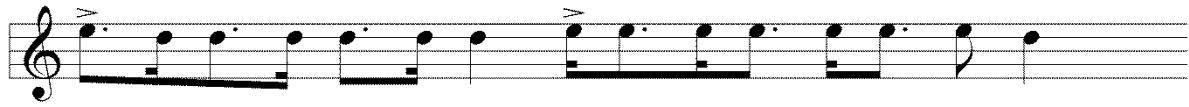
es Sa lâ tũ ve's se lâm a ley ke yâ Re sũl al lah

es Sa lâ tũ ve's se lâm a ley ke yâ Ha bĩb al lah

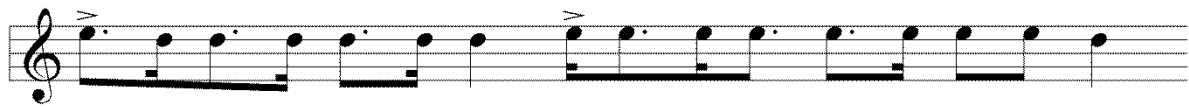
es Sa lâ tũ ve's se lâm a ley ke yâ Ha lĩl al lah

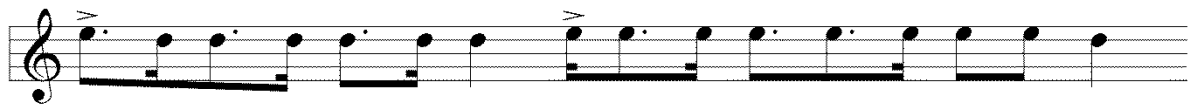
es Sa lâ tũ ve's se lâm a ley ke yâ Ne bĩy al lah

es Sa lâ tũ ve's se lâm a ley ke yâ Sa fĩy al lah

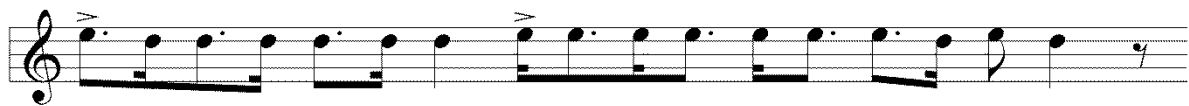
es Sa lâ tũ ve's se lâm a ley ke yâ Hay re Hal kıl lah

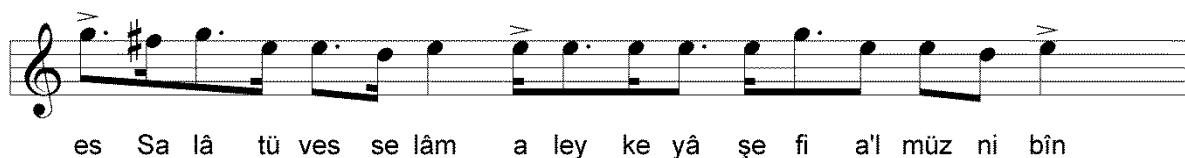
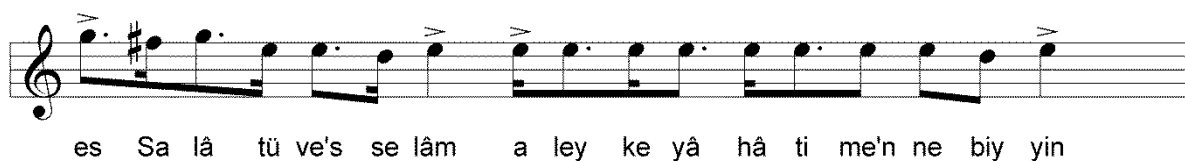
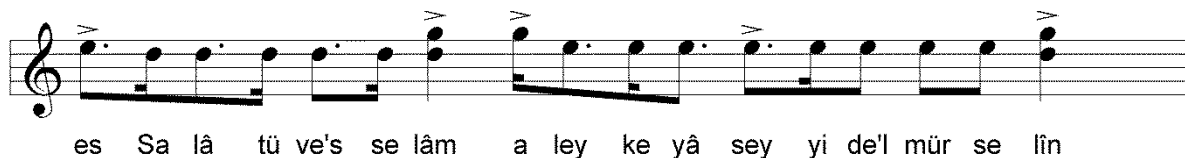
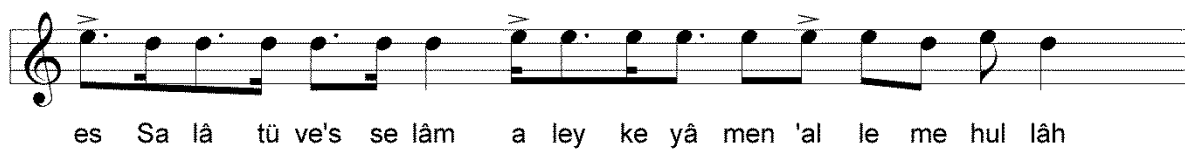
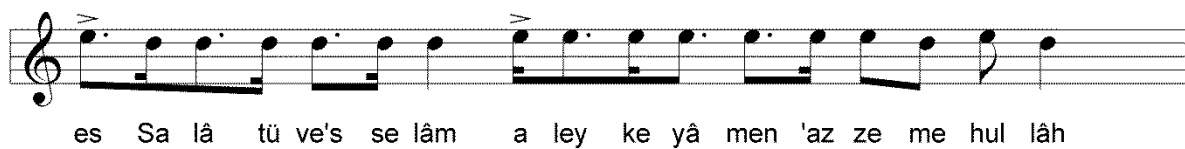
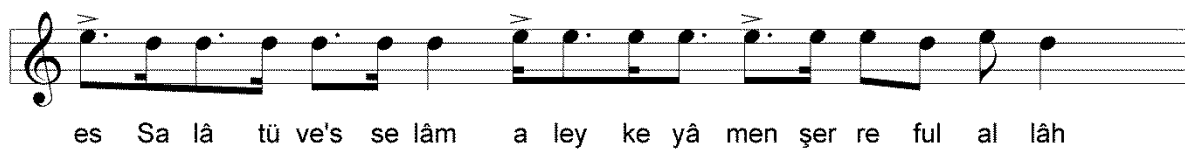
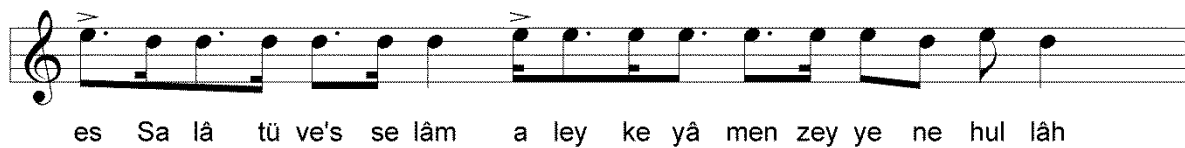
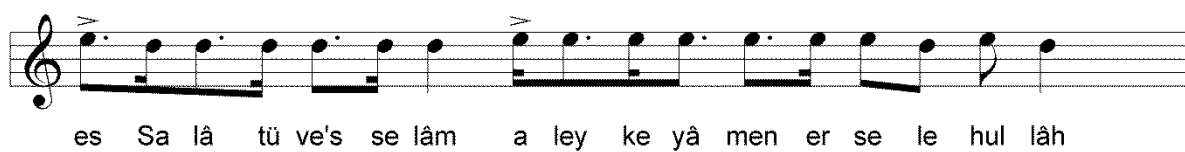
es Sa lâ tũ ve's se lâm a ley ke yâ Nur i Ar şıl lah

es Sa lâ tũ ve's se lâm a ley ke yâ e mĩ ne vah yil lâh

es Sa lâ tũ ve's se lâm a ley ke yâ men ah ta re hul lâh

es Sa lâ tû ves se lâm a ley ke yâ rah me ten li'l â le mîn

es Sa lâ tû ves se lâm a ley ke yâ Ra sû le Rab bi'l â le miy n

Sa lâ vâ tul lâ hi ve me lâ' i ke ti hî

ve en bi yâ i hî ve ru sû li hi ve ha me le ti ar şî hî

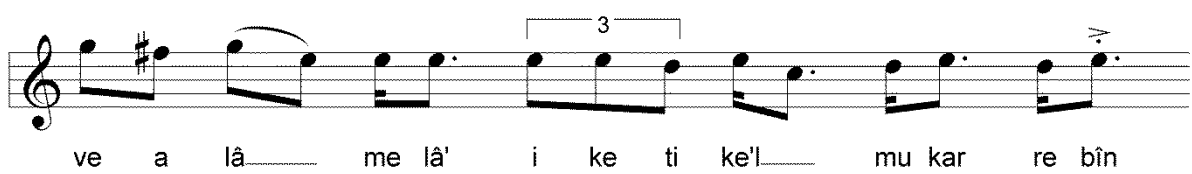
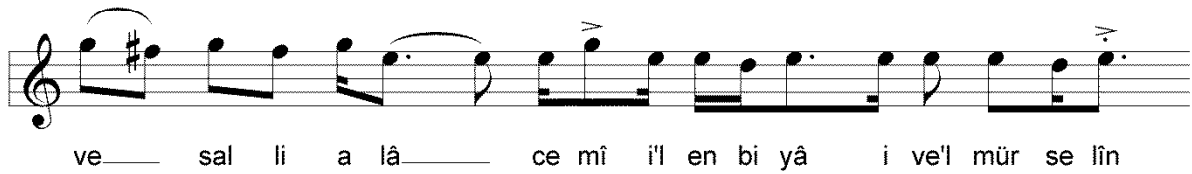
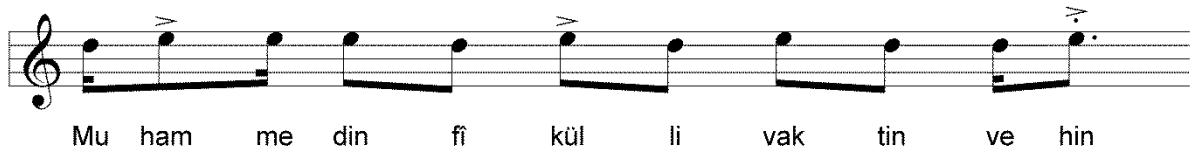
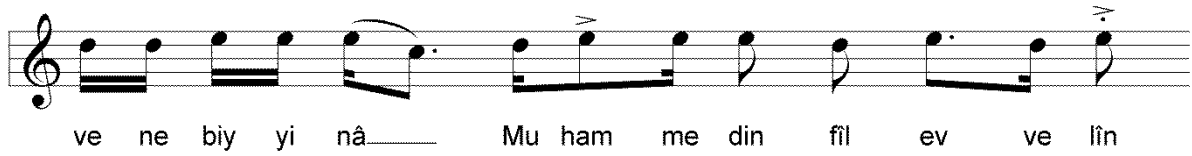
ve ce mî 'i hal kı hi a lâ sey yi di nâ ve ne biy yi na

Mu ham me din ve a lâ â li hî

ve as hâ bi hî a ley hi ve a ley hi mü's se lâm

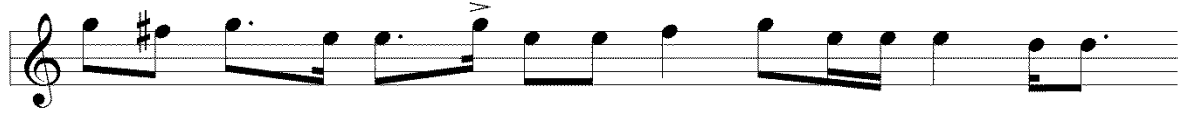
ve rah me tul la hi ve be re kê tüh

Al la hüm me sal li a lâ sey yi di nâ

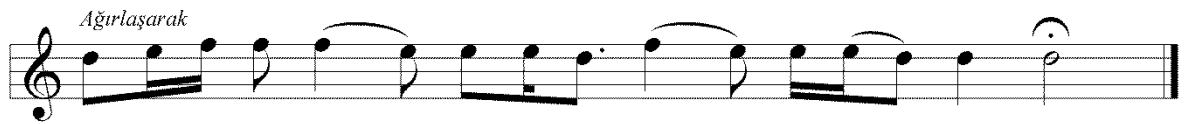

min eh___ li's se mâ vâ ti ve min eh___ li'l ara___ din ver___ ham___ nâ vah___ şûr___ nâ

ma 'a hüm bi rah me ti ke yâ er ha me'r râ hi mîn

vel ham dü lil lâ___ hi rab bî'l â___ le mîn___ a min

Evrâd-ı Fethiyye

Münâcâtü'l-Evrâd Sonrası okunan Salâvât-ı Şerîfe

$\text{♩} = 58$

Sal lâl lâ hü â lâ sey yi di nâ ve ne biy yi nâ

Mu ham me din ve â lâ â li hî ve sah bi hî ec ma 'în

Yâ Hayyu yâ Kayyüm lâ ilâhe illâ ente Zikri

$\text{♩} = 98$

Yâ Hay yu yâ Kay yüm lâ i lâ he il lâ en te

yâ Hay yu yâ Kay yüm lâ i lâ he il lal lâh

Kelime-i Tevhîd Zikri

$\text{♩} = 58$

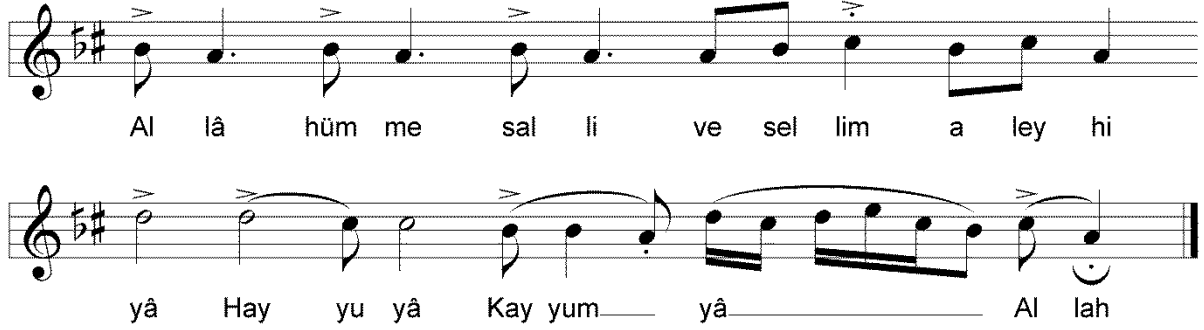
Lâ i lâ he il lal lâh

Lâfza-i Celâl Zikri

$\text{♩} = 134$

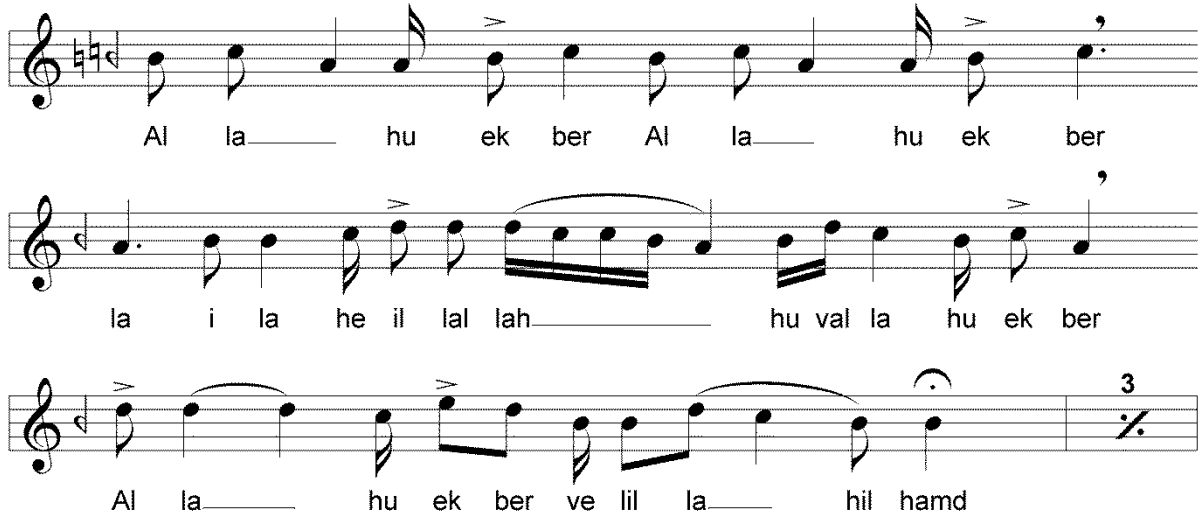
Al lah

Fatiha Sûresi Öncesi Salâvât-ı Şerîfe

Al lâ hüm me sal li ve sel lim a ley hi
yâ Hay yu yâ Kay yum yâ Al lah

Tekbîr

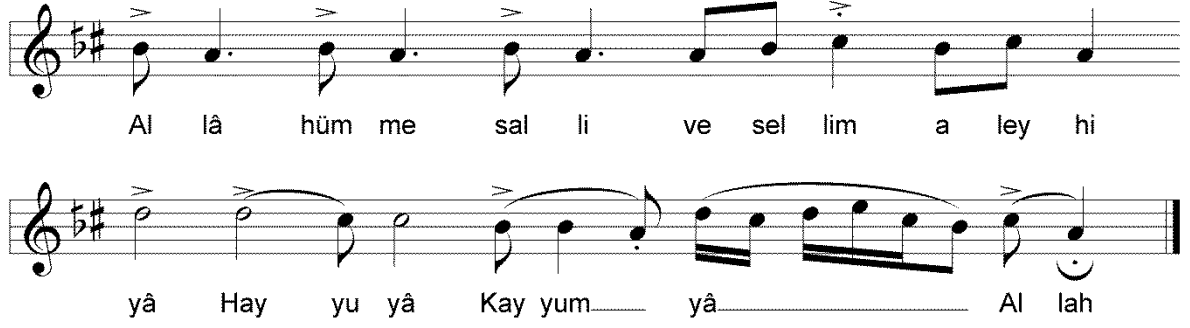
Al la hu ek ber Al la hu ek ber
la i la he il la lah hu val la hu ek ber
Al la hu ek ber ve lil la hil hamd

Tekbîr Sonrası Salâvât-ı Şerîfe

es sa lâ tü ves se lâ mü a ley ke yâ Ra sul al lah

Fatiha Sûresi Öncesi Salâvât-ı Şerîfe

The image displays a musical score for the Fatiha Sûresi Öncesi Salâvât-ı Şerîfe. It consists of two staves of music in G major (one sharp) and 2/4 time. The first staff contains the melody for the first line of the prayer, with lyrics: Al lâ hüm me sal li ve sel lim a ley hi. The second staff contains the melody for the second line, with lyrics: yâ Hay yu yâ Kay yum yâ Al lah. The music is written in a simple, clear style, suitable for a children's book or a beginner's guide.

Al lâ hüm me sal li ve sel lim a ley hi

yâ Hay yu yâ Kay yum yâ Al lah

Ek 3: Şanlıurfa Dergâh Camii'nde İkinci Vaktinde Yapılan Usûlün Nota Transkripsiyonu

(Bolahenk Nisfiye Düzeninde Yazılmıştır)

Hizbü'l-bahr

Nâsr Sûresi

Okuma Usûlü: Her kısım için belirlenen metronom hareketine uygun olarak serbest (Ad libitum) okunacaktır.

112

Bis mil lâ hir rah mâ nîr ra hîm

i zâ câ e nas rul la hi ve'l fet h(ı)

ver a ey te'n nâ se yed hu lû ne fî dî nil la hi ef vâ câ

fe seb bih bi ham dî Rab bi ke ve's tağ fir hû in ne hû kâ ne tev vâ bâ

Âli İmrân Sûresi, 154. Âyet

Bis mil lâ hir rah mâ nîr ra hîm

sûm me en ze le a ley kûm min ba 'dîl ğam mi e me ne ten nû â sen

yağ şa tâ i fe ten mim kûm ve tâ i fe tûn kad e hem met hûm en fûs hûm

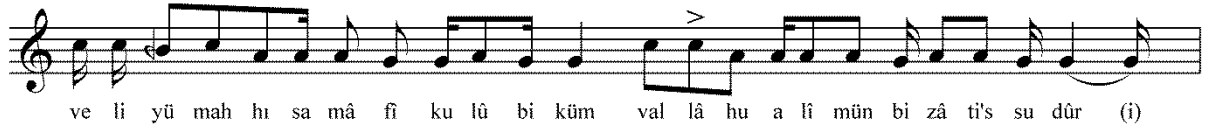
ye zun nû ne bil lâ hî gay r'l hak kı zan nel câ hî liy yeh tî ye kû lû ne hel le nâ

mî ne'l em ri min şey' in kul in ne'l em re kûl le hu lîl lâh

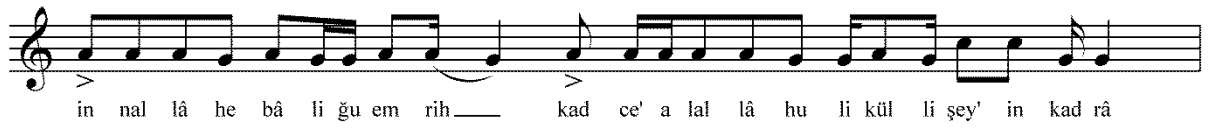
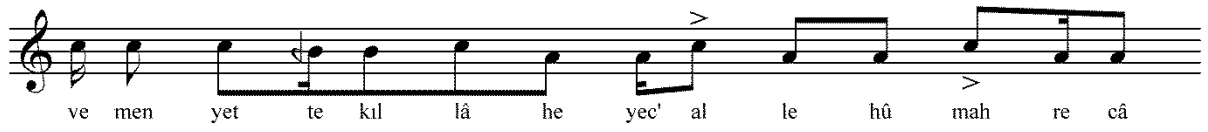
yuh fû ne fî en fû sî him mâ lâ yûb dû ne le ke ye kû lû ne lev kâ ne le nâ

mî ne'l em ri şey' ûn mâ ku til nâ hâ hu nâ kul lev kûn tûm fî bû yû tî kûm

le be ra zel le zî ne kû ti be a ley hî mû'l kat lû i lâ me dâ ci i him

Talâk Sâresi, 2 ve 3. Âyetler

Fetih Sûresi, 29. Âyet

Mu ham me dîn Re sù lul lâh vel le zi ne

me'a hû e şid dâ ü a le'l küf fâ ri ru ha mâ

ü bey ne hûm te râ hûm ruk ke 'an süc ce den yeb te ğû ne faz len mi nâl lâ hi

ve riz vâ nen sî mâ hûm fî vû cû hi him min e se ri's su cûd

zâ lî ke me se lû hûm fî't tev râ tî ve me se lû hûm fî'l in cîl

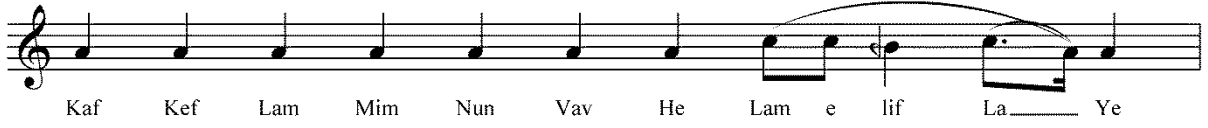
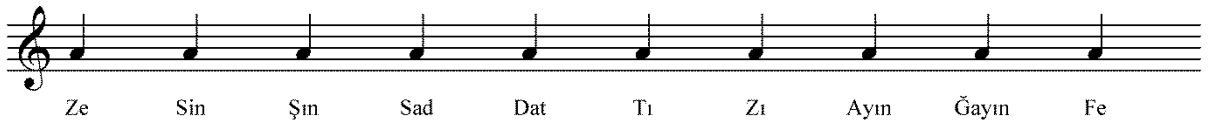
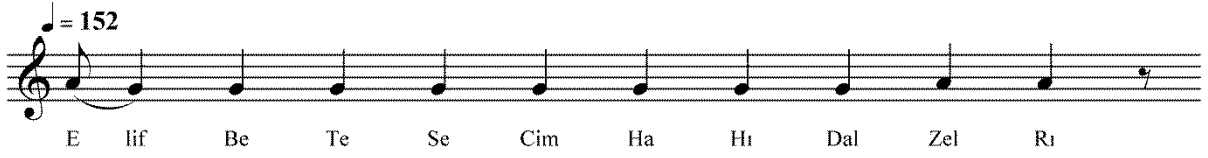
ke zer in ah ra ce şat' e hû fe â ze ra hû fes tağ le za fes te vâ

a lâ sù kî hî yu 'cî bü'z zur râ'a lî ya ğî za bî hî mü'l küf fâr

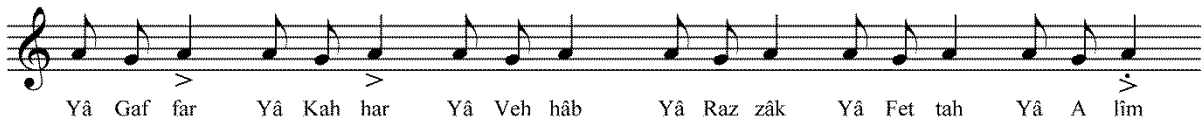
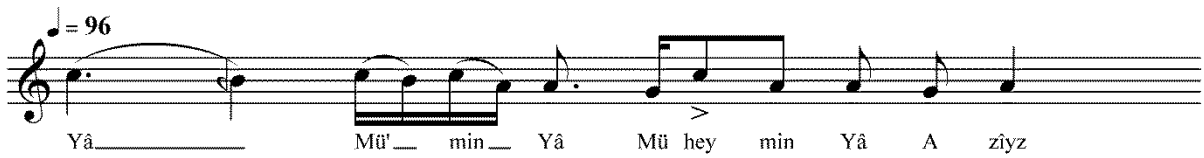
va' a dal lâ hûl le zî ne â me nû ve 'a mi lû's sâ lî hâ ti

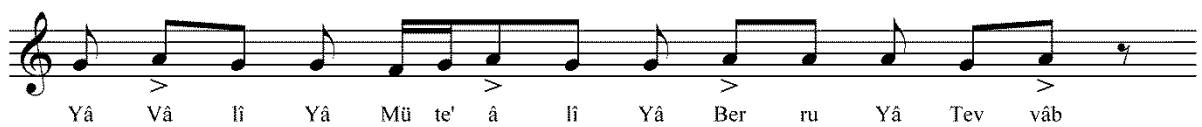
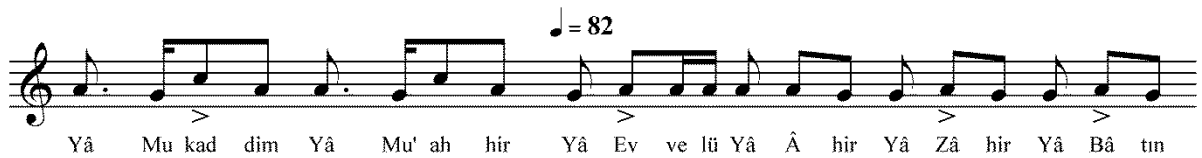
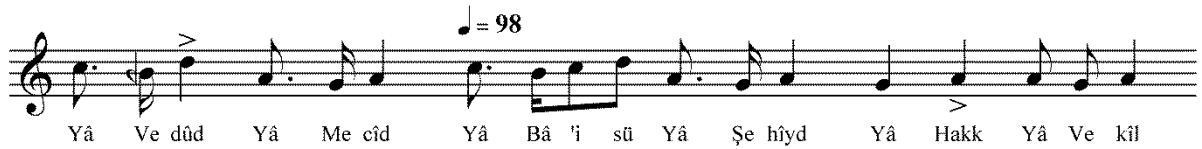
mîn hûm mağ fî ra ten ve ec ran a zîm

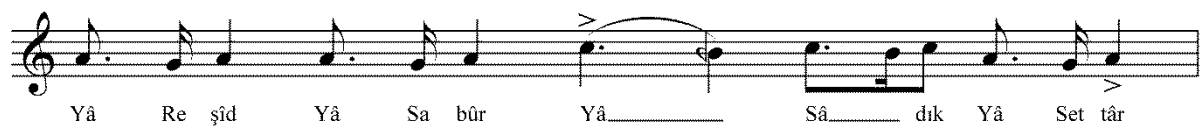
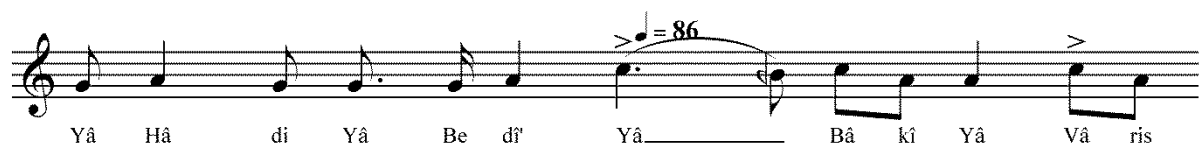
"Rabbi yessir ve lâ tuassir..." Duası ve Arap Alfabeti

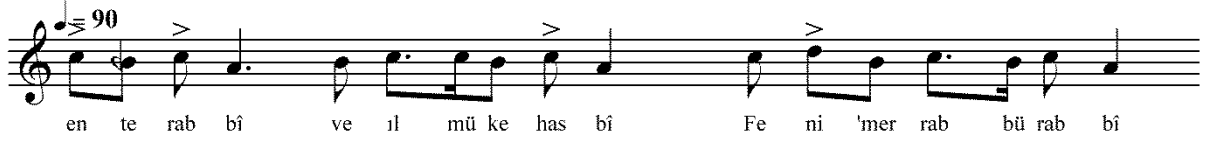
Esmâü'l-Hüsna

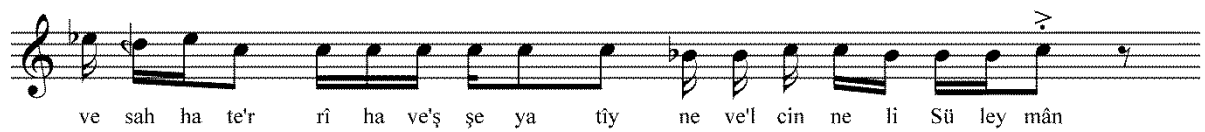

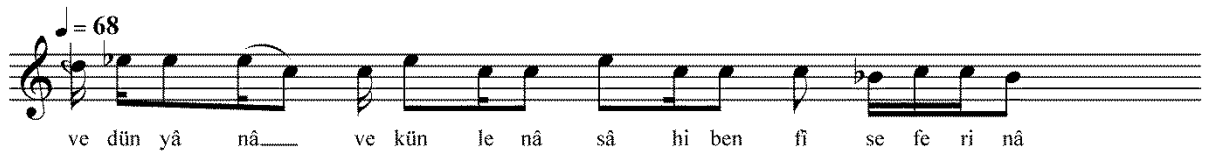
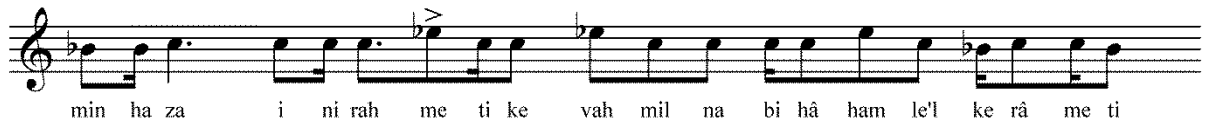
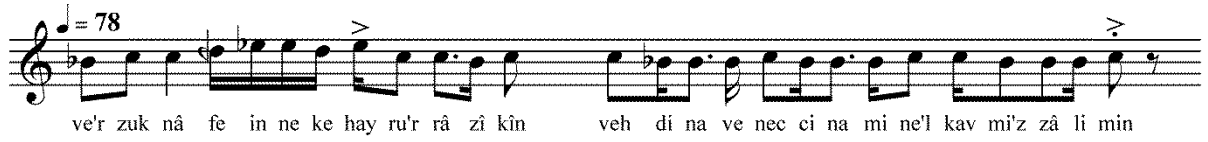
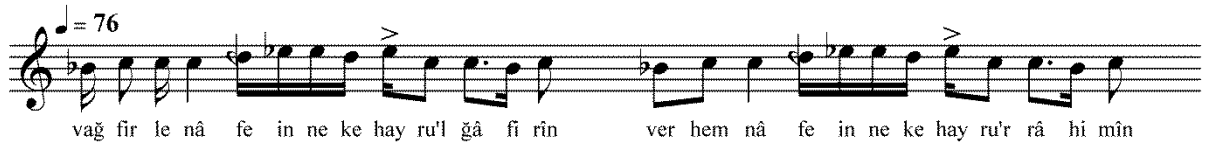

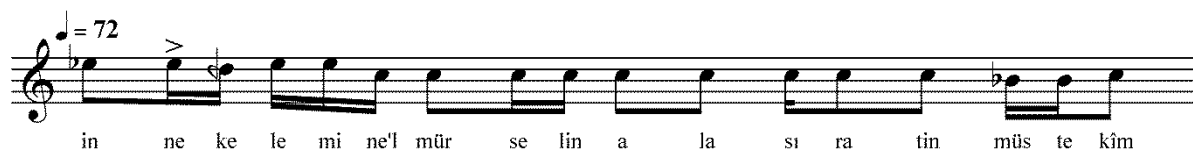

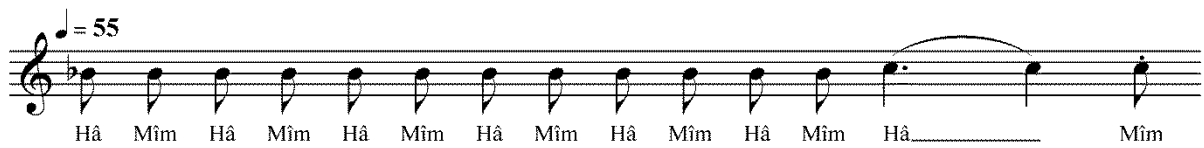
Hizbü'l-bahr

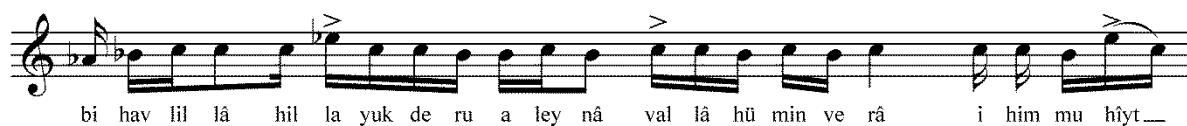
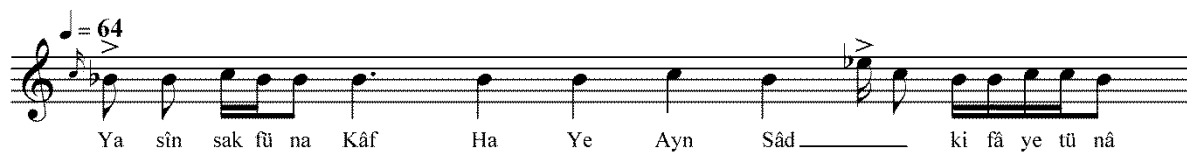
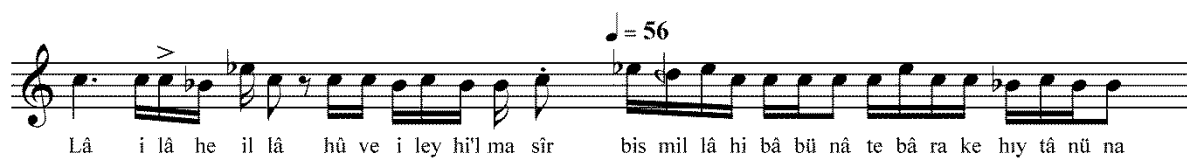

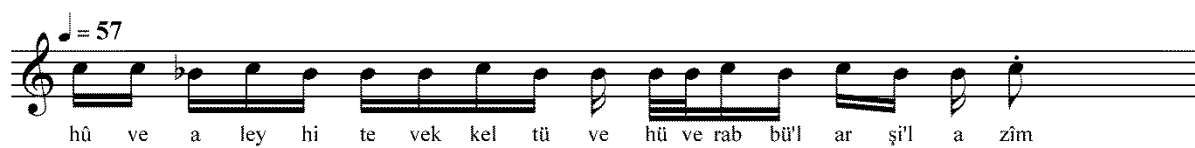
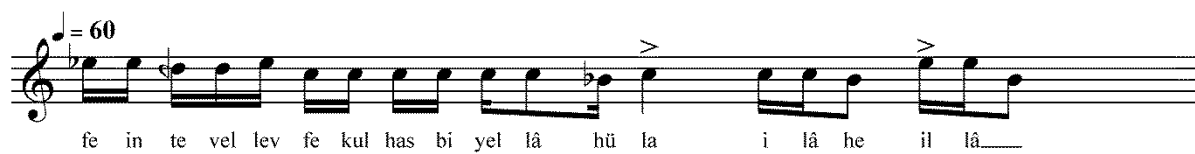
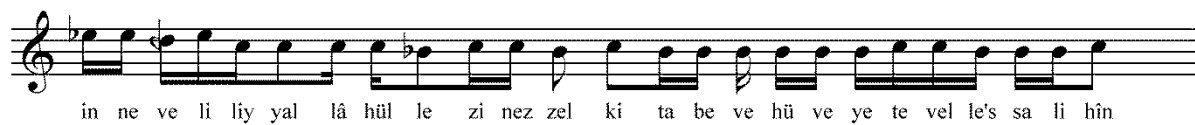

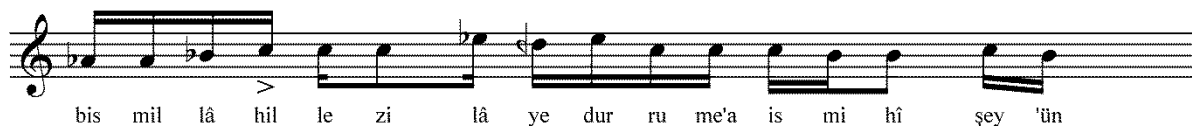
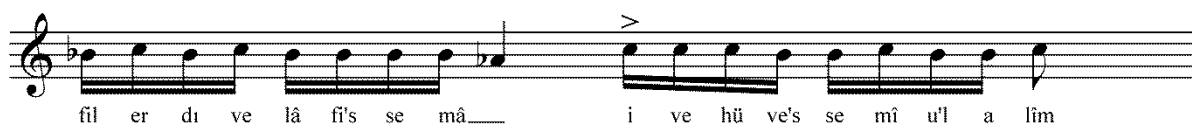

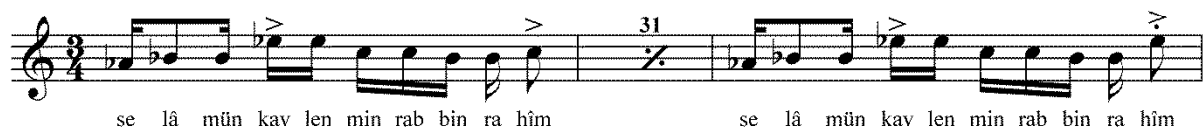

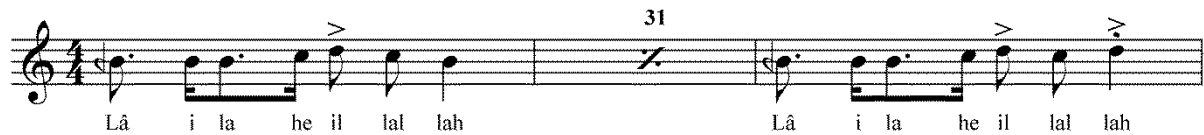

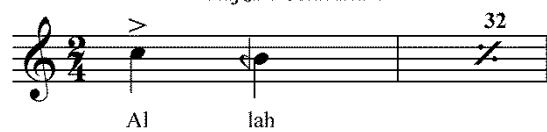
"Selâmün kavlen min Rabbin Rahîm" Zikri

Kelime-i Tevhîd Zikri

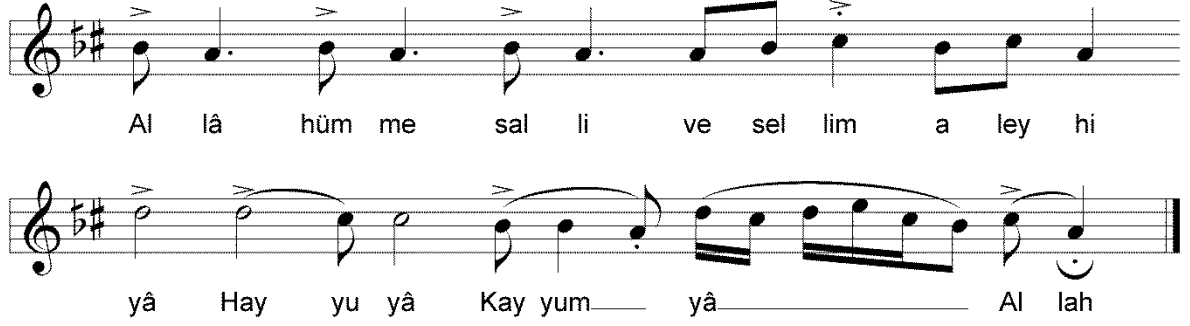
Lâfza-i Celâl Zikri

Kelime-i Tevhîd

Fatiha Sûresi Öncesi Salâvât-ı Şerîfe

Al lâ hüm me sal li ve sel lim a ley hi
yâ Hay yu yâ Kay yum yâ Al lah

Tekbîr

Al la hu ek ber Al la hu ek ber
la i la he il lal lah hu val la hu ek ber
Al la hu ek ber ve lil la hil hamd

Tekbîr Sonrası Salâvât-ı Şerîfe

es sa lâ tû ves se lâ mü a ley ke yâ Ra sul al lah

Ek 4: Şanlıurfa Dergâh Camii'nde Yatsı Vaktinde Yapılan Usûlün Nota Transkripsiyonu

Yatsı Zikri

(Bolahenk Nisfiye Düzeninde Yazılmıştır)

Salâvât-ı Şerîfe

Okuma Usûlü: Her kısım için belirlenen metronom hareketine uygun olarak serbest (Ad libitum) okunacaktır.

♩ = 72

Al lâ hüm me sal li a lâ sey yi di nâ Mu ham me din ab di ke

ve Re sū li ke'n ne biy yil ūm miy yi ve a lâ â li hī ve sah bi hi ve sel līm

♩ = 44 *ağırlaşarak*

Al lâ hüm me sal li a lâ sey yi di nâ Mu ham me din ab di ke

ve Re sū li ke'n ne biy yil ūm miy yi ve a lâ

â li hī ve sah bi hi ve sel līm

Kelime-i Tevhîd

♩ = 84

Lâ i lâ he il lâl lâh

Lâ i lâ he il lâl lâh

♩ = 54 *ağırlaşarak*

Lâ i lâ he il lâl lâh

Lâ i lâ he il lâl lâh

Lâfza-i Celâl

♩ = 110

Al lah

Al lah

131

[zâkirbaşı] *ağırlaşarak*

Al lah

Al lah

İsm-i Hû

$\text{♩} = 108$

131

[zâkirbaşı]
ağırlaşarak

Hû Hû Al lah Hû

"Hâlisân muhlisan..." Duası

$\text{♩} = 50$

[Bir kişi tarafından]

Hâ li san muh li san Lâ i lâ he il lal lâh
sâ di kan mu sad di kan Mu ham me dün Ra sül lül la hi hak kan
ve sal li yâ rab bî â lâ eş ra fî nû ri ce mî 'il en bi yâ i ve'l mür se lîn
ve'l ham dü lil lâ hi Rab bi'l â le min

Fatiha Sûresi Öncesi Salâvât-ı Şerîfe

Al lâ hüm me sal li ve sel lim a ley hi
yâ Hay yu yâ Kay yum yâ Al lah

**Ek 5: Şanlıurfa Dergâh Camii'nde Sabah, İkinci ve Yatsı usûlünde Okunan Evrâd
Metni (Tıpkıbasım)**

بُودْعَاءُ كِتَابِیْ مَرْحُومِ شَانِلِیْ اُورْفَه مَوْلِدْ خَلِیلْ
جَامِعِیْ اَسْکِیْ حُوجَه سِیْ حَاجِیْ مُلَا حَسَنِ
صُومَلَا زَكْ رُوحِنَا اِثْحَافْ اِیْدِیُورْمْ
د. م. کَامِلْ صُومَلَا زَكْ - اَرْنَكُومُیْ - ۱۹۸۸

سُنَّتْ وَرْدِي

سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ
اسْتَغْفِرُ اللَّهَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ عَدَدَ خَلْقِهِ وَزِنَةَ
عَرْشِهِ وَرِضَاءَ نَفْسِهِ وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ وَمُسْتَهْلَى عِلْمِهِ
وَمَنْتَةَ وَرَحْمَتِهِ وَرَاحَتِهِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ
الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ اللَّهُمَّ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ يَا اللَّهُ يَا بَدِيعَ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَا مَالِكَ الْمُلْكِ يَا ذَا الْجَلَالِ
وَالْإِكْرَامِ يَا إِلَهَ الْإِلَهِ أَنْتَ إِنَّا نَسْأَلُكَ بِعِزَّتِكَ
أَنْ تُحْيِيَ قُلُوبَنَا وَاجْسَامَنَا وَأَبْدَانَنَا وَأَرْوَاحَنَا
بِأَنْوَارِ مَعْرِفَتِكَ أَبَدًا دَائِمًا بَاقِيًا هَادِيًا يَا اللَّهُ
يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ اللَّهُمَّ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ يَا اللَّهُ يَا بَدِيعَ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَا مَالِكَ الْمُلْكِ يَا ذَا الْجَلَالِ

وَالْإِكْرَامِ

وَالْأَكْرَامِ يَا إِلَهَ الْآلَةِ أَنْتَ إِنَّا نَسْئَلُكَ بِعِزَّتِكَ أَنْ تُحْيِي
 قُلُوبَنَا وَاجْسَامَنَا وَأَبْدَانَنَا وَارْوَاحَنَا بِأَنْوَارِ مَعْرِفَتِكَ
 أَبَدًا دَائِمًا بَاقِيًا هَادِيًا يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ
 اللَّهُمَّ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ يَا اللَّهُ يَا بَدِيعَ السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضِ وَيَا مَالِكَ الْمُلْكِ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ
 يَا إِلَهَ الْآلَةِ أَنْتَ إِنَّا نَسْئَلُكَ بِعِزَّتِكَ أَنْ تُحْيِي قُلُوبَنَا
 وَاجْسَامَنَا وَأَبْدَانَنَا وَارْوَاحَنَا بِأَنْوَارِ قُدْرَتِكَ
 أَبَدًا دَائِمًا بَاقِيًا هَادِيًا يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ يَا مُوَلَّامَ
 إِلَهِي أَعْمَالُنَا قَلِيلٌ وَحَاجَاتُنَا كَثِيرٌ وَإِلَهُنَا
 بَصِيرٌ نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ غُفْرَانُكَ
 رَبَّنَا وَإِلَيْكَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ
 الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

فَرَضَنَ صُوكْرَهُ

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ
 اللَّهُ أَكْبَرُ وَلِلَّهِ الْحَمْدُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ عَدَدَ حَيَاتِهِ
 لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ عَدَدَ حَصَاتِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ عَدَدَ
 كَلِمَاتِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ عَدَدَ خَلْقِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا
 اللَّهُ زِينَةَ عَرْشِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مِلَأَ سَمَوَاتِهِ
 لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مِلَأَ أَرْضِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ عَدَدَ مِثْلِ ذَلِكَ مَعَهُ
 لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ
 الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ
 بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ
 اسْتَغْفِرُ اللَّهَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
 وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

تَسْبِيحٌ وَدُعَادُنْ صُوكُرُهُ
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ عَزَّ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا
اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ وَلِلَّهِ الْحَمْدُ
رُوحَ نَبِيِّنَا صَلَوَاتِ
اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ
النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ
أَوْزَارُ الْفَتْحِيَّةِ
أَسْتَغْفِرُكَ اللَّهُ الْعَظِيمُ عَزَّ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا
هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ وَأَسْأَلُهُ التَّوْبَةَ
اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ وَإِلَيْكَ
يَرْجِعُ السَّلَامُ حَيِّنَا رَبَّنَا بِالسَّلَامِ وَأَدْخِلْنَا
دَارَكَ دَارَ السَّلَامِ تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ

يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ
حَمْدًا يُؤَافِي نِعَمِكَ وَيُكَافِي مَزِيدَ كَرَمِكَ
أَحْمَدُكَ بِجَمِيعِ مَحَامِدِكَ مَا عَلِمْتُ مِنْهَا
وَمَا لَمْ أَعْلَمْ وَعَلَى جَمِيعِ نِعَمِكَ مَا عَلِمْتُ
مِنْهَا وَمَا لَمْ أَعْلَمْ عَلَى كُلِّ حَالٍ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ
الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ
وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ عِبْدُ
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْمَلِكُ الْجَبَّارُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْكَرِيمُ السَّتَّارُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
الْكَبِيرُ الْمُتَعَالَى لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ خَالِقُ الْيَلِّ وَالنَّهَارِ

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْمَعْبُودُ بِكُلِّ مَكَانٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
 الْمَذْكُورُ بِكُلِّ لِسَانٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْمَعْرُوفُ
 بِكُلِّ إِحْسَانٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي
 شَأْنٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ إِيْمَانًا بِاللَّهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
 أَمَانًا مِنَ اللَّهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَمَانَةً عِنْدَ اللَّهِ
 لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ لَا إِلَهَ
 إِلَّا اللَّهُ وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حَقًّا
 حَقًّا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ إِيْمَانًا وَصِدْقًا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
 تَعْبُدًا وَرِقًا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ تَلَطُّفًا وَرِفْقًا
 لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ قَبْلَ كُلِّ شَيْءٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
 بَعْدَ كُلِّ شَيْءٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يُبْقِي رَبُّنَا
 وَيُفْنِي وَيَمُوتُ كُلُّ شَيْءٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

الْمَلِكُ الْحَقُّ الْمُبِينُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْمَلِكُ
 الْحَقُّ الْيَقِينُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ
 لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْخَلِيمُ الْكَرِيمُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
 رَبُّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ
 لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَكْرَمُ الْأَكْرَمِينَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
 أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حَبِيبُ التَّوَابِينَ
 لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَاحِمُ الْمَسَاكِينِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
 هَادِي الْمَضِلِّينَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَلِيلُ الْخَائِرِينَ
 لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَمَانُ الْخَائِفِينَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
 غِيَاثُ الْمُسْتَغِيثِينَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ خَيْرُ النَّاصِرِينَ
 لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ خَيْرُ الْمُحَافِظِينَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ خَيْرُ
 الْوَارِثِينَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ خَيْرُ مُحَاكِمِينَ

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
 خَيْرُ الْفَاتِحِينَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ خَيْرُ الْغَافِرِينَ
 لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ
 وَصَدَقَ وَعْدُهُ وَنَصَرَ عَبْدَهُ وَأَعَزَّ جُنْدَهُ
 وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ وَلَا شَيْءَ بَعْدَهُ لَا إِلَهَ
 إِلَّا اللَّهُ أَهْلُ النِّعْمَةِ لَهُ الْفَضْلُ وَلَهُ الثَّنَاءُ
 الْحَسَنُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ عَدَدَ خَلْقِهِ وَزِينَةَ
 عَرْشِهِ وَرِضَاءَ نَفْسِهِ وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ
 لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ صَاحِبُ الْوَحْدَانِيَّةِ الْفَرْدَانِيَّةِ
 الْقَدِيمِيَّةِ الْأَزَلِيَّةِ الْأَبَدِيَّةِ الَّذِي لَيْسَ
 لَهُ ضِدٌّ وَلَا نِدٌّ وَلَا شَبَّهُ وَلَا شَرِيكٌ
 لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ

وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ
 لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ
 وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ
 وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ لَيْسَ
 كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ
 حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ
 النَّصِيرُ عَمْدُ غُفْرَانِكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ
 اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ
 لِمَا مَنَعْتَ وَلَا رَادَّ لِمَا قَضَيْتَ وَلَا يَنْفَعُ
 ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَلِيِّ
 الْأَعْلَى الْوَهَّابُ عَمْدُ سُبْحَانَ رَبِّيَ
 الْعَلِيِّ الْأَعْلَى الْكَرِيمُ الْوَهَّابُ يَا وَهَّابُ

سُبْحَانَكَ

سُبْحَانَكَ مَا عَبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ
 سُبْحَانَكَ مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ
 سُبْحَانَكَ مَا ذَكَّرْنَاكَ حَقَّ ذِكْرِكَ
 سُبْحَانَكَ مَا شَكَرْنَاكَ حَقَّ شُكْرِكَ
 سُبْحَانَ اللَّهِ الْأَبَدِيِّ الْأَبَدِ سُبْحَانَ اللَّهِ
 الْوَاحِدِ الْأَحَدِ سُبْحَانَ اللَّهِ الْفَرْدِ الصَّمَدِ
 سُبْحَانَ اللَّهِ رَافِعِ السَّمَوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ
 سُبْحَانَ اللَّهِ بَاسِطِ الْأَرْضِينَ بِلا سَنَدٍ
 سُبْحَانَ اللَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً
 وَلَا وَلَدًا سُبْحَانَ اللَّهِ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ
 وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ سُبْحَانَ اللَّهِ الْمَلِكِ
 الْقُدُّوسِ سُبْحَانَ ذِي الْمُلْكِ وَالْمَلَكُوتِ

سُبْحَانَ ذِي الْعِزَّةِ وَالْعَظَمَةِ وَالْقُدْرَةِ
وَالْهَيْبَةِ وَالْجَلَالِ وَالْجَمَالِ وَالْكَامِلِ وَالْبَقَاءِ
وَالثَّنَاءِ وَالضِّيَاءِ وَالْآلَاءِ وَالنِّعْمَاءِ وَالْكَرِيمَاءِ
وَالْجَبَرُوتِ سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْمَعْبُودِ سُبْحَانَ
الْمَلِكِ الْمَوْجُودِ سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْخَالِقِ
الْحَيِّ الَّذِي لَا يَنَامُ وَلَا يَمُوتُ سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ
رَبُّنَا وَرَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ سُبْحَانَ
اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللهُ أَكْبَرُ
وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ
اللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ الْحَقُّ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ
يَا اللَّهُ يَا رَحْمَنُ يَا رَحِيمُ يَا مَلِكُ يَا قُدُّوسُ
يَا سَلَامُ يَا مُؤْمِنُ يَا مُهَيِّمُ يَا عَزِيزُ يَا جَبَّارُ

يَا مُسَكِّبُ

يَا مُتَكَبِّرُ يَا خَالِقُ يَا بَارِيُّ يَا مُصَوِّرُ يَا غَفَّارُ
 يَا قَهَّارُ يَا وَهَّابُ يَا رَزَّاقُ يَا فَتَّاحُ يَا عَلِيمُ يَا قَابِضُ
 يَا بَاسِطُ يَا حَافِظُ يَا رَافِعُ يَا مُعِزُّ يَا مُدِلُّ
 يَا سَمِيعُ يَا بَصِيرُ يَا حَكَمُ يَا عَدْلُ يَا لَطِيفُ
 يَا خَيْرُ يَا حَلِيمُ يَا عَظِيمُ يَا غَفُورُ يَا شَكُورُ
 يَا عَلِيُّ يَا كَبِيرُ يَا حَفِيزُ يَا مُقِيتُ يَا حَسِيبُ
 يَا جَلِيلُ يَا كَرِيمُ يَا رَقِيبُ يَا مُجِيبُ يَا وَاسِعُ
 يَا حَكِيمُ يَا وَدُودُ يَا مُجِيدُ يَا بَاعِثُ يَا شَهِيدُ
 يَا حَقُّ يَا وَكِيلُ يَا قَوِيُّ يَا مَتِينُ يَا وَلِيُّ يَا حَمِيدُ
 يَا مُخَصِّيُّ يَا مُبْدِيُّ يَا مُعِيدُ يَا مُخَيِّ يَا مُمِيتُ
 يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ يَا وَاجِدُ يَا مَا جِدُّ يَا وَاحِدُ
 يَا أَحَدُ يَا صَمَدُ يَا قَادِرُ يَا مُقْتَدِرُ يَا مُقَدِّمُ

يَا مُؤَخَّرُ يَا أَوَّلُ يَا آخِرُ يَا ظَاهِرُ يَا بَاطِنُ
يَا وَالِي يَا مُتَعَالٍ يَا بَرُّ يَا تَوَّابٌ يَا مُنْعِمٌ
يَا مُنْتَقِمٌ يَا عَفْوٌ يَا رَوْفٌ يَا مَالِكُ الْمُلْكِ
يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ يَا رَبُّ يَا مُقْسِطُ
يَا جَامِعُ يَا غَنِيُّ يَا مُغْنِيُّ يَا مُعْطِيُّ يَا مَانِعُ
يَا ضَارٌّ يَا نَافِعُ يَا نُورُ يَا هَادِيُّ يَا بَدِيعُ
يَا بَاقِيُّ يَا وَارِثُ يَا رَشِيدُ يَا صَبُورُ يَا صَادِقُ
يَا سِتَارُ يَا مَنْ تَقَدَّسَتْ عَنْ الْأَشْبَاهِ ذَاتُهُ
وَتَنَزَّهَتْ عَنْ مُشَابَهَةِ الْأَمْثَالِ صِفَاتُهُ
وَيَا مَنْ دَلَّتْ عَلَى وَحْدَانِيَّتِهِ آيَاتُهُ وَشَهِدَتْ
بِرُبُوبِيَّتِهِ مَصْنُوعَاتُهُ وَاحِدٌ لَا مِنْ قَلَّةٍ
وَمَوْجُودٌ لَا مِنْ عِلَّةٍ يَا مَنْ هُوَ بِالْبَرِّ مَعْرُوفٌ

وَبِالْإِحْسَانِ مَوْصُوفٌ مَعْرُوفٌ بِبَلَاغِيَةٍ
 وَمَوْصُوفٌ بِبَلَاغِيَةٍ أَوَّلٌ قَدِيمٌ بِبَلَاغِيَةٍ
 وَآخِرٌ كَرِيمٌ بِبَلَاغِيَةٍ وَغَفَرُ ذُنُوبِ الْمَذْنِبِينَ
 وَالْعَاصِينَ كَرَمًا وَحِلْمًا يَا حَلِيمُ يَا مَنْ لَيْسَ
 كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ
 حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ
 النَّصِيرُ يَا دَائِمًا بِبَلَاغِيَةٍ يَا قَائِمًا بِبَلَاغِيَةٍ
 وَيَا مُدَبِّرًا بِبَلَاغِيَةٍ يَا وَزِيرَ سَهْلٍ عَلَيْنَا وَعَلَى
 وَالَّذِينَ كُلُّ عَسِيرٍ لَّا أَحْصَى ثَنَاءً عَلَيْكَ
 أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ عَزَّ جَارُكَ
 وَجَلَّ ثَنَاءُكَ وَتَقَدَّسَتْ أَسْمَاءُكَ وَعَظُمَ
 شَأْنُكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ يَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ بِقُدْرَتِهِ

وَيُحْكُمُ مَا يُرِيدُ بِعِزَّتِهِ إِلَّا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ
الْأُمُورُ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ
وَالِيهِ تُرْجَعُونَ فَسَيَكْفِيكُمْ اللَّهُ وَهُوَ
السَّمِيعُ الْعَلِيمُ حَسْبُنَا اللَّهُ وَكَفَى
سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ دَعَا لَيْسَ وَرَاءَ اللَّهِ الْمُنْتَهَى
وَمَنْ اعْتَصَمَ بِاللَّهِ نَجَا سُبْحَانَ مَنْ لَمْ يَزَلْ
رَبًّا رَحِيمًا وَلَا يَزَالُ كَرِيمًا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
الْمُحَلِّمُ الْكَرِيمُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَبَارَكَ اللَّهُ
رَبُّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ
وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ
لَا شَرِيكَ لَهُ إِلَهًا وَاحِدًا أَحَدًا صَمَدًا فَرْدًا
وَتَرَا حَيًّا قَيُّومًا دَائِمًا أَبَدًا لَمْ يَتَّخِذْ

صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ
 فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذُّلِّ وَكِبَرُهُ
 تَكْبِيرًا اللَّهُ أَكْبَرُ حَسْبُنَا اللَّهُ لَدِينَا
 حَسْبُنَا اللَّهُ لِدُنْيَانَا حَسْبُنَا اللَّهُ لِمَا آهَمَنَا
 حَسْبُنَا اللَّهُ لِمَنْ بَغَى عَلَيْنَا حَسْبُنَا اللَّهُ لِمَنْ
 حَسَدَنَا حَسْبُنَا اللَّهُ لِمَنْ كَادَنَا بِسُوءٍ
 حَسْبُنَا اللَّهُ عِنْدَ الْمَوْتِ حَسْبُنَا اللَّهُ عِنْدَ
 الْقَبْرِ حَسْبُنَا اللَّهُ عِنْدَ الْمَسَائِلِ حَسْبُنَا
 اللَّهُ عِنْدَ الْحِسَابِ حَسْبُنَا اللَّهُ عِنْدَ الْمِيزَانِ
 حَسْبُنَا اللَّهُ عِنْدَ الصِّرَاطِ حَسْبُنَا اللَّهُ
 عِنْدَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ حَسْبُنَا اللَّهُ عِنْدَ الْلِقَاءِ
 حَسْبِيَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ

وَالْيَهْ أَنْيَبُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ سُبْحَانَ اللَّهِ
مَا أَعْظَمَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ سُبْحَانَ اللَّهِ مَا أَحْلَمَ
اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ سُبْحَانَ اللَّهِ مَا أَكْرَمَ اللَّهُ
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ
مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ حَقًّا اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ
كُلَّمَا ذَكَرَهُ الذَّاكِرُونَ وَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ كُلَّمَا
غَفَلَ عَنْ ذِكْرِهِ الْخَافِلُونَ رَضِينَا بِاللَّهِ
تَعَالَى رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَبِيًّا وَرَسُولًا وَبِالْقُرْآنِ إِمَامًا
وَبِالْكَعْبَةِ قِبْلَةً وَبِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالصَّوْمِ
وَالْحَجِّ فَرِيضَةً وَبِالْمُؤْمِنِينَ إِخْوَانًا وَبِالْمُؤْمِنَاتِ
إِخْوَاتًا وَبِالصَّدِيقِ وَالْفَارُوقِ وَذِي النُّورَيْنِ

وَالْمُرْتَضَى أَيْمَةً وَبِسَائِرِ الصَّحَابَةِ رِضْوَانُ
 اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ قِدْوَةً وَبِجَلَالِ اللَّهِ
 تَعَالَى حَلَالًا حِسَابًا وَبِحَرَامِ اللَّهِ تَعَالَى
 حَرَامًا عَذَابًا وَبِالْجَنَّةِ ثَوَابًا وَبِالنَّارِ عِقَابًا
 مَرْجَبًا مَرْجَبًا بِالصَّبَاحِ الْجَدِيدِ وَبِالْيَوْمِ
 السَّعِيدِ وَبِالْمَلَائِكَةِ الْكَرَامِ وَالْكَاتِبِينَ
 الشَّاهِدِينَ الْخَادِمِينَ حَيَّاكُمَا اللَّهُ فِي عِزَّةِ
 يَوْمِنَا هَذَا كِتَابًا فِي أَوَّلِ صَحِيفَتِنَا هَذِهِ
 بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 وَأَشْهَدُ بَيِّنَاتًا نَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ
 لَا شَرِيكَ لَهُ وَنَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ
 أَرْسَلَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى

الَّذِينَ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ عَلَى هَذِهِ
 الشَّهَادَةِ مَحْيَا وَعَلَيْهَا نَمُوتُ وَعَلَيْهَا
 نُبْعَثُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ
 اللَّهِ التَّامَّاتِ كُلِّهَا مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ
 بِسْمِ اللَّهِ خَيْرَ الْأَسْمَاءِ بِسْمِ اللَّهِ
 رَبِّ الْأَرْضِ وَرَبِّ السَّمَاءِ بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي
 لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا
 فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وَرَدَّ
 إِلَيْنَا أَرْوَاحَنَا وَإِلَيْهِ الْبَعْثُ وَالنُّشُورُ
 أَصْبَحْنَا وَأَصْبَحَ الْمَلِكُ لِلَّهِ وَالْعَظِيمُ وَالْكَبِيرُ
 وَالْجَبَرُوتُ وَالسُّلْطَانُ وَالْبَرْهَانُ لِلَّهِ

وَالْأَلَاءِ وَالنِّعْمَاءِ لِلَّهِ وَاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لِلَّهِ
 وَمَا سَكَنَ فِيهِمَا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ أَصْبَحْنَا
 عَلَى فِطْرَةِ الْإِسْلَامِ وَعَلَى كَلِمَةِ الْإِخْلَاصِ
 وَعَلَى دِينِ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 وَعَلَى مِلَّةِ آبَائِنَا إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا
 كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ وَمَلَائِكَتُهُ
 وَأَنْبِيَائِهِ وَرُسُلِهِ وَحَمَلَةِ عَرْشِهِ وَجَمِيعِ
 خَلْقِهِ عَلَى سَيِّدِنَا وَنَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ
 وَأَصْحَابِهِ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمُ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ
 اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ الصَّلَوَةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ
 يَا رَسُولَ اللَّهِ الصَّلَوَةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ
 يَا حَبِيبَ اللَّهِ الصَّلَوَةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ

يَا خَلِيلَ اللَّهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا نَبِيَّ
 اللَّهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا صَفِيَّ اللَّهِ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَيْرَ خَلْقِ اللَّهِ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا نُورَ عَرْشِ اللَّهِ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَمِينَ وَحْيِ اللَّهِ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ اخْتَارَهُ اللَّهُ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ أَرْسَلَهُ اللَّهُ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ زَيَّنَهُ اللَّهُ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ شَرَّفَهُ اللَّهُ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ كَرَّمَهُ اللَّهُ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ عَظَّمَهُ اللَّهُ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ عَلَّمَهُ اللَّهُ

الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا سَيِّدَ الْمُرْسَلِينَ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا إِمَامَ الْمُتَّقِينَ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَاتَمَ النَّبِيِّينَ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا شَفِيعَ الْمَذْنُبِينَ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ
 الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ رَبِّ
 الْعَالَمِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ وَمَلَائِكَتُهُ وَأَنْبِيَائِهِ
 وَرُسُلِهِ وَحَمَلَةُ عَرْشِهِ وَجَمِيعُ خَلْقِهِ
 عَلَى سَيِّدِنَا وَنَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ
 عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمُ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ
 اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا وَنَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ فِي
 الْأَوَّلِينَ وَصَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا وَنَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ

فِي الْآخِرِينَ وَصَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا وَنَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ
 فِي الْمَسَلِّ الْأَعْلَى إِلَى يَوْمِ الدِّينِ وَصَلِّ عَلَى
 سَيِّدِنَا وَنَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ فِي كُلِّ وَقْتٍ وَحِينٍ
 وَصَلِّ عَلَى جَمِيعِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ وَعَلَى
 مَلَائِكَتِكَ الْمُقَرَّبِينَ وَعَلَى عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ
 وَعَلَى أَهْلِ طَاعَتِكَ أَجْمَعِينَ مِنْ أَهْلِ
 السَّمَوَاتِ وَمِنْ أَهْلِ الْأَرْضِينَ وَأَرْحَمِنَا
 وَاحْشُرْنَا مَعَهُمْ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ
 الرَّاحِمِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ
 الْعَالَمِينَ
 آمِينَ

مُنَاجَاتُ الْأَوْرَادِ

اللَّهُمَّ يَا مَالِكَ الرِّقَابِ وَيَا مُفْتِحَ الْأَبْوَابِ
 وَيَا مُسْتَبِيبَ الْأَسْبَابِ هَيِّئْ لَنَا سَبَبًا
 لَا نَسْتَطِيعُ لَهُ طَلَبًا اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا مَشْغُولِينَ
 بِأَمْرِكَ أَمِينِينَ بِفَضْلِكَ أَيْسِينَ مِنْ خَلْقِكَ
 أَيْسِينَ بِكَ مُسْتَوْحِشِينَ عَنْ غَيْرِكَ رَاضِينَ
 بِقَضَائِكَ صَابِرِينَ عَلَى بَلَائِكَ شَاكِرِينَ
 لِنِعْمَائِكَ مُتَلَذِّذِينَ بِذِكْرِكَ فَرِحِينَ بِكِتَابِكَ
 مُنَاجِينَ بِكَ فِي أَنْاءِ اللَّيْلِ وَأَطْرَافِ النَّهَارِ
 مُبْغِضِينَ لِلدُّنْيَا مُحِبِّينَ لِلْآخِرَةِ مُشْتَاقِينَ
 إِلَى لِقَائِكَ مُتَوَجِّهِينَ إِلَى جَنَابِكَ مُسْتَعِدِّينَ
 لِلْمَوْتِ رَبَّنَا وَاتِّنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلَى رُسُلِكَ

وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ
 اللَّهُمَّ اجْعَلِ التَّوْفِيقَ رَفِيقَنَا وَالصِّرَاطَ
 الْمُسْتَقِيمَ طَرِيقَنَا اللَّهُمَّ أَوْصِلْنَا إِلَى مَقَاصِدِنَا
 وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ اللَّهُمَّ بِكَ
 أَصْبَحْنَا وَبِكَ أَمْسَيْنَا وَبِكَ نَحْيَا وَبِكَ نَمُوتُ
 وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ اللَّهُمَّ أَرِنَا الْحَقَّ حَقًّا وَارْزُقْنَا
 اتِّبَاعَهُ وَارِنَا الْبَاطِلَ بَاطِلًا وَارْزُقْنَا اجْتِنَابَهُ
 تَوْفَقًا مُسْلِمِينَ وَالْحَقُّنَا بِالصَّالِحِينَ وَارْفَعْ
 عَنَّا شَرَّ الظَّالِمِينَ وَأَشْرِكْنَا فِي دُعَاءِ الْمُؤْمِنِينَ
 وَقِنَا رَبَّنَا شَرَّ مَا قَضَيْتَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِمَّةِ
 مُحَمَّدٍ اللَّهُمَّ ارْحَمْ أُمَّةَ مُحَمَّدٍ اللَّهُمَّ أَنْصُرْ
 أُمَّةَ مُحَمَّدٍ اللَّهُمَّ احْفَظْ أُمَّةَ مُحَمَّدٍ اللَّهُمَّ

أَصْلِحْ أَحْوََالَ أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ اللَّهُمَّ افْتَحْ لِأُمَّةٍ
 مُحَمَّدٍ اللَّهُمَّ سَلِّمْ أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ اللَّهُمَّ فَرِّجْ
 أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ اللَّهُمَّ تَجَاوَزْ عَنْ سَيِّئَاتِ أُمَّةٍ
 مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ
 اللَّهُمَّ يَا حَيِّبَ التَّوَابِينَ تُبْ عَلَيْنَا وَيَا أَمَانَ
 الْخَائِفِينَ أَمِنَّا وَيَا ذَلِيلَ الْمُتَحِيرِينَ دَلِّنَا
 وَيَا هَادِيَ الْمَضِلِّينَ اهْدِنَا وَيَا غِيَاثَ الْمُسْتَغِيثِينَ
 اغْنِنَا وَيَا رَجَاءَ الْمُنْقَطِعِينَ لَا تَقْطَعْ رَجَاءَنَا
 وَيَا رَاحِمَ الْعَاصِينَ ارْحَمْنَا وَيَا غَافِرَ الْمَذْنِبِينَ
 اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكُفْرَ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَفَّنَا
 مَعَ الْأَبْرَارِ اللَّهُمَّ اسْتُرْ عُيُوبَنَا اللَّهُمَّ افْتَحْ
 قُلُوبَنَا اللَّهُمَّ اشْرَحْ صُدُورَنَا اللَّهُمَّ نَوِّرْ

قُلُوبَنَا اللَّهُمَّ نَوِّرْ قُبُورَنَا اللَّهُمَّ سِرِّ أُمُورَنَا
 اللَّهُمَّ يَا خَفِيَ الْأَلْطَافِ نَجِّنَا وَاجِرْنَا فِي
 الدَّارَيْنِ مِمَّا نَخَافُ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَنَا وَلِوَالِدَيْنَا
 وَلِوَالِدِ الدِّينِ وَلِمَشَائِخِنَا وَلِمَشَائِخِ مَشَائِخِنَا
 وَلَا سْتَاذِنَا وَلَا سْتَاذِ أَسْتَاذِنَا وَلَا صُحَابِنَا
 وَلَا خُبَابِنَا وَلِعَشَائِرِنَا وَلِقَبَائِلِنَا وَلِمَنْ لَهُ
 حَقٌّ عَلَيْنَا وَلِمَنْ أَحْسَنَ إِلَيْنَا وَلِمَنْ وَصَّانَا
 وَوَصَّيْنَاهُمْ بِدُعَاءِ الْخَيْرِ وَلِجَمِيعِ الْمُؤْمِنِينَ
 وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ
 الْأَحْيَاءِ مِنْهُمْ وَالْأَمْوَاتِ إِنَّكَ يَا مَوْلَانَا سَمِيعٌ
 قَرِيبٌ مُجِيبُ الدَّعَوَاتِ بِجَاهِ النَّبِيِّ سَيِّدِ
 السَّادَاتِ اللَّهُمَّ احْفَظْنَا يَا فَيَاضُ مِنْ جَمِيعِ

الْبَلَايَا وَالْقَضَايَا وَالْأَمْرَاضِ كُلِّهَا عَامَّةً
 بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ
 وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا وَنَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ
 وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ
 يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ عَدَدُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ عَدَدُ
 اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ عَدَدُ خَالِصًا مُخْلِصًا
 لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ صَادِقًا مُصَدِّقًا مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ
 حَقًّا وَصَلِّ يَا رَبِّ يَا رَبِّ عَلَى أَشْرَفِ نُورِ
 جَمِيعِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ
 رَبِّ الْعَالَمِينَ
 آمِينَ
 يَؤُسْتُ دُعَايَ أَوْقُورُ

حَرْبُ الْبَحْرِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ عَنِ النَّبَاءِ الْعَظِيمِ
 الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ
 ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا
 وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا وَخَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا
 وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا
 وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ
 سَبْعَ شِدَادٍ وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا
 وَأَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَّاجًا
 لِنُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَنَبَاتًا وَجَنَّاتٍ أَلْفَافًا

إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَاتًا يَوْمَ يُنْفَخُ فِي
 الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا وَفُتِحَتِ السَّمَاءُ
 فَكَانَتْ أَبْوَابًا وَسُيِّرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا
 إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا لِلظَّالِمِينَ مَا بَا
 لَا يَشِينُ فِيهَا أَحْقَابًا لَا يَذُوقُونَ فِيهَا
 بَرْدًا وَلَا شَرَابًا إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَاقًا
 جَزَاءً وَفَاةً إِنَّهُمْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ حِسَابًا
 وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَابًا وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ
 كِتَابًا فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا
 إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا
 وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا وَكَأَسَاءً دِهَاقًا لَا يَسْمَعُونَ
 فِيهَا الْغَوَا وَلَا كِذَابًا جَزَاءً مِنْ رَبِّكَ عَطَاءً

حِسَابًا رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا
 بَيْنَهُمَا الرَّحْمَنُ لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا
 يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ
 إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا ذَلِكَ
 الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ مَآبًا
 إِنَّا أَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنْظُرُ
 الْمُرءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ
 يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ① وَرَأَيْتَ النَّاسَ
 يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ② فَسَبِّحْ
 بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ③

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ أَمَنَةً
 نُّعَاسًا يَغْشَى طَائِفَةً مِنْكُمْ وَطَائِفَةٌ قَدْ
 أَهَمَّتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ
 ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ
 مِنْ شَيْءٍ قُلْ إِنْ الْأَمْرُ كُلُّهُ لِلَّهِ يَخْفَوْنَ فِي أَنْفُسِهِمْ
 مَا لَا يُبْدُونَ لَكَ يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ
 شَيْءٌ مَا قُتِلْنَا ههنا قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ
 لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَى مَضَاجِعِهِمْ
 وَلِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَلِيُمَحَّصَ مَا فِي
 قُلُوبِكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ وَمَنْ يَتَّقِ
 يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ

لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ
 إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا
 مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى
 الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا
 يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ
 فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ
 فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ
 أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى
 عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيُغَيِّظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ
 وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
 مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا
 رَبِّ يَسِّرْ وَلَا تُعَسِّرْ عَلَيْنَا يَا مُسَرِّكَلَّ عَسِيرٍ

ا ب ت ث ج ح خ د ذ ر ز س
ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ك
ل م ن و ه لای

يَا رَافِعُ يَا دَافِعُ يَا حَفِیْظُ يَا مُعِیْنُ يَا اَللهُ عِیْدُ
يَا رَحْمَنُ يَا رَحِیْمُ يَا مَلِكُ يَا قُدُّسُ
يَا سَلامُ يَا مُؤْمِنُ يَا عَزِیْزُ يَا جَبَّارُ يَا مُتَكَبِّرُ
يَا خَالِقُ يَا بَارِئُ يَا مُصَوِّرُ يَا غَفَّارُ يَا قَهَّارُ
يَا وَهَّابُ يَا رَزَّاقُ يَا فَتَّاحُ يَا عَلِیْمُ يَا قَابِضُ
يَا بَاسِطُ يَا حَافِضُ يَا رَافِعُ يَا مُعِزُّ يَا مُدِلُّ
يَا سَمِیْعُ يَا بَصِیْرُ يَا حَكَمُ يَا لَطِیْفُ يَا خَبِیْرُ
يَا حَلِیْمُ يَا عَظِیْمُ يَا شَكُورُ يَا عَلِیُّ يَا كَبِیْرُ
يَا حَفِیْظُ يَا مُقِیْتُ يَا حَسِیْبُ يَا جَلِیْلُ

يَا كَرِيمُ يَا رَقِيبُ يَا مُجِيبُ يَا وَاسِعُ يَا حَكَمُ
 يَا وَدُودُ يَا مُجِيدُ يَا بَاعِثُ يَا شَهِيدُ يَا حَقُّ
 يَا وَكِيلُ يَا قَوِيُّ يَا مُتِينُ يَا وَلِيُّ يَا حَمِيدُ يَا مُخْصِي
 يَا مُبْدِيُّ يَا مُعِيدُ يَا مُجِيبُ يَا مُهِيتُ يَا حَيُّ
 يَا قَيُّومُ يَا وَاحِدُ يَا مُاجِدُ يَا وَاحِدُ يَا أَحَدُ
 يَا صَمَدُ يَا قَادِرُ يَا مُقْتَدِرُ يَا مُقَدِّمُ يَا مُؤَخِّرُ
 يَا أَوَّلُ يَا آخِرُ يَا ظَاهِرُ يَا بَاطِنُ يَا وَالِيُّ يَا مُتَعَالٍ
 يَا بَرُّ يَا تَوَّابُ يَا مُنْعِمُ يَا مُنْتَقِمُ يَا عَفُوُّ يَا رَوْفُ
 يَا مَالِكُ الْمُلْكِ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ يَا رَبُّ
 يَا مُقْسِطُ يَا جَامِعُ يَا غَنِيُّ يَا مُغْنِيُّ يَا مُعْطِي
 يَا مُنَاعُ يَا ضَارُّ يَا نَافِعُ يَا نُورُ يَا هَادِيُّ يَا بَدِيعُ
 يَا بَاقِيُّ يَا وَارِثُ يَا رَشِيدُ يَا صَبُورُ يَا صَادِقُ

يَا سَتَّارُ يَا عَلِيُّ يَا عَظِيمُ يَا حَلِيمُ يَا عَلِيمُ
أَنْتَ رَبِّي وَعِلْمُكَ حَسْبِي فَنِعْمَ الرَّبُّ
رَبِّي وَنِعْمَ الْحَسْبُ حَسْبِي تَنْصُرُ مَنْ تَشَاءُ
وَأَنْتَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ نَسْأَلُكَ الْعِصْمَةَ
فِي الْحَرَكَاتِ وَالسَّكِّنَاتِ وَالْكَلِمَاتِ وَالْإِرَادَاتِ
وَالْمَخْطَرَاتِ مِنَ الشُّكُوكِ وَالظُّنُونِ وَالْأَوْهَامِ
السَّائِرَةِ لِلْقُلُوبِ عَنْ مُطَالَعَةِ الْعُيُوبِ
فَقَدْ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا
وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ
مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا
فَجَبَّتْنا وَانصَرْنَا وَسَخَّرْنَا هَذَا الْبَحْرَ كَمَا سَخَّرْتَ
الْبَحْرَ لِمُوسَى وَسَخَّرْتَ النَّارَ لِابْرَاهِيمَ

وَسَحَّرْتَ الْجِبَالَ وَالْحَدِيدَ لِدَاوُودَ وَسَحَّرْتَ
 الرِّيحَ وَالشَّيَاطِينَ وَالْجِنَّ لِسُلَيْمَانَ وَسَحَّرْتَ
 الْبَرَقَ وَالثَّقَلَيْنِ لِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَحَّرْنَا كُلَّ بَحْرٍ هَوَّلَكَ فِي الْأَرْضِ وَالسَّمَاءِ
 وَالْمَلِكِ وَالْمَلَكُوتِ وَبَحْرَ الْآخِرَةِ وَسَحَّرْنَا
 كُلَّ شَيْءٍ يَأْمَنُ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ
 كَمَا هِيَ عَصَ عِيسَى أَنْصَرْنَا فَإِنَّكَ خَيْرُ
 النَّاصِرِينَ وَافْتَحْنَا فَإِنَّكَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ
 وَاعْفِرْنَا فَإِنَّكَ خَيْرُ الْغَافِرِينَ وَارْحَمْنَا فَإِنَّكَ
 خَيْرُ الرَّاحِمِينَ وَارْزُقْنَا فَإِنَّكَ خَيْرُ الرَّاغِبِينَ
 وَاهْدِنَا وَنَجِّنَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ وَهَبْ لَنَا
 رِيحًا طَيِّبًا كَمَا هِيَ فِي عِلْمِكَ وَأَنْشُرْهَا عَلَيْنَا

مِنْ خَزَائِنِ رَحْمَتِكَ وَاحْمِلْنَا بِهَا حِمْلَ الْكَرَامَةِ
 مَعَ السَّلَامَةِ وَالْعَافِيَةِ فِي الدِّينِ وَالْدُّنْيَا
 وَالْآخِرَةِ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اللَّهُمَّ يَسِّرْ لَنَا
 أُمُورَنَا مَعَ الرَّاحَةِ لِقُلُوبِنَا وَأَبْدَانِنَا وَالسَّلَامَةِ
 وَالْعَافِيَةِ فِي دِينِنَا وَدُنْيَانَا وَكُنْ لَنَا صَاحِبًا
 فِي سَفَرِنَا وَخَلِيفَةً فِي أَهْلِنَا وَأَظْمَسْ عَلَى
 وَجْهِهِ أَعْدَائِنَا وَامْسُخِمْهُمْ عَلَى مَكَانَتِهِمْ
 فَلَا يَسْتَطِيعُونَ الْمَضَى وَلَا الْمَجِيءَ إِلَيْنَا
 وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَى أَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا
 الصِّرَاطَ فَأَنَّى يُبْصِرُونَ وَلَوْ نَشَاءُ لَمَسَخْنَاهُمْ
 عَلَى مَكَانَتِهِمْ فَمَا اسْتَطَاعُوا مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ
 يَسَّ وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ

عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ
 لِنُنْذِرَ قَوْمًا مَا أَنْذَرْنَا آبَاؤَهُمْ فُهِمَ فَأَفَلَوْا
 لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَى أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ
 إِنَّا جَعَلْنَا فِي آعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ
 فَهُمْ مُقْمَحُونَ وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ
 سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ
 شَاهَتِ الْوُجُوهُ عَيْدٌ وَعَنْتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِ
 الْقِيَوْمِ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا
 عَسَقَ مَرْجَ الْبَحْرَيْنِ لَئِنَّيَ لَإِذَا بَيْنَهُمَا مَرْجٌ لَا يَبْغِيَانِ
 حَمَّ حَمَّ حَمَّ حَمَّ حَمَّ حَمَّ حَمَّ حَمَّ
 حَمَّ الْأَمْرُ وَجَاءَ النَّصْرُ فَعَلَيْنَا لَا يَنْصَرُونَ
 حَمَّ تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ

غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ
 ذِي الطَّلُولِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ إِلَهُ الْمَصْبُورِ
 بِسْمِ اللَّهِ يَا بَنَا تَبَارَكَ حَيْطَانُنَا نَيْسَ سَقْفُنَا
 كَهَيْعَصَ كَفَايَتُنَا حَمَّ عَسَقَ حِمَايَتُنَا
 فَسَيَكْفِيكَمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ
 سِتْرُ الْعَرْشِ مَسْبُورٌ عَلَيْنَا وَعَيْنُ اللَّهِ نَاطِقَةٌ
 إِلَيْنَا بِحَوْلِ اللَّهِ لَا يُقَدَّرُ عَلَيْنَا عِدَدٌ
 وَاللَّهُ مِنْ وَرَائِهِمْ مُحِيطٌ مَجِيدٌ فِي لَوْجٍ مَحْفُوظٍ
 فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ عِدَدٌ
 إِنَّ وَلِيَّ اللَّهِ الَّذِي نَزَلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى
 الصَّالِحِينَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقَدْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا
 هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ عِدَدٌ

بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّهُ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ
 وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ عِدَد
 وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ عِدَد
 سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ عِدَد
 سَلَامٌ هِيَ حَقٌّ مَطْلَعُ الْفَجْرِ فَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ عِدَد
 اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ عِدَد لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ
 رَسُولُ اللَّهِ عِدَد

يُوسُفُ دُعَايِي

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ
 عَلَى رَسُولِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

الطَّيِّبِينَ

الطَّيِّبِينَ الظَّاهِرِينَ دُعَايِدَهُ لِمَا:
 حَضَرَتْ رَسُولِ أَكْرَمَ وَنَبِيِّ مُحْتَرَمَ فَخْرِ
 عَالَمِ أَبُو الْقَاسِمِ حَضَرَتْ مُحَمَّدِ الْمُصْطَفَى
 صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَضَرَتْ لَرَيْنُكَ
 يَاكَ مُنَوَّرَ مُطَهَّرَ مُعَلَّامُ زَكِيِّ مُجْتَبَى مُرْتَضَى
 عَزِيزُ لَطِيفُ رُوحِ شَرِيفِ إِيجُونِ إِلَى وَأَوْلَادِي
 إِيجُونِ جَارِيَا زَكْرِيَّ وَأَيْمَةَ دِينَ مُبِينِ خُلَفَاءِ
 الرَّاشِدِينَ وَالْمُرْشِدِينَ سَيِّدِنَا أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقِ
 وَعُمَرَ الْفَارُوقِ وَعُثْمَانَ ذِي النُّورَيْنِ وَعَلِيٍّ الْمُتَضَيِّ
 وَالْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ وَالْحَمْزَةَ وَالْعَبَّاسَ وَعَنْ سَائِرِ
 الصَّحَابَةِ رِضْوَانُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ
 خُصُوصًا قُطْبُ الرِّبَانِي پِيرِ مَغُوثِ الصَّمَدَانِي

سُلْطَانِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي مُحَمَّدٍ عَبْدِ الْوَهَّابِ
 عَبْدِ الْقَادِرِ الْكِلَابِيِّ قَدَسَ اللَّهُ سِرَّهُ وَثَوْرَانِي
 وَتَوَرَّاهُ ضَرْبَهُ سُلْطَانُ سَيِّدِ أَحْمَدَ
 الرَّفَاعِيِّ سَيِّدِ أَحْمَدَ الْبَدَوِيِّ سَيِّدِ ابْرَاهِيمَ
 الدُّسُوقِيِّ تَاجِ الْعَارِفِينَ أَبُو الْوَفَا حَيَاتُ الْحَرَامِيِّ
 شَيْخُ عُقَيْلِ الْمُنْبِجِيِّ شَيْخُ مَعْرُوفِ الْكَرْمِيِّ
 أَمِيرُ سَيِّدِ مُحَمَّدٍ بِهَاءِ الدِّينِ شَاهِ نُقُشْبَنْدَوِي
 حَضَرَتْ يَا أَيُّهَا حَضَرَتْ مِنْ أَوْلَادِ حَضَرَتْ قُوجِ
 أَمَّا حَضَرَتْ عَبْدِ الْعَزِيزِ وَسَائِرُ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ
 عُلَمَاءُ صُلَحَاءُ بَدَلَاءُ فَقَرَاءُ شُهَدَاءُ فَضْلَاءُ
 نُبَا نَجَبَا عَاشِقَانِ صَادِقَانِ دُرُوشَانِ
 وَجَمِيعُ أَهْلِ إِيْمَانٍ أَرْوَاحُ شَرِيفِي إِيْمُونِ

خُصُوصًا دَهْ دَهْ عُثْمَانُ عَوْنِي حَضَرَ ثَلَرِينِكَ
 رُوحَ شَرِيفِي اِيچُون بُو مَقَامِ مُبَارَكِهْ دَهْ
 [مَوْلِدِ خَلِيلِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَقَامِ مُبَارَكِنْدَهْ]
 كَجَنِّ مَشَايِخِ عِظَامِ وَخَادِمِ كِرَامِ
 حَضَرَ ثَلَرِينِكَ رُوحَ شَرِيفَلَرِي اِيچُون دِينِ
 اِسْلَامِ سَلَامَتِلِكِي اِيچُون تَجَارِ مُسْلِمِينَ
 سَلَامَتِلِكِي اِيچُون خَسْتَه لَزْ شِفَالِغِي
 اِيچُون مَحْبُوسَلَرِ اَزْ اَدْلِغِي اِيچُون بُو رُجُلَرِ
 خَلَاصِلِغِي اِيچُون اَمَانَتِ حَقِنْدَهْ حَقِ
 وَالدِّينِ اِيچُون هَلَاكِ اَعْدَا اِيچُون
 اِلَهِي دَفْعِ كُلِّ بَلِيَّاتٍ وَيَا قَاضِيَ الْحَاجَاتِ
 حُصُولِ خَيْرِ مُرَادَاتٍ وَحَلِّ جَمِيعِ الْمُسْكِلاتِ

فَتُجْ فَتُجْ طَالِبَانِ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ بَقَاءِ
 إِيْمَانِ رِضَاءِ رَحْمَنِ رُوحِ رَسُولِ اللَّهِ رُوحِ
 خَلِيلِ اللَّهِ رُوحِ آدَمَ صَفِيِّ اللَّهِ رُوحِ جَمِيعِ
 الْأَنْبِيَاءِ عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ
 وَأَوْلِيَاءِ اللَّهِ قَدَّسَ اللَّهُ أَسْرَارَهُمْ

بِسْرِ الْفَاتِحَةِ

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ يَا اللَّهُ

م

أَوْرَادُ الْعِشَاءِ

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ
 النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ ^{عِيْدِهِ}
 لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ^{عِيْدِهِ} اللَّهُ اللَّهُ اللَّهُ ^{عِيْدِهِ}
 هُوَ هُوَ هُوَ ^{عِيْدِهِ} خَالِصًا مُخْلِصًا
 لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ صَادِقًا مُصَدِّقًا مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ
 حَقًّا وَصَلِّ يَا رَبِّ عَلَى أَشْرَفِ نُورِ جَمِيعِ
 الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ
 رَبِّ الْعَالَمِينَ
 آمِينَ

پوست دعاسی

KAYNAKÇA

- Abdülkerim Kuşeyri. *Kuşeyri risalesi (sufilerin inanç ve ahlakı)*. Çeviren: Dilaver Selvi. İstanbul: Semerkand, 2005.
- Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevi. *Büyük dua kitabı: Mecmuatü 'l-ahzab*. Çeviren: Ahmet Faik Arslantürkoğlu. İstanbul: İslamoğlu Yayınları, 1990.
- Ahterî Mustafa. *Ahterî-i kebir*. Düzenleyen: Yusuf Sancak, Ahmet Kırkkılıç. Ankara: Türk Dil Kurumu, 2009.
- Azizüddin Nesefî. *Tasavvufta insan meselesi: İnsan-ı kâmil*. Çeviren: Mehmet Kanar. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1990.
- Erzurumlu İbrahim Hakkı. *Marifetname*. Düzenleyen: Hüsnü Kılıç, Durali Yılmaz. İstanbul: Temel Yayınları, 1981.
- Eva de Vitray-Meyerovitch, *Duanın ruhu*. Çeviren: Cemal Aydın. İstanbul: Şule Yayınları 1999.
- Evliyâ Çelebi. *Evliyâ Çelebi Seyâhât-nâmesi*. Çeviren: Zuhuri Danışman. Cilt V. İstanbul: Zuhuri Danışman Yayınevi, 1970
- Ferîdüddîn Attar. *Tezkiretül Evliyâ*. İstanbul: Erkam Yayınları, 2011.
- . *XVI. yüzyıla ait bir Tezkiretül-Evliyâ tercümesi*. Düzenleyen: Serhat Küçük. İstanbul: Kesit Yayınları, 2013.
- İmam-ı Şa'ranî. *Tabakatü'l-Kübra*. Çeviren: Abdülkadir Akçiçek. İstanbul: Toker Yayınları, 1969.
- Kelâbâzî. *Doğuş Devrinde Tasavvuf*. Hazırlayan: Süleyman Uludağ. İstanbul: Dergah Yayınları, 1979.
- Kur'an-ı Kerim Meâli*. Ankara: Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı, 2011.
- Kuşeyri. *Kuşeyri risalesi*. Düzenleyen: Süleyman Uludağ. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1981.
- Mehmet Ali Aynî. *Tasavvuf tarihi*. Düzenleyen: Hüseyin Rahmi Yananlı. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1992.
- Molla Camî. *Nefehatü 'l-üns min hazarati 'l-kudüs: mukaddes makamlardan huzur nefesleri*. Düzenleyen: Abdülkadir Akçiçek. İstanbul: Sağlam Kitabevi, 1981.
- Ragıb el-İsfahani. *Ragıb el-İsfahani, Müfredat: Kur'an istılahları sözlüğü*. Çeviren: Mehmet Yolcu Abdalbaki Güneş. Cilt I. İstanbul: Çıra Yayınları, 2007.
- Sâdık Vicdânî. *Tarikatler ve Silsileleri: Tomar-ı Turuk-ı Aliyye*. Düzenleyen: İrfan Gündüz. İstanbul: Enderun Kitabevi, 1995.

- Yazıcıoğlu Mehmed Efendi. *Envarü'l-aşikin: Aşıkların nurları*. Sadeleştiren: M. Rahmi. İstanbul: Sağlam Kitabevi, 1974.
- Algar, Hamid. “Bahâeddin Nakşibend”. Cilt IV, *DİA*, 458-460. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1991.
- . “Nakşibendiyye”. Cilt XXXII, *DİA*, 335-342. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2006.
- Apak, İlhan. “Ebü'l-Hasen-i Şâzîlî”. *İslâm Âlimleri Ansiklopedisi*, Cilt VIII, 226-235. İstanbul: Türkiye Gazetesi, ty.
- . “Ma'rûf-ı Kerhî”. *Evliyâlar Ansiklopedisi*, Cilt VIII, 99-110. İstanbul: Türkiye Gazetesi, 1993.
- . “Ukayl el-Münbecî”. Cilt XII, *Evliyalar ansiklopedisi*, 66-67. İstanbul: Türkiye Gazetesi, 1993.
- Arpaguş, Sâfi. *Mevlevîlikte Ma'nevî Eğitim*. İstanbul: Vefa Yayınları, 2009.
- . “Post”. Cilt XXXIV, *DİA*, 332-333. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2007.
- Ayverdi, İlhan. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük: Kubbealtı Lugatı*. Düzenleyen: Kerin Can. Cilt I. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 2005.
- Bardakçı, Mehmet Necmettin. “Sûfilerin Zikir Yöntemlerinin Âdâb-Erkân Bağlamında Tasavvuf Kültürüne Katkıları”. *Arayışlar*, no. 17 (2007): 15-38.
- Baş, Derya. *Seyyid Ahmed el-Bedevi tarikatı ve İstanbul'da Bedevilik*. İstanbul: Kitabevi, 2008.
- Bilgiz, Musa. “Kur'an'da Zikir Kavramının Anlam Alanı”. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, no. 25 (2006): 206-208.
- Büyükaksoy, Kazım. *Hak Yolunun Önderleri Yüce Veliler*. İstanbul: Eser Neşriyat, 1979.
- Çakan, İ. Lütfü. “AMELÜ'L-YEVM ve'l-LEYLE”. *DİA*, Cilt III, 27-28. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1991.
- Çakır, Adalet. “Abdülkadir-i Geylânî ve Kadirîlik”. Cilt I, II. İstanbul: İSAM, 2012.
- Cebecioğlu, Ethem. *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Rehber Yayınları, 1997.
- Çermikli, Mehmet İhsan. *Hiz. İbrahim'in (a.s) Hayatı, Dergâhta Yapılan Zikirler, Evrad-ı Fethiye, Hizbu'l-Bahr Duaları (Türkçe Okunuşu ve Manaları)*. Şanlıurfa: Elif Matbaası, 2014.
- Ceylan, Can. *Dergâh'tan Akademiye Rifâilîlik ve Kenan Rifâî*. İstanbul: ATİ, 2014.

- Dal, Safer. *İstilahat-ı sofîyye fî vatan-i asliyye: Tasavvuf terimleri*. İstanbul: Kırk Kandil, 2013.
- Demirci, Mehmet. “DESÛKÎ İbrâhim b. Abdülazîz”. *DİA*, Cilt IX, 212-213. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1994.
- . “DESÛKİYYE”. *DİA*, Cilt IX, 212. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1994.
- Eraydın, Selçuk. *Tasavvuf ve Tarikatlar*. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2011.
- Erginli, Zafer. *Metinlerle tasavvuf terimleri sözlüğü*. Düzenleyen: Zafer Erginli. İstanbul: Kalem Yayınevi, 2006.
- Ergun, Sadettin Nüzhet. *Türk şairleri*. İstanbul: yy, 1946.
- Erkan, Arif. *Arapça-Türkçe Büyük Sözlük*. İstanbul: Huzur Yayınları, 2006.
- Ertan Aykın, A. Cihat Kürkçüoğlu. *Çizgilerle Şanlıurfa*. Şanlıurfa : Şanlıurfa Belediyesi Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, 2005.
- Eyüboğlu, İsmet Zeki. *Günün ışıığında tasavvuf, tarikatlar, mezhepler tarihi*. İstanbul: Der Yayınları, 1993.
- Ezgi, Sui. *Nazari ve Ameli Türk Musikisi*. Cilt: I-V, İstanbul: İstanbul Konservatuvarı Yayınları, 1933.
- Gölpınarlı, Abdülbâki. *Mevlevî Âdâb ve Erkânı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2006.
- Güler, Gül. “Urfa Dede Avni Haziresindeki Tarihi Mezartaşları”. *Sufî Araştırmaları*, 2014: 62-100.
- Gürer, Dilaver. *Abdülkadir Geylani Hayatı, Eserleri, Görüşleri*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2000.
- Güven, Mustafa Salim. “Ebü’l-Hasan Şazili ve Şaziliyye”. *Doktora Tezi*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999.
- İnançer, Ömer Tuğrul. “Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sufiler”. *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sufiler*, Hazırlayan: Ahmet Yaşar Ocak, 118-171. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2014.
- Kara, Mustafa. *Türk tasavvuf tarihi araştırmaları: tarikatlar, tekkeler, şeyhler*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2005.
- . “Ahmed el-Bedevî”. *DİA*, Cilt II, 47-48. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1989.
- . *Dervişin Hayatı, Sûfinin Kelâmı*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2005.
- . “Evrâd”. *DİA*, Cilt XI, 533-535. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1995.

- . *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*. İstanbul: Dergâh, 2010.
- Karakaş, Mahmut. *Cumhuriyet Öncesi Şanlıurfa'da Kültür ve Eğitim*. Konya : Şanlıurfa Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü yayınları, 2012.
- . *Şanlıurfa Evliya ve Âlimleri*. Ankara: Şanlıurfa Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, 2011.
- Kaya, Ekrem. *Mürşid'lere Armağan*. İstanbul: Kurtiş Matbaası, 1986.
- Koçar, Musa. "İslam İnançları Açısından Zikir". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, no. 7 (2000): 103-121.
- Korkusuz, M. Şefik. *Tezkire-i Meşayih-i Amid I-II (Diyarbakir Velileri)*. İstanbul: Kent Yayınları, 2004.
- Küçük, Hasan. *Tarikatlar*. İstanbul: TÜRDAV Yayınları, 1976.
- . *Tarikatlar: Tasavvuf ve Felsefe Münasebetleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1985.
- Kürkçüoğlu, Cihat. *İnançlar Diyarı*. Şanlıurfa: Şanlıurfa Valiliği Kültür Yayınları, 2000.
- Kurt, Hüseyin. "el-Bârikât'ta Zikir ve Duanın Psikolojik Boyutu". *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı.20 (2008): 181-192.
- Macit, Muhsin. "Münâcât". *DİA*, Cilt XXXI, 563-565. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2006.
- Okudan, Rıfat. "Tasavvufun Meseleleri". *Tasavvuf – El Kitabı*, yazar Kadir Özköse, 423. İstanbul: Grafiker Yayınları, 2012.
- Öngören, Reşat. "Hatm-ı Hâcegân". *DİA*, Cilt XVI, 476, 477. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1997.
- . "Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî". *DİA*, Cilt XXIX, 441-448. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2004.
- . "Tarikat". *DİA*, Cilt XL, 95-105. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2011.
- . "Zikir". *DİA*, Cilt XLIV, 409-412. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2013.
- Oymak, Mehmet. *Hazreti İbrahim Halilullah (a.s.), Hz. Eyyüp (a.s.) ve Peygamberler Şehri Urfa*. Şanlıurfa: Elif Matbaası, 2012.
- Ozak, Muzaffer. *Ziynet-ül-Kulûb: Kalplerin Ziyneti*. İstanbul: Salih Bilici Kitabevi Yayınları, 1973.
- Özel, Ahmet Murat. "ŞÂZELÎ". *DİA*, Cilt XXXVIII, 385-387. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2010.

- Pakalın, Mehmet Zeki. *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. Cilt I, III, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1971.
- Şahin, Bekir. “Mevlevîlerde Evrâd ve Dua”. *Mevlâna Ocağı*, Düzenleyen: Mehmet Bayyigit, 259-277. Konya: Kombassan Vakfı, 2007.
- Selami Yıldız, Mehmet Sait Rızvanoğlu. *Kültür ve inançlar diyarı Şanlıurfa*. Editör: Mehmet Sait Rızvanoğlu. Şanlıurfa: Şanlıurfa Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü yayınları, ?
- Şeşen, Ramazan. *Harran Tarihi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1996.
- Seyyid Muhammed Hoca Efendi. *Tasavvuf tarikatlar ve silsileleri*. Cilt III. İstanbul: Ustaoğlu Kitabevi, 2005.
- Solmaz, Yaşar, röportaj yapan Mehmet Mercan Özkan. *Şanlıurfa Dergâh Camii Usûlleri* (13 Şubat 2014).
- Tahralı, Mustafa. “AHMED er-RİFÂÎ”. *DİA*, Cilt II, 127-130. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1989.
- . “Rifâîyye”. *DİA*, Cilt XXXV, 99-103. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2008.
- Tanman, M. Baha. “Şazelîlik”. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* VII (1994): 139-140.
- Taş, Yasin. “19. Yüzyılda Urfa’da Bir Tarikat Şeyhi: Erbilli Elhâc Abdülkâdir Efendi (Ö. 1898)”. *Turkish Studies-International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2013: 313-328.
- Tenik, Ali. “Sosyo-Psikolojik Açıdan Zikir ve Şanlıurfa Dergâh Camii Örneği”. *Tasavvuf*, Sayı. 8, Ankara (2002): 96-116.
- . “Tekkeler ve Zaviyeler”. *Geçmişten Günümüze Şanlıurfa’da Dini Hayat*, yazarı Yusuf Ziya Keskin, 195-211. Ankara: Şanlıurfa İl Müftülüğü Yayını, 2011.
- Tenik, Ali, ve Vahit Göktaş. *Allah’la Varolmanın Yolu Zikir*. İstanbul: Erkam Yayınları, 2015.
- Topaloğlu, Bekir. “Lafza-i Celâl”. *DİA*, Cilt XXVII, 47-48. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2003.
- Tosun, Necdet. “Nakşibendiyye (Âdâb ve Erkân)”. *DİA*, Cilt XXXII, 342-343. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2006.
- Tunç, Cihad. “İslam Dininde Zikir ve Dûa”. *Erciyes Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, no. 5 (1988): 31-42.
- Türker, Osman. *Tasavvuf Tarihine Giriş*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1992.

- Uludağ, Süleyman. “Baba”. *DİA*, Cilt IV, 365-366. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1991.
- . “Devran”. *DİA*, Cilt IX, 248,249. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1994.
- . “HARRÂNÎ, Hayât b. Kays”. *DİA*, Cilt XVI, 240. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1997.
- . “Hizb”. *DİA*, Cilt XVIII, 182,183. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1998.
- . *Tasavvuf terimleri sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, 2012.
- Vassaf, Hüseyin. *Sefîne-i Evliyâ*. Çeviren: Ali Yılmaz Mehmet Akkuş. İstanbul: Seha, 1990.
- Yazıcı, Tahsin. “HEMEDÂNÎ, Emîr-i Kebîr”. Cilt XVII, 186-188. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1997.
- Yılmaz, H. Kâmil. *Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007.
- Yücer, H. Mahmut. “Tarikat Geleneğinde Evrâd, Hizb Ya Da Ed'iyе”. *Süleyman Uludağ Kitabı*, Hazırlayan: Mustafa Kara, 311-351. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2008.

İnternet Kaynakları

- İyi, Muhsin. “Lafza-i Celal İsmiinin Zikri”. *islam dergisi Web Sitesi*. 30 Kasım 2011.
<http://www.islamdergisi.com/genel/lafza-i-celal-isminin-zikri/> (Ekim 7, 2014 tarihinde erişilmiştir).
- Sifil, Ebubekir. “Salâten tuncînâ duası ve duada ellerin durumu”. *Milli Gazete*. 08 Nisan 2007.
http://www.milligazete.com.tr/koseyazisi/Salten_tuncn_duasi_ve_duada_ellerin_durumu/8055#.VTqLQiHtmkp (12 Aralık, 2014 tarihinde erişilmiştir).
- Vahapoğlu, Ece. *Dünyanın İlk Tapınağı Göbeklitepe*.
<http://www.gobeklitepeturkey.org/pdf/G%C3%B6beklitepeKitap.pdf> (Nisan 22, 2015 tarihinde erişilmiştir).

Röportajlar

- Çermikli, Mehmet İhsan, röportaj yapan: Osman Öksüzöğlü. *Şanlıurfa Dergâh Camii Tarikat Usûlleri* (06 Ocak 2015).
- Gülaçar, Mustafa, röportaj yapan: Osman Öksüzöğlü. *Şanlıurfa Dergâh Camii Tarikat Usûlleri* (14 Mart 2015).
- Kılıç, Mehmet, röportaj yapan: Osman Öksüzöğlü. *Şanlıurfa Dergâh Camii Tarikat Usûlleri* (20 Nisan 2015).

M. İhsan Çermikli, Mehmet Mercan Özkan, röportaj yapan Osman Öksüzoğlu. *Dergâh Camii Usûlleri* (12 7 2014).

Özkan, Mehmet Mercan, röportaj yapan: Osman Öksüzoğlu. *Şanlıurfa Dergâh Camii Usûlleri* (11 Şubat 2014).

Sevgilioğlu, Ali, Mehmet Mercan Özkan, Bekir Durak, ve Ahmet Okay, röportaj yapan: Osman Öksüzoğlu. *Şanlıurfa Dergâh Camii Tarikat Usûlleri* (13 Şubat 2015).

Solmaz, Yaşar, röportaj yapan: Mehmet Mercan Özkan. *Şanlıurfa Dergâh Camii Usûlleri* (13 Şubat 2014).

ÖZGEÇMİŞ

Osman Öksüzoğlu, 1976 yılında Şanlıurfa’da doğdu. Harran Üniversitesi Müzik Bölümü’nde Lisans, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans eğitimini tamamladı. 2000 yılında Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Araştırma Görevlisi olarak göreve başladı. 2001-2007 yılları arasında Afyon Kocatepe Üniversitesi Devlet Konservatuvarı’nda öğretim görevlisi olarak çalıştı. 2007 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı Bursa Devlet Türk Müziği Korosuna ritm sanatçısı olarak atandı. 2008 yılından bu yana İstanbul Devlet Türk Müziği Araştırma ve Uygulama Topluluğu’nda ritm sanatçısı olarak görevini sürdürmektedir.